

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

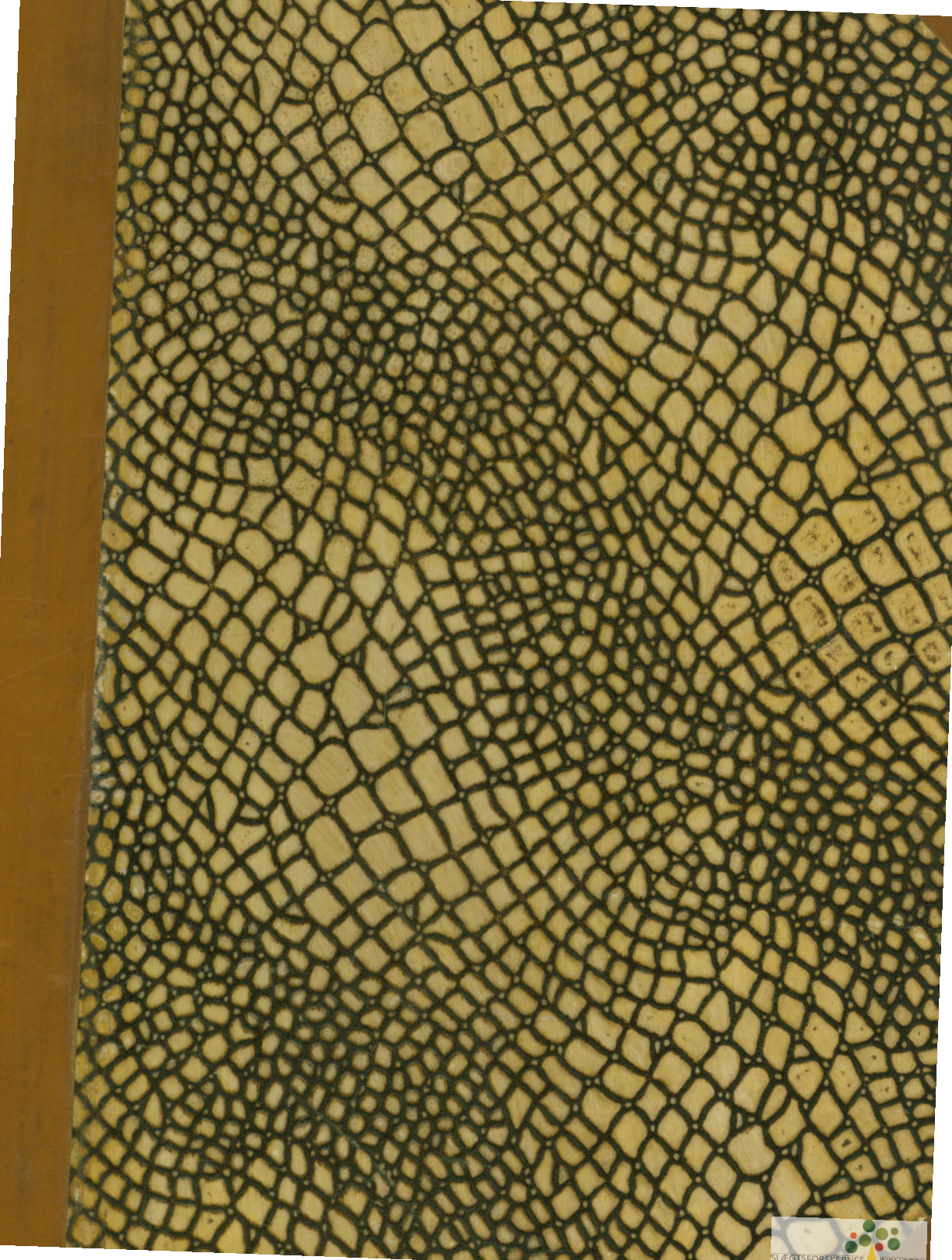
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

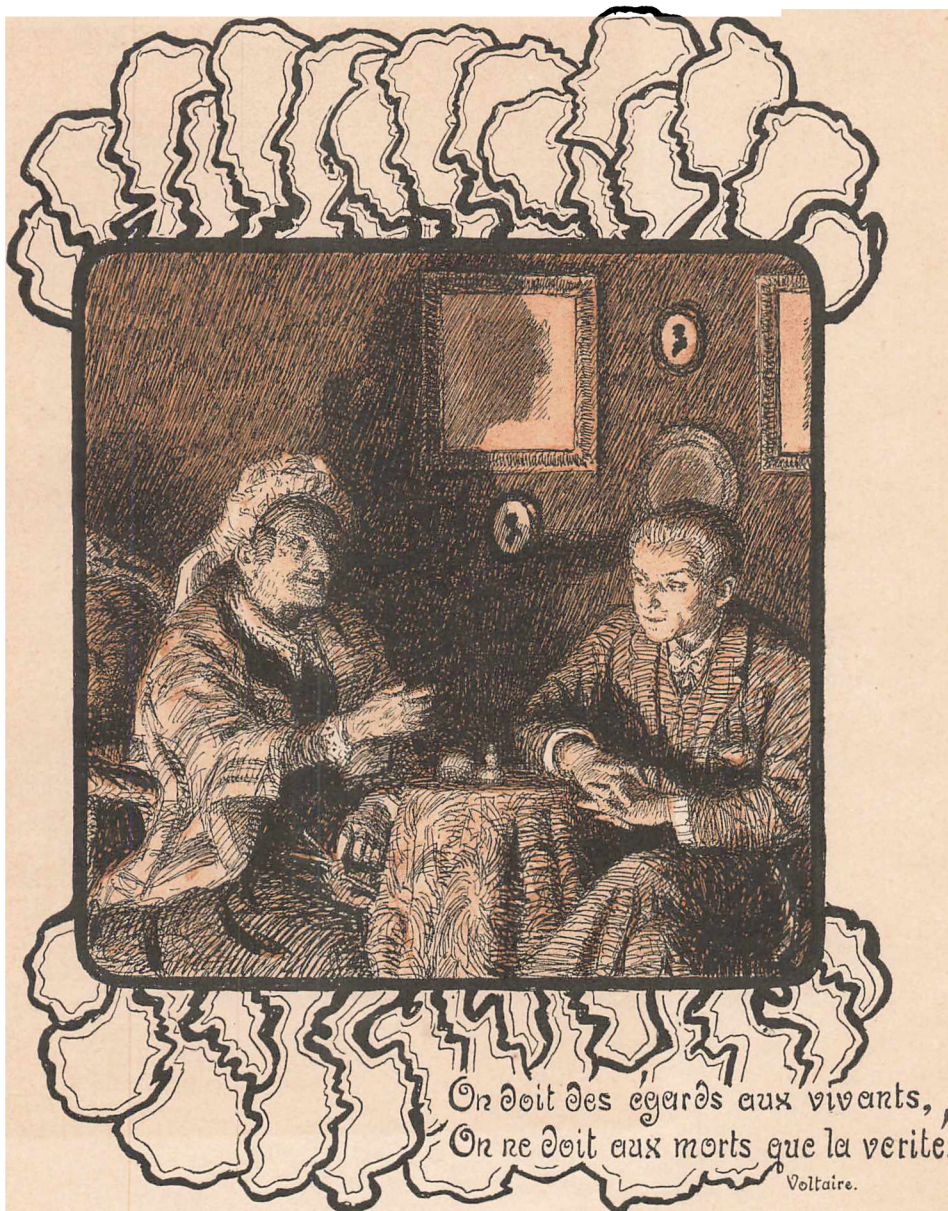
HEILMANNNS SLÆGTEBOG

SLÆGTEN HEILMANN

EN SAMLING LEVNETSBE
SKRIVELSER UDARBEJDEDE
AF GERHARD HEILMANN

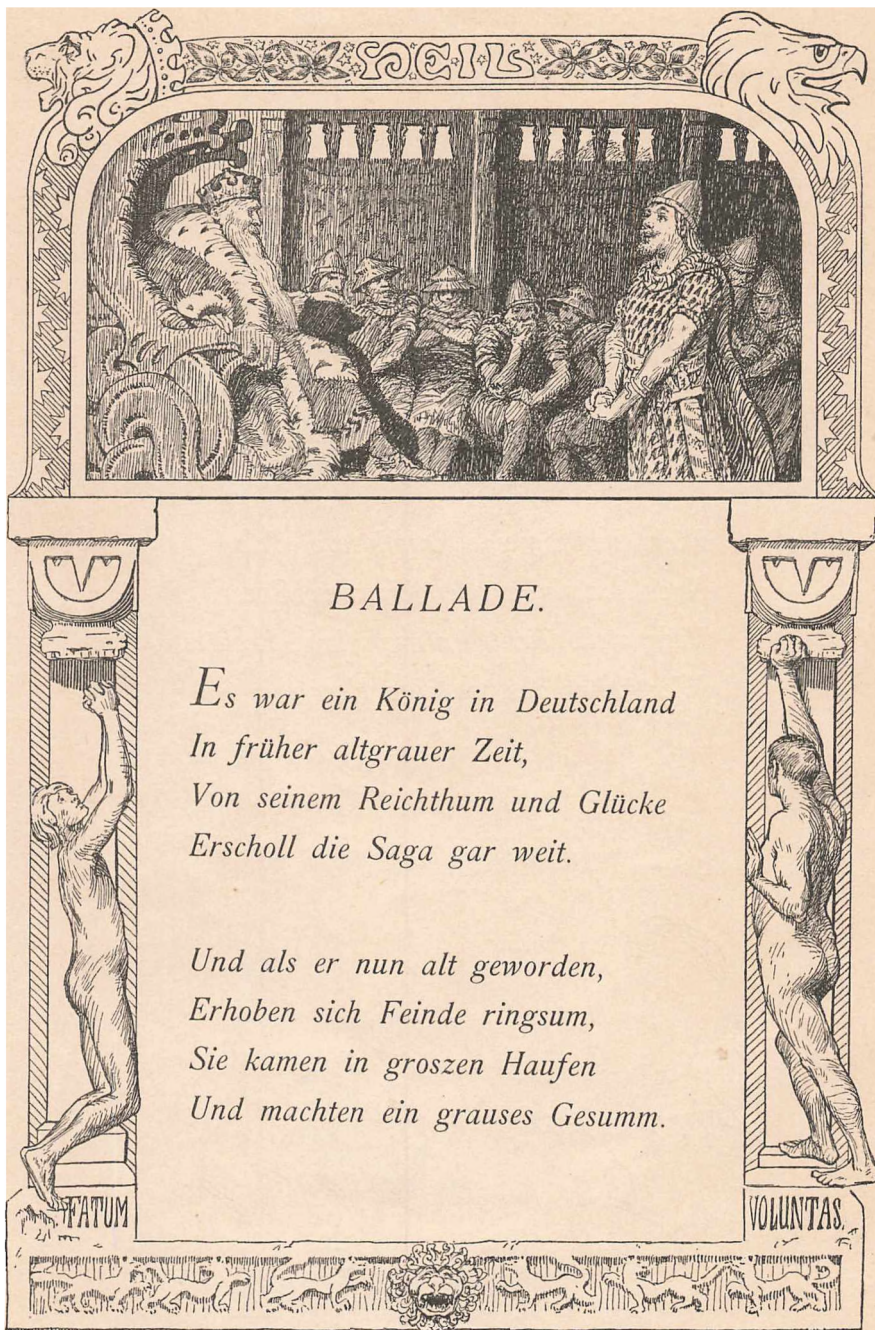

TRYKT SOM MANUSKRIFT
KØBENHAVN MDCCCXCIII-XCV

On doit des égards aux vivants,
On ne doit aux morts que la vérité.

Voltaire.

BALLADE.

*Es war ein König in Deutschland
In früher altgrauer Zeit,
Von seinem Reichthum und Glücke
Erscholl die Saga gar weit.*

*Und als er nun alt geworden,
Erhoben sich Feinde ringsum,
Sie kamen in groszen Haufen
Und machten ein grauses Gesumm.*

*Es lockte sie her des alten
Des edlen Königs Gold;
»O höre, Du alter König!
Des Kampfes Donner schon rollt«!*

*Der König rief seine Männer.
Er winkte im Kreise und sprach:
»Es sind die Feinde im Lande,
Und ich bin jetzt alt und schwach.*

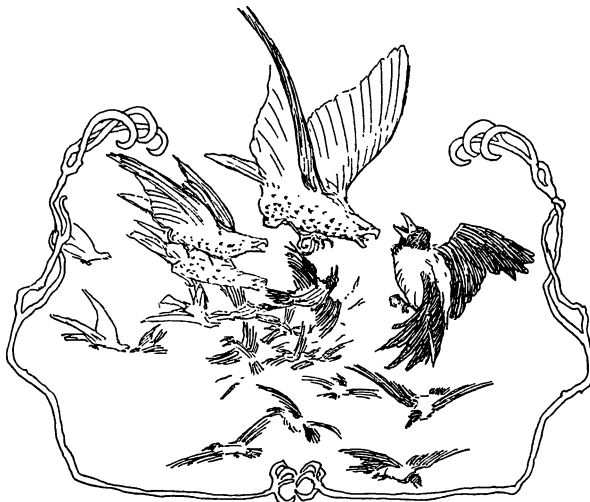
*Nicht kann meine kraftlose Rechte
Noch schwingen den eisernen Speer,
Wer stellt sich für mich in Gefechte?
Wer führt das muthige Heer?«*

Alsdann erhob sich von Sitze
Ein kühner tapferer Held,
Er blickte so frei und freudig
Als ob ihm gehörte die Welt.

Und sprach mit Zuversicht: »König,
Die Feldherrstelle sey mein,
Vertraue nur mir, ich fühle,
Das Glück wird mir günstig seyn.

Der König gewährt seine Bitte.
Er zog mit dem Heere hinaus.
Er schlug die Feinde und kehrte
Mit Sieg und Frieden nach Haus!

*Der König empfang ihn gar gnädig,
Und lobte den tapferen Mann,
Und sprach: »Heil bringst Du uns immer,
Heilmann sey Dein Name fortan!«*

FØRSTE AFSNIT.

DE ÆLDSTE SLÆGTLED.

DE ÆLDSTE SLÆGTLED.

Saaledes, som Balladen* fortæller det, lyder Sagnet om Slægtsnavnets Opstaaen. Og Traditionen har bevaret det under denne Form i Størsteparten af Familien.

Mandsmod, Kraft og Energi skulde altsaa være de Egenskaber, der satte Navnet Heilmann ind i Verden. Det er Karaktertræk, der kun i ringe Grad har udmærket den senere Slægt. Den har været som en jævnt glidende Strøm af svag Vilje og lidet udpræget Personlighed. Uden at være særlig romantisk eller krigerisk anlagt, kan man derfor nok med Vemod skue ud over en Slægt, der kun har bevaret denne Tradition som en død Nipsgenstand; — der har ingen levende Efterklang været i dens Bryst. Men maaske har den levet et rigt indre Liv, har virket beskedent i det skjulte! — vi skal senere se, hvorvidt dette har været Tilfældet.

I en enkelt Gren af Familien, Slægten Nyrop, nævnes det, at vor fjerne Stamfader skulde have været en Læge, der ved sin Kunst frelste Fyrstens Liv. De urolige Tider, paa hvilke det er foregaaet, taler dog

* Balladen er skrevet c. 1840 af Carl Ulrik Heilmann.

mest for den første Tradition. Naturligvis er det nu ganske umuligt at sige, naar Slægtsnavnet har set Lyset; — vel engang i det 10de—11te Aarhundrede — det dølger sig i Tidernes Mørke.

Nede i Mellemtyskland ligger i den preussiske Provins Hessen Grevskabet Isenburg. Det er et frugtbart Land, bjergrigt og med store Skove. Det frembringer Korn, Hør, Tobak og meget Træ, ligesaa Jern og Salt og har fortræffelig Kvægavl og Fiskeri. Et smukt og afvejlende Landskab. Greverne her høre til de ældste Dynastislægter i Tyskland; Stamherren for Huset var Heinrich, Greve af Isenburg, der levede c. 1290. I dette Grevskab har vor Slægt levet gennem flere Aarhundreder og det er jo altsaa heller ikke umuligt, at det er her, Slægtsnavnet er opstaaet. I Byen Rohneburg, der ligger i Grevskabet, dukker det for første Gang op. Anno 1324 har en »Edelknecht HEYLMANN von Rohneburg zu Gelnhausen« underskrevet et Dokument for Gotfried III af Braneck. Uagtet Navnet her staves med y, er det dog uden Tvivl det samme, thi endnu i det syttende Aarhundrede skrives snart Heilmann snart Heylmann ved de samme Personer i Kirkebøgerne. Desværre er Navnet det eneste, som er opbevaret om denne vor Slægtning, der her for første Gang træder ud af Sagnhistoriens Dunkelhed. Han har altsaa været Væbner, men man mangler ellers ethvert Moment til at danne sig nogen Forestilling om hans Karakter og øvrige Egenskaber. I over to Aarhundreder herefter giver Slægten slet intet synligt Tegn til Liv; først Anno 1590 findes i Isenburger Landsbyen Udenhain en Præst ved Navn HEINRICH HEILMANN. Heller ikke han kan dog bringes i direkte Sammenhæng med den øvrige Familie, om han end muligvis har været Broder til DIEDERIK HEILMANN (første Slægtled), gift med ANNA ENGELHARD, hvis Søn WOLF ERNST HEILMANN (andet Slægtled) er den første, om hvem der haves faktiske Oplysninger.

Det er paa en bevæget Tid, at denne Mand er voxet op og har henlevet sin første Ungdom. Han er sandsynligvis født 1614 eller 15, og 1618 udbrød den for hele Tyskland saa rædselsfulde Trediveaarskrig, der efterlod Landet som et Billede paa den mest raffinerede Ødelæggelse. Man gør sig nu næppe nogen Forestilling om den Tids barbariske Krigsførelse, der lagde store Landstrækninger aldeles øde og stansede alle Næringsveje, medens Sult og Sygdom bortrev i tusindvis den af Krigen skaanede Befolkning. Man regner, at henved ti Millioner Mennesker er omkomne under

Birstein Slot.

denne Krig, hvis sørgelige Eftervirkninger, en tiltagende Raahed og Immoralitet, hæmmede hele Tysklands Kulturudvikling for lange Tider.

Allerede tidligere havde Grevskabet Isenburg delt sig i to Hovedlinjer, af hvilke kun den ene, Isenburg-Birstein, vedkommer os her. Dens Residens var Slottet Birstein, paa hvilket Wolf Ernst Heilmann senere blev Slots- og Godsforvalter. Ved hans Fødsel boede her den fortræffelige Grev Wolfgang Ernst, efter hvem han udentvivl er opkaldt. Det er derfor ogsaa højest sandsynligt, at han har staaet i nært Forhold til disse Grever og under dem har deltaget i Trediveaarskrigen. Vi skal derfor se lidt paa, hvorledes det gik Birstein under denne.

Grev Wolfgang Ernst, der var i stor Yndest hos Kejseren, søgte ved Krigens Udbrud at bevare sin Neutralitet, men hans ældste Søn Wolfgang Heinrich lod sig henrive til at træde i den protestantiske Unions Tjeneste. Herved paadrog ogsaa Faderen sig Kejserens Uvilje, uagtet han paaviste, at Sønnen imod hans Vilje havde grebet til Vaaben. Heinrich blev i Slaget ved Stadt Lohe den 26de Juli 1623 taget til Fange af de kejserlige, og først igen løsladt mod en Løsepenge paa 9000 Thaler, som Landet maatte skaffe. I Aaret 1634 begyndte en stor og almindelig Ødelæggelse af hele Grevskabet Isenburg. Den er bekendt som den polakkiske, og lige til 1642 levede Medlemmerne af det grevelige Hus i Landflygtighed i den yderste Nød. Da nu Wilhelm Otto, en Søn af Grev Wolfgang Ernst, i 1643 vendte tilbage til sit saa frygteligt hærjede og ødelagte Land og stod i Begreb med atter at tage Slottet Birstein i Besiddelse, kom en svensk Af-

deling af Grev v. Königsmarks Korps ham i Forkøbet. Den besatte Slottet, huserede otte Maaneder deri og ruinerede fuldstændig alt, hvad ikke allerede i Forvejen var lagt øde. — Endelig drog da disse ubudne Gæster bort igen, og Wilhelm Otto betraadte atter, men med dyb Kummer, sit Fødested. Thi næsten kun de raa Mure stod tilbage, Døre og Vinduer var borte og Slottet fuldstændig raseret for alle Mobilier, saa at han og hans Tjenere var nødsagede til at lægge sig i Halmen for at finde Hvile for Natten.

At Wolf Ernst Heilmann, der da var c. 30 Aar gammel, herefter har hjulpet Greven med atter at sætte Slottet i beboelig Stand, er naturligvis kun Formodninger, men vist er det, at han har været i Birstein paa den Tid. Han maa ogsaa have opnaaet en nogenlunde sikker Stilling der, siden han tænkte paa at gifte sig. En halv Milsvej fra Birstein ligger en lille Flække ved Navn Reichenbach. Her boede dengang en Centgraf HEUN, hvis Datter han ægtede c. 1647. Der forlyder intet om, at dette er gaaet særlig romantisk til, og det har vist heller ikke været Tilfældet, men inden man fik nøjere Besked om Sagerne, holdt man mere af at give det et saadant Tilsnit. Ved Fejllæsning i gamle Familiepapirer havde man nemlig fundet ud, at det var Datteren af en »Rentgraf«, som Wolf Ernst Heilmann var bleven gift med. Ingen anede, hvad saadan en Rentgraf kunde være for en mystisk Person, men han satte saa dejlig Fantasien i Bevægelse. Hvis han var Greve, maatte der jo ogsaa have været et Slot i Reichenbach, og her var saa Wolf Ernst Heilmann bleven indkvarteret midt under Trediveaarskrigens Rædsler. Man véd, hvorledes det — i tarvelige Romaner i det mindste — plejer at gaa under en saadan Indkvartering. Den tapre Kriger gør et uudsletteligt Indtryk paa Grevens eneste Datter, og de fortvivlede Forhold, som Krigen har ført med sig, bidrager yderligere til at knytte det ømmeste Kærlighedsbaand mellem disse tvende, hvem nu intet mere i Verden kan adskille. Kommer hertil endelig Opdagelse, Bortførelse, Flugt og hemmeligt Giftermaal, samt tilsidst Forsoning med den oprørte Fader, da er der vistnok intet mere tilbage at ønske i Retning af Romantik.

Naar disse Fantasterier anføres her, da er det nærmest for negative Aarsagers Skyld. Thi saaledes er det i ethvert Tilfælde ikke gaaet til. Der har nemlig aldrig eksisteret noget Slot i Reichenbach, og Wolf Ernsts Svigerfader var ikke Greve, men, som ovenfor anført, Centgraf, han fore-

Vejen fra Reichenbach til Birstein.

stod Centretten og skulde holde Dom over Landbeboerne. Denne Ret blev oprindelig sat paa en Forsamlingsplads under aaben Himmel. Centregrenen valgtes i Begyndelsen hvert Aar af samtlige »Märker« 3: alle i »Marken« bosatte Folk. Fra Slutningen af det fjortende Aarhundrede blev han indsat af Landsherren. Han skulde navnlig tilse Rydningsarbejder, Hugst og Fiskeri og beskytte »Marken« for alt, hvad der kunde være den skadelig. Han havde i det hele taget en temmelig udstrakt Dommermyndighed, endog over Liv og Død. Saa Wolf Ernsts Svigerfader Heun har efter al Rimelighed været en betydelig og bemidlet Mand.

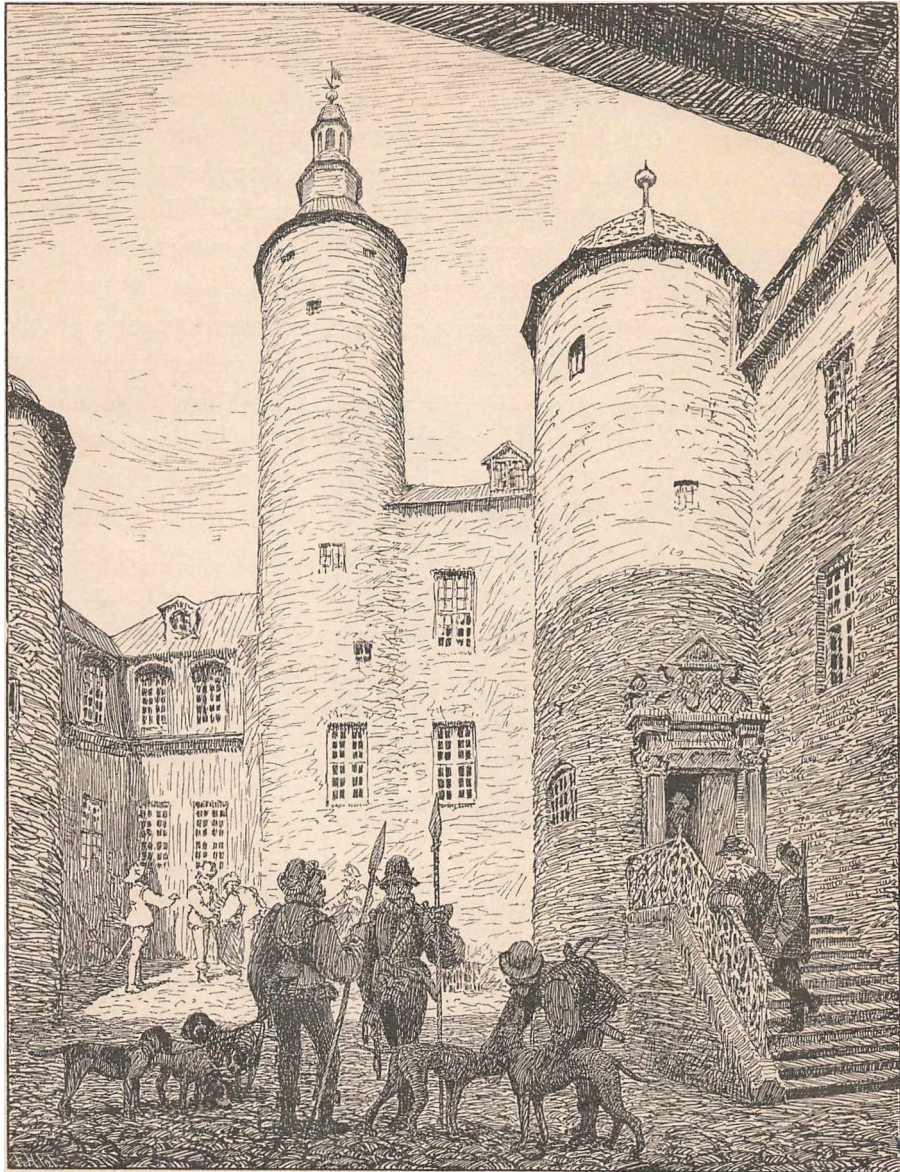
Det Billede, der staar over denne Side, viser, hvorledes Landskabet ser ud, naar man gaar fra Reichenbach til Birstein, en Vej, som Wolf Ernst sikkert har vandret mange Gange med sin Hustru Margarethe Barbara. Ligesom nu stak dengang Slottet og Kirken deres Taarne op bag Bakken, Landskabskarakteren har næppe heller været meget forskellig fra nu. Deres Øje har hvilet paa de samme store bløde Bakkebølger, adskilte af lange fugtige Engdrag, hvor smaa Bække bugter sig mellem Græs og Stene. Egnen minder en hel Del om Østjylland; der er store Bøgeskove ned over Bakkerne, en Mængde Frugttræer, mest Æble, staar plantede overalt, ogsaa langs Vejen, der her løber midt paa Siden af den ene Skraaning, saaledes, at man har Udsigt over Engdalen, Landsby og blaanende Skove helt ud til Horisontens Rand*. Slottet Birsteins Façade er nu temmelig ked-sommelig paa Grund af moderne Ombygning, men alt det øvrige er ud-

* Forf. har i Somren 1893 opholdt sig nogle Dage i Birstein paa Gennemrejse.

vendigt næsten ganske urørt, og staar man paa det modsatte Bakkehæld ovre paa den anden Side Dalstrøget, da tegner Slottet endnu som dengang sin kække Kontur op mod Aftenhimmels røde Lue. Men navnlig i den indre Slotsgaard kan man endnu drømme om gamle Dage. Trappen med det smukke Smedejernsrækværk fører op til Slottets oprindelige Indgangsdør i Taarnet, over hvilken staar Aarstallet 1596. Og om man var særlig skarpsynet, vilde man endnu her kunne se Sliddet af Wolf Ernst Heilmanns Støvler paa Fliserne. Iøvrigt véd man aldeles ikke, hvordan han har været som Mand og Fader. Men Tiden var raa og overtroisk og han har vel næppe været bedre end sin Tid. Et kan man sige, han har sikkert været en ivrig Jæger. Efter Krigen var man vant til stedse at være i Vaaben og de store Skove vrimlede af Vildt. Der fandtes baade Bjørn og Ulv foruden Vildsvin, Dyr, Harer og Fugle. Vi kan derfor forestille os ham med Luntebøsse eller Flitsbue* ledsagende de høje Herrer paa deres lystige Tog gennem Skove og Hegn. De omstaaende Illustrationer paa Side 16 og 17 giver et paalideligt Billede af, hvorledes det dengang tog sig ud. Det er Gengivelser af gamle Træsnit i en tysk Bog om Jagt, »Adeliche Weydwercke«, som udkom i Frankfurt am Main i Aaret 1661, altsaa netop i den samme Egn. Den adelige Herre, der i fineste Puds og med Falken paa Haanden har stillet sig op i fjerde Position, som om han lige var parat til at danse ud, er navnlig dejlig. Og paa det andet ser vi Forstmester og Jægerdreng i fuldt Løb med de halsende Hunde. Der er Liv og Bevægelse over Skikkelserne; man kunde næsten fristes til at ønske sig i Wolf Ernst Heilmanns Sted blot for at være med i den »wilde verwegene Jagd«, der gaar som en Stormvind gennem Skoven. Dog vilde man maaske betakke sig for at blive smurt ind i Løvefedt, saaledes som man ifølge den omtalte Bog dengang brugte for at gøre sig usaarlig overfor vilde Dyr. —

Vi kan nu uden at tage meget fejl roligt slutte, at Wolf Ernst Heilmann har gjort sit til at opelske det Jægerblod, der har spøget i Familien gennem mange Aar, og som har bragt selv adstadige Præstemænd rent fra

* Indtil 1540 var Bue og »Armbrøst« Fodfolkets almindelige Bevæbning i Tyskland, men de fortrængtes saa af Luntebøssen, der endnu under Trediveaarskrigen var det hyppigst benyttede Vaaben (A. v. Heiden: Die Tracht der Kulturvölker. Leipzig 1889). Imidlertid har Flitsbuen sikkert ogsaa langt senere, vel paa Grund af sin mere lydlose Virkemaade, været brugt til Jagt, thi i »Adeliche Weydwercke« ses paa Billederne Jægere nedlægge Kaniner dermed.

Birsteins indre Slotsgaard.

Koncepterne. — Det er ligesom en sluknende Rest, en sidste Opblussen af Fortidens vilde Mod.

Hans Hus i Birstein, som findes gengivet Side 18 ligger kun ganske faa Skridt fra Slottet. Det har mærkelig nok været Bolig for hans Efterkommere gennem flere Aarhundreder. For et Aarstid siden flyttede den sidste derfra, nu staar Huset tomt, men er iøvrigt særdeles vel bevaret. Det omgives af en kun ganske ubetydelig Have og en lille Gaardsplads ligger bagved. Men fra Vinduerne i den Gavl, der ses paa Billedet, er henrivende Udsigt over den kedelformede Dalsænkning, op ad hvis Sider en Del af Landsbyen Birstein ligger. Grønne Smaahaver slynger sig koket

ind mellem hvide og graalige Huse, der i malerisk Uorden bedækker Skraaningerne lige ned til den vevre Bæk, der risler under skrøbelige Træbroer og hængende Grene, indtil den taber sig bag de tætte Løvmasser, der som en fast Mur skyder sig ud fra det højtliggende Slot. — Man føler, at her har det været friskt og godt at leve. Og til-

lige, at der her kunde have været levet et rigt Liv i den stadige Vexelvirkning mellem Slottets Miniaturhof og den frodige Natur. Men det, der interesserer os, om denne Mand har gjort det, — det faar vi ikke at vide. Dog taler det i høj Grad til hans Fordel, at han gav sine Børn en god Opdragelse. Hans ene Søn, Balthasar, fulgte ham i Embedet og den anden, Johan Ernst, blev senere en Forsker, en Videnskabsmand, der søgte at løfte Sløret for Naturkræfternes Mystik. Saa Hjemmet har næppe været uden Indhold.

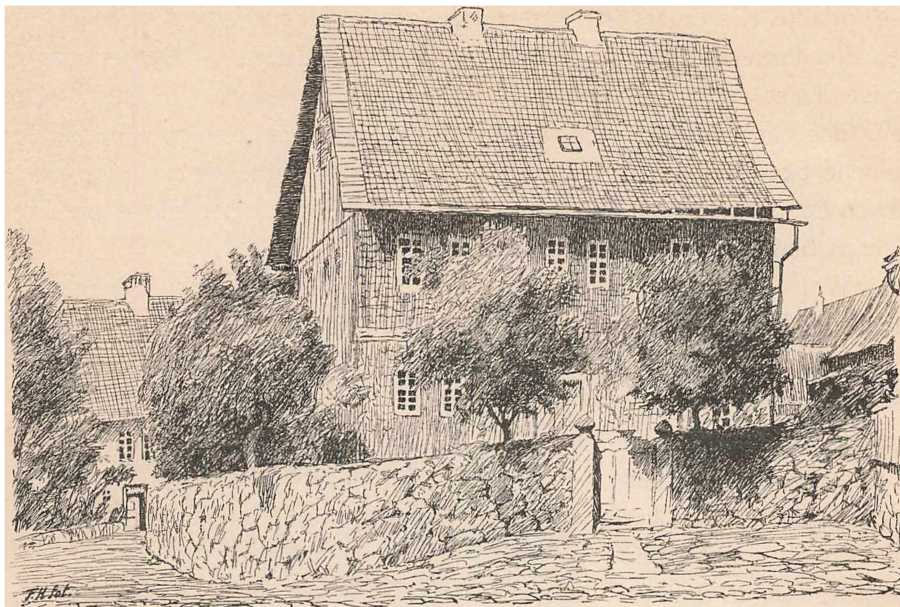
Wolf Ernst Heilmann døde 1678, han blev begravet den 5te Juni. 3 Somre efter fulgte hans Hustru ham. Hendes Begravelsesdag er 28de Juni 1681. Man leder nu forgæves efter en Sten, et Minde om den Plet, der engang gemte deres Støv. Vinden bølger gennem det høje Græs paa den

lille forladede Kirkegaard og suser i de gamle Blommetræers visne Grene, men den fortæller ingenting, som er rigtig paalideligt. — Det er mange, mange Tider siden, at Navnet Heilmann lød og levede i Birstein. Der siges dog, at det indtil for faa Aar tilbage stod at læse paa Stene, der dannede Skel mellem Markerne. Thi Wolf Ernst købte sig paa sine sidste Aar en Landejendom, ja endog et Gods, fortælles der. Det gik senere over til hans Søn Balthasar.

Wolf Ernst Heilmann havde fem Børn. Den ældste af disse var rimeligvis ELISABETH, der blev gift 1672 med JOHAN PHILIP WETZFLOR, og skal man regne efter den Gennemsnitsalder af c. 30 Aar, som næsten alle de mandlige Medlemmer af Familien har haft ved Indtrædelsen i den hel- lige Ægttestand, saa har BALTHASAR været den ældste af de to Sønner. Han blev gift 1679 med en Datter ANNA af Kanzleirat VIGELIUS fra Reichenbach. Han er derfor sandsynligvis født c. 1649, altsaa maaske kort efter Trediveaarskrigens Ophør. Med fuld Sikkerhed kan det ikke siges, da Kirkebøgerne i Birstein først begynder med Aaret 1657. Vi skal dog ikke beskæftige os med ham her, da han ikke vedkommer Familiens danske Linje. En Sønnedatter af ham var Bedstemoder til de to berømte Brødre GRIMM*. Efter ham kom JOHAN ERNST, som er den, der bringer vort Navn her til Danmark. Og endelig var der endnu to Døtre, Anna Elisabeth og Anna Rebecca, vistnok begge ugifte.

* Deres Stamtavle ser saaledes ud: Balthasar Heilmann — Johan Georg Heilmann f. 1681 d. 1730, Hofgerichtrat i Hanau — Christiane Elisabeth Heilmann f. 1715 gift 1734 med Friedrich Grimm, Præst i Steinau — Philipp Wilhelm Grimm, der havde to Sønner nemlig Jacob Ludvig Grimm f. i Hanau 4 Jan. 1785, d. i Berlin 20 Septbr. 1863, Sprogforsker, og Wilhelm Carl Grimm f. 24 Febr. 1786 i Hanau, d. i Berlin 16 Decbr. 1859, Specialist i Middelalderens Poesi. Enhver kender jo »Grimms Eventyr«.

Wolf Ernst Heilmanns Bolig i Birstein.

JOHAN ERNST HEILMANN fødtes i Birstein den 8de December 1651. Hans senere Liv gør det mer end sandsynligt, at han har nydt en efter Forholdene god Undervisning og senere har studeret i en af de nærliggende Byer. Han havde et uroligere Blod end Broderen, der ganske artigt blev boende i den lille Landsby og trak i Faderens Embedsfrakke. Han længtes ud mod andre Egne og andre Maal. Før Faderens Død 1678 har han dog næppe forladt Egnen. Men denne Begivenhed gav ham vel de fornødne Midler. Han drog mod Nord. Hvorfor vides ikke, heller ikke véd man bestemt, hvad han har taget sig til. Men disse Rejseaar fik, som vi senere skal se, en betydningsfuld Indflydelse paa hans Liv. I Aaret 1682 vides han at have opholdt sig i det oldenburgske, og c. 1686 træffer vi ham i Slesvig. Han har her sat sig mere fast og opnaaet en vis Stilling, thi han giftede sig i dette Aar. Hans Brud var ANNA DOROTHEA KRUS, født den 5te April 1657 i Mysunde, Datter af Hinrich Krus og Hustru Anna Selmer. To Sønner og en Datter fødtes i Slesvig, men det var ikke mange Aar, han forblev i denne By. Han har rimeligvis allerede her gjort Bekendtskab med Hertug August af Nordborg og har af ham faaet sikkert Løfte om en

fast Ansættelse, thi Johan Ernst er næppe med Kone og Børn draget ud paa det uvisse. Imidlertid, hvordan det nu end er, i 1694 sidder han paa Nordborg Slot som Sekretær og Hofraad hos Hertugen. Det gamle Slot var afbrændt 1665, men Hertug August havde opført det paany 1678, nu er det for største Delen nedbrudt. Det laa paa en Ø i Søen ved Flækken Nordborg. Johan Ernst har sikkert befundet sig vel paa Als, og det er vist mere end et Tilfælde, at hans Ben endelig kom til at hvile der. Egnen er baade smuk og frugtbar, og hans egen Stilling var det ikke mindre. Thi om han ikke tidligere har været formuende, saa blev han det her. Han syslede ogsaa med videnskabelige Studier og anlagde desuden ved Østerholm den første plantede Skov paa Øen.

Men 1699 døde Hertugen, og Johan Ernst følte sig ikke mere knyttet til Stedet. Han længtes efter at komme til en større By, hvor han med mere Udbytte kunde fordybe sig i de Grene af Videnskaben, der drog hans Interesser. Den 13de Oktober 1701 ser vi ham derfor bryde op fra Als med sin Hustru og fem Børn. Rejsen galdt Hamburg, hvortil de ankom den 24de. Her kastede han sig med Iver over Studiet af Kemi, maaske i Følelsen af, at der skulde et solidt Grundlag til for at trænge tilbunds i en anden mere gylden og tillokkende »Videnskab« Alkymien, der endte med at sluge hans Formue.

Vi skal derfor et Øjeblik se paa, hvorledes det dengang forholdt sig med denne »Videnskab«. Allerede i det 15de Aarhundrede havde Alkymien vundet Fyrsternes Beskyttelse og Interesse. Markgreve Johan af Brandenburg c. 1450 var den saa hengiven, at han fik Tilnavnet »der Alchemist«. Men i det 16de og 17de Aarhundrede blev dette Tilnavn ikke mere givet Fyrsterne, thi det kunde nu med Rette tilkomme næsten dem alle. Det var ikke mere en Undtagelse. Det var som en Epidemi, der greb baade høje og lave, næret ved de mest eventyrlige Fortællinger om det hemmelighedsfulde Pulver eller »de vises Sten«, der ikke alene var i Stand til at omforme hvilket som helst Metal til rent Guld, men ogsaa skaffede Besidderen en stedse varende Sundhed. Man maa erindre, at Studiet af Kemien dengang var i den Grad mangelfuldt, at det slet ikke kunde skilles ud fra en hemmelig Indflydelse af overnaturlige Magter, og naar selv dens Dyrkere troede paa Muligheden af at finde de vises Sten, kan man ikke undre sig over, at saa mange andre gik om i Feberdrømme om fantastiske Rigdomme.

Johan Ernst var som sagt ogsaa greben af denne Sygdom. Paa sine Rejser i Ungdomsaarene har han sikkert truffet adskillige Guldmagere, men allerede i sin Hjemstavn maa han have hørt om en af de mere betydelige, Johan Joachim Becher*, der en Tid var knyttet til Greverne af Hanaus Hof. Becher var en stor Projektmager, men hørte ikke til den Skare af Bedragere, der paa de mest forskellige Maader tilsyneladende let frembragte rent Guld. Snart havde Smeltediglen en dobbelt Bund og indeholdt i Mellemrummet Guld, snart var dette bag lets melteligt Vox klæbet under Laaget, og snart tilberedte Guldmageren guldholdigt Pulver, som han udgav for de vises Sten. Om Becher har bedraget nogen, saa har det først og fremmest været sig selv. Det lykkedes ham virkeligt at fremstille Guld ved at smelte myntet Sølv sammen med Strandsand og forskellige Salte. Men han anede ikke, at paa den Tid var det fine myntede Sølv for det meste guldholdigt, og da det kun var ringe Mængder Guld, han fremstillede, lagde han ikke Mærke til det Vægttab, som Sølvet led. Dette ser jo ret skuffende ud, og det er kun naturligt, at Johan Ernst Heilmann er bleven paavirket deraf.

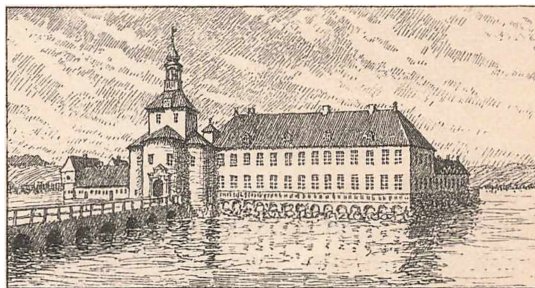
Dennes mange Forsøg blev dog en Kæde af Skuffelser, han opnaaede ikke de Resultater, han havde haabet og ønsket, det lykkedes ham naturligvis ikke at skue Naturens hemmelige Kræfter. Og han behøvede ikke, som Hr. Polidor i »det arabiske Pulver« at lade sig tage ved Næsen af en gemén Bedrager, for at hans Penge skulde svinde. Indsatsen var jo en saa ubetydelig Bagatel i Forhold til det meget, der kunde vindes. Naa, disse Bagateller tog imidlertid hans Formue og satte ham vist mange graa Haar. Alligevel bragte hans Studier dog et Resultat, — ikke noget fantastisk og mystisk, men ganske dagligdags, om end derfor ikke mindre betydningsfuldt for Slægtens senere Liv og Skæbne. Sønnen August Wilhelm fik, ved at se Faderens lærde Granskninger i Naturens Bog, selv Lyst til videnskabelige Sysler. Han blev en meget dygtig Læge og bragte Navnet Heilmann til at slaa Rod her i Danmark. Men hans Studier gav ogsaa Faderens mere Vind i Sejlene. August Wilhelm studerede i Halle Medicin under den berømte Professor G. E. Stahl, der dengang var en meget ivrig Alkymist og Arvtager efter den ovenfor omtalte Becher, hvis Skrifter han udgav. Sønnen lagde nu sine nysershvervede Kundskaber til Faderens, men — lige meget hjalp det; kun fik August Wilhelm derved Lejlighed til paa egen

* Hermann Kopp: Die Alchemie in älterer und neuerer Zeit. I. Heidelberg. 1886.

Haand at gøre kemiske Forsøg, hvilket senere kom ham til stor Nytte i hans Lægevirksomhed; derfor har vi hans Søns Kertemindepræsten Joh. Ernsts egne Ord. August Wilhelm opgav senere Alkymien, antageligt under Paa-virkning af Professor Stahl, der endte med at blive en ivrig Modstander af Guldsmagerkunsten, idet han siger: »Jeg advarer enhver mod at sætte Penge, Tid, Flid, Møje, Bekymring, sit øvrige Kald og gode Næringsvej og ærlig Reputation og Credit paa saadanne Ting, som han ikke forstaar og ifølge Sagens Natur ikke kan forstaa, alt saadant er ren Galskab.«

Men Johan Ernst var bleven en gammel Mand. Han var voxet for fast sammen med sit Livs Haab til at han skulde kunne se Sagen fra den modsatte Side. Maaske bragte Døden ham »de vises Sten«, som han havde længtes saa meget efter. Han var i Besøg paa Als for at skue gamle kendte Steder og se, hvor-

meget hans egen Skov ved Østerholm var voxet ham over Hovedet. Her døde han pludselig d. 1ste April om Natten 1723 og blev begravet d. 10de paa Kirkegaarden i Eken. — »Han var en lærd og berejst, from Mand« siger hans Sønnesøn Johan Ernst

Nordborg Slot c. 1695 (efter Pontopp. d. Atlas og Thuras d. Vitruvins).

om ham. Hvorledes han har set ud, véd man ikke, men vil man vide, hvorledes han gik klædt, er det tilstrækkeligt at nævne det ene Ord: Parykken. Dens Kulmination falder omkring Aaret 1700. Og Dragten var den, som enhver her i Landet kender under Navn af den holbergske.

Hans Hustru og eneste Datter blev boende i Hamburg, hvor August Wilhelm besøgte dem i Begyndelsen af Maj samme Aar. To Aar efter ved Foraarstide kom han igen, men det var blot for at ledsage dem til Haderslev, hvor de saa boede hos ham, indtil Anna Dorothea blidelig hensov d. 27de Oktober 1730 over 73 Aar gammel.

Johan Ernst havde flere Børn. Den ældste Søn ERNST FRIDERICH var født i Slesvig d. 6te Maj 1687. Han døde næppe 23 Aar gammel d. 23de Marts 1710 og ligger begravet i Hamburg »in Thum«. Datteren DOROTHEA REBECCA er ligeledes født i Slesvig d. 29de Novbr. 1689. Der

er ogsaa HINRICH WILHELM født d. 3die Maj 1692, han døde i Nordborg d. 18de Novbr. 1697. Den næste Søn fødtes i Nordborg 1695 d. 21de Januar Natten mellem Mandag og Tirsdag henimod Kl. 1; han døbttes d. 28de og erholdt Navnet Augustus Wilhelm. Han er den eneste, der fortsætter Slægten. Den yngste Søn CARL VILHELM PHILIPP blev født i Nordborg d. 11te December 1697.

AUGUST WILHELM HEILMANN er den første, der har efterladt os egenhændige Optegnelser om sit Liv. Vi kan derfor danne os et noget fyldigere Begreb om hans Karakter og Personlighed. Ganske vist kun saare mangelfuldt, thi dette hans »Lebens Lauff« er ført under en ganske tør, skematisk Form, og han lader sig ikke rive hen af nogetsomhelst Følelsesudbrud. Men denne Dagbog giver dog en Del faste Holdepunkter; thi han noterer omhyggelig ikke alene sine egne, men ogsaa Forfædrenes Mærkedage. Han har saaledes ydet et væsentligt Bidrag til det Materiale, der er benyttet i det foregaaende.

August Wilhelm var kun sex Aar gammel, da han 1701 fulgte med sine Forældre til Hamburg. De var elve Dage undervejs, det har næppe været nogen behagelig Rejse i Slutningen af Oktober Maaned med Datidens langsomme Befordringsmidler. Rimeligvis har Faderen først selv undervist ham i Hjemmet, thi ellers var han vel næppe draget til Bremen for at fortsætte sin Skoleuddannelse. »Anno 1771 d. 28de November«, skriver han, »rejst til Bremen og dér ladet mig indskrive ved Gymnasiet.« Undervisningen har dog næppe tilfredsstillet ham, thi allerede d. 27de Febr. næste Aar forlader han denne By, og vender tilbage til Hamburg, hvor han for første Gang kommunikerer d. 27de Marts. Det er tidligere omtalt, hvorledes Faderens kemiske Studier blev medbestemmende for den Livsgerning, han valgte. Maaske har Karakteren af disse ogsaa været Aarsag til, at han d. 4de Maj 1715 drog til Universitetet i Halle for at studere under Professor Stahl (se Side 20). I Halle var han to Aar, og d. 21de Maj 1717, da han drog derfra, lagde han Hjemvejen over Harzen, hvor han besøgte Baumanns Hule og Bjærgværkerne ved Clausthal, altsaa netop de samme Steder, som Heinrich Heine senere saa morsomt har beskrevet i sin berømte Harzrejse. Fra Goslar kørte han d. 7de Juni med Posten tilbage til Hjemmet i Hamburg. Man forbavses i høj Grad over en saa kort Studietid; thi at hans Begavelse skulde have været saa overlegen, at han

kun behøvede to Aar for at sætte sig grundigt ind i Lægevidenskaben, er næppe rimeligt. Han maa have fortsat sin Uddannelse i Hamburg, skønt han ikke nævner noget derom i Dagbogen. Maaske har han ogsaa praktiseret der, thi først 1722 nedsætter han sig som Læge i Haderslev. Hans Praxis kom hurtigt til ogsaa at omfatte Aabenraa, og her gjorde han Bekendtskab med Jfr. METTE PAULSEN født i denne By d. 10de September 1695, Datter af Købmand og Raadsherre Jacob Paulsen og Hustru Catharina Taysen. Hende ægtede han Fredag d. 17de Januar 1727 i Haderslev, de blev viiede af Provst Fischer. Kun faa Aar varede deres Samliv, allerede d. 7de Oktober 1730 døde hun. »Ruhe wohl liebe Seele«, skriver han i

Anno Lebens-Lauff.
 1695 In dem Monat Junijum Montag n. Dingstag
 Februarij yungem i Uffr bin ich zu Nordberg auß der Juchel
 171 Allen auß dem Mact yndesam.
 178 — Geburtt worden; Und ist mir ein Pflanz
 Augustus Wilhelm bin yndesam.

De første Linjer af August Wilhelm Heilmanns Dagbog.

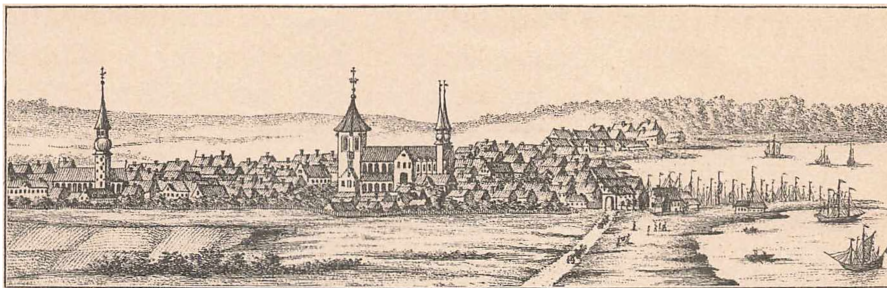
Dagbogen ved hendes Død. Samme Aar og Maaned var det, at hans gamle Moder døde.

Det er ikke længe, han har begrædt Tabet af sin Hustru Mette, thi et halvt Aar efter forlover han sig med Provst FISCHERS Datter KATHARINA, som han allerede ægter d. 8de November 1731. Hun fødtes d. 10de April 1707, Moderen var Christiana Stuhr. Med sin første Hustru havde han ingen Børn, Katharina skænkede ham otte.

Den 31te Maj 1732 blev hans Bestalling som Land- og Stadsfysikus i Haderslev udfærdiget, og d. 8de Juni udnævnes han til Sekretær i Konsistoriet. Byen havde et Par Tusind Indbyggere om end ikke megen

Handel, men han har sikkert ogsaa haft en betydelig Landpraxis. Alt tyder paa, at han var en dygtig Mand, en virksom og god Læge; endnu Dagen før sin Død besørgede han sin Praxis. Tyve Aar levede han i Haderslev, saa lod han sig mærkeligt nok bevæge til at drage derfra. Det var en Del af den jyske Adel, der fik ham til at gøre dette Skridt. Dog vilde det være for overilet heraf at slutte, at hans Ry skulde have strakt sig højt op i Jylland, det er snarere paa deres Rejser, at nogle af de høje Herrer har faaet Lejlighed til at skatte hans Dygtighed. Thi i Pontoppidans danske Atlas staar der bl. a. om Haderslev: »Sin meste Næring har Byen af den daglige Giennemfart af Reysende. thi Handelen er ey saa betydelig, som den vilde være, saafremt Fiorden kunde beseiles af større Skibe.« Haderslev var altsaa et Slags Bedested for Rejsende, og August Wilhelm er herved traadt i Forbindelse med en hel Del forskellige Mennesker. Om denne Forlæggelse af sin Lægevirksomhed skriver han i Dagbogen: »Anno 1742 Mandag Morgen d. 8de Oktober rejste jeg med min hele Familie til Aarhus*, og ankom, Gud være lovet, lykkelig dertil d. 10de. Til denne Forandring har forskellige i Egnen bosatte høje Velyndere overtalt mig ved aarlig at sikre mig 3—400 Thaler i Salær. Især hendes kongelige Majestæt Dronningen paa Clausholm, Excellence Gehejmerraad von Rosenkrantz, Grev Frijs, Grev von Scheel og von Plessen til Fussing og flere andre«. Mærkeligt for Resten, at Løftet om en saa ringe aarlig Sum kunde bevæge ham til at forlade en sikker Stilling i Haderslev. Det har heller næppe været den, der afgjorde Sagen. Han har uden Tvivl følt sig smigret ved en Opfordring fra saa høje Steder, og en saadan Forbindelse med den mægtige Adel har givet ham Haab om at kunne svinge sig op til en betydeligere Stilling i Samfundet. Imidlertid — dette Haab glippede ganske. Det traf sig saa uheldigt, at Dronning Anna Sofie Reventlov døde faa Maaneder efter, nemlig d. 7de Januar 1743. Og senere bortfaldt ogsaa hans Salær, »da det ikke var kgl. confirmeret«, skriver hans Søn. De højadelige Herrer lod ham altsaa senere ganske i Stikken; de kunde jo dengang gøre ganske, hvad de havde Lyst til, og de har aabenbart ikke følt nogen moralsk Forpligtelse til at støtte ham. Naa — heldigvis var han Mand for selv at kunne arbejde sig frem.

* V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen II S. 325 har her Aarstallet 1746, hvilket altsaa er urigtigt.

Aarhus c. 1750 (efter Pontopp. d. Atlas).

Men denne Begivenhed giver desuden et andet og interessantere Indblik i hans aandelige Standpunkt. For at forstaa dette, er det nødvendigt at forudskikke nogle korte Bemærkninger om Tidens religiøse Strømninger. Allerede et Aarhundrede tidligere havde der i Tyskland vist sig en dyb og alvorlig religiøs Bevægelse, der kom til at udøve en overordentlig heldig Indflydelse som Vækker af den aandelige Dvaletilstand, der længe havde hersket. Bevægelsen udbredte sig mere og mere og fik snart en betydelig Magt over Sindene. Men med Magten fulgte ogsaa Overdrivelserne. — Først langt senere gik Pietismen som en Svøbe over Danmark. Alt i Tyverne skriver dog Professor J. Bartholin*, at han »eragter med drøvelse, at Hoffjesuiter schinhellige griller har meere gehør end den reene lære«. Og ved Frederik den fjerdes Død 1730 faldt det sidste Bolværk. 1835 udstedtes de strængeste Sabbatsforordninger. Enhver skulde indfinde sig i Kirken paa Søn- og Helligdage baade til Højmesse og Aftensang. I Købstæderne straffedes Forsømmelser med Pengebøder, og Bønderne blev endog satte i Gabestokken udenfor Kirkedøren. De følgende Aar bragte Slag i Slag nye Forordninger. Intet Under derfor, at dette ved Siden af alvorligt troende fremkaldte en Mængde skinhellige Hyklere, der ved at hænge med Hovederne og sukke over Verdens Daarligheder opnaaede Embeder og Ansættelser, medens de ærlige Mennesker blev forbigaaede. Hele Adelen fulgte Parolen fra Hoffet, og den tidligere saa letsindige og levelystne Dronning Anna Sofie** var efter Forvisningen til Clausholm slaaet over til det stik modsatte og levede her et stille, stærk pietistisk religiøst Liv lige til sin Død.

* Nye kirkehistoriske Samlinger III.

** Chr. Blangstrup: Sal. st. ill. Konversationslexikon Kbh. 1893 I. S. 867.

Det er derfor udenfor al Tvivl, at August Wilhelm i det mindste udadtil har været en ulastelig Pietist, ellers havde denne Dronning og Adel ikke valgt ham til Læge. Om han ogsaa har været det af Hjertet bliver et andet Spørgsmaal. I hans Dagbog bestaar Forholdet til Gud dels i de enkelte Indskudssætninger: »Gott sey Dank«, eller »Gott sey gelobet«, dels i den Bøn, han ved alle de otte Børns Fødsel nedskriver for den enkeltes Vel. Det er næsten ganske de samme Vendinger, han benytter ved dem alle; Bønnen lyder saaledes: »Der Grundgütige Gott wolle Ihn stets mit seinem wehrten Heyl. Geiste leiten und führen, dasz Er möge alle Zeit in seiner Furcht einhergehen und aufwachsen und zunehmen an Weisheit, Alter und Gnade bey Ihm und den Menschen. Um Jesu Christi Willen. Amen.« Det lyder næsten, som om han lige har hørt denne Bøn ved Daabs-handlingen i Kirken og derpaa var gaaet hjem og havde skrevet den ned. Der er noget tørt og stivnet over disse otte Gentagelser, som næsten synes at være et Udslag af Tidsaanden, men det kan naturligvis ogsaa være alvorlig Religjøsitet. Imidlertid, naar vi ser hen til, hvad Sønnen Johan Ernst skriver om Livet i Aarhus, faar man ikke det allermindste Indtryk af Pietisme. Der er efterladt et Digt af ham ved Afskeden fra Aarhus (se S. 37) efter August Wilhelms Død; det skildrer det muntre Leben, som Børnene førte under Opvæksten. Pietismen havde jo ganske forvist Latteren, uskyldige Fornøjelser regnedes for syndige; Dans, Skuespil og profan Musik var aldeles forbudt. Man undres derfor meget over i dette Afskedsdigt at træffe Linjer som disse:

»Musik og Dands og Latter vare
Foreent til vores Tidsfordriv«.

Dette kan absolut ikke have fundet Sted i Kristian den sjettes Dage, det maa være efter 1746, da Frederik den femte med ét Slag indførte en ganske anden Tone. Men en virkelig Pietist vilde ikke have slaaet om, fordi der kom en anden Konge paa Tronen. Det ser derfor desværre ud, som om August Wilhelm tidligere er gaaet med den herskende Strømning uagtet denne ikke udtalte hans Hjertes Tro. En Hykler kan han dog næppe kaldes.

Af Sønnens Afskedsdigt ser vi, hvor lykkeligt og fornøjeligt Hjemmet i Aarhus har været og hvormeget Børnene elskede baade dette, Byen og den

omgivende smukke Natur. Der holdtes Huslærer, og Børnenes Undervisning var god. I Hjemmet blev der vistnok talt tysk; hele August Wilhelms »Lebens Lauff« er skrevet paa dette Sprog. Hvor der derfor i denne Biografi findes anført Brudstykker deraf paa dansk, er det i ordret Oversættelse. Børnene talte selvfølgelig ogsaa dansk og skrev det korrekt.

De Forhold, under hvilke August Wilhelm virkede som Læge, var meget forskellige fra Nutidens. Lægevidenskaben stod under hans Studietid i Halle fra 1715 til 1717 paa et overordentlig uudviklet Standpunkt. Her i København var Undervisningen ganske theoretisk, da der intet Hospital fandtes; der doceredes slet ikke Kemi eller Fysiologi, Farmakologi kun meget ufuldkommet og først 1744 begyndte praktiske Øvelser i Anatomi. Endelig 1757 kom Frederiks Hospital i Virksomhed. Nogen Embedsexamen var der dengang slet ikke Tale om; det var Doktorgraden, der betegnede Studiets Afslutning, og den var Universitetets Tilkendegivelse af, at vedkommende var moden til at virke som Læge. At August Wilhelm var Dr. med. vil altsaa ikke sige stort andet, end at han havde jus practicandi. I Størstedelen af Aarhundredets første Halvdel havde Lægerne mange Vanskeligheder at kæmpe med. Publikums Tillid til dem var ret ringe, og man kan ikke undre sig deraf, hvis de »Doctores«, som Holberg viser os, med deres tomme og sprænglærde Spidsfindigheder, har været Typer for Standen. Til stor Ærgrelse og Forbitrelse for Lægerne raadspurgte man hellere den Sværm af Charlataner, der huserede overalt. I September 1735 indgav Dr. Joh. G. de Bötticher* en Klage til Københavns Magistrat over den Skade, Lægerne led ved den »Forstyrrelse, Forvirring og Demolering« af al medicinsk Praxis, som foraarsagedes af »Empirici, Medicastri, Agyrtæ, Circumforanei, Nebulones og gamle Kjællinger, fremdeles Apothekere, Regimentsfeltskjarere, Barberer eller Chirurger, Badere, Operateurer og andre Qvaksalvere, Landstrygere, vagante Markskrigere, gamle og unge Fruentimmer, Apotheker- og Barbersvende, ja endog Bødler og Skarprettere«. Det er en rig og smuk Samling Individier, der her passerer Revu for vort Blik, og Bötticher siger fremdeles om disse, at »de skade tillige de etablerede og offentligen ansatte Medicorum Praxis, berøve dem deres Brød og daglige Underholdning, krænke deres timelige Velfærd, deres Privilegier, deres Immuniteter, deres Authoritet og deres Respect in summa.« Det er

* Herh. og Mansas Samlinger. S. 298—311.

en kras og forbitret Kamp mellem Læger og Kvaksalvere, hvis svage Efterdønninger mærkes helt op til vore Dage. For at faa et livfuldt Billede af Forholdene dengang behøver man blot at minde om de morsomme Scener i tredie Akt af »Barselstuen«, der ender med en større Batalje mellem Signekællingen, Barberen og Doktoren. Her faar den sidste dog de andre kastede paa Porten, men det var naturligvis som oftest vanskeligt for Lægen at faa Ram paa Uvæsenet. En Kvaksalverlov i 1735 har vist ikke hjulpet stort.

Saaledes stod det til i København og i Aarhus har det sikkert paa ingen Maade været bedre. August Wilhelm maatte ligesom de andre ofte føle sin »timelige Velfærd« krænket; det har givet Anledning til daglige Pinagtigheder og Kvælerier. Maaske blev derved frembragt et nærmere Samarbejde mellem ham og hans to samtidige Kolleger i Aarhus, Lægerne Crevecoeur og Hahn. Byen havde dengang mellem fire og fem Tusind Indbyggere, saa man skulde ikke tro, der kunde være Anledning til Brødnid mellem Lægerne indbyrdes. For Resten nævner han dem ingensinde i sin Dagbog; det er Apothekeren og Borgmesteren bl. a., der staar Fadder til hans Børn.

August Wilhelm har ikke indlagt sig noget særligt Navn som Læge. Han har nærmest været en dygtig Praktiker, der manøvrerede med de engang kendte Metoder uden at forsøge paa at bryde nye Baner. I *Continuata Acta Medica*, Hafniæ MDCCLIII, har han dog efterladt sig et Par Afhandlinger. De behandler dels nogle komplicerede Tilfælde med Orm som Aarsagsmoment, dels en heldig Operation, dels nogle therapeutiske Spørgsmaal. Afhandlingerne, skrevne paa Latin, har følgende Titler: Cas. I *Affectus Scorbutico-Arthritico-Hystericus ex Cachochymia verminosa ortum trahens*, Cas. II *Affectus Epileptico-Hystericus a vermibus ortus*, Cas. III *Os sacrum in Infante recens nato perforatum* og IV *Problema Chymicum*. At han herimellem skriver om et kirurgisk Tilfælde peger muligvis paa, at hans Blik har været aabent for, at denne Gren af Videnskaben burde høre de egentlige Læger til, og ikke Bartskeererne, der dengang var de eneste, der praktiserede Kirurgi. Han maa ogsaa have udført heldige Kure, thi han blev endog som Læge kaldet til København. Han skriver derom følgende: »Den 23de November 1747 rejste jeg Kl. 3 om Eftermiddagen med Smakken fra Aarhus, men kom ikke videre end til Nordsminde, hvor jeg paa Grund af Modvind maatte blive liggende til 3die December, da jeg

om Eftermiddagen Kl. 2 naaede Kallundborg. Endelig d. 5te December i København, Gud ske Tak, hvor jeg var bleven kaldet for at helbrede Fru Kammerherreinde von Scheel Plessen. Den Højeste velsignede ogsaa min Kur, saa at jeg d. 18de igen kunde afrejse derfra, og d. 2ode om Aftenen ankom jeg, Gud være lovet, lykkelig tilbage til min Familie i Aarhus.«

August Wilhelms Dagbog er et tyndt Hefte i almindelig Stilebogs-format med henad en halv Snes beskrevne Blade. To lodrette Blyantsstreger giver paa hver Side en bred Margen baade tilhøjre og tilvenstre og tyder paa Ordenssans og Nøjagtighed, meget heldige Egenskaber hos en Læge. Hans Skrift er tydelig, klar og harmonisk; hans aandelige Evner har altsaa besiddet de tilsvarende Fortrin. En vis Sensibilitet parret med en Del Mistroiskhed læser man ud af den hældende Skrift og de meget korte Slutningsendelser. Adskillige af hans store Bogstaver er meget smukke med yndefuldt svungne Kurver, hvilket i For-

paa Dagbogens sidste Side.

bindelse med den dobbelte Margen tyder paa fin Smag og æsthetisk Sans. Men et af hans store Bogstaver er saa mærkeligt og paafaldende, at det ved første Øjekast paatvinger sig Opmærksomheden. Det er L'et. Tydeligst ses dette i Ordene »Lebens Lauff«. Bogstavet hviler kun paa en yderst ringe Del af sin Basis, medens den øvrige Del paa en udfordrende Maade hæver sig tilvejs. Det er et saa udpræget Tegn paa Indbildskhed og Selvovervurdering, at man ikke kan tage Fejl deraf. Ordene er skrevne over hver eneste Side i Dagbogen; paa den Side 23 gengivne første er det maaske mindst udpræget, men for hver af de paafølgende stiger det i Intensitet. Næsten overflødigt at tilføje, at Skriften gennemgaaende udtaler ringe Viljestyrke — det er jo en Familiesvaghed.

Disse Egenskaber er i god Samklang med, hvad der tidligere er fortalt om hans Liv. Hans svage Vilje bragte ham til at følge den outrede religiøse Strømning, uagtet det var hans iøvrigt ærlige og oprigtige Natur imod. Og hans stolte Selvovervurdering lod ham forudsætte et større Udbytte af den Forbindelse med Adelen, som i Virkeligheden intet

bragte ham. Den Nidkærlighed for Værdighedens Vedligeholdelse, der var et fælles Karaktermærke for den Tids Læger*, har altsaa været særlig udpræget hos ham. Men hans virkelige praktiske Dygtighed og øvrige fortræffelige Egenskaber bragte her atter Ligevægt tilveje.

Foruden Dagbogen findes der endnu opbevaret et andet Minde om ham. Det er en fin og nydelig lille Stambog, vistnok en Nødvendighed i et ungt Menneskes Udrustning paa de Tider. Den omsluttet af et smukt, haandpresset, mørkebrunt Læderbind, endnu overraskende vel bevaret. De faa beskrevne Blade er næsten alle fra den første Ungdoms Studietid i Begyndelsen af Aarhundredet, Minder om Bekendtskaber i Leipzig, Halle og Hamburg. Men hvor alvorligt er det altsammen, lutter Bibelsprog og gudelige Sentenser, samt to Citater af Hippocrates, alle skrevne paa Latin eller Græsk, — et enkelt dog paa Italiensk. Man føler, at ikke en eneste virkelig Ven har udtalt sig deri; der er ingen Ungdom, ikke ét personligt Ord, som gaar fra Hjerte til Hjerte. Men alligevel virker det saa underlig pietetsløst at se en senere Tid i 1780—90 fylde Resten af Bogen med banal og kælen Damepoesi. De gulnede Blade ligger saa fredeligt Side om Side, medens Ordene raaber til hinanden uden nogen Forstaaelse; der males her for vort Blik skarpt og bestemt to Tidsalderes Fysiognomier, saa helt forskellige, rentud modsatte som Ild og Vand.

I Aarhus døde August Wilhelm Heilmann efter et langt og virksomt Liv. Hans Grav er nu forlængst forsvunden, og naar vi alligevel kender hans Gravskrift, saa er det fordi Sønnen Johan Ernst — der vel sagtens selv er Forfatteren — har optegnet den i sin »Samling af Vers«. Dens pompøse Stil giver et godt Billede af Tiden, og den anføres derfor her i sin Helhed:

Hier
Erwartet den frölichen Tag der ewigen Ernte
der Saamen
der Verwesung angesäet
des vormals
Hochedelgebohrnen, Hochgelahrten Herrn
AUGUST WILHELM HEILMANNS
der Arsneygelahrtheit Doctor
gebohren den 21 Jan. 1695.

* V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen. II. S. 308.

Fryhe
fyrte Ihn die Hand des Höchsten heilend zum Siechbette
fast durch ein halbes Jahrhundert
entris Er
Von der Almacht gestärkt dem Tode den Raub.
Noch den Tag zuvor damit beschäftigt
Reichte Er endlich selbst den 25de Sept. 1766 gelassen dem Tode
die fast 72jährige Hand
um Ihn seinem Heilande zuzufyhren.
Seine
Erste ohne Erben verstorbene Gefährtinn dieser Walfahrt
war
METTE geb. PAULSEN.
Die Zwote
jezt traurigst hinterlassene Witwe
CATHARINA geb. FISCHERIN
gebahr Ihm 5 Söhne und 3 Töchter
4 davon empfangen Ihn in der frohen Ewigkeit
Zwo Söhne und 2 Töchter beweinen Ihn traurigst
3 unschuldige Enkeln lallen ihnen nach.
O Leser!
Siehe im Geist
einen liebeichen Greisen
Mit der freudigen Stirne des guten Gewissens
woll
Gottesfurcht, Redlichkeit und Wissenschaft
gelehnt am Stabe der langen Erfahrung
und gedenke dabey der Worte
Salomons Sprychw. C. III v. 1—4.
Nun frage nicht, wen wir beweinen?
Du sahst jezt den
Seligen.

Salomons Ordsprog C. III v. 1—4 lyder saaledes: »Min Søn, glem ikke min Lov, men lad dit Hjerte bevare mine Bud. Thi et langt Liv og mange Aar at leve i og Fred skulle de bringe Dig rigeligt. Miskundhed og Sandhed forlade Dig ej, bind dem om Din Hals, skriv dem paa Dit Hjertes Tavle, saa skal Du finde Naade og god Forstand for Gud og Menneskers Øjne«.

Før sin Død mistede han fire af sine Børn. Den 16de August 1748 døde DOROTHEA CAROLINE født 3die September 1747. Den 10de Juli 1751

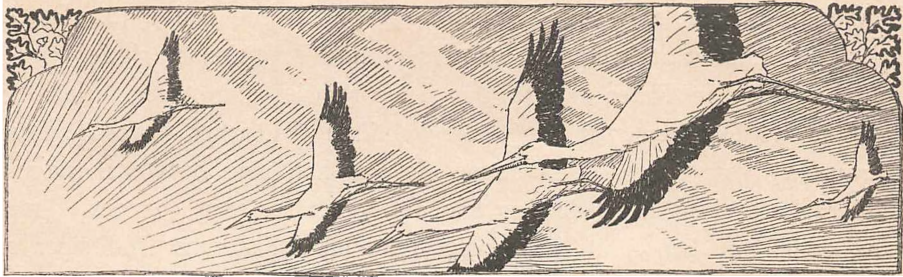
døde GEORG HINRICH, født 30te April 1750. En stor Sorg var det for ham, da han 1ste Februar 1756 mistede sin ældste Søn ARENDT 24 Aar gammel, der døde af en Inflammation i Luftrøret; født 27de August 1732. Ligene af disse tre blev førte til Familiebegravelsen i Haderslev Kirke. Endelig døde Sønnen AUGUST WILHELM 24de Maj 1764 paa St Croix; født 10de Marts 1737.

Enken Catharina flyttede 1767 med Datteren CHRISTIANA tilbage til Haderslev og boede der. August Wilhelm er den sidste af Slægtens fælles Stamme. Fra hans Sønner JOHAN ERNST og CHRISTIAN FREDERIK udgaar Familiens to store Hovedlinjer, der atter spalter sig i en Mængde Forgreninger. Af disse to Sønner — altsaa femte Slægtled — findes Biografier i det følgende Afsnit.

ANDET AFSNIT.

FEMTE SLÆGTLED.

FEMTE SLÆGTLED.

JOHAN ERNST HEILMANN er en af Familiens Spidser. Ikke alene fordi han er Stamfader til den største af de to Hovedgrene, men nærmest som den, der ved en betydeligere Begavelse rager op over de øvrige. Med ham er vi ganske paa fast Grund, thi baade hans egne og andres fortløbende Optegnelser sætter os i Stand til at følge hans Sjælsrørelser næsten hele Livet igennem, og hans Personlighed ligger derved saa klar for Dagen, som det vel overhovedet er muligt.

Han er Søn af August Wilhelm og født en Lørdag Eftermiddag Kl. 2 d. 29de Januar 1735 i Haderslev. Historien beretter intet om Livet i denne By, men det var Pietismens Tider og dens strænge Alvor har sikkert tyngt et saa muntert Barnesind som hans. I Haderslev var han til sit syvende Aar og maa vel allerede dengang have vist sig som en opvakt Dreng fremfor de andre Brødre, thi ellers var han vel næppe bleven portrætteret i saa ung en Alder. Paa Billedet S. 37, der her er gengivet efter et gammelt Maleri*, malet c. 1742, ser vi ham klædt i en grøn Bluse meget alvorlig og artig siddende og studere en Bog, der er opslaaet paa Bordet foran ham. En ældre Kvinde staar bagved og forklarer ham, hvad det er, han ser. Efter Traditionen skulde hun være hans Bedstemoder, altsaa

* Det tilhører nu Hr. Lærer Arnt Georg Heilmann i Tørræsø.

Provstinde Fischer, thi hans Farmoder var jo allerede død 1730. Det er nu ganske umuligt at bedømme, hvorvidt denne Tradition er rigtig.

Ligesom sin Fader maatte han i en ganske ung Alder forlade sit Fødested. I Oktober 1742 drog hele Familien til Aarhus, hvor Faderen nedsatte sig som Læge. Fra denne By har han sine bedste Barndoms-minder; lutter lyse livsglade Aar har det været for ham, og det er med dyb Vemod, at han i et Afskedsdigt 1767 efter Faderens Død siger sit Farvel til Byen.

»Din Ømhed gjorde, at vi glemte
Den Stad, hvor vi først Lyset saae,
Hvad Under vi staae hierteklæmte,
Nu da vi fra dig skilles maae.«

Minderne fra Haderslev stilles helt i Skygge for Livet i Aarhus. Digtet skildrer ogsaa disse glade Barndomsdage, det aander den reneste Glæde over Naturen og over Friheden til at færdes under aaben Himmel paa alle Aarstider. Det viser os Familien ved Foraarstide,

»Naar Vaar, og Skovens ranke Sønner
Ved grønne Toppe gav os Tegn,«

vandrende Haand i Haand

»At see Naturens Ungdoms Dragt,«

medens de sang omkap med Fuglene,

»Og snart i Græsset os nedsatte
Snart klavrede op paa en Høy
Snart drak vi Vand af vore Hatte
Og snart en Bold i Luften fløy.«

En lystig Svingom har de ofte faaet, og han skriver derom meget morsomt:

»O Venner! hvilken Strøm af Glæde
Flød da i vore Siele ned,
Naar vi forsamled var tilstæde
Paa det af os udvalde Sted,
Hvor Hurtighed i lange Rade
Ved Tonekunsten leved op,
Hvor vare vi da hierteglade,
Nye Styrke fik vor Siel og Krop.

Johan Ernst Heilmann som Dreng.

Og Modens Tvang og Sorgens Griller
Blev jaged bort ved munter Skiemt,
Anstændig Frihed Mester spiller,
Og Avinds Knur var reent forglemt,
Kuns Venskab slog i hver en Aare
Og gav vor Glæde dobbelt Liv,
Musik og Dands og Latter vare
Foreent til vores Tidsfordriv.

Selv Vinteren med Snee og Kulde
Ey hindred vor Fornøjelse
Man hørte klingre Biælder rulde
Og Heste fløy med Slæderne

Og vore yndige Veninder
 Med Pelds og Kapper velforvart
 Ved Maanens Smilen sig indfinder
 At herliggjøre vores Fart.«

Altsammen overordentlig fornøjeligt. Det er som om den indestængte Ungdomslyst rigtig er sluppen løs efter den pietistiske Perodes Ophør, som om Solen skinner dobbelt glad, efterat de tunge Skyer er dragne bort. Og om det end ikke er andet end ganske almindelige Ting, de har taget sig for, saa har det maaske netop derved været en ualmindelig lykkelig Barn-dom, henlevet i Fred og rolig Livsglæde.

Han blev privat undervist i Hjemmet under sin første Ungdomstid, hvilket sikkert ogsaa frembød gunstige Betingelser for en harmonisk Udvikling, thi han holdt særdeles meget af sin Lærer Mons. Volquard og skriver i dennes Stambog 1761:

»O Ven! Du ledte mig de sande Viisdoms Veye,
 Du sparte ingen Fliid ey Troskab eller Møye,
 Mig banede du Vey, af alle Kræfter
 Jeg fulgte efter.

Som Lærer saa har ieg som trofast Ven dig funden,
 Hvor mangt et Øyeblik er glad hos dig forsvunden!
 Ihvor end Skiæbnen mig min Lykke fremmer,
 Jeg dig ey glæmmer.

Du reiser bort o Ven! — Mit Ønske med dig følger,
 Vi begge tumles end paa Skiæbnens Stormebølger,
 Men vores Venskabspagt skal ikke strande,
 Hvor vi end lande.«

Anno 1752 blev han »med Testimonio af Jens Worm til Academiet dimit-teret«*. 1753 tog han anden Examen og 1758 Attestats.

Et Par Aar efter har han skrevet nedenstaaende Brudstykke af et Rimbrev, der giver os et Indblik i hans Stemninger og Drømme under Studieperioden:

* Jens Worm, Lexikon over lærde Mænd. Kbh. 1784.

»Der var en Tiid, da jeg i trange Stue
 Sad indelukket ene, Dag for Dag;
 Da Pengemangel og Examensfeber vilde kue
 Den Rest af Mod, som andre haarde Slag
 Mig havde levnet; da den ydre Verden
 Med al sin Glædestummel var forbuden Frugt
 For mig [saa troede jeg], thi Aandens Færden
 I Videnskabens Rige fordred' denne Tugt
 Da jeg som Fuglen, der er født for Luften
 Sad indesluttet i et eensomt Fængsel
 Og hang med Vingerne, mens Blomster-Duften
 Og Solens Skin og Friheds Længsel
 Jog bankende fra Puls til Puls mit Blod
 I utaalmodig Uro. — Ak! en hæsliq Tiid
 Det var, thi Villien paa den ene Side stod
 Og stred af al sin Magt den gode Strid.
 Men paa den anden Side stod som Kæmpe
 Min Ungdom og min stærke Frihedslyst.
 Troer du nu vel, at Villien kunde dæmpe
 Enhver urolig Higen i mit Bryst?
 At al min stærke Attraae efter Livet
 Henslumred' i en evig Død?
 Nei, min Veninde! mig var det ei givet,
 Om end jeg troede selv min Pligt det bød,
 Thi Aanden la'er sig ikke lænke
 Selv om med hundred Laase, hundred Baand
 Den fængsledes; thi den kan — tænke
 Den kan ei bøies blot som smidig Vaand
 I alle Lærdoms Krinkelkroge
 Og handle efter foreskreven Lov og Regl.
 Men — om end Savn og Trang den nedad droge —
 Kan den udspænde Phantasiens Seil
 Paa Tankens Luftslib, og befare
 Ideens Himmel-Ocean, hvor ingen Tvang
 Tilbageholder meer og ingen Fare
 For Skibbrud truer. Mangen Gang
 Jeg lod mig vugge der i Slummer
 Af Voverne, og drev for Vindens Pust,
 Hvorhen den vilde. Borte var al Kummer
 Saa længe hist jeg færdedes, thi just

Det Liv, jeg savned her,
 Det fandt jeg tifold atter der.
 Omsider slap jeg da af Buret ud
 Og traadte ind i Verden — det vil sige
 Den virkelige.
 — Den anden er jo kun et Skud,
 Opvoxt fra en altfor kraftig Phantasie —
 Veed du nu vel, hvordan jeg teede mig?
 Du veed det, thi du saae mit sære Drømmerie
 For tvende Somre siden, da jeg pludselig
 Som ved en Trolddom«

Ja, saa er der ikke mere. Det holder desværre op paa det aller interessanteste Punkt, hvor han skulde til at beskrive den Trolddom, der pludselig løste ham ud af hans Tankespind og gav ham Livet dobbelt Værd. At han her nævner »for tvende Somre siden«, sætter os i Stand til temmelig nøje at angive Tidspunktet for denne Forvandling. Rimbrevet kan ikke være skrevet senere end Foraaret 1763, og at det heller ikke er fremkommet før, ser vi deraf, at han i Verset til Mons. Volquard 1761 endnu ikke er sikker paa sin Skæbne. I Somren 1761 maa det altsaa have været, at hans Veninde, som han skriver til, har sagt ham de befriende Ord. Hende, til hvem hans Drømme og hede Længsler »i den trange Stue« er gaaede, hende, til hvem han allerede i sin Barndom havde følt sig dragen. Ja vi formaar endog at se ham sværme ensom om i Skovene som et Bytte for vextlende Stemninger, forinden det søde Haab endnu var bleven til Vished. Et lille Vers: »Med min Spadseer Stok, som ieg havde lovet at forære Mons. Buchhost, naar ieg blev Præst. 1763«, lyder nemlig saaledes:

»Min troefast Vandrings Stav! som mig saa troelig tiende,
 Naar ieg i Aarhus Skov saa ofte eensom gik
 Dybsindig tankefuld, min Skiæbne ikke kiændte
 Dog ofte vented' den i Haabets Øyeblik.
 Gak nu til den Poet, som dig der ofte mødte
 Siig! Lykken stytter selv, den som du stytted før,
 Gud gav ham Kald og Brød og kandskee bedre* Støtte
 Siig og: hver ærlig Mand sit Løfte holde bør**.

* Min Kiærestes Navns
 første Bogstaver.

** Neml. et Brudevers han lovede
 for Stokken, som ieg og fik.«

Karen hed hun, KA-
af Provst Jens Jacobsen
og Hustru Elisabeth Mag-
ring. Hun er født i Hjarup
den vedføjede Silhouet ses
Profil. Der fremkommer
mentræf af Navne, idet
Provstinde Fischer er født
moder ligeledes er født
dristigt at antage, at Johan
søskendebørn, men det er
thi Provst Buch er født i
ning ligger derfor ganske
Grund af dette Slægtskab
Johan og Karen paa denne
domstiden traf sammen. Det er ogsaa uden Tvivl hende, han nærmest
tænker paa, idet han fortæller om raske Friluftsture i Maaneskin med »vore
yndige Veninder«, naar »Heste fløy med Slæderne« henover den knitrende
Sne til Bjældernes Klang.

Karen Heilmann
f. Buch.

REN BUCH, og var Datter
Buch i Hjarup og Vamdrup
dalene Pedersdatter Be-
13de Februar 1741; paa
hendes fine og smukke
her et ejendommeligt Sam-
Johan Ernsts Mormoder
Stuhr og Karen Buchs Far-
Stuhr. Maaske er det for
og Karen har været Næst-
sikkert nok samme Familie,
Haderslevengen. Den Slut-
nær, at Familierne paa
har søgt hinanden, og at
Maade allerede i Barn-

Han gik altsaa ikke fra Examensbordet lige hen og friede, men sukkede
endnu nogle Aar, inden han vovede en Afgørelse. I Aarene mellem 1758
og 1763 opholdt han sig i Aarhus, hvor han under Stiftsprovst Dr. theol.
Pontoppidans Sygdom i fire Aar prædikede for denne i Domkirken. Han
har dog gjort mange Udflugter fra sit Hjem og sikkert ofte aflagt længere
Besøg paa forskellige Herregaarde. Det fremgaar af hans Optegnelser, at
han navnlig stod i Venskabsforhold til Familierne paa Rodstenseje, Aakær
og Gersdorfslund, alle tre Gaarde beliggende i Hadsherred ikke meget langt
fra hverandre. En fjorten, femten Aar senere, da han sidder i knappe Kaar
med en allerede stor Børneflok omkring sig, gyder Mindet en gylden Glans
over disse svundne Ungdomsdage, idet han skriver til Fru Oberstinde
v. Sehestedt født Rantzau:

»Ney — aldrig glemmer jeg det kiære Rodsteens Eye.
I glade Dage, som mig der forsvunden er!
I Drømme tit med Fryd det vaagne Sielens Øye
Den yndig Skov og Gaard og Mark og Enge seer.

Snart før' min Phantasie mig udi daglig Stuen,
 Snart i den pynted Sal, og snart i Præstens Lund,
 Snart taler ieg heel glad et Ord med naadig Fruen,
 Snart Caffe drikker ieg i Taarne Kamrets Rund.
 Snart naadig Frøken mig i Haven inviterer,
 Snart Herr Hofjunker til det moersom Keglespil —
 Snart ieg til Aekier kiør, man herlig mig tracterer . . .
 — Ak, langt tilbage seer ieg Ungdoms Leeg og Spil — . . .«

Hvor hans elskede Karen har været i disse Aar, véd man ikke ganske sikkert, men d. 6te Maj 1763 tager han paa »Bryskesborg«* en rørt Afsked med hende:

»Du min Verdens Deel og Glæde
 Hiertets Ønske, Livets Lyst,
 Lad ey Sorgen tage Sæde
 I Dit for mig ømme Bryst
 Siig farvel og haab taalmodig
 Snart vi samles skal igien,
 Søde Siel vær smuk frimodig
 Bed got for din beste Ven.

Han igjen dig aldrig glemmer
 Hvert Suk er en Bøn for dig
 Tusend Gang ieg Tak istammer
 Til den Gud, som skænkte mig
 Min udvalde søde Karen
 Da var ieg først lykkelig,
 Hvo kand være bedre faren
 Ewig ælskes ieg af dig.

Ja, ælskværdig søde Dukke
 Glad ieg siige kand farvel,
 Thi ieg veed, at dine Sukke
 Møde mine, søde Siel;
 Begges da til Himlen haste
 Beder om Velsignelse,
 Gud skal dem og ey forkaste
 Glad skal vi igjen os see.«

* Bryskensborg laa efter Pontopp. danske Atlas i Daugaard By, Tirsbæk Sogn, Hatting Herred, et Par Mil sydvest for Horsens.

Dengang havde han allerede faaet Kald. Den 19de December 1762 var han bleven Sognepræst i Lunde, c. halvanden Mil n. n. v. for Odense, og den 8de Juli 1763 stod Bryllupet i Aarhus, hvor Provstinde Buch rimeligvis er flyttet hen efter Mandens Død 1759.

Saa drog de da ind i Præstegaarden i Lunde, hvor Indtægterne kun var knappe, medens Børneflokken voxede frodigt og øgedes Aar for Aar. Disse to meget divergerende Størrelser var det jo ikke altid let at bringe til at stemme; derfor maatte ogsaa i de trange Tider Herskabet træde til som Hjælper i Nøden. Det var Kammerherre Ove Juel til Ravnholt, der havde kaldet ham til Lunde. Men Kammerherren døde allerede 1766, og i et Digt ved hans Grav omtaler Johan Ernst ham som en prægtig Mand i alle Retninger, en kærlig Ægtemand og Fader, og han mindes sin Samtale med Juel den Dag, da denne havde kaldet ham og »med Taarer i Øynene« sagde til ham:

»Jeg eder Embedet vil overgive
 Stræb nu imens I er i Live
 At I for Embedet, jeg for mit Val(g)
 Glad Regnskab gjøre kand,
 Naar vi for Jesu Domstoel møde skal,
 Gud styrke os dertil selv ved sin Almagts Hand.
 Jeg er Jer Ven, og taler ey som Verden,
 Men som en gammel Mand, hvis Vandrings Vey heneden
 Nu haster snart til Evigheden.«

De sidste Linjer af Digtet røber dyb Smerte over Tabet:

»Men, skal vi da ey om vor Sorrow tale?
 Og Hiertets Følelser afmale? —
 Og sige hvor det svier? —
 Ney — smaa Sorger klages høyt, men store tier.«

Det var saaledes hans Enke, Generalinde Juel paa Ravnholt, der hyppigst kom til at række Præsten en hjælpsom Haand. Og Johan Ernst viser sin Taknemmelighed mod hende i de aarlige Nytaarsdigte, som han ofte giver en skæmtende og ejendommelig Form. Et af de mange: »Et forvovent Indfald for at viise sin skyldige Pligt till Nyttaar 1770 d. 15de Jan. i Hast«, lyder saaledes:

»Ney aldrig gik det mig saa før som denne Sinde
 Hvo skulde have tænkt, at det umueligt var
 Fra Nytaar indtil nu til Ravnholt Vey at finde
 At ønske efter Pligt et glædeligt Nytaar.

Spænd for — dog rasend Nord fremvelter høye Bierge
 Af Ruslandsk dybe Snee paa fyenboe Sletten op,
 Forunderligste Syn! ja man snart skulde sværge,
 At mand i Lapland var og saae Spidsbergens Top.

Nu frøs det hart — ha, ha, jeg vil paa Raad vel finde,
 Tog Øxen udi Haand og min Forpagter med,
 Og aldrig stræbte vi saa stærk før nogensinde,
 Og fik ved fælles Hielp en Kane bragt af Stæd. —

Mads skiærp nu Hæsterne! Trods Storm og Snee og Kulde
 Vil vi i Morgen fort — glæm ikke Biælderne —
 Vi sov — og hørte alt i Søvnne klingre, rulde —
 Sprang op og saae — forbaust — det heele Land en Søe.

Hvad skal vi nu? — En Baad? — Ey saa for Pokker!
 Jeg raabte halv fortvilt; thi ald mit Raad blev Dunst
 Og af Fortrydelse i Kamret mig indlukker
 Og — tør ieg sige det! — greb til den sorte Kunst,

Og Tankecirklén slog — begyndte at citere —
 Strax paa en vinged Hæst en Geist i fulde Spring
 Steg frem. — Jeg kom i Hast og vilde strax parere
 Skiønt ieg, — O holt din Mund! og flux til Ravnholt sving.

Siig! Luft og Jord og Vand foreened mig har hindret
 Fra min taknemlig Pligt og største Skyldighed.
 Ja alt paa Nytaarsdag mit Hierte har erindret
 Sit Ønske, Bøn og Tak til Gud, som alting veed.

For Hendes Naades Vel, ja for den heele Stamme
 Af den saa dydige og ædelmodig Slægt
 At hand til deres Vel den beste Lykke ramme
 Og til hver Lykke selv vil lægge dobbelt Vægt.

Farvel, ieg veed Besked — tøv — Siig at du vel vidste
 Jeg kom; men sendte dig for ey at vær' den Sidste.«

Det er altid paa en munter og frimodig Maade, at han henvender sig til Herskabet paa Ravnholt, og adskillige Udtalelser viser, at han har holdt oprigtig af dem. Thi om end denne ganske abstrakte Ædelhed og Dyd, der atter og atter gentages, forekommer os Nutidsmennesker noget usmagelig, saa kan man dog ikke sige, at han nogensinde nedlader sig til tom Smiger. I efterfølgende Brudstykke udtaler han ogsaa sin Mening derom. Han skuer i Tanken ud over den Stimmel af underdanige Gratulanter, der indfinder sig ved Smaahofferne, og siger derpaa:

»Du kiære Nye-Aars Dag! saa er det dig, der volder
 At Folk saa haster og faaer Ønske Feberen.
 O kunde man se ind i Tankers dybe Folder
 Hvor manges Ønske svandt da strax paa Læben hen.
 Hvad Musa, skal vi os blandt denne Flok indtrænge,
 Som for hver anden Mand i Flæng halv krumme staaer,
 Misbruger Himmelen og Jord og Hav saalænge
 Indtil de endelig deraf et Ønske faaer?
 Skal vi i Hykle-Dragt med ydmyg Masquer rende
 Og ved forfængelig Lov selv gjøre Laster stolt?
 Ved overdreven Roes os Dydens Gunst fravende?
 Thi hver retskaffent Sind mod Smigrer bliver koldt.
 Ney! — — —«

Det holder han sig dog for god til. Imidlertid er han i Regelen nødsaget til at sadle sin Pegasus ved Nytaarstide, og det har næppe heller været ganske faa Gange, at Juellerne maatte hjælpe ham, thi man faar Indtrykket af, at han har kæmpet meget med Udkommet i alle de femten Aar, han var i Lunde. Men han havde foruden Juellerne mange andre Venner og Velyndere, som støttede ham paa bedste Maade; dog ud over den værste Trang kom han vel næppe nogensinde, og hans »Tanker ved Aarets Begyndelse 1774« f. Ex. er lidet lystelige:

»I Fyen alt 11 Aar, Din Børneflokk alt aatte
 Din Indtægt tager af og Dine Byrder til.
 Din Formand ikkun 6, Du 14 føde maatte
 Og Skatter man af Dig tredobbelt have vil.
 Han skiøn Udviisning fik af Tørv og Brænde
 Og da var nok at faa iblant, som nu er hugged ned;
 Nu Mons. Duus er reist, og Ruggaard Skov har Ende,
 Hvad tager man nu til — det Hans og ieg ey veed —

2 Præstegaarde brændt — her vogner nye Udgifter —
 Nu er her 13 brændt i disse 11 Aar.
 Min Kone faaer lidt ondt iblant og Farven skifter,
 Som mig til Sommer alt den 9de Arving spaar —
 Og 1000 andre Ting — her falt mit tunge Hoved
 Paa min kraftløse Arm og Hiertet drog et Suk.
 Hvor tage vi ou Brød? Dog Gud Du har det loved!
 For dem, Du selv mig gav Din Naades Dør opluk!
 Ey Riigdom, Pragt og Stats ey magelige Dage
 Begierer ieg af Dig for min talrige Flok,
 Kun at de kiende Dig, o lær dem selv at smage,
 At de i Dyd og Dig, og Fliid har Riigdom nok« —

Men selv under disse fortvivlede Forhold taber han dog ikke helt Humøret; han kan ikke bare sig for at skemte en Smule med Konens velsignede Omstændigheder. Ofte har imidlertid Nøden virkelig været stor, thi i et Brev til Gehejmeraad Stampe 1775 beder han denne tænke paa ham, naar der bliver et Kald ledigt. Han nævner to, som muligvis snart kunde blive vakante og skriver saa: »hvilken af Stæderne det var, kunde være mig nok til at reddes fra en haard Skiæbne, som ieg skælver ved at nævne, og dog, om ieg ey snart ved en besynderlig Kongel. Naade frelses, rimelig ey kan undgaae. Jeg kom hertil i den dyreste Tiid 1763, maatte begynde med 1100 Rdlr. Giæld paa et Sted, hvor alt hvad kaldes Brændsel og Træ mangler, mine beste Venner døde, min Huusflok er nu stegen til 18 Mennesker daglig. Jeg har sparet, stræbt, giort alt, hvad mueligt var. Jeg kan frit beraabe mig paa alle mine Naboer, thi ieg kiender Gud ske Tak ingen Fiende.« — At Gehejmeraad Stampe har gjort mere end blot tænke paa ham, er ikke sandsynligt, thi »Den af Naade døde Kat«, en Fortælling, som Johan Ernst har skrevet 1776, illustrerer sikkert fortræffeligt hans Sindsstemning i denne Periode. Det er Galgenhumor af det reneste Vand. Fortællingen lyder saaledes:

»Klaus Nar,
 Som lod meer tosset end han var,
 Vandt en vis Fyrstes Gunst.
 Ha tænkte han, nu kan du haabe,
 At du ey meer af Nød maa spille Taabe.

Hvor tungt! at ofte Narrestræger
 Men ey sund Vid og sand Forstand
 Til Gavnildhed beveger —
 Dog nu, du sikker haabe kand
 Thi Fyrsten Dig forsikrer om sin Naade —
 Omsonst — han haabede fra Aar til Aar,
 Men blev en Staader, som han var.
 Hvad skeer! Han hænger op ved Fyrstens Muur
 Sin Kat udi et Bur.
 Miav, sagde Mons af Sult. — Som Fyrsten ham i samme Maade
 Stolt svarede Hr. Klaus: »du har min Naade!«
 Men Katten uvandt til saa aandelig en Føde
 Skræg sig til døde.
 Med Flor om Arm og Hat dybsindig tavs
 Gaaer nu til Fyrsten arme Klaus.
 »Hvad? siig! — Hvordan er det nu fat?«
 »Ach Herre! udi denne Nat —
 Er død — min — kiere — Kat.«
 Man leer og spør: »Hvoraf?«
 Han nedslaaer Øynene og skraber med sin Stav:
 »Ach mig til liden Baade
 Af Naade — bare Naade!«
 Blev Klaus nu hiulpen? Dette veed ieg ey,
 Thi somme siger jo og andre ney.
 Men Katten man begrov, derpaa kan fast du liide
 Og skrev paa Kisten: »Hiælp i Tiide:«

— Som det lader til, har Brændsel næsten ikke været til at opdrive paa Egnen. Foruden i Brevet til Gehejmeraad Stampe taler han flere Gange derom i sine Optegnelser, og i 1772 skriver han til Naadigfruen:

». . . . Thi ieg har ikkun en gammel Pii
 Og Tørven er halv vaad — hvormed nu tænde Ild?
 Kan Deres Godhed mig nu i en Hast ey redde,
 Saa nødes ieg tilsidst at bruge kostbar Vedde:
 Min Bogstoel og Viol — det sidste tørre Brænde,
 Og saa har Sang og Klang og alt paa eengang Ende.«

Naa — saa galt gik det nu ikke. Og selv om det havde føjet sig endnu værre for Præsten, end det gjorde, saa havde Sang og Klang dog derfor ikke været forbi i dette Hus. Dertil var Livsglæden for stor hos

disse Mennesker, og Samlivet for inderligt mellem Forældre og Børn. Johan Ernst, der selv var barnlig i sit Sind og hele Væsen, elskede i høj Grad Børn, og det var ham derfor en ren Fornøjelse at give sig af med dem og spøge med dem. Derved opstod efterhaanden et Forhold mellem Forældre og Børn, saa frit og kammeratligt, at det virkelig var ualmindeligt for de Tider. Man faar gennem et Digt, som hans Datter Cathrine Elisabeth har skrevet til hans 57aarige Fødselsdag et smukt Billede af, hvor hjerteligt de har staaet overfor hverandre. Hun kalder ham deri: »Min Fader, ja mere, o en Ven!« og priser sig lykkelig, at hun som Datter kan fremtræde og besyngte denne Dag:

»Men hvor er Evne? Ord til at udtrykke
Hvad Hiertet føler ved at nevne Dig?
Min Fader! — jo ieg skønner vist min Lykke,
Men kan ey tækkes som jeg vilde dig.

Tak Fader for hver god og dydig Tanke
Du haver stræbt for at indprændte mig;
Ey anden Skatt ieg ønsker mig at sanke
Har ieg kuns Dyd, bli'r ieg vist lykkelig.

Ja ofte tet indhylt i Modgangs Taage
Saae ieg dig Fader! Ach til Hielp for svag
Var ieg; men bad Forsynet vaage,
Og det har hørt det — indtil denne Dag.

Kom ofte kiere Dag med tiefold Glæder!
Gyd Trøst for Smerte i min Faders Bryst!
Glem møysom Gang! skue Fader ey de Stæder,
Du vandred knust, hvor andre gik med Lyst!

Ven see dig frem! Dig Himlen vil velsigne,
See Dine Yndlinger omringe Dig.
Vi alle, vi vil stræbe dig at ligne,
Vi alle raabe: Gud velsigne Dig!«

Som man vil se af hans senere omtalte Samtaler med Zoëga, var hans Grundsætninger angaaende Opdragelse meget fornuftige, og det har sikkert været ham en Fornøjelse selv at oplære sine Børn. I Lunde vedvarede denne Undervisning lige saa længe, han boede der — henved en halv Snes

Aar altsaa. For Børnene var det uden Tvivl ogsaa morsomme Timer, thi hans sikre Blik for, hvor prægtig Anskuelsesmidler kunde skærpe deres Opfattelsesevne, gjorde dem Arbejdet let. Paa de hvidkalkede Vægge i Skolestuen havde han en vid Mark for billedlige Fremstillinger, og med et Stykke Kul i Haanden levendegjorde han her for Børnene alle de Skikkelser og Genstande, som han i sine Fortællinger kom til at berøre. Et helt Billedgalleri opstod saaledes i Aarets Løb; men hver Gang det lakkede henad Pinsetider, og der ikke var Plads til mere, gik den hvide Kalkkost henover det altsammen, alt det gamle forsvandt, og en ny Række Tegninger opstod under hans skabende Haand.

Tegning beskæftigede han sig i det hele taget meget med. Hans Interesse derfor har stadig bragt ham til at nedskrive Erfaringer og praktiske Vink desangaaende, saa at han efterhaanden fik samlet sig en »Kort Anvisning til at male med Vandfarve«, som først er fuldendt i hans Dødsaar 1800. Han begynder her med Menneskets Legemsproportioner i forskellige Aldere, giver dernæst en Skildring af Farverne samt disses Behandling og gaar saa endelig over til »Skatteringen eller at give Skygge og Lys«. Der findes virkelig næsten ikke den Genstand paa hele Guds grønne Jord, som han ikke her giver Anvisning paa at fremstille, og han meddeler nøjagtigt, hvorledes Farverne anlægges og blandes ved hver enkelt Ting. Ganske vist er der noget akademisk dødt ved disse skematiske Opskrifter, men han har dog Følelsen af det rette, naar han næsten paa hver eneste Side holder Naturen frem som den bedste Læremester. Han siger et Sted: »Man følge Naturen og forderve ey sin og andres Smag ved det brillante og groteske, som ligner f. Ex. Billeder paa Nyrnberger Bakker.« Han har indset, at »først maa man kunne rigtig tegne, ellers lærer man aldrig at male ret«. Men uagtet han giver Anvisning til at male Perler og Diamanter, Torden og Lynild, saa taber han dog undertiden Modet og siger: »Til at male Regn, Storm og natlig Ildebrand, Maaneskin hører en Mester og kan ey beskrives.« Bogen slutter med en Anvisning til at male »al fresco«, og er meget fornøjelig at læse igennem.

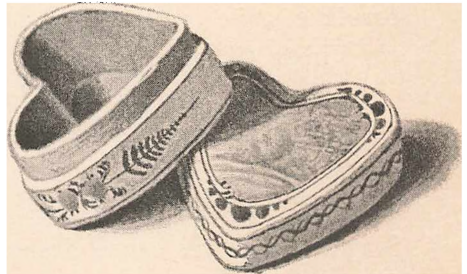
Imidlertid ser det ikke ud, som om han har fulgt sine egne Opskrifter i Praxis. Thi i de af hans Tegninger og Vandfarvebilleder, der endnu opbevares hos Familien, vil man forgæves søge efter nogetsomhelst Naturstudium. Det er mest Landskaber med nogle Staffagefigurer; de hæver sig

ikke over Dilettantismen og gør naturligvis heller ikke Fordring paa mere. Han yndede ogsaa at udsmykke sine Vers med Snirkler og Rokokoornamenter, og hans Møbler fik ofte en lignende Dekoration. Navnlig fortælles der om Klaverets Udsmykning. Udvendig havde han paa blaa Bund malet Blomster, Fugle og Frugter i blaat; indvendig saa man ham selv med hele Familien i en Have med klippede Hække og Pyramidetræer. Damerne sidder paa højryggede Havebænke, og de fleste af Børnene er afbildede hver med sit Instrument, som Faderen selv havde lært dem at behandle; Johan Ernst og Christian leger Hest. Det gamle Klaver eksisterer ikke mere. Præsten snedkererede ogsaa, naar det faldt ham ind; selv paa sine sidste Dage var han beskæftiget dermed. En lille Dragkiste med buede Skuffer og Blomsterornamentik lavede han til Elisabeth Utke, det sidste Barnebarn paa Brolykke, han oplevede at se. Hun fødtes 1ste November 1800; han døde selv 24de Novbr. — Billedet paa næste Side er efter et af hans Paparbejder, en lille, fin, hjerteformet Æske, som han engang forærede sin kære Karen. Indvendig er den helt beklædt med Citronskal, og udvendig har han givet den et tyndt Overtræk af en gibsagtig Masse, paa hvilken de lette Ornamenter i Vandfarve dekorere godt. Paa Laaget ses et brændende Hjerter i en lyserød Farve som om det var malet med Blod; de faa Elskovsord ovenover paa fransk kan ikke mere tydes med Sikkerhed. Hele Æsken er overtrukken med Fernis og har naturligvis lidt en Del Overlast i Tidernes Løb. Foruden en Del andre Æsker, udsmykkede med Straabeklædning eller Træudskæring, er der endnu opbevaret en Vindepind, som han selv har drejet af Elfenben, med Karens Navn og Aarstallet 1763 i røde og sorte Prikker. Den er hul og kunde saaledes ogsaa benyttes til Opbevaring af Syredskaber, Skaftet er Ibenholt. Den gør som Helhed et lidt klodset Indtryk. Præsten lavede engang et Gnavspil med to Sæt drejede Brikker. Som han en Dag syslede med dette Arbejde, kom der netop en Bonde for at tale med ham, og paa sin muntre ligefremme Maade viste han da denne Brikkerne, idet han forklarede:

»Se det er nu et Hus, dette en Hest; og her er en Urtepotte med en Blomst i.« Bonden var meget fornøjet over, at han virkelig kunde se det altsammen saa livagtigt afbildet, men da Præsten derpaa tog Uglen og sagde: »Saa kan I vel ogsaa nok se, hvad det er?« svarede Bonden glædestraalende: »Ja det kan jeg rigtignok, for det skal da være Jomfru Bine!«

Men ikke alene inden Døre var han virksom. Han nærede en levende Interesse for sin Have og Mark, og hans talrige, fortløbende Optegnelser viser, med hvilken Iver han tog fat endog indtil ganske faa Dage før sin Død. Han har ført sin »Oeconomica« fra Januar 1764 og lige til d. 20de November 1800. Man ser deri, hvilke Arbejder der fra Dag til Dag er udførte i Have og Mark, hvorledes Vejrliget har fulgt Maanens Faser, Vindretningen og Fugtighedsgraden, Temperaturen og Barometerstanden. Man følger ham paa hans Spadsereture ud i Marken, hvor han snart med et Suk betragter de af Kulden hæmmede lave Pletter, hvor Kornet staar blegt og tyndt, snart fryder sig over den Frodighed, som Varmen fremkalder. Han skriver om den haarde Frost i Marts, naar det ikke er muligt at faa Vinduerne optøede, og man kan køre over Bælterne og langt ud paa Stranden til Skibene. Man gennemlever med ham de ofte strænge Maaneder April, Maj, med en »overmaade Foertrang, saa at Bæster og Kræ døde af Sult paa mange Steder, da Græsset ey kunde komme frem«, i 1762 paa Grund af en bestandig Tørke og Kulde, i 1799 fordi alt svømmede i Vand. Man føler den trykkende Hede og brændende Sol om Sommeren, naar »Himlen var fuld af Orme« eller den fugtige Varme da »Solen hver Aften fra Kl. 5 saae ud som en Kobberplade uden Straaler«. Om Vinteren ser vi Nordlyset straale over hans Gaard, snart i skarpe hvide Glimt, snart »lysende som en Sol«, og han følger Fuglenes Flugt for deraf at formode Vinterens Strængthed, — naar Svanerne kommer dragende og »Seydenschwanze« slaar sig ned paa Egnen. Man iagttager hans Anlæg af mægtige Aspergesbede og deres Udvikling, man bliver Vidne til hans mærkelige Podningsforsøg. Han trættes ikke ved at gentage det samme atter og atter, og for det meste har han Held med sig; men nogle af hans Experimenter er jo rigtignok saa vilde, at de umulig kunde lykkes. Saaledes poder han i sine sidste Aar tre Morbærkviste paa Elmetræer. — Han oplevede ikke at se Resultatet.

Den 25de April 1768 bortforpagtede han sin Avling og Tiende, men selv efter den Tid optegner han stadig enhver Pløjning og Saaning, hvor-

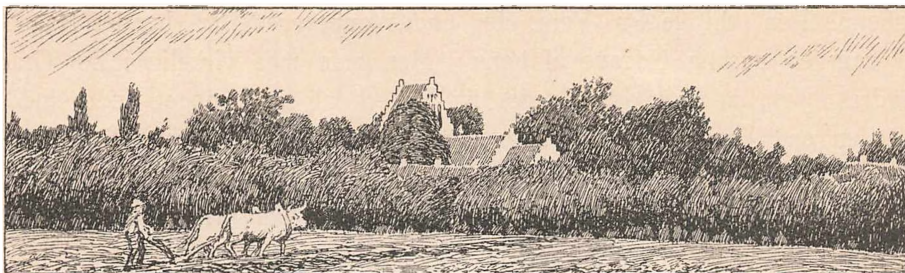
naar der er indhøstet og naar »optorsken«. Ogsaa Kvægets Opdrætning følger han stadig. Efter forskellige Kilder har han samlet en Mængde Optegnelser vedrørende Dyrslægevidenskaben, som han ogsaa selv forsøgte sig i, thi flere Steder staar der hans egne Erfaringer noterede ved Siden af. Therapien ser dog lidt underlig ud efter vore Forhold. Men blandt de mange »gode Raad« finder man endnu mærkeligere Ting; som f. Ex.: »At faae Kaalfrø af Blade. Omtrent ved Catrine Dag ult. Nov. eller først i Dec. nedgraves, af alle Slags Kaal, NB. de visne fuldkomne Blade, indsvøbt tæt i uldne Klude saa dybt i Jorden at Frosten ey kand naae dem, og optages Gregori Dag eller ult. Martii — da er de forraadnede Blade fulde af stort Frø — prob. 1772 J. E. H. — men det saaed Frø kom ey op og synes det at være en Gevekst eller et Slags Galæble«. Man bør ikke smile overlegent ad saadanne Forsøg, men tænke paa, hvorledes vor Virken vil tage sig ud efter et Aarhundredes Forløb.

Foruden alt dette udfoldede han en ikke ringe Forfattervirksomhed, der senere skal omtales, og man faar saaledes Billedet af en overordentlig foretagsom og fremadstræbende Natur med mangeartede Interesser. Det maa dog her stærkt fremhæves, at netop i denne Alsidighed laa tillige hans Svaghed. Det var denne Syslen med altfor mange forskellige Ting paa én Gang, der gjorde, at han ikke i nogen Retning fik udført noget betydeligt. Han manglede ganske Overblik over sine Evner og var ikke klar over disses Begrænsning. En meget alménmenneskelig Svaghed for Resten.

Man er over alt dette lige ved at glemme, at han ogsaa var Præst. Det var han dog ikke destomindre, og virkelig en alvorlig troende Mand. Dog hans gejstlige Virksomhed staar i saa nær Berøring med hans litterære, at det falder naturligt senere at omtale disse samlede.

De Omgivelser, hvori han levede i Lunde, formaar vi ret tydeligt at forestille os. Sognet var ikke stort, det bestod kun af omtrent 400 Mennesker dengang, mest »velhavende Bønder af en velvillig Tænkemaade«*. Som alt tidligere nævnet var der hverken Brænde eller Tørv at opdrive paa Egnen, der fandtes nemlig ingen Skov, og med Undtagelse af et Par gamle Kæmpegrave hist og her paa Markerne har Landskabet næppe frembudt noget særlig interessant. Heldigvis hørte der en stor Have til Præste-

* Jens Møller og Th. Hertz: Beskrivelse over Danmarks geistlige Embeder. Kiøbenhavn 1844 og 1857.

gaarden, smukt beliggende mellem Kirken og et mindre Vandløb, Lunde Aa, der falder ud i Odense Fjord. Aaen var sikkert dengang betydelig mere vandførende end nu, thi i 1764 anlægger Præsten en Trappe ned til den, næppe af anden Grund end for at have det bekvemmere ved Vandingen af Haven. Det er Taget af Præstegaarden, der paa Billedet over denne Side ses stikke op mellem Træerne foran Kirken. Vi har nu været Vidne til hans Virksomhed i Hjemmet baade ude og inde; naar hertil føjes en Del selskabelig Omgang med forskellige paa Egnen, navnlig Familien Schebye paa Østrupgaard, da er der næppe mere noget, der mangler i Billedet af Livet i Lunde Præstegaard. Hans kære Karen hører man ikke meget til; hun har nok at gøre i Køkken og Fadebur, hvor en ikke ganske let Opgave daglig kræver sin Løsning. Hun skal med de uendelig knappe Midler tilfredsstille den stadig voxende Husstands mange Fornødenheder. Hun skal mætte de mange Munde og i det hele taget sørge for Børnenes ydre Men-

neske ligesom Fadet indre. Men der lig tilbagevendende lagde Beslag paa Det var Storkens ste Regelmæssighed bragte hver Gang ger eller Borgerinde fødtes ialt 12 Børn Lunde; kun en hvad dette vil sige. kært set op til sin og har beundret

Lunde Kirke.

deren sørgede for var desuden en aar-Begivenhed, der alle hendes Kræfter. Ankomst. Med stør-indfandt den sig og en ny Verdensbor-til Huset. — Der under Opholdet i Moder véd tilfulde, løvrigt har hun sik-Husbond og Herre, hans noget for let-

Hæder den Opgave, der var hende beskaaren. Det var da ogsaa et ualmindelig lykkeligt og trofast Ægteskab mellem Johan og Karen. Hverken Tiden, de knappe Kaar eller de mange Bekymringer formaaede at svække deres Kærlighed, og naar han priser hende i Sang, er det med den samme Begejstring og Fyrighed som i de første Forlovelsesdage. Saaledes »til min Karen paa vor 16de Bryllupsdag«:

»Min udvalgte beste Mage,
Hil dig i mit Favnetag! —
Glad mit Øje seer tilbage
Og velsigner denne Dag,
Da mit længselsfulde Hierte,
Fandt i dig, hvad det begierte
Ømmeste og beste Ven.

Sexten Aar, — hvor snart forsvunden! —
Thi ved dit troefaste Bryst
Har jeg Trøst og Glæde funden
Ser idag mit Lives Lyst,
Hver en Yndling, du mig skienker
Vores Elskov sammenlænker —
Du og de er Verden mig.

Himlens Biefald os tilvinker —
Se til Himlen beste Ven!
Naade-Soelen herlig blinker
Sorgens mørke Skye svandt hen.
Døden fra hver Yndling fly'de,
Smerten selv din Kraft forny'de —
Himlen selv velsigned Dig.

Tak for al din kierlig Smerte,
Du har taalt for dem og mig,
Evig skal mit trofast Hierte
Ærestøtter reise dig:
Og vil Himlen mig bønhøre
Een Dag vores Dødsdag være!
Een Grav skiule vores Støv.«

I en anden Vise »Johan og Karen« anslaaer han lignende Strænge; den er dog langt fra saa god som Bryllupssangen. Men den Ros, han her yder

hende, er næppe overdreven eller set udelukkende med Kærlighedens Øje. Og naar om Aftenen hendes yndige Profil har tegnet sin Silhouet mod Lyset, forinden hun lagde sit trætte Hoved til hans Bryst, da har han følt, hvorledes Ungdomstidens Haab saa vidunderligt var gaaet i Opfyldelse og han har sagt hende i inderlige Ord, at hun ikke alene var hans »bedre«, men hans bedste Støtte her paa Jorden, og hun har sanket ny Lyst og Kraft af hans Stemmes Klang til at fortsætte det trælsomme Dagværk paany.

De femten Aar, som tilbragtes i Lunde Præstegaard, forløb meget roligt og stille; store Begivenheder er der ingen af. En lille Forskrækkelse, som kunde være bleven farlig, noterer dog Præsten. Den 22 Februar 1768 faldt Skorstenen pludselig ned Kl. 11 om Aftenen. Han skriver derom: »Et par Steene som faldt først advarede os, at vi retirerede, hvorpaa loftet sloges i Toe og Dragkisten spoleredes og Rokken, som min Kone spandt paa, og i hast ey kunde reddes o. s. v. Efter langvarig Regn fulgte stærk Frost, og der var Ild paa Kiøllen, hvorved Skorsteenens raae Steene vare blevne skiøre«. Efterat være bygget op igen, fik Skorstenen følgende Inskription:

· »Af Luftens Kuld
 Det frosne Muld
 Ved Vandets Fart
 Og Ildens Magt
 Opløstes snart.
 Hvert Element
 Mod os var vendt
 Da vi sad roelig
 I vores Bolig
 Og tænkte ey paa Fare,
 Gud holdte Vagt
 Og vinkede giv Agt!
 Jeg eene kand bevare.

J. E. H. C. E. M. H. K. H.«

Den 22de Oktober 1778 blev han forflyttet til Kerteminde og Drigstrup, hvor han var Præst lige til sin Død, i 22 Aar altsaa. Kerteminde var paa den Tid en af Danmarks ringeste Byer, egentlig ikke andet end en Flække. Om vi henvender os til Pontoppidan*, da fortæller han saaledes

* Pontopp. d. Atlas. Tom. VI S. 611 Kbh. 1774.

Kerteminde c. 1770 (efter Pontopp. d. Atlas).

om Byens tarvelige Handelsvilkaar: »Anno 1680 blev Havnen ved Stige Strand opdaget, og som samme ligger en Mil nærmere Odense, saa tager nu Odense Kiøbmænd Vahrene derfra, i steden for Vahrene tilforn bleve førte fra Kierteminde til Odense; dette har forvoldet, at denne By har meget aftaget og endnu daglig tager af.« Folkemængden var 1769 kun 696 Individer, i 1787 kun 711 og først 1801 var den steget til 1045. Byen bestod 1774 af 172 Huse og Gaarde, de var alle af Bindingsværk og de fleste havde Straatage. Endnu i 1806* fattedes en Læge samt adskillige Haandværkere, saasom Kobbersmed, Gjørtler, Kandestøber, Drejlsvæver og Bogbinder. Naturligvis var der heller ingen Gadelygter, »men samme ere bestilte og ventes snart, dog bliver deres Antal ikkun 9.« — Kort sagt, en By i Stagnation, fjernt fra alt Samkvem. Det rigelige Fiskeri i Fjorden var det eneste, der gav en Smule Forbindelse med Omverdenen. Det er ogsaa det, der maa holde for som Underholdning ved Kongens Besøg. Pontoppidan har ladet sig sige, at »der i Fiorden er et Slags store og rare Flynder, kaldet Raadmænd, og da Kong Friderich IV var der, fortalte Geheime-Raad Gabel Kongen, at Borgemesteren havde spiiist to Raadmænd, hvilket Enigma han siden opløste.« — Det var selve Byen; Omgivelserne tegner Zoëga** i sikre Konturer: »Jeg er i en af Danmarks skønneste Egne, jeg flakker om hele Dage ad Gangen og har min Glæde af den milde frie Natur, Skov og Skrænter med Udsigt over Havet til fjerne Kyster. Jeg glæder mig til Vintren, naar Stormene raser; jeg vil da stille mig i Skovbrynet og betragte de kæmpende Bølger. Og naar Foraaret atter vender

* G. Begtrup: Agerdyrkingens Tilstand i Fyen, Langeland, Ærø, Lolland og Falster 1806.

** F. G. Welcker: Zoëgas Leben I 1819, S. 113. Brevene anføres her i Oversættelse.

tilbage, vil jeg fordybe mig i de stille, yndige Dale eller fra Toppen af en Høj skue ud over Skov og Eng, medens Havets Bølger danser i Aftensolens Skær. — Stedet selv er slet, en sørgelig Mellemtung mellem By og Landsby; dog er der ingen Mangel paa Omgang, thi hvad Byen ikke selv har, erstattes af de mange Herregaarde i Omegnen.« Zoëga var kommen til Kerteminde det samme Efteraar som Johan Ernst Heilmann havde faaet Kaldet, han opholdt sig kun et halvt Aarstid i Byen som Huslærer. »De Mennesker*, Zoëga dér levede sammen med, gjorde intet videre Indtryk paa ham; han forekom dem selvfølgelig noget sær, men han roser deres Tolerance og klager kun sjelden over deres Aandløshed. Stedets Præst, Johan Ernst Heilmann fra Haderslev, var den eneste, som han omgikkes noget nærmere; de havde en Del fælles Interesser og gensidig Agtelse, og Forskellen mellem dem i Alder — Zoëga er født 1755 — og Livsstilling var iøvrigt saa stor, at Zoëga ikke kunde føle sig trykket eller bunden af denne Omgang. Det, han søgte, var nogen Originalitet, Livserfaring og Selvtænkning, og alt dette fandt han hos Heilmann. De kom ogsaa lidt omkring paa de nærmeste Herregaarde eller til Odense, men iøvrigt var han væsenlig indskrænket til selve den lille Købstad og dens Omgivelser.« Zoëga blev senere nærmest bekendt som Kunsthistoriker og Oldtidsgransker. Da han i høj Grad roses for sin »fine lagttagelsesevne og samvittighedsfulde Kritik«**, er man berettiget til at antage, at han i sine Breve giver et træffende og paalideligt Billede af Johan Ernst Heilmanns hele Karakter og Personlighed. — Vi skal derfor se lidt nærmere paa, hvad han skriver i disse Breve***. Den 30te November: »Heilmann er en god Mand og fuld af Følelse; vi blev strax den første Aften, vi traf sammen, meget aabenhjertige imod hinanden. Samtalen ved Bordet faldt paa Omgangen med de store og den derved nødvendige Forstillelse. Jeg talte med Iver og Bitterhed derimod, men holdt snart inde, da jeg uden at ville det, var kommen til at saare nogle tilstedeværende. Derfor var vi alle tilbøjelige til at afbryde Samtalen. Men da vi havde rejst os fra Bordet, kom Hr. Heilmann hen til mig og indlod sig igen i den samme Samtale med mig. Hans Tanker var omtrent overensstemmende med mine, kun lidt

* A. D. Jørgensen: Georg Zoëga. Kbh. 1881, S. 41.

** P. Hansen: Illustreret dansk Litteraturhistorie II S 688. Kbh. 1886.

*** Zoëgas Leben, S. 146, 164—165, 183, 189, 193, 210—13, 225. Oversættelse.

mere afdæmpede, som jo hans Karakter og Stilling medfører det, og han sukkede der, hvor jeg plejer at bande. Samtalen faldt da ogsaa paa forskellige andre Ting, og jeg fandt i ham en Mand, der tænker selvstændigt ud fra egen Erfaring. Et klart Geni forekommer han mig ikke at være, han er ogsaa for rundhaandet med sin Lærdom. Han taler gerne i Selskaber om alleslags Ting uden at undersøge, om de andre ogsaa tænker noget derved, og han beraaber sig gerne paa Journalister og Kritikere. Han forstaar sig paa Musik, ogsaa en Del paa Tegning. Jeg har aftalt med ham at gennemstrejfe Egnen for at vise ham alle de smukke Steder og Udsigter, som jeg allerede er ganske fortrolig med.«

Den 12te December: »Hr. Heilmann gik lige nu; vi har tilbragt hele Eftermiddagen sammen. Manden har en Mængde Kundskaber og forekommer dog slet ikke sig selv for klog; dog mærker jeg vel, at jeg hos ham vil finde mere Næring for min Forstand end for mit Hjerte. Han er i Besiddelse af megen Følelse, men nærmest saaledes, at han selv bevæges stærkere, end han formaar at bevæge andre. Mest behager han mig, naar han taler om sine huslige Sager og om sine Børn. Han har en Mængde Dreng, som skaffer ham mange Vanskeligheder, men de er derfor ogsaa hans største Glæde. Dem fortæller han mig ofte om, hvorledes han forsker i deres Sjæle og spejder efter den fremtidige Udvikling. Det er nu rigtig efter min Smag. Om Opdragelse har han ogsaa omtrent samme Mening som jeg: at man der snarere kan gøre for meget end for lidt, at alle kunstige Metoder er uden Værd, at det kun kommer an paa at gøre Sindet modigt og Hjertet følsomt og iøvrigt lade Mennesket gaa sin egen Gang; om alt dette er vi omtrent enige. Ganske vist tager han det ikke i saa udstrakt en Betydning, som jeg; det er jo saa rimeligt. Der er et Punkt i Opdragelsen, jeg gerne taler imod, nemlig at man ikke tilstrækkeligt lader Aanden prøve sine Kræfter, saa at vi ved altfor stor Forsigtighed og Varsomhed let bliver ængstelige og modfaldne hele Livet igennem. Deri giver han mig ogsaa Ret. Man skal gøre Mennesket bekendt med Møje og Farer, man skal lære det gennem Erfaringen at kende sine egne Kræfter for ved bestandig Brug at forøge disse; man skal lade ham udføre alt, hvad han kan gøre af sig selv, saa vil han dristig og energisk gaa fremad, fordi han véd, at Gud har gjort ham til det, han er.«

Den 2den Januar 1779. »At jeg ikke har skrevet til Dig [Zoëgas Breve er til en Ven] i disse Dage har flere Aarsager Jeg har ogsaa for Hr. Heilmann maattet gennemgaa og kritisere hans Kirkesange, og det er rigtignok, hvad mig angaar, en ganske artig Bestilling nu, da nogle Gejstlige og Lægfolk holder mig for en Antikristen. Saadant noget morer mig, og jeg skal en anden Gang skrive mere til Dig derom. Heilmann har af Schack Rathlou faaet det Hverv at forfatte gejstlige Sange til ham til Privatbrug. Han viste mig Brevet, der var skrevet i en saa menneskelig Tone, at jeg virkelig har faaet en Slags Højagtelse for Ministeren.«

En anden Gang træffer vi Zoëga i et temmelig talrigt Selskab ved et Glas Biskop. Han er i meget slet Lune og tager liden Del i det muntre Lag. »Imidlertid kom Heilmann og vor Byfoged, en munter Mand, der gerne har det første Ord, i Strid om Foranstaltningerne mod Kvægsygd, om hvilke Heilmann talte meget frit, saa at begge blev temmelig heftige. Dette kom mig rigtig tilpas til at slippe mit daarlige Humør løs. Jeg tager mit Glas, idet jeg vinker til Heilmann: »Paa Washingtons Sundhed!« og tømmer det hurtigt.« Da nu Zoëga nægter at deltage i en almindelig Skaal, som de andre foreslaar, opstaar der en temmelig betydelig Strid, hvori Byfogden stærkt angriber Zoëga. »Heilmann forsvarede mig og sig selv med Varme, enhver tog sit Parti og hele Bordet kom i Oprør, saa at tilsidst Værten maatte bringe Forsoning tilveje«.

Som aftalt gjorde Præsten og Zoëga lange Spadsereture sammen og havde saaledes rig Lejlighed til at lære hinanden nøjere at kende. Zoëga omtaler som et yndet Maal en Høj ude paa Hindsholm, »som Heilmann og jeg plejer at kalde Belvedere og hvorfra Udsigten er ubeskrivelig skøn«. Et andet af deres Yndlingssteder skildrer Zoëga d. 9de Marts 1779 paa sin ejendommelig malende Maade saaledes: »Jeg kommer netop tilbage fra en Vandring til de tre Jomfruers Gravhøj. — Naar det skumrer er Stedet ret grufuldt. Dybt, inderst i Skoven, bevoxet med graa, hendøende Ege, — i deres Toppe Vindens Susen som Aandeskarer. Og da det ligger saa af-sides, opholder flere Ørne sig dør; kun dumpe Slag af mægtige Vinger, naar de fare ud af deres Skjul, og hæse Skrig høres gennem den øde Ensomhed. Det kunde være morsomt at overnatte dør under alt dette grufulde. Og er man først saadan tilmode, at Bladenes Raslen faar én til at gyse, da synes hvert mosgroet Træ et Spøgelse og dets Knagen i Vinden

lyder som en fortabt Aands klagende Suk. [Her følger Eventyret om de tre Jomfruer]. Dette er et af de Steder, som jeg allerflittigst plejer at besøge. Vejen derhen er smuk, og Turen lader sig omtrent gøre paa halvanden Time frem og tilbage, og om jeg vil gaa videre, saa er der lige bagved en tæt Skov af Eg, El og Hassel. Nu, da vi har disse smukke Dage, plejer jeg hver Aften at gaa derhen, snart alene, snart i Selskab med Heilmann. Siden jeg har lært ham at kende, er han for hver Dag bleven mig kærere. Han har saadant et godt, venskabsfuldt Hjerte, saadan en Naturlighed i Omgang, uden Selvophøjelse eller Tilbageholdenhed, og saadan en stille Tilfredshed i Bevidstheden om sit retskafne Væsens alvorlige Bestræbelse for at være det, han skal og kan.«

Et andet lille Træk, som Zoëga dernæst fortæller, er vistnok betegnende for dem begge: »Iforgaars var jeg i Besøg hos Provst Fogh i Dalby paa Hindsholm. Han har en Række af tolv sunde og ualmindelig velskabte Børn og dertil en Hustru, der er ung og rask nok til at give Løfte om et Dusin endnu. Den ældste Datter paa omtrent 16 Aar er ret en god og uskyldig Landsbypige, der ser paa én med sine klare, blaa Øjne saa mild og frejdig, at man bliver ganske blød om Hjertet. Ven Heilmann var med; jeg kunde ikke bare mig for at fortælle ham, at det havde været mig umuligt at lade være med at kysse Pigen ret som et Madonnabillede i al Uskyldighed. Men, svarede han ganske alvorlig, tror De ikke, at det alligevel var Synd at gøre det? Han har vel Ret, jeg fordømmer selv de kolde Kys.«

Det var et ualmindelig tidligt Foraar i 1779. Allerede 10de Marts fortæller Zoëga, at alt grønnes og blomstrer: Kodriver og Konvaller, Ferskenblomster og for længe siden Paaskeliljer. »Man taler om denne Vinter som om et Under, ingen endnu har oplevet.« Lærken, Bogfinken og Droslen synger. »Allerede den 14de Februar fangede jeg en grøngul Sommerfugl; nu er der en Mængde af dem.« Mod Slutningen af Marts forlod Zoëga Kerteminde. Paa Hollufgaard skriver han den 21de Maj: »For 14 Dage siden var jeg i Kerteminde, men traf ikke Heilmann hjemme, jeg vilde saa gerne have talt med ham.« — Derfra drog han til Syden.

Blev end deres Samliv saaledes ikke af lang Varighed, saa gjorde den daglige Omgang og de snevre Forhold i den lille By det dog let for Zoëga at faa den fulde Opfattelse af Manden, og vi kan ikke andet end

være ham meget taknemmelige for den fine og sympathetiske Skildring, han har givet os, af Pastor Heilmanns hele aandelige Fysiognomi.

Under Zoëgas Ophold i Kerteminde var Præstens Familie endnu ikke flyttet dertil. Tidligere havde dennes Søster, Christine Elisabeth Heilmann, været nogle Aar hos dem i Lunde; nu var hun imidlertid forlængst bleven gift, saa Karen stod alene i Naadsensaaret med den store Børneflokk. Tilmed forestod naturligvis desuden endnu en Fødsel, der indtraf d. 12te April 1779 i Lunde; det var vanskelige Forhold at klare for den betrængte Hustru, men hun overstod alt heldigt.

Før i Løbet af Sommeren 1779 er vel næppe Indflytningen i Kerteminde Præstegaard gaaet for sig. Det var en langt rummeligere Bolig, Familien her fik, den gav rigelig Plads baade for de 13 Børn og endda til mange Gæster foruden. Ligesom Byens andre Huse, var den naturligvis af Bindingsværk, men stateligere end de fleste hævdede den sine to Etager paa Hjørnet af Vestergade og Præstegaardsstræde. Haven var vel ikke saa stor som den i Lunde, men gik dog helt ned til Søndergade. Alle disse Gader var kun lidet bebyggede dengang, saa Gaarden laa temmelig frit, og man kunde fra øverste Etage se ud over Fjorden og den smukke Omegn. — Et meget heldigt Bytte altsaa. Fra Hovedbygningen gik der desuden en Sidebygning ud i Gaarden, hvad et senere Fund af Mursten dør ogsaa tyder paa, og de lave Smaahuse i Præstegaardsstræde, der ses tilhøjre i Billedet, hørte ligeledes med til Præstegaarden og benyttedes som Udhuse til forskelligt Brug, da Avlingen var ret betydelig. Bygningen var, da Pastor Heilmann kom til Byen, vel henved 100 Aar gammel, men den har uden Tvivl alligevel været i god og beboelig Stand, thi den staar endnu*. Ved Indtrædelsen i Huset blev man hilst velkommen af et fromt Tankesprog fra en udskaaet Egebjælke over Indgangsdøren; — det findes nu ikke mere, Bjælken er gaaet tabt ved en Reparation. Og var man først som Gæst traadt ind i det venlige Hus, da var det nok ikke saa let at slippe derfra igen. Det var friske og livsglade Mennesker, der fandtes indenfor dets Vægge, nøjsomme, gæstfri og tilfredse. De økonomiske Forhold havde ogsaa forbedret sig noget, hvad man navnlig kan se deraf, at der ikke mere

* Den ophørte at være Præstegaard efter Pastor Heilmanns Død 1800, blev dernæst en Del Aar benyttet som Fattiggaard og, efterat have tilhørt forskellige, blev den endelig i 1849 købt af den nuværende Ejer Brygger Hans Lange, en Sønnedattersøn af Pastor Heilmann.

Præstegaarden i Kerteminde c. 1790.

findes Digte til forskellige Velyndere med Tak for Hjælp eller Anmodning om saadan. Men Kaldet var for Resten ikke stort; maaske har Præsten dog haft en Smule Indtægt af sine litterære Sysler foruden. — Hvorledes Livet iøvrigt formede sig i Kerteminde Præstegaard, har vi let ved at forestille os, nu da vi har lært det brave Ægtepar nærmere at kende. Behøver det at siges, at Musik og Sang hørte med til den daglige Kost, thi Munterheden var her større og frodigere end i Lunde; Børnene voxer til, de fylder Huset med Tummel og Latter; og som om det ikke var Præsten nok med hans egen Børneflok, tager han endog nogle af sine Broderbørn til sig i adskillige Aar. Hans Viser faar ogsaa nu en anden Karakter; Bryllups-sangen til Karen (S. 55), skrevet i 1779, ligesom indleder dette Tidsrum, den er som en Festhymne til Ægteskabet, idet han aabner sin Favn for hende i det nye Hjem. En anden Sang, der slutter sig nær til denne, giver et godt Billede af hele hans aandelige Niveau og jævne Livsopfattelse paa denne Tid. Den hedder: »En munter Pige, et got Glas Viin etc.«:

»En god Samvittighed, got Mod,
 Det er den største Glæde,
 Om Lykken paa sit Hoved stod,
 Saa vil jeg dog ey græde;
 Men være glad ved Brød og Vand
 Trods mangen kræsen Lekkertand.
 En god Samvittighed, got Mod,
 Det er den største Glæde.

Lad Grillenfænger Krøller slaae,
 Paa sin forslidte Næse;
 Selv Avind Munden veie maae,
 Og Kinderne oplæse.
 Jeg ta'r, hvad Gud mig unde vil
 Og synger saa engang dertil:
 Lad Grillefænger Krøller slaae
 Paa sin forslidte Næse.

Lidt veltient Mad i Roe og Fred,
 Er meer end mange Retter;
 Den store i sin Herlighed,
 Sig dog ei meer end mætter;
 Den Gierrige faaer aldrig nok,
 Før mig er Hunger beste Kok.
 Lidt veltient Mad i Roe og Fred
 Er meer end mange Retter.

Et ærligt Hierte, munter Siel
 Er Himlens største Gave;
 Jeg glæder mig ved hver Mands Vel
 Og kommer ei af Lave,
 Om Verden tumles op og ned,
 Men bliver stedse dog derved:
 Et ærligt Hierte, munter Siel
 Er Himlens største Gave.

Som man vel kan tænke, blev det ikke taget videre nøje med Pengene i dette Hus. Saaledes anbragte man de Smaasummer, der ofredes ved Barnedaab og Bryllup i en Spølkum, der havde sin Plads paa Bilæggerovnen i Præstens Værelse. Det var saa nemt at have disse Penge til de daglige Udgifter uden at gøre sig Ulejlighed med Regnskab og den Slags

kedelige Ting. En stor Godgørenhed udfoldede han ogsaa, og naar han havde modtaget Højtidsoffer, var det hans Skik at tegne et stort Overflødighedshorn udenpaa Døren til Efterretning for de fattige i Sognet. Saalænge det stod der, gik de ikke forgæves, men naar Kassen var tom, slettede han Overflødighedshornet ud igen. Hans Humor var i det hele taget af den ganske godmodige Art, — et lunt Smil. Da saaledes hans Ven Byfoged Bluhme havde faaet sin Mark indhegnet og opdreven og gav den Navnet »Dortheas Lund«, uagtet der ikke var et eneste Træ, sagde Præsten, at han med lige saa god Grund kunde kalde den »det røde Hav«, for der fandtes heller aldrig en Draabe Vand.

Altsaa ikke uden en vis Originalitet, i Besiddelse af et godt og følsomt Hjerte, en brav og hæderlig Karakter, men uden Evner og Aandskraft nok til at kunne hæve sig ud over den jævnt borgerlige Middelmaadighed, saaledes bliver det Billede, der tegner sig for os af Johan Ernst Heilmann som Menneske, og vi skal nu se, at hans litterære Produktion drager disse Konturer endnu skarpere. Den rummer ingen store Tanker, der stiger paa kæk og dristig Ørneflugt op over solskinnende Uvejrsskyer, op i Fantasiens høje Himle. Der møder os ingen sagte Sitren af sarte Stemningsstrænge; der er ingen ejendommelig Individualitet. Og dog trykkede Samtiden Digterkransen om hans Pande. En hel Tidskarakter træder gennem dette Smagsniveau frem for vort Blik; det ser næsten ud, som om denne Apotheose af det litterære Dilettantarbejde er et væsentligt Udslag af de demokratiske Frihedsideers Virkninger paa det ganske borgerlige Samfund her i Danmark.

Kulturudviklingens voldsomme Gæringsprocesser i det attende Aarhundrede maa forudsættes saa almindelig bekendte, at det vel er overflødigt her at minde derom. Danmark laa jo forholdsvis fjernt fra Jordskælvens Arne, og kun en svag og uskyldig Rystelse trængte derfor herop. Revolutionsstoffet manglede ogsaa ganske. I hvilken Tilstand af elendig Afkræftelse de store Tanker og Begivenheders Ekko naaede Kerteminde, formaar vi kun at tænke os. Gennem Præstens Optegnelser faar man ikke mindste Indtryk af, at der overhovedet forestod eller hændte noget ualmindeligt. Hans Syn paa Opdragelse, saaledes som Zoëgas Breve skildrer det, kunde jo nok tyde paa, at han heri maaske var noget paavirket af Jean Jaques Rousseau og kendte den franske Oplysningslitteratur. Voltaire kalder han en »vindig Spotter«. Men hvad der mere kunde interessere os, var at se,

hvorledes han stillede sig overfor de stærke religiøse Brydninger, der tilspidsedes henimod Aarhundredets Slutning for atter at dø bort sammen med dette.

Allerede længe inden Pietismen havde faaet Magten, var der gaaet en Understrøm af Rationalisme gennem Tidens aandelige Bevægelser. Ved Pietismens Fald føres som en naturlig Reaktion denne Strøm op til Overfladen, — »Fornuftens Tidsalder« oprinder for Danmarks Vedkommende. Kirken og Religionen overhovedet bliver Genstand for bitre Angreb af den frie Tankes Mænd, og da der fra enkelte Theologers Side vises Imødekommenhed mod Tidsaanden, udstrækkes Kampen ogsaa til Stridigheder indenfor Kirken selv. Det var Hofpræsten Christian Bastholm, født 1740, der troede at kunne vinde Modstanderne ved at omdanne Kristendommens Lærdomme efter de moderne Krav. Hans Reformarbejde begyndte med »den gejstlige Talekonst« 1775 og kulminerede nærmest i »korte Eftertanker til nærmere Eftertanke over den gejstlige Stand« 1794. Bastholm mener at kunne vække Religiositeten ved at gøre Gudstjenesten »kort, interessant og opmuntrende«; han giver Regler for Præstens Holdning og Mimik paa Prædikestolen, gennemgaar hele Talens Konstruktion for at fremkalde den rette rhetoriske Virkning at »overbevise, røre og behage«, ja han ender med at forlange, at Præsten paa Landet, for at kunne være den rette »Folkelærer«, skal have Indsigt i Kemi, Farveri, Bagning, Naturhistorie, Dyr lægevidenskab, Mathematik og mange andre Ting. Hans »Lyksaligheds-lære« bringer ham næsten helt over paa Modstandernes Omraade. Han traf udmærket Tidens Smag, og rev næsten hele den danske Kirke med sig, hvorimod hans theologiske Modpart, Biskop Balle stod mere ensom i Kampen kun lidet paavirket af Tiden og nærmest paa Orthodoxyens Grund.

Hele den praktiske Interessesphære, der udgjorde en saa stor Del af Johan Ernst Heilmanns Virksomhed, maatte nærmest, skulde man tro, drage hans Sympathier over mod Bastholm. Imidlertid har det sikkert ikke været saaledes. Vi har alt set (S. 60) at han for Gehejmerraad Schack Rathlou maatte forfatte gejstlige Sange til Privatbrug. Men denne stod Biskop Balle meget nær, hvad deres fortrolige Brevvexling* tilfulde udviser. Desuden bliver der, da Provst Nyrop har friet til Præstens ældste Datter (se S. 97),

* Breve fra Biskop Balle til Gehejmerraad Schack Rathlou i Danske Samlinger VI 1870 - 71 S. 244 o. flg.

strax skrevet til Biskop Balle for at høre hans Mening om Partiet. Endydermere har Johan Ernst Heilmann oversat en Prædiken af Lavater, der nærmest tilhørte den asketisk-mystiske Theologi og som altsaa ligeledes stod Rationalismen fjern. Der kan efter dette ikke være mindste Tvivl om, at han jo har staaet paa Balles Side. Dette viser ogsaa Indholdet af hans Prædikener, medens Formen for hans gejstlige Veltalenhed synes paavirket af de bastholmske Theorier. Der findes endnu opbevaret én verdslig Tale af ham, to Prædikener, samt adskillige Udkast til saadanne. En klar og logisk Disposition, hvilende fast paa de kristelige Dogmer, er Særkendet for disse. Han har sikkert været en dygtig Taler, en routineret Fremstillere, som dog nøjedes med noget for let købte Virkninger. Hans Ord er malende, i Tidens Stil, men de skyder ligesom over Maalet med deres overdrevne Pathos. Dog bedre end mange Forklaringer er det at give ham selv Ordet. Af »Opvækkelses-Tale i Anledning af en ynkelig Begivenhed«, 62 S., kan her anføres et lille Brudstykke S. 25 og flg.: »Dog en finere Overtro griber videre om sig, og er meere almindelig, skjønt ligesaa formastelig. — Jeg tegner dens Tilhængere med Jesu Kiendemærke: de daarlige Herre-Herre-Raabere! uden at gjøre Faderens Villie, som er i Himmelen. — De helligste Ting kan ei være sikre for disse vanhelliges formastelige Misbrug. Det den rette Guds Dyrkelse helligede Sted, Kirken, misbruges — Skriftemaal misbruges — ja — det som man med Redsel maa nævne, Sacramenterne selv! — Er det da Tyrker og Hedninger, som gjøre denne Vold? Er det vankundige Barbarer? Nei, Ak Nei! Det er Christne selv — Mund-Christne hykkelske Hovedhængere, Pharisæiske, skinhellige Bedragere. — Man sætter en blind Tillid til den udvortes Gudstieneste, Hiertet bliver som det var. — Man synder med Lyst, med Velbehag — Samvittigheden slaaer. — Nu haster man til Herrens Huus med andægtige Miner, man falder ned i Skriftestolen og beder om Naade — man nærmer sig formasteligen til Herrens Alter selv — Nu troer man vist syndesløs at gaae til sit Huus. — Hvad? — Har man haft det sande Forsæt at forbedre sit Levnet? — Har man og tilforn forligt sig med sin Broder? — Har man erindret sig Jesu Advarsel først selv at forlade, førend man søger Forladelse? — O! Nei, det var for tungt, for vidtløftigt. — Daarer! Afsindige! Er det en fornuftig Guds Dyrkelse? —« Den verdslige Tale er »paa Kongens Fødselsdag, 29de Jan. 1783, holden i det fynske typographiske Selskab«, 30 S. Han begynder

med disse Ord: »Held mig, at jeg er Dansk!« og gennemgaar kortelig Historien for at vise, hvilke udmærkede Opfindere, lærde Granskere og tapre Helte »Tvillingeriget« har rummet. En af de sidste skildrer han saaledes S. 7: »Og hvo overvandt nogensinde vor udødelige Juul? Kom med til Kiøgebugt — See Fiendens langt overlegne Magt! — Men Juul griber

Kerteminde Kirke.

dog an. See ham midt i Ilden at slaae som Torden og Lynild, mod 2, mod 3, mod 6 — Ha see! hans trofaste Stalbrødre; hør! hvor de dundre — Seer Du man kæmper for en Guld- eller Jernlænke — den elskede Monarks Person, Hovedstad, Land staaer i Fare — falske Venner lade os i Stikken — O Hollænder kan Du huske —? Danske kan eene — See! hør! Hurra! ! 11 jage 22 — Resten af nogle og 40 ere sunkne, strandet, tagen — og Juul mistede kun —? ikke en Baad —«. Senere berømmer han »Landsfaderens« vise Styrelse og priser Danmarks Fortrin frem for andre Lande. Her endnu et Citat: »Men see! 1000 Slags giftige Kryb gjøre

Luften og Jorden usikker. — Nattens prægtige Optrin aabner sig, — den herligste Scene! Stjerner funkler! Maanen smiler — Roe! — Hør hvilken græsselig Brølen! gyselige Raab! — Rovdyr fare af deres Huuler; overfalde den sovende Vandrer, den afmægtige Hiord, den for svage Hyrde. — Nu slaaes de om det blodige Rov. Jorden skiælver under dem, Klipper og Skove give kyselige Gienskrald af deres tudende Vraal. — O flye! flye kiereste Landsmand tilbage igien til dit gode Fædreland! — Med aabne Arme vil vi modtage dig. Den kiølige Aftenluft skal uhindret balsamisk

vederqvæge os; uden Frygt vil vi spadsere i vore Lunde, i vore Dale, i vore Skove. Nattergalens Slag skal gyde ømme Følelser i vor Siel, og Firmamentets Pragt, som vi rolig beskue, skal løfte vore Siele til Himmelen.« Det er en underlig Blanding af godt og daarligt. For at gøre større Virkning kolorerer han sine gode Motiver paa en Maade, som vrider dem ganske overende. Den overdrevne Anvendelse af Udraabstegn og Tankestreger er ogsaa her betegnende. Fin og diskret Kunst, det er noget man ikke finder hos Johan Ernst Heilmann. De to her citerede Taler foreligger trykte, den tredie haandskreven. Det er »Brudevielses Tale over min Søn August Wilhelm Heilmann og Jomfrue Charlotte Agnete Stæhr holdt i Kiøbenhavn 6te Nov. 1795«. Texten er her Sal. Præd. 9. 9. »Se til at Du lever med een Hustrue, som Du elsker alle dine Livs Dage«, og Præsten tager heraf Anledning til først at skildre det trofaste Ægteskab med én Hustru, den unge Moder, det elskede Barn, den »jubilerende«

Kerteminde Kirke.

Fader. »Slynged er da den tredobbelte Snor stærk nok til at sammenbinde ald huuslig Lyksalighed«. — »Men See! hvilken Jammersvælg aabner sig der, hvor man bryder denne Guds Orden! — Hvilken Ild til Oprør, Tvedragt, Avind, Mistanke, Misundelse og Had ulmer ey stedse i enhvers Bryst og truer med en alt opslugende Vulkan? Fornedret er den yndige Veninde, dybt — fra sin oprindelige Værdighed. Een Broder elsker ey den anden — Man gjør Partier mod hinanden — hænger nu til den ene, nu til den anden Side — Hver Moder hielper Sin Yndling; Faderens

patriarkalske Anseelse formaaer intet mod alle de Snedigheder, Avind og Jalousie anlægger og udfører — den Listige, Voldsomme, Dristige, Onde vinder Seyer — Dyden bukker under, undertrykkes, fordærves — Den antændte Lava flyder ud —! og ødelægger Alt, hvad den treffer paa — Ærbødighed for Forældre glæmmes, Alderdommens ærværdige graa Haar forhaanes — Øvrigheds Bud trodses; Orden og Skik vendes op og ned paa — Retten staaer i Spydstagen — Landet maa udspye sine Indbyggere — Hvad har ødelagt de stolteste Riger? — Man læse efter, upartisk fra Verdens Begyndelse til vore Dage! — Letfærdighed og Egtstandsforagt.« — Maaske har han lignet den Præstetype, der heller ikke i vore Dage er saa ualmindelig: i Kirken Torden, i Hjemmet Blidhed og Sagtmodighed.

I nær Berøring med hans gejstlige Virksomhed staaer hans digteriske, idet han dels har forfattet, dels oversat en hel Del gudelige Sange.

Her kan maaske først, efter Nyerups Litteraturlexikon, anføres, hvilke af hans Værker der foreligger trykte:

Opvækkelses Tale i Anledning af en ynkelig Begivenhed, 8°, Odense 1774. Gellerts aandelige Oder og Sange, Odense 1775 og 1777, Kbhvn. 1785, ibid. 1792. Danmark og Norges samt Slesvig og Holstens Historie ved Gebhardi og Christiani paa Dansk oversat (de 6 Bind) Sorø og Odense 1776—81, 4°. (de andre Bind er af andre Oversættere). Aandelige Sange, 8°, Odense 1778. Tale paa Kongens Fødselsdag holden i det fynske typografiske Selskab, 8°, ib. 1783. Han har oversat fra tysk saavel Det huuslige Livs Lykke (som C. Iversen med Dedikation og Fortale lod trykke i Viborg) som Lavaters Prædiken om Giftblandingen i Zürich, Odense 1777. Han har leveret Flensborgeren Frantz Bökmanns Minde i »Samleren« II Nr. 51. Noget angaaende Dommernes Bog i Blochs »Theologen« I 1ste Hefte. De Poesier i den Iversenske Nytaarsgave for 1782, som er underskrevne H. A. (∴ Hans Alvor el. Joh. Ernst). Digtene heri er følgende: Den danske Pige. Vuggevisen til vore Smaaherrer. Nøisomhed. Søvnens Hvile. Lovsang over Caffé. Til min K. paa vor 16de Br. D. (se S. 55). Johan og Karen. En munter Pige, et got Glas Viin etc. (S. 64). Den af Naade døde Kat (S. 46). Den onde Kvinde. — Ligeledes har han til de hos Iversen i Odense fra 1780 af udkomne almennyttige Samlinger leveret adskillige saavel originale som oversatte Bidrag. Af hine er særskilt udkomne »Knud Lavard« et Sørgespil, Odense 1792, og »Goliath og David« et musikalsk Drama 1793.

Flere af disse Ting gjorde en hel Del Lykke, saaledes udkom Oversættelsen af de gellertske Oder endogsaa i fire Oplag. I et andet Litteraturlæxikon*, hvor Johan Ernst Heilmann selv har givet en Oversigt over sin Produktion, skriver han ved Omtalen af disse: »Hat Gyldendal ohne mein Wissen nachgedruckt und eigenmächtig verbessert, aber eigentlich verhunzt. — Tredie Oplag. Kbhvn. 1785«. Samstedes slutter han sin Oversigt saaledes: »Verschiedene Fabeln, Erzählungen und andre historische, politische und moralische Stücke in Almeennyttige Samlinger, Odense 1792, und in Samleren, einer Kopenhagener Wochenschrift, die ietzt aufgehört hat. — Ich fahre noch fort, für Iversens Monatschrift Originale und Uebersetzungen zu liefern. Neulich habe ich: Auch etwas über die neue Politik von Asmus**, und die mehresten Stücke aus seinen sämtlichen Werken übersetzt, werde auch fortfahren so wie neuere Theile herauskommen.«

I »Samleren« 3 Bd. S. 333 skrev Johan Ernst 1790 om dette Eftertryk af de gellertske Oder noget lignende som i Kordes' Litteraturlæxikon; og han bebrejder Gyldendal stærkt dette Overgreb. Denne svarer i »Samleren« S. 369, at han har købt Forlagsretten af Heilmanns Forlægger C. G. Bjerrings Enke. Agent Gyldendal roser sig tillige af at have forbedret Sangene meget og benytter Lejligheden til at skælde Johan Ernst grundigt ud for at være en slet Oversætter i det hele taget, »hvilket noksom alle hans Oversættelser viser«. Præsten kom ikke til at give noget Gensvar, thi ved dette Tidspunkt gik Samleren over paa andre Hænder, med hvilke han ingen Forbindelser havde. Ovenpaa dette er det ganske morsomt at læse en Anmeldelse af de gellertske Oder i »Kiøbenhavns Nye Kritisk Journal for Aar 1775« Nr. 22, hvor det om disse hedder: »Vi kunne ikke sige nok til denne Oversættelses Roes, hvilken vi ønske i mange Hænder. Vi have læst den uden at sammenholde den med Originalen og ikke fornummet, at vi læste en Oversættelse, men troet at høre Gellert selv synge i vort Modersmaal, saa vel har Oversætteren vidst at treffe denne elskværdige Digtets Tone; saa let og flydende er alt, eller dog det meste. Vi have sammenlignet den med Originalen og sielden fundet noget at udsætte paa

* Lexikon der jetzlebenden Schleswig-Holsteinischen und eutinischen Schriftsteller von Prof. Berend Kordes. Schleswig 1797.

** Pseudonym for Matthias Claudius, tysk Digter og Journalist, hvis Skrifter udmærker sig ved kraftig Humor og religiøs Inderlighed. Hans Folkeviser og mindre Prosastykker findes samlede under Titlen: Asmus omnia sua secum portans.

den Frihed, Oversætteren har taget sig med denne, men allevegne bemærket en skønsmø Mand, som under de Love, Metrum og Riim paalagde ham, stedse er bleven Tankerne og Følelserne troe, han havde at udtrykke.« Johan Ernst Heilmanns »Aandelige Sange« anmeldes i »Nye Efterretninger om lærde Sager«, andet Hefte for Torsdag d. 6. Aug. 1778 ved en længere kritisk Afhandling paa 8 Sider. Efter denne skulde man nærmest antage ham for en af Digtekunstens ypperste. Den begynder saaledes: »Forfatteren er allerede, som Digter, ved sin Oversættelse af de Gellertske Sange berømmelig bekiendt og hans nærværende Forsøg giver ham aldeles Ret til at staae mellem de heldige Psalme-Digtere«. Derpaa følger en Kritik af Enkeltheder i Sangene, og ved Omtalen af Efterligningerne af Davids Salmer siger Anmelderen: »Den 104de, der besynger Guds Storhed i Naturen, er det en god Idee at forsøge paa at oversætte eller efterligne — og her er Hr. Heilmanns Triumph — allene ved denne Sang har han fortient Digter-Krandsen. Vi nødes ofte til at fylde Rummet med Titler af Skrifter, som anføres, just fordi de intet due — denne Gang vil vi anvende det til denne herlige Sang, og dersom ikke vore Læsere siger os Tak derfor, da vil vi tilstaae vi have spildt Rummet. Dog dette maae vi i Forveien erindre for visse Folks Skyld, som bedømme hele Arbeiders Værd efter enkelte mindre heldige Udtryk, at der er maaske nogle faa Steder, som kunde taale en liden Forandring; vi kunde gjerne sætte dem med større Stiil; men vil man endelig have noget at laste, saa maae man være saa god at søge det selv op.

Op Christne! lover HÈrren!
 Vor GUD han er saa saare stor
 Dig, Dig tilkommer Æren,
 Du over alle Himle boer!
 Lys er dit prægtig Klæde,
 Du breder Himlen ud,
 Hver Seraph er tilstæde,
 Paa dine Vink, o! GUD.
 Du hvælver dine Sale
 Indcirkler os i Vand.
 Din Majestæt afmale
 Jord, Himmel, Hav og Land.

Du far'r paa Veirets Vinger,
 Din Vogn de tykke Skyer er.
 Naar Mørkhed os omringer,
 Og Ild og Storm dit Budskab bær.
 Du har grundfæstet Jorden
 Du svøbte over den
 Et Svælg, Din Trudsels Torden,
 Og Biergene fløi hen
 Du Havets Grændser viser —
 Her! — strax dets Bølger faldt. —
 Det hele Alt Dig priser
 I yndigste Gestalt.

Og Bierge Mark og Dale
 Staae prægtigen beprydede
 Og om Din Godhed tale;
 Din Dug dem vederqvægede.
 Du lod opvælde Kilder;
 Ved Biergets Sider ned
 I Dalene de trilder,
 Og med dem Frugtbarhed.
 Fra Træers grønne Toppe
 Opstiger Frydeklang;
 Thi hver en Fugl deroppe
 Dig priser med sin Sang.

Og i de tykke Skove
 Der vandrer Dyr i tusind Tal,
 Du gav Naturens Love,
 Og hver sin Drift, de følge skal.
 Din Maane herlig blinker,
 Din Soel sin Nedgang veed;
 Du Mørket selv fremvinker,
 Som Rovdyr glædes ved;
 Og brølendes om Føden
 Gaaer unge Løver ud;
 Men skinner Morgenrøden
 Bort maner dem Dit Bud.

Og Frugtbarheden smiler
 Saa mildt til Mennesker og Fæe,
 Hver til sin Føde iler;
 Og Oxen staaer i Græs til Knæe,
 De fulde Ax fremvinke
 Høstfolkets muntre Flid;
 Paa Bierget Druer blinke
 Og lover gylden Tid.
 Og Træerne staae reede
 Med vædskefulde Frugt
 Og Blomster ved Aalebredde
 Uddunste yndigt Lugt.

For dig, for dig er Dagen,
 Du Jordens Herre! Menneske!
 Opmuntre dig! vær vaagen!
 GUD i sin Skabnings Glands at see!
 Tak GUD for ald sin Naade,
 Hvor stor! Hvor viis er han!
 Hver Gierning overmaade
 Det for dig vidne kan.
 Din Gierning tag i Hænde!
 Med Bøn og Tak og Troe;
 Saa kan du Dagen ende
 Med en velsignet Roe.

Fra Biergets Top sig hæver
 Den ranke Gran saa høit i Skye,
 Dens lange Grene bæver
 Af Fugle, som der søge Lye.
 Den dristig Steengied springer
 Paa bratte Klipper op,
 Og Ørnen stolt sig svinger
 Til høiest Fielde-Top;
 Og Fugle — tusind Hære —
 Sig søger Reeder ud.
 Hvo mon dem dette lære?
 Du store, store GUD.

Hist suser skummend' Bølger
 Langt over Havets Bredde hen —
 Det kunstig Fartøi følger,
 Og dukker ned og op igjen,
 I Havet Fiske vrimle
 I Millioner Tal;
 De Smaae til Bredden stiple,
 Langt ud bruus stolte Hval.
 Hvo gi'r dem deres Føde?
 De vente, GUD! paa Dig.
 Ald Verden bliver øde,
 Naar GUD unddrager sig.

Ald Kreaturet mættes,
 Oplader Du Din milde Haand;
 Enhvers Bekymring lettes,
 Thi Du alt Godt dem give kand.
 Vil Du Dit Ansigt skiule,
 Saa skiælve de som LØV,
 Og far' til Dødens Hule,
 Og bliver atter Støv.
 Naar Du Din Aand udsender,
 Vi dem opleve see;
 Et Vink! hver Ting omvender
 Til en nye Skikkelse.

Jeg glædes vil i HÆrren,
 Min Tale Ham behage skal
 Jeg glædes vil i HÆrren,
 Og ofrer Tak i tusind Tal.
 See ned til mig i Naade,
 Lad mig Dit Ansigt see!
 Saa bli'r mig alting Baade,
 Alting Velsignelse.
 Jeg synge vil for HÆrren
 Min GUD jeg prise vil,
 Jeg synge vil for HÆrren
 Imedens jeg er til.

Et Ønske som er os varmt om Hiertet kan vi ei andet end gjøre, at nemlig en saa fortreffelig og virksom Mand, som Hr. H., der sidder i en snever Virkekreds med Kone og Børn, maatte i en større Cirkel finde Anledning til at arbeide med større Lyst, da han er en Mand, som vi stolt kan nævne blandt indfødde Danske.«

Det kan ikke nægtes, at der findes enkelte smukke Partier i denne Salme, men iøvrigt vilde næppe noget Nutidsmenneske underskrive Anmelderens Dom som gældende Johan Ernst Heilmanns Produktion i sin Helhed. Der er saa liden Friskhed i det meste af, hvad han har skrevet; og naar han med særlig Forkærlighed bevæger sig i den allerede dengang forældede Hyrdestils Unatur, da forekommer det os nærmest parodisk. Se her en »Samtale mellem Titirus og Myrtil over den liden Phyllis Død; over Sal. S. G. født 1745 d. 8 April. Døde d. 2 Oct. 1755.

TITIRUS.

Hvorfore hænger du med Hovedet Myrtylle
 Og seer saa sorigfuld? Du jo saa lystig var
 Og kunde os tilforn med Sang og Spil fortrylle
 Nu sukker, klager du og Sørge Toner ta'r.

MYRTIL.

Dertil ieg Aarsag har, ja og vi begge to
 Og mange fleere med, du kiænder Phyllis jo?

TITIRUS.

Ja vist det veed du vel, den deylige Hyrdeinde
 Den yndigste iblandt de trende Gratier;

Det Navn du hende gav, om du dig kand besinde
 Da hun med Leslie og Doris sidst var her*
 Den dydefulde Siel, som heele Egnen priiser
 Hvis Fromhed, Ærlighed, hvis Deilighed, Forstand,
 Hvis venlig Ærbarhed et rart Exempel viiser,
 At Dyd og Skønhed og i eet sig samle kand. —
 Hvad nu? — hvad? sukker du? Er hun — vel sygelig?
 Giv dig tilfreds — siig dog — siig mig, hvad skader dig?

MYRTIL.

Ak ja! — og meer end det — hun — hun er alt bortsovet!
 Vi seer ey hende meer i denne grønne Eng. —
 Den gamle Damon staaer og hælder med sit Hoved
 Og seer bedrøvet hen til den forladte Seng.
 Den liden Amor gaaer med Taarerne i Øyne
 Og stammer, sukker høyt: Ach! — kiære Søster min
 Man vrider Hænderne og sukker allevegne,
 Ja Sorrig, Klage, Graad dem følger ved hvert Trin
 Hvad tænker du om mig?

TITIRUS.

Jeg veed, hvad du vil sige,
 Jeg seer at intet her fuldkommen være maae,
 Gud ælskte hende meer end alle vi tillige
 Derfor hun og nu skal for hans Trone staae
 O! salig Siel! — vi maae dig nu til Graven leede
 Dig see vi her ey meer — O! drag os efter dig;
 Ja til Almindelse skal hver den Phyllis heede
 Som i Forstand og Dyd dig meest vil blive liig.

MYRTIL.

Ney det er ikke nok, vi vil et Gravskrift gjøre
 Som Vidne bære skal at vi dig havde kiær,
 Udi hvert Linde Bark vi dette vil udskiære
 At Skov og Træer selv for os dit Vidne bær.

Gravskrift.

Dyd, Forstand, et ædelt Hierte
 Deilighed og Ungdoms Aar
 Ach, hvad kand vel meere smerte?
 End naar dette Døds Bud faaer.

* »I et Epigramma, da hun med hendes Broder og 2de Systre dandsede, saa lydende:
 See! hvilke vakre tree, den 4de dem tilhører
 Han selv som Amor er, tree Gratier han fører.«

Dog hvad sukker vi og klager
 Verden var dig ikke værd
 Derfor Gud dig til sig tager
 Til den beste Brudfærd.«

Man vægrer sig næsten ved at tro, at dette virkelig er Alvor, tilmed naar man tager i Betænkning, at den vidunderlig dydige liden Phyllis var et Barn paa ti Aar. Det virker som vild Komik. Imidlertid er det dog ikke ment saaledes, thi det staar opskrevet mellem en Suite af meget alvorlige »Sørgedigte«. Her kunde dog hans tyve Aar undskylde ham, hvis han ikke i en senere Alder havde bevaret den samme daarlige Smag. Et Digt fra 1772 begynder saaledes:

»Udi en Dal
 Ved Brædden af en Aae,
 Hvis sagte Brusen
 Ved Siiden af de Blomsterklædte Enge
 Og Zephyrs kiølig Susen,
 Fremlokkede den yndig Nattergal,
 Sad, Haand i Haand, en Venne-Flok af Hyrder og Hyrdinder
 Og tavse og beundringsfulde, hørte længe —
 Den kiærligsøde Harmonie,
 Naar nu, det gandske Fugle-Chor opførte Symphonie
 Og nu, var alting stil — thi Philomela slog —
 Hvor prægtig, raabte Doris — »Men hvor er nu Damon dog!
 »Som hver Naturens Skiønhed herlig finder
 »Og er saa fiin en Kiænder —
 »Ja« lagde Cloris til: »den Damon som vi gierne seer
 »Endskiønt han os beleer,
 »Og ofte bryder os, vi svær at vi ham hader,
 »Dog savne vi ham, naar han os forlader, —
 »Jeg seer ham ret saa stadselig fremtrine
 »Med sin stoltærbar Mine
 »Og løyerlige Siæl, som küiger giennem Øyet —
 »Ja leer kun — har ieg løyet? —
 »Naar hand saa rørende om Elskov for os spiller
 »Og selv urørt ald Elskov kalder Griller. —
 »O! maatte ieg engang den Amazone see,
 »Som undertvang os den Modvillige! —«

.....

Digtet er meget langt og hedder: »Damon og Phyllis, en Hyrde-Fortælling i Anledning af Velærværdige og Høylærde Herr Chresten Begtrupps høytidelige Forbindelse med Velædle og Velbyrdige Jomfrue Anna Elisabeth Schebye, fuldbyrdet paa Østrupgaard 16 October 1772 ved J. E. Heilmann«. — Cloris opnaar at se »skøn Phyllis« omfavnet af den koldsindige Damon, og Thyrsis, hvis »Hierte af Glæde er færdig at springe«, udbryder ved dette Syn:

»I Hyrder! til Fløyterne tager!
I Smukke! om det ier behager,
Lad Eders søde Toners Klang
Fuldende denne glade Dag med en høytiidlig Sang.«

Dette maa være nok som Prøve paa den idylliske Hyrdestil, den unaturligste af alle. Johan Ernst Heilmann har efterladt sig en haandskreven »Samling af Vers over alleslags Materier«, en Bog i Folio paa c. 140 Sider. Den er meget medtaget af Tiden, Bindet er revet af; men den har sikkert været smukt indbunden, der er endnu en tydelig Rest af Guldsnit paa Bladene. Herfra er de fleste af de poetiske Brudstykker hentede, som findes spredte i denne Text for at belyse de paagældende Forhold og Tidsperioder. I den samme Bog har han ogsaa opskrevet Musiken til adskillige af Digtene. De spinkle Melodier med alle deres Snørkler og Kruseduller giver et ganske godt Billede af Hyrdepoesiens Fordrejethed.

Som alt nævnet, faldt Johan Ernst Heilmanns litterære Optræden i en Periode, hvor Dilettantismen sad til Højbords. Ellers vilde han vel overhovedet slet ikke være bleven bemærket. Det var nærmest i Aarhundredets to sidste Aartier efter Ewalds og Wessels Død, at Litteraturens Mark oversvømmedes af en Mængde Efterligninger, frembragte af et Utal af Smaapoeter og betalte Visesangere. Hans hele Produktion har dette Karaktermærke; selv fra Ambrosius Stub mærkes en tydelig Efterklang, som i Digtet »En munter Pige osv.« anført Side 64. Det var de litterære Klubbers Tid; ved et Glas Biskop beundrede man hinandens Aandrigthed og lod sin Musa kvæde. Johan Ernst var i 1777 bleven Medlem af det 1775 oprettede »danske Litteraturselskab«, og i 1782 af det »kgl. fynske lærde og typografiske Selskab«. Ved de ugentlige Møder skulde ethvert Medlem, »kvar-taliter forelæse noget selvforfattet Stykke«, som derpaa drøftedes og bedømtes af de andre. Om Johan Ernst har deltaget i denne Konkurrence, saa har

han sikkert ikke frembragt nævneværdige aandelige Værdier; hans Karakter manglede jo ganske det Særpræg, der skulde give hans forskelligartede Begavelse Relief. De to dramatiske Arbejder af ham er kun tarvelige, de naaede aldrig Scenens Brædder*.

Ved Johan Ernst Heilmanns Haandskrift er der det underlige, at den næsten har Udseende af at tilhøre en større Aand, end han i Virkeligheden

Dog hvad sukker vi og klages
Verden var dig ikke værd
Derfor gud dig til sig tager
Til den bedste Brudefærd.

Om af Heilmanns døde En fortælling 1776

Alene Har
Din Lov minns last og Gud faar
Hvad en vis fjæfste giuld -
Ja kunten fan, nu kan du faab
Af den is minns af Gud maan spille taal
Gjør dinst' at kærme træger (i) mind ind og sand forstand
Eil Gasmild Gud bærer -
Dig nu, du lille faab Land
Ei fjæfste dig forfælske om sin Raad -

Johan Ernst Heilmanns Skrift.

var. Eller med andre Ord: der boede Kræfter i ham, som han forfladede ved smaatskaaren Virksomhed og som saaledes slet ikke kom til deres Ret. Det øverste Vers i den her gengivne Prøve viser en harmonisk Skrift af første Rang; den er baade smuk og kunstnerisk, man betragte blot den Maade, hvorpaa k'erne er stillede mellem de andre Bogstaver. Selv naar han jasker en Kladder, et Udkast ned, som i den underste Del af Faksimilen,

* N. M. Petersen: Bidrag til den danske Litteraturs Historie. Kbhvn. 1861. S. 427 og 472.

er Skriften klar og let læselig. Iøvrigt genfindes uden Vanskelighed en stor Del af de Egenskaber, som i det foregaaende er traadt os imøde.

Desværre eksisterer der kun en yderst tarvelig Gengivelse af hans ydre Menneske. Portrættet her er reproduceret efter en Kopi af en anden Kopi efter en nu bortkommen Original, der heller ikke var god. En i høj Grad fortyndet Udgave altsaa. Originalen viste en Mand af ubestemmelig Alder med temmelig bløde Træk, hvis væsentligste Karaktermærke var de stærkt optrukne Øjenbryn, der gav Ansigtet en noget forundret Mine. Hele Udtrykket var ogsaa langt livligere end paa det her gengivne Billede. For at supplere vore Forestillinger om ham, hidsættes derfor (Side 81) et Portræt af hans Morfader, Provst Fischer i Haderslev, hvem han uden Tvivl har lignet en hel Del. Øjenomgivelserne er jo næsten ganske de samme. Originalen* til dette er oval og ikke meget større end en Negl. Den har sandsynligvis siddet i en Medaillon, der maaske i et mindre velhavende Øjeblik er bleven solgt, thi nu ligger Billedet indsvøbt i et Stykke Papir, hvorpaa Præsten har skrevet: »Min Morfader Sal. Arendt Fischer, Provst i Hadersleben. J. E. H.« Det er naturligvis noget mørknet af Tiden, men endnu i Besiddelse af en ganske henrivende Farvevirkning. Øjnene brune. Gengivelsen her er efter en stærk fotografisk Forstørrelse.

Johan Ernst Heilmann.

Saaledes, som vi nu kender Johan Ernst Heilmann, vil det næppe falde nogen ind at anse ham for en letsindig Mand. Og dog bruger S.V.Wiberg i sin Alm. dsk. Præstehistorie 2 Bd. S. 81 denne Betegnelse om ham, idet der ved Præstens Navn staar tilføjet »begavet, men letsindig«. Ved at gaa Wibergs mange Kilder efter findes ogsaa den benyttede, nemlig G.Strøm: Efterretninger om Kjerteminde Præster, Odense 1864. Her staar: »Heilmann beskrives som en begavet, men letsindig Mand«. Han »beskrives«, — men af hvem? Der er ikke Spor af Kildeangivelse paa Stedet. Heldigvis lever Pastor Strøm endnu, og ved Henvendelse til ham selv om nærmere Oplysning angaaende denne Sag erholdes det Svar, at han ikke mere erindrer sine Kilder**.

* Tilhører Fru Adolfine Heilmann f. Utke.

** Pastor Strøms Brev lyder i sin Helhed saaledes: »Det skulde gjøre mig Ondt, om jeg i mine personal-historiske Arbejder skulde have gjort noget Menneske Uret med min Omtale af

En saadan Erklæring taler for sig selv; det er selvfølgelig paa ren Bysladder, at Beskyldningen hviler. Da nu imidlertid denne »Letsindighed« fra Wibergs Præstehistorie allerede er gaaet over i andre Bøger, er det paa Tide en Gang for alle at slaa den ganske til Jorden.

Man kan tilnød forestille sig, hvorledes Udtrykket er opstaaet. Der fandtes en Rest af Pietister paa Egnen, som naturligvis saa med skæve Blikke til en Præst, der var glad og livlig, sang og spillede, ja som end ikke var bange for at tage sig et Glas Biskop i et muntert Lag. Tilmed var han Ven med denne mildest talt misliebige Zoëga, der endog af nogle Gejstlige og Lægfolk holdtes for en Antikristen (se S. 60). Grunde nok for en sneversynet Spidsborgerlighed til at kalde ham letsindig.

Ofte ser man Folk staa op og tale smukke Ord uden at deres egne Handlinger er i Overensstemmelse dermed. Vi vil derfor ganske lade Johan Ernst Heilmanns egne Efterladenskaber ude af Betragtning. Men paa Tomandschaand, i et fortroligt Øjeblik, da kommer Folks Oprindelighed tilsyne, da formaar de ikke at skjule deres egentlige Jeg. Og et saadant Øjeblik findes mellem Zoëgas Optegnelser. Det er ved Besøget hos Provst Fogh i Dalby (se S. 61). Selv om hans Ytring her var det eneste, der fandtes opbevaret om Pastor Heilmann, vilde vi ikke være i Tvivl om Mandens sande Natur. — Og den ligger enhver Letsindighed fjern.

Saa skal vi da til at byde den gamle Præst Farvel, »Hans Alvor« med det lette, det muntre Sind, men uden Letsind i Tanke og Gerning. Hans sidste Aar var lykkelige; i Brudevielsestalen 6te Novbr. 1795 siger han saaledes: »Guld og Sølv haver ieg ey at give dem; men gode Gud Fader har meer end vi alle — han har tit bøn hørt mig, og mageløs, — om ieg kunde og turde fortælle Alt — just i denne Tiid Jeg taler i Dag med en ubeskrivelig Glæde. Det er tredie Gang jeg indenfor et halvt Aar kan høytideligen velsigne et elsket Barn, og indvie det til en velsignet Egtestand. — Alle tre Par ere nærværende, have valgt efter Guds Orden, og have de bedste Udsigter for sig. — Min liden Kræds udviider sig. Jeg seer mig indlemmet i een elskværdig og agtværdig Familie efter den anden.

ham. Men det troer jeg heller ikke er Tilfældet, thi jeg benyttede med Varsomhed kun Kilder, som jeg maatte ansee for fuldt paalidelige. Det vilde vel være altfor meget forlangt, at jeg nu — efter næsten 30 Aars Forløb -- skulde kunne opgive disse Kilder i det Enkelte; idetmindste vilde det kræve en Tid, som ikke for Øjeblikket staar til min Raadighed, og mulig endda ikke vilde føre til noget. Marslev Præstgd. 2/2 94. Ærbødigst G. Strøm.«

Snart udgiøre vi en liden Verden for os selv, som alle have een Aand, eet Sind og eet Hierte.«

I sit sidste Leveaar havde han et Par Sygdomsanfald; »2den Febr. præket 1ste Gang i Sognet 1800 efter min lange Sygdom«, staar der i hans Dagbog. Men ellers var han rask og rørig lige til sin Død; i Juni Maaned rejser han til Aarhus sammen med to af Sønnerne for at besøge sin Svoger, og endnu 2ode November gør han i sin »Oeconomica« Optegnelser om Vind og Vejr. Døden er vist kommen som en Overraskelse baade for ham selv og Familien. — En af hans Venner satte ham i Aarhus Stiftstidende et mere velment end velskrevet Eftermæle, hvis Pathos er saa overdreven, at den paa Nutidsmennesker nærmest gør et humoristisk Indtryk:

»Den 24de Novbr. 1800 døde Menneskebroderen, Danneborgeren, Hædersmanden Johan Ernst Heilmann, Sognepræst i Kjertemind. Her segnede den sjelden Dydige, from, redelig, retskaffen, som Lærer, Mand, Fader, Borger, Ven og Menneske. Da tabte Fædrelandet en af dets ædlest Sønner og varmeste Patrioter, Verden en fortræffelig Borger og alle Gode den huldteste Ven. — Allerede var det en Olding, der ilede fra Jorden, men reen og freidig endnu som Uskyldigheden var hans Sjel, og godmodigt, som den Religion han forkyndte, hans Hjerte; saaledes uddannet i Gjenvordighedens ypperlige Skole, der ikke sjelden udhærdede de største Mennesker og de kjækkeste Sjele, var han altfor standhaftig til nogen Tid aldeles at kunne nedbøje sig under Kummerens Aag eller søge Trøst og Fred, hvor alle de svagere Mennesker ofte søge dem, men aldrig finde dem. Inderlig agtet og elsket var denne Guddommens oprigtige Tilbeder og elskværdige Menneske, Ven af alle de tænkende Gode, der nøde hans Omgang, men altfor ædelmodig og forekommende for sine Brødre til ei at være mere end almindelig miskjendt. Alt for ærlig og kjæk og selvstændig til ei at have Fjender og Bagtalere. Ved erklærede Grundsætninger, Talenter, Indsigter og Fortjenester alt for udmærket til ei at vorde misundt, ved Handlinger alt for opløftet til ei at være haanet, i sin sande Karakter alt for nøisom og god til at kunne være riig og følgelig alt for lidet bemidlet og alt for meget agtværdig til at kunne være hædret af den talrige Pøbel, der alt for tidt angiver Tonen i Verden og opfører blandt alle Stænder de sørgeligste Maskerader, forlod han sine Venner og sin elskede Stamme for igjennem Evigheder paa lysere Kloder at hente den øverste Fryd for den skjønnne Vandel, han førte paa Jorden. Trøster Eder, agtværdige Venner, igjen skulle vi der finde ham. — Oftere kjøbtes Digteren, Lovtaleren, Penselen, Gravstikken og Marmoret for, til Ære for Skurken, at etablere

Provst Arendt Fischer.

Løgn blandt Menneskene, men her taledes Sandhed og Venskab, og I gode, der kjendte Johan Ernst Heilmann og hverken misledes af Egoismens Irblus eller Forbyggelsens Taager, I kunne være Vidner, at her til den Ædles Hæder virkelig sagdes for lidet af den herlige Forklarede evige Ven

L. H. Bøgh*.

Hans Hustru blev boende i Kerteminde og overlevede ham i en halv Snes Aar. Hun døde dér, og begravedes 22de Juli 1811. — Angaaende deres tretten Børn se tredje Afsnit. Der findes ingen Mindesten paa Præstens Grav. Kun en Busk med hvide og mørkerøde Provenceroser spreder hver Sommer sit duftende Dække hen over den. Og som et mere passende Eftermæle for ham end de bøghske Trompetstød kan maaske det lille Vers tjene, hvormed han indleder Hyrdefortællingen Damon og Phyllis:

Gud og Dyd i Hiertet, sund Forstand i Panden,
 Erbarhed i Sæder, dette udgjør Manden.
 Høyhed blinder,
 Guld forsvinder,
 Kiærlighed er stærk som Døden,
 Troefasthed staaer fast i Nøden.
 Træd for dette Speyl
 Saa ta'r Du ey feyl.

CHRISTINA ELISABETH HEILMANN, Datter af August Wilhelm, er født i Haderslev Mandag Morgen 28de September 1739. Hun blev holdt over Daaben af Gehejmerraadinde von Vieregge og opkaldt efter denne. Rimeligvis er hun forbleven hos Forældrene i Aarhus lige til 1767, da Hjemmet opløstes. Her har hun gjort Bekendtskab med sin senere Ægtefælle, der dengang var Kantor og anden Lektiehører ved Kathedralskolen. Senere opholdt hun sig dels hos sin Moder i Haderslev, dels hos sin Broder i Lunde, hvor hun 1765 og 1770 stod Fadder til sine Brodersønner Jens og Peter Christian. 1774 blev hun gift med HEINRICH ERNST GROSMANN, og da dette Ægteskab varede i 37 Aar, vil det være af Interesse at se, hvorledes denne Mand var. I sin Nekrolog over ham skriver Rektor G. G. Tauber følgende** : »Han var født 1ste Aug. 1732 i Haderslev. Faderen var Johan Heinrich von Grosmann, Premierlieutenant ved det daværende

* Laurits Hvid Bøgh, Præstesøn fra Fyn f. c. 1760, d. 1803 Udgiver af »Samleren« II—III.

** L. Engelstoft: Universitets- og Skoleannaler 1811, 2 Bd. S. 101.

oldenborgske Cavallerieregiment, som laae i Garnison, og Moderen Sophia Amalia Tilemann von Schenck. 1753 reiste han med Testimonium fra Rector Schindler i Haderslev til Universitetet i Jena, studerede der i 4 Aar og kom saa atter tilbage til Dannemark, og modtog først en Informatorplads hos Generallieutenant v. Erminger paa Vindum-Overgaard i Nørrejylland siden hos Generalmajor v. Lüttichou paa Thiele, indtil han 1760 blev af Biskop Hygom ansat til Cantor og 2den Lectiehører ved Aarhus latinske Skole. Efterhaanden forfremmedes han fra lavere til en højere Hørerplads, indtil han 1769 blev Lærer for femte Lectie. Da Justitsraad Worm i Begyndelsen af 1781 fik Embedsbolig som Rector mod at lønne den nederste Lærer ved Skolen, blev Conrector Mag. Krarup beskikket til at vicariere Rector, og Grosmann til Viceconrector med Løfte om Succession, efterat han til det philosophiske Facultet i Kiøbenhavn havde oversendt en Afhandling i Manuskript: Specimen vocabularii Saxoniani exhibens voces nonnullas in Saxone Grammatico obvias etc., hvorfor man tilstod ham Magistergraden. Dette Embede forestod han indtil 1789, da hans svage Syn ganske ophørte, og han til Belønning for 30 Aars tro Tieneste ved Skolen aflagdes med, og modtog Degnetienesten ved Aarhus Domkirke, med Bevilling at erholde Cantoratet tillige.

Som stokblind og desuden plaget af Lamhed i den nederste Del af Legemet, sad han over 20 Aar fængslet i en Stol, men bestyrede alligevel sit Embede ved en Vicarius lige indtil nogle faa Maaneder før hans Død. Han giftede sig 1774 med Christ. Elisabeth Heilmann, en Datter af Dr. og Stiftsphysikus Heilmann i Aarhus, men efterlod sig ingen Børn. Indtil hans sidste Dage vedligeholdt han en vis Jovialitet, som i de yngre Aar gjorde ham almindelig yndet. Hans sieldne Indsigter i Musik erhvervede ham mange Venner, og han var saa lidenskabelig for dette sit Yndlingsfag, at han flere Gange, efter at have mistet sit Syn, opførte skøn og almindelig Musik og styrede det Hele ved Hielp af sit rene Øre. Aarhus Cathedral-skole var det sidste Sted, han var paa, ude af sit Huus, da han 1806 lod sig bære i en Stol derover, for ved en Vocal- og Instrumental-Concert at forskiønne Høitideligheden ved Lærernes Indsættelse efter Skolens Reform. Langsomt døde han bort, Opløsningen nærmede sig umærkelig; han sank efterhaanden sammen og kunde tilsidst ikke bære Hovedet, tabte Bevidstheden og endte endelig efter en Døsigheds-Søvn af nogle Uger sit hæder-

lige Liv d. 24 Juni 1811. Hans Gravskrift indførtes i Aarhus Avis og udtrykker Mandens Liv og Karakter med Følelse af hans Værd, uden at fornærme Sandhed, saaledes:

»I denne Kiste gjemmes det afsieled Støv af Oldingen Mag. H. E. Grosmann, født i Haderslev d. 1ste Aug. 1732, Lærer og Conrector ved Aarhus lærde Skole fra Aaret 1760—1789, død i Aarhus d. 24de Juni 1811. Hans Hustrue og Paarørende, hans Lærlinge og Samtidige vidne, at uskrømtet Gudsfrygt, et ædelt og følende Hierte, stræng Retskaffenhed, et ikke glimrende, men grundigt Hoved, sund Dømmekraft, utrættelig Arbeidsomhed, Nøisomhed og Tilfredshed i Trang, Maadeholdenhed og Godgjørenhed i lykkelige Kaar, og en beundringsværdig Taalmod i tyve Aars haarde Lidelser, vare hans Characters elskværdige Hovedtræk. Han var Menneske og havde menneskelige Feil, der dog aldrig fordunklede hans gode Egenskaber; tværtimod fik disse ligesom en Glands ved en sielden Beskedenhed, en heldig Lune og en grundig Indsigt i Tonekunsten, hvilket gjorde den agtede Borger til Medborgernes Yndling. Berøvet i tyve Aar sit Syn og sine Lemmers fulde Brug, beholdt han dog til mod sine sidste Dage sin Aands Kraft og Fyrighed. Naturen krævede nu sin Ret; den Evige endte hans Lidelser og kaldte hans Aand til Dom og Salighed.«

Saavidt Rektor Tauber. — Men maa man end beundre Mandens Hengivenhed i sin Skæbne gennem de lange, lange Aars Mørke og Smerte, saa er dog Hustruens Taalmodighed ikke mindre anerkendelsesværdig. Ved at læse Beretningen om hans tunge Lidelser kan man tænke sig til, hvad hun derigennem har gennemgaaet. Og andetsteds* staar der da ogsaa om hende, at hun, »uagtet selv aldrende har altid, fornemlig i de 21 sidste Aar været ham, som er meget svag og blind, en troefast og omhyggelig Ægtefælle«. Grosmann var 79 Aar gammel, da han døde. Han maa have været i Besiddelse af en forbavsende Livsfylde trods sine svære Lidelser. Christina Elisabeth var dengang over 71, hun har vel næppe i ret mange Aar overlevet sin Mand. Uden Børn og forlængst berøvet sin nærmeste Slægt har hun sikkert følt sig meget ene i Verden. Det er ganske ubekendt, naar og hvor hun døde.

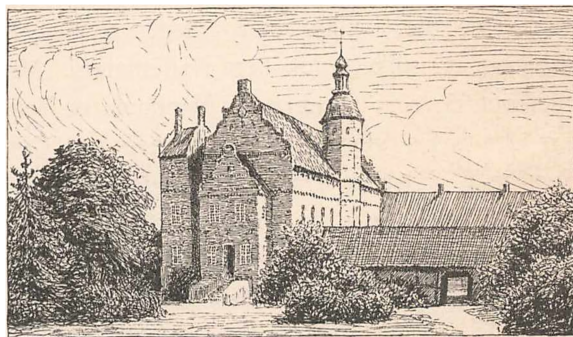
CHRISTIAN FREDERIK HEILMANN, Søn af August Wilhelm (se S. 32) er født i Haderslev 4de September 1741, Mandag Morgen henimod Kl. 3. Den 6te blev han døbt i Kirken og fik Navn efter Kommerceraad Schnell, der holdt ham over Daaben.

* Chr. V. Hertel: Beskrivelse af Aarhus Dom- og Cathedral-Kirke. Aalborg 1810, Hefte 4, S. 537.

Hvis det er Tegn paa et lykkeligt Liv at forlade denne Klode uden at sætte mere Spor af et Jeg end Sommervindens lette Pust henover det bølgende Korn, saa har Christian Frederik været en lykkelig Mand. Thi det lidet, der vides om ham, er udelukkende gennem mundtlig Overlevering, og den er jo som oftest ikke af den paalideligste Art. Det er underligt at se en saa stor og paafaldende Forskel mellem de to Brødre. Medens den enes Liv ligger i det fuldeste Lys og kan følges næsten fra Aar til Aar, saa er vi med den anden atter ude paa Mosens Hængesæk, hvor Elvertaagerne spreder deres Skyggeslør i Skumringen.

Han var kun lidt over et Aar gammel, da Forældrene drog til Aarhus.

Sammen med de andre Brødre er han rimeligvis bleven privat undervist i Hjemmet. Bogen har dog næppe smagt ham, thi han valgte ikke den studerende Vej. Det er ganske ubekendt, hvorledes iøvrigt hans Ungdomsliv formede sig, om han er opvoxet Gud til Ære og Forældrene til Glæde, saaledes som

Ørbækklunde (efter »danske Herregaarde«).

Faderens Bøn lyder ved hans Fødsel. Han har rimeligvis i en ung Alder forladt Hjemmet for at prøve sine Kræfter i det praktiske Liv; maaske har Broderen skaffet ham Plads paa Fyn i Nærheden af Lunde, thi i September 1766 staar han her Fadder til sin Brodersøn August Wilhelm og i Marts 1772 til Johan Ernst.

Christian Frederik hørte uden Tvivl til den Art af Mennesker, der lever fra Dag til Dag, fra Haanden og i Munden, uden at længes ud over den Ring, som Horisonten drager. Naar Tilværelsen tilfældigvis har kastet dem et Sted hen, saa bliver de dér, og fører den samme vegetative Tilværelse som Planten, der er fastvoxet til Stedet. Christian Frederik — eller Frits, som hans Navn lød i Forkortning — var nu engang kommen til Fyn. Dér levede han, og dér døde han; indenfor en Omkreds af ganske faa Mile.

Paa Ørbækklunde var han Forvalter og blev senere Forpagter af denne Herregaard. Jordbunden her var ikke af første Sort, men noget gruset, sid og sumpet. Den sædvanlige Frugtbarhed paa Eggen var 5—6 Fold af Rug og 7 Fold af Byg og Havre. Gaarden ejedes af Gehejmeraad Carl Adolf v. Linstov og var i god Stand. Paa Ladebygningen, der var opført af Fru Elisabet Ulfeld (se Trap), stod følgende latinske Distichon:

Quid genus est? nil est. Nomen virtute paratur
 Et virtus nostros nobilitavit avos. 1630.
 (Hvad er adelig Byrd? ret intet. Navn man erhverver
 Ene ved Daad; og Daad vore Fædre har adlet.)

En ligesaa smuk som passende Indskrift. Den havde Frits Heilmann daglig for Øje, og han maa antages at have forstaaet den; saameget Latin har han da sikkert nok lært i Hjemmet. Men om han har tænkt derover og lovet sig selv at være en Mand, da er det blevet ved Tanken. Maaske har det ogsaa gjort en Del, at han ved Giftermaal kom ind i en daarlig Familie. I Ørbæk Præstegaard, der ikke laa ret langt fra Herregaarden, var han naturligvis en hyppig Gæst hos Provst Winthers. Om man tør tro Beretningerne fra den Tid, saa har det været en noget underlig Præstefamilie, og Provst Mathias Rasmussen Winther, gift med Ida Kristine Hansen, har nok ligesom sine to Forgængere kunnet lidt mere end sit Fadervor*. Den 1ste Februar 1776 stod Frits Heilmanns Bryllup med Provstens Datter ANNA MARIE WINTHER, f. 20de Oktober 1757, og denne »Glædesdag« bliver ret tydelig for os gennem en Sang, som hans Broder Johan Ernst skrev

* S. V. Wiberg: Alm. dansk Præstehistorie 1871 3 Bd. S. 671, fortæller følgende: »Provst Winther benyttede efter Sagnet sit Slægtskab med Fogden Niels Hansen — hans Svigerfader — paa Ørbækklunde og med Landmaaleren til ved Udskiftningen at udvide Præstegaardens Jorder paa Herremandens og Bøndernes Bekostning, idet der til Præstegaarden hører ligesaa megen Jord som til Bøndergaarde. Til Straf maae de Alle gaae igjen. Fogden manedes ned i en Sump bag Herregaardens Have. Landmaaleren pusler med sine Kjæder, og Præsten flytter Skjællene med Hovedet under Armen. Madamen ivrede stærkt mod den hos hendes Piger, som hos hele Almuen i Almindelighed herskende Tro paa en Forudbestemmelse. Derfor, lød Folkedommen, gik det hendes Børn saa daarligt. (Sønnen gav sig i Ledtog med en bekjendt Forbryder, Peer Lotsen; to Døttre sværmede forvildede omkring.) Det var Skjebnens Hevn.« — Endvidere fortælles det sammesteds om Provst Winthers Formand og Fader Rasmus Winther, der var gift med sin Formands Enke, at »efter Sagnet var hans Ægteskab i de første Aar lidet lykkeligt, da Hustruen altid taledes om »sin salig Mand«. Men da Præsten en Aften kom kjørende hjem med det ene Hjul bag i Vognen og sin værdige Formand under Axelen i Hjulets Sted, blev Madamen ligesaa blid og føjelig, som hun før havde været stiv og vrangvillig og nævnede efter den Tid aldrig »sin salig Mand«.« — Det er ganske livlige Ammestuehistorier.

ved samme Lejlighed. Denne forsøger at dække Sorgerne ved en lidt forceret Munterhed, men det er ligesom det ikke rigtig vil lykkes for ham alligevel. Der var nemlig indtruffet et lille Elskovspant, en Datter, allerede 13de November 1775, hvilket muligvis for en Tid har fremkaldt en Del Misstemning mellem Brødrene. Imidlertid tog man det jo ikke saa nøje i de Tider. Ganske vist førte man altid Dyden paa Læberne, men dèr blev den ogsaa. Maaske er det andre Sorger, Johan Ernst hentyder til, men der mærkes tydelig en Strøm af Bitterhed under Bryllupssangens lystige Ord:

Broder! paa en Glædesdag
Maa man jo ey klage!
Vel da! Glæden til Behag
Vil vi Vinen smage.

Lad os jage Avind ud!
Bort ald Sorrigs Rynker!
Man forderver kun sin Hud
Og kun hees sig klynker.

Selv den Allerviseste
Kan et Bukspring giøre,
Og maa høre Verden lee,
Med taalmodigt Øre.

Broder, tag dit Glas i Haand!
Lev vel! med din Mage!
Eders troefast Elskovs Baand
Døden kun borttage.

Nu vil Amor bryde ud
I en Skogger-Latter,
Ja, lee kun, du skielmske Gud!
Lev vel lille Datter!

Gud skee Lov, at vi kan lee
Det fordøyer Maden!
Nu tag Glasset! lad os see
Længer hen i Raden.

Længe, længe leve vel!
Provsten og Provstinden,
Denne Skaal hver ærlig Siel
Drikker uden Minden.

Vi til Trods for Avind vil
 Alle glade være,
 Tage, hvad os skikkes til
 Glad vor Byrde bære.

Viise Venskøb, hvor vi kan
 Troefast allesammen
 Kommer Venner! alle Mand!
 Siger Amen, Amen.

Dette er kun et Udtog; Sangen har i det hele 16 Vers. Det er næppe lykkedes Johan Ernst at »jage Avind ud« mer end nogle faa Festøjeblikke; denne mindre behagelige Dame havde faaet for stærkt Tag i den gode Frits, til at hun saaledes strax skulde slippe ham igen. Ogsaa de paafølgende Aar gjorde hun ham Livet surt. Hans Forhold har aabenbart været saa elendige, at han ikke engang kunde have sin Hustru hos sig, thi de næste Børn er fødte i Ørbæk Præstegaard. I 1781 døde Ejeren af Ørbæklunde, og Frits Heilmanns Forpagtning er dermed ophørt, idet Gaarden skiftede Ejer. Det ser næsten ud, som om hele Familien derefter et Aarstid har maattet søge Husly i Præstegaarden, thi først 1782 bliver han Ejer af Gaarden Gammellund i Vissenbjerg Sogn. Hermed var vistnok hans Trængselsaar forbi, hans Stilling forbedredes efterhaanden og efter Børnenes Sigende var Hjemmet godt og lykkeligt. Han erhvervede ogsaa Gaarden Grøftebjerg med tilhørende Vandmølle og Teglværk. Den var paa c. 26½ Td. Land med 19¾ Td. Hartk. Jordbunden i Vissenbjerg var bakkede Skovjorder, afvexlende Grus, Sand, Rødler og god Muldler, altsaa meget forskelligartet. Den Maade, hvorpaa Frits Heilmann drev sit Landbrug var naturligvis dikteret af Tiden og derfor saa afvigende fra den nuværende, at det kan have sin Interesse at se, hvorledes Forholdene dengang stillede sig. Paa muldede og lerede Jorder var Driften med 6 Lykker saaledes*: Første Aar Byg, hvortil gødedes, og Bælgsæd eller Boghvede; andet Aar Rug, tredje Havre med paasaet Kløver, fjerde, femte og sjette Kløver. Der pløjedes to Gange til Byg og en Gang til Rug, Havre og Ærter. Efter denne Drift slog Boghveden ofte fejl; Byg gav kun 6, og Rug 5 Fold. Man forhastede sig ikke og brugte de gamle danske Plove til fire Heste. Hvad Frits Heilmann rimeligvis ogsaa har gjort. Men var Udbyttet af Jorden kun

* G. Begtrup: Agerdyrkingens Tilstand i Fyen, Langeland o. s. v. 1806.

ringe, saa stod Folkelønnen i Forhold dertil. En Karl fik 20—36 Rdl. aarlig, en Pige 8—16 Rdl.; en Daglejer 24—28 Sk. daglig paa egen Kost, en Kvinde 16 Sk., med Kosten henholdsvis 8—12 Sk. og 6—8 Sk. daglig. — Tiderne skifter og vi med dem.

Grøftebjerg laa højt og smukt i det bakkede og skovklædte Landskab. Gaarden har forlængst maattet vige Pladsen for en ny, Gammellund er ganske forsvunden fra Jordens Overflade. — Om hundrede Aar er alting glemmt. Drømme og Tanker, lavloftede smaa, store og bristede. Drømme om gyldne Agre, om bankende Blod og Nervers Spænding i Efteraarsskov ved Bøsseknald. Det er det samme, der gentager sig, og er dog noget helt andet. Thi netop de samme Tankers forskellige Ytringsmaader er Individualitetens Spejl. Frits Heilmann var Jæger, selvfølgelig; og Sønerne med, de lignede Faderen og han dem. Navnlig med Sønnen Mathias Winther skal Ligheden have været paafaldende. Han havde ligesom denne store buskede Øjenbryn, der stod langt frem over Øjnene, og det morede ham at kyse Folk ved at se meget hvast paa dem. En gemytlig Mand i det hele taget. Hans Kælenavn for Hustruen var: »Din Provstekvind!« og han snurrede hende gerne rundt paa Gulvet, saa at den korpulente Kone skreg højt af Angst for at falde om.

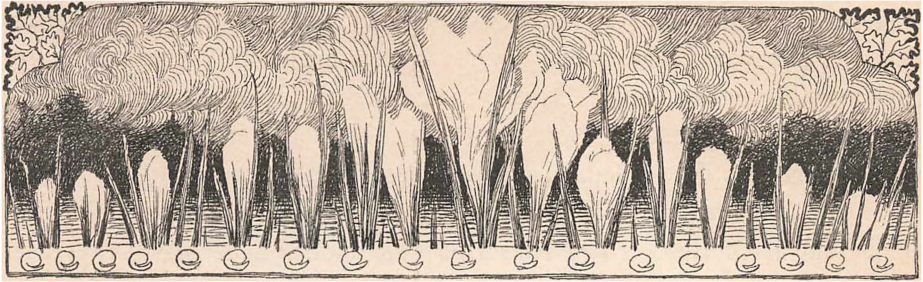
Der fortælles ogsaa, at medens han engang var i Besøg hos Broderen i Kerteminde, beklagede denne sig over de ringe Summer, der blev ofrede. Man ofrede dengang i Præstenes Hjem paa en bestemt Dag. Da nu denne Dag kom, listede Frits sig til i Broderens Fraværelse at tage dennes Ornat(?) paa, og modtog Offeret af Menigheden, idet han samtidig sad og mumlede, at det jo nok kunde have været lidt rigeligere. Da Johan Ernst kom hjem, syntes han naturligvis, at det var en temmelig vidtdreven Spas, men Frits svarede ham smilende, at saa kunde han have beholdt sine Klager hos sig selv. Om denne Historie er sand, maa der have været en betydelig Lighed mellem Brødrene indbyrdes, naar den ene saaledes kunde forvexles med den anden. Paa Gammellund omgikkes de meget med Egnens Befolkning; blandt Fadderne til den yngste Søn findes Jomfru Andrea Grüner, Kappel-lanen Hr. Venninghausen, Landmaaler Rattenberg fra Laaning og Forpagter Laurs Kjelstrup fra Ellegaard.

Dette er alt, hvad der vides om Stamfaderen til Slægtens anden store Hovedlinje, man formaar ikke herigennem at danne sig et tydeligt Billede

af Manden. Nogen Gengivelse af hans Træk eksisterer ikke. Af hans sex Børn findes Biografier i fjerde Afsnit. Døden overraskede ham i en forholdsvis ung Alder 10de Juni 1800; han var endnu ikke fyldt 59 Aar. Ejendommeligt baade for ham og flere af hans Efterkommere har det været, at de ikke vidste rigtig Besked med, hvor gamle de egentlig var. I Vissenbjerg Kirkebog staar ved hans Dødsdag anført »55 Aar«; hans Udseende har rimeligvis ogsaa været saa ungdommeligt, at det har støttet denne Aldersangivelse. — Hans Enke flyttede til Fredericia, hvor en Sagfører skal have sat hendes betydelige(?) Formue overstyr. Hun døde dør, men Tiden kendes ikke.

TREDJE AFSNIT.
SJETTE SLÆGTLED.
FØRSTE HOVEDLINJE.

SJETTE SLÆGTLED.

FØRSTE HOVEDLINJE.

— — — — —
Dette Afsnit omhandler Præsten Johan Ernst Heilmanns Børn. Det yngste af disse er født i Kerteminde, alle de andre i Lunde Præstegaard.

OVE JUEL HEILMANN. I Faderens Optegnelser staar der: »Aar 1764 den 3die September blev min første Søn født, kaldet efter Hs. Exell. min naadige Forfremmere Ove Juel. Vidner ved Daaben vare Frue Provstinde Høst, Mad. Grønvold, Hr. Holst, Hr. Christian Carl og Hr. Alexander Schebye«. — Noget synderligt Held har der ikke været ved denne Opkaldelse. Som saa mange andre Præstesønner i Aarhundredet før forsøgte han uden Resultat at opnaa Faderens Værdighed. Han blev Student og cand. phil., men aldrig theologisk Kandidat; Faderen evnede ikke at holde ham i København. Efter en Tid at have været Huslærer paa Hindsgavl, blev han Sogndegn for Asperup og Rorslev Menigheder mellem Bogense og Middelfart; Boligen var i Baaring.

I 1792 giftede han sig med ELEONORE CECILIE BRANDT f. 27 April 1768, Datter af Sognepræsten sammesteds, Claus Brandt, og Anna Rosine Richter. Et Rygte, der fortæller, at hans Hustru skulde have været ond imod ham, og at det her anførte Vers ved hans Død skulde hentyde dertil, savner vistnok enhver Hjemmel. Det skal tværtimod have været et meget lykkeligt

Ægteskab, og navnlig i ét Punkt var der den skønneste Harmoni imellem dem. De havde begge aabne Hjerter og en hjælpsom Haand for andres Nød, navnlig overfor fattige Børn. Saaledes skal de særligt have taget sig af den senere, nu afdøde, Professor Rasmus Nielsen, der ogsaa stedse med Glæde mindedes deres Godhed og satte dem begge meget højt.

Ove Juel var en stilfærdig Mand, fredelig og skikkelig, men Verden er jo fuld af Ondskab. Ved hans Død, der indtraf 20de Marts 1835, ser vi derfor en stedlig Poet skrive følgende Mindevers over ham:

»Ærlig, kjærlig gik Du gennem Livet,
Fredelig Du var i Ord og Daad;
Lød det onde Ord som Pust i Sivet,
Og blev Freden Dig ej stedse givet,
Fromt Du bøjed' Dig for Herrens Raad.«

Hans Hustru var en livlig og kraftig Kone, som aldrig havde været syg. Hun blev boende i Baaring og døde først 27 December 1851. Angaaende deres fem Børn se femte Afsnit.

CATHRINA ELISABETH MAGDALENE HEILMANN er født 16de Oktober 1765 og »baaren til Daaben af Frøk. v. Wangelin, Mad. Bekk stod hos, tillige med Hr. Kammerjunker v. Fineke, Hr. Krigs Raad Schebye og Hr. Bötcher«. Hun er aabenbart opkaldt efter sin Farmoder og sin Mormoder. — Da Skorstenen i Lunde Præstegaard faldt ned 1768, har hun rimeligvis direkte været udsat for Fare, thi i Inskriptionen efter dens Genopførelse findes hendes Navn mellem begge Forældrenes. Hun var dengang kun halvtredje Aar. Undervist af Faderen i Hjemmet opnaede hun hurtigt at blive hans kæreste Barn;

»I spæde Ungdoms Vaar du hoppend' om mig smilte
Da saae ieg alt din eyegode Siel,
Og naar du flyvende i mine Arme iilte,
Da bad ieg rørt til Himlen for dit Vel.«

skriver han til hende paa en senere Fødselsdag. Hvor inderligt hun ogsaa har følt sig knyttet til ham, udtaler hun i Digtet Side 48, og det ualmindelig smukke og utvungne Forhold, der her var mellem Forældre og Børn, har uden Tvivl givet hendes hele Liv sit Præg og gjort hende til den gode Moder, hun senere blev. Det var trange Tider i den landlige Præstegaard,

og hun maatte naturligvis tidlig hjælpe sin Moder med Husgerningen, der paa Grund af den hurtigt voxende Børneflokk sikkert har været besværlig nok. Men hun blev ogsaa saa flink og dygtig deri, at hun i en forholdsvis ung Alder turde paatage sig at styre den store Husholdning paa Herregaarden Brolykke for sin senere Svoger. Hun forblev der, efter at den ti Aar yngre Søster var bleven Frue paa Gaarden, samt under dennes toaarige Enkestand. Men hun vilde ikke have været nogen værdig Datter af sin litterære Fader, om hun alene derved havde følt sin Aand tilfredsstillet. I Kerteminde traf hun en hel Del jævnaldrende Veninder, tre Par Søstre: Bøgh, Bruun og Jørgensen og en Jfr. Holst. Det var ligesom hun selv muntre og fornøjede unge Piger, der dyrkede Sang og Musik, samt beundrede Byens poetiske Præst, og som forsøgte at udtrykke deres ømme Følelser for hverandre ved ligesaa uskyldige Poesier som hans. Johan Ernst Heilmann har ikke haft mere Pietetsfølelse, end at han kunde give sin Faders Stambog til Pris for de unges sværmeriske Trang. Thi at disse selv skulde have nogen Tanke for den svundne Tid, kan man næppe forlange; de forstod ikke dens mørke Alvorstoner, men levede Nuets sorgløse Sommerfugleliv. Præsten indleder i September 1784 Bogen med følgende Digt »Til mine unge Muser«:

»Hæld Eder! værer mig tre Gang velkomne
Yndige, dydige, moersomme Piger!
Tænker og digter og tegner med Frihed
Her Hiertets Tanker.

Hellig er mig hver Tanke om Dyden
Ja selv en Lunefuld munter Satyre;
Eders fortroelige Smigger og Venskab
Er mig sand Ære.

Aabner Uskyldigheds Indfald og Klygter,
Dandser og hopper og synger omkring mig —!
Frygter ey Kunstvragers rynkede Pande!
Tavs er jer Fader.«

Det er ganske dagligdags Rimerier, der nedskrives i Bogen. Som Tidens Smag var, bevæger man sig i de mest ophøjede Følelser, der ødsles med »Hierte« og »Smerte«, og Dyden i al sin Abstrakthed er det stedse

tilbagevendende Grundthema. Man tog Navne efter de ni Muser; Cathrine Elisabeth eller, som hun i Almindelighed kaldtes, Lise, var Erato. Melpomenes Dolk, som den ene af Jomfruerne Bøgh fører, er naturligvis af en ganske uskadelig Art; hvor skulde ogsaa den tragiske Konflikt komme fra? Der er Oder, Epigrammer, Impromptuer og »Lovtaler« i Mængde; Fødselsdage er naturligvis kærkomne Anledninger til de varmeste Venskabsforsikringer. Den brave Melpomene bliver ved en saadan Lejlighed endog saa overvældet af sine egne Følelser, at hun maa slutte et Digt til Lise saaledes:

»Men ach! ieg maa min Kraft saa svag befinde!
 Jeg maalløs synker ned og taber mig --
 Min Pen kan ey som Hiertet vil, Veninde
 I Følelse hver Udbrud kvalte sig.«

Mellem de mere muntre Sager findes ligesaa morsomme Ting. Saaledes er følgende »Epigram over en gammel Pige« ikke uden Vid:

»Saa er hun død den gode gamle Pige,
 Den troe Huusholderske i mange, mange Aar,
 Hun mange Beylere dog Ney har maattet sige
 Af Frygt for hun i Roe ey maatte faae en Taar.«

Lise er dog gennemgaaende den, der skriver bedst, og naar hun synger til Foraarets Pris:

»Du bryder Vintrens Kiæder
 Velsignet yndig Vaar
 Ja idel, idel Glæder
 Dit milde Aesyn spaær,
 Du tænder Glædens Varme
 Udi hver Skabnings Bryst;
 Du gyder i de Arme
 Nu atter Levelyst.«

da er det ikke daarligere end de fleste af hendes Faders Poesier af lignende Art. Imidlertid — disse poetiske Damer vakte Opsigt i Byen og paa Egnen; en Hr. M. Gottschalck er endog saa henreven af »det nye og herlige Særsyn i Kierteminde og hosliggende Egn« at han selv maa bestige en dertil konstrueret Pegasus, og han rider den med en ufrivillig Komik, som er uimodstaelig:

* »I Gamle brouter vel med Ting, der aldrig vare
 Med Skokke Guder og Gudinder uden Tal,
 Med Muser og Apol, med Helikons det rare
 Guddommelige Vand og Phoeb's og Musers Bal«

Dog dette er intet imod, hvad der »er til i vores Egn«:

»Vi have Muser ni. — De vist Gudinder ere
 Thi Guddoms Billed' boer i deres ædle Siel,
 De kiende Dydens Værd, besyngte den og lære
 Hverandre kierligen at søge Andres Vel.«

Men mest priser han dog »Apollos kiærest Datter« og udbryder begejstret:

»Men henrykt — henrykt var ieg, da ieg siden hørde
 De sang om Kierlighed og Hiertet lagde frem,
 Hvor mildt! hvor sødt! hvor skiønt! De Længseler fremførte,
 Jeg sukked' skiult til Gud: o Gud velsigne Dem!«

Til sidst synes han dog, at han ogsaa maa nævne de »andre Systre« og efterat have bemærket, at »de Ædle Alle er«, slutter han sin simple Sang.

Med et fint Smil har Lise uden Tvivl senere betragtet disse den første Ungdoms naive Frembringelser, men hun havde ikke dengang nogen Anelse om, at de skulde faa Indflydelse paa hendes senere Livsskæbne. Det var dog saa. Thi Rygtet om hendes huslige Dygtighed og mange Talenter gik viden om Lande, og det naaede da ogsaa over til Sjælland, hvor der i Glostrup Præstegaard sad en sørgende Enkemand med adskillige Børn. »Der fortælles*, at han ikke kjendte hende, men da han hørte hende omtale paa en saadan Maade, at hans Interesse vakt, drog han til Fyn, hvor han, efter at have set hende, friede. For Familien kom dette, som naturligt er, noget pludseligt, han stod ubekjendt for den, men der blev skrevet til Biskop Balle, og fra ham kom der et saadant Svar, at Alt hurtigt kom i Orden. Havde Pastor Nyrop, skal han have skrevet, begjæret en af mine Døtre, vilde jeg ikke have betænkt mig paa at modtage ham som Svigersøn.« I Juni 1795 havde Lise overværet sin Søster Sofies Bryllup med Utke; det var sikkert en Overraskelse for hende, at hun nu faa Maaneder efter selv skulde staa Brud. Den 23de Oktober blev hun i Viby Kirke viet

* C. Nyrop: Slægten Nyrop, S. 49 Kbh. 1881. De nærmest følgende Citater er ligeledes fra denne Bog.

til Pastor CHRISTOPHER NYROP f. 22de Sept. 1752, Søn af Præsten i Nordrehov Peder Jespersen Nyrop og Anne Mallene Hjort. »Hun var den Gang 30 Aar gammel og han 43, de havde begge traadt deres Børnesko, og noget egentligt Inklinationsparti kan man vel næppe kalde Ægteskabet.« Imidlertid blev denne Forbindelse meget lykkelig, men hun »har da ogsaa efter Alles Sigende været baade munter og opvakt, Præstegaarden i Glostrup gjorde hun som senere Riserup Præstegaard til et godt og fornøjeligt Hjem, hvor Folk gjerne færdedes. Her lød ikke et, men flere Instrumenter, Harpens og Guitarens Toner ledsagede ofte Klaverets. Og en Specialitet havde hun, som hun udøvede med en vis Iver, og det var Anvendelsen af Husraad i Sygdomstilfælde. Hun hjalp Mange, ti Bønderne gik hellere til hende end til Doktor, og hun havde Glæde af sin uskyldige Lægevirksomhed. Hun levendegjorde herved et Sagn, der knytter sig til hendes Slægts Navn; i det 17 Aarhundrede skal en af hendes Forfædre, fordi han reddede en tysk Fyrstes Liv, have faaet Navnet Heilmann*. Forøvrigt havde hun altid nok at gjøre. Da hun blev gift, gik hun ind til fire Stifbørn, af hvilke det ældste Barn var lidt over 11 Aar og det yngste lidt over 1½ Aar, og snart fik hun selv Børn, i Alt 8, af hvilke dog 2 døde smaa. Hun var Midtpunktet i en ikke ringe Virksomhed.«

Paa hendes Kirkegangsdag med den første Søn synger Faderen saaledes til hende:

»Min Datter! o ieg følger dig
Der hvor du møder frydelig,
Jeg seer din Yndling ved din Barm
Mit Hierte blir af Glæde varm,

Og raaber høyt med Frydeskrig
Min Lise, Gud velsigne dig!
O see Guds Gave! stor og skøn
Udi din Moder-Arm en Søn!

Og føel den Qvindes Salighed
Som sine Moder-Pligter veed
Og staar nu for sin Skabermand
Med kierlig Mage Haand i Haand.«

* Nyere Undersøgelser har dog vist, at Navnet existerede allerede i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede. Se Side 10.

Ja hun kendte sine Moderpligter og havde en lykkelig Haand til at udføre dem. »Efterhaanden som Børnene voxede til, blev det nødvendigt at holde Huslærer, Børnene skulde opdrages godt, og Forældrene kunde det, deres pekuniære Vilkaar vare sikkert gode, Noget, som senere forandredes. Men Børnene bandtes ikke til Bøger og Lektier, de fik Lov til frit at færdes i Mark og Skov, med Hest og Bøsse, og det har sikkert været en Tvang for de to Sønner, der bestemtes til at studere, at maatte ombytte Riserup Præstegaard med Latinskolen i Vordingborg«. Pastor Nyrop havde ingen Interesse for Jagt, og man ser derfor her det mærkelige, at det er Moderen, der giver sine Sønner Bøssen i Haanden. Hun lærer dem selv at lade og kontrollerer, at de skyder ordentlig til Maals ude i Haven*. Og Heldet fulgte Resultaterne af den djærve Præstekones praktiske Sans; der indtraf aldrig det mindste Uheld ved hendes Sønners Omgang med Skydevaaben.

Med Hensyn til Pastor Nyrop selv henvises til »Slægten Nyrop«. Her skildres han som en virksom og livlig, undertiden noget heftig Mand, som, nærmest paavirket af Biskop Balle og Lavater, ikke kunde sympathisere synderlig med den da herskende Rationalisme. Han blev i 1797 Provst for Smørum Herred og i December 1804 kaldet til Nørre Vedby og Nørre Alslev paa Falster. Her, i Riserup Præstegaard, henlevedes største Delen af deres Ægteskab, og det er væsentlig herfra, at Børnene har deres Barndomsminder.

Den yngste Søn Camillus** fortæller i sin Selvbiografi om Riserup Præstegaard, at det var »en styg gammel, halv forfalden Gaard med et yderst daarligt brolagt Gaardsrum. En Brønd med Vippe var anbragt paa et for Indkjørselen fra Porten høist ubeleiligt Sted. Desforuden fandtes i Gaarden et Hundehus paa en Pæl, som kunde løbe rundt; der boede vor store sorte Lænkehund »Vagtmand«, der ofte morede sig selv og mig ved at løbe rundt med sit Hus, naar jeg med en Pidsk i Haanden sad paa tværs over det. Og endelig var der et meget stort Duehus paa to Pæle. Midten af Gaarden var i Regelen opfyldt med store tykke hjemskovede Kjævlær, som brugtes dels til Gavntømmer, dels efterhaanden til Brændsel

* Meddelt af hendes endnu (1894) levende Søn, forhv. Distriktslæge Johan Ernst Nyrop, f. 1807.

** C. Nyrop: Camillus Nyrop og det kirurgiske Instrumentmageri i Danmark. Kbh. 1884. Side 2, 4, 6, 26, 29—30 og 56 benyttede i det følgende.

ved Bagning. Bagved denne Brændestabel laa to store Møddinger, som havde deres Basis flere Alen dybt i Jorden, de vare adskilte ved en Stenbro, der dannede Indkjørselen til den store Ladebygning, som laa parallel overfor Stuebygningen.«

Til Præstegaarden hørte en ti Td. Land stor Have, der gav udmærket Frugt og hvis Køkkenhave stod under Fru Nyrops specielle Opsigt, »for sine Grønsager fik hun megen Ros«.

Hendes Lægevirksomhed omtaler Sønnen Camillus ogsaa. Engang, da han ikke var mere end fire Aar gammel, fik han et stærkt Slag af en Hyldebøsse midt i Panden »og kom blodig og besvimet under Moders Behandling, thi hun var Doctor for mange i Faders Menighed. Min Moder«, skriver han videre, »var med sin store Kjærlighed, sin blide og rolige Godgjørenhed og sin store Indsigt i mange chirurgiske Tilfælde ofte til megen Trøst og Lindring navnlig for den lidende Fattige. At min Behandling har været rigtig god, kan endnu ses af det pæne lille Ar, den har efterladt. Medens denne lille Tragedie forefaldt, kom Fader efter Sigende i stor Sindsbevægelse ridende hjem med Aviser, som meldte: Slaget ved Waterloo er tabt. Min Blesure skriver sig altsaa fra 1815; og naar Moder vilde erindre sig noget fra dette Aar, har jeg ofte hørt hende sige paa sin sædvanlige spøgende Maade: det var samme Aar, at Camillus og Napoleon faldt.«

Hun hjælper ofte Camillus tilrette med forskellige Ting; da saaledes hans Ridehest »Perr« paa venstre Forben har faaet en pæreformet Ud-væxt, lykkes det ham efter hendes Anvisning at afsnøre denne ved Hjælp af en stærk Silkesnor. Camillus, der ikke som de andre Sønner kom i Vordingborg Skole, var en overordentlig livlig og nævenyttig Dreng, og paa en Drejbænk, som Faderen havde foræret ham, lavede han adskillige Brugs-genstande til sin Moder og sine Søstre. Han drejede Vindepinde, Naale-huse og lignende Smaating, ja drev det endog saa vidt, at han fik stillet en Garnvinde og en Rok paa Benene. Med den sidste havde han ikke rigtig Held, men Garnvinden saa han Moderen bruge til Stadighed. Mon denne Fingerfærdighed ikke skulde være en Arv efter hans Morfader, — i Provst Nyrops Slægt synes den ikke tidligere at have været fremtrædende.

Engang, fortæller han meget morsomt, vilde han hjælpe Moderen med at faa Køkkenhaven gravet og spændte i den Anledning sin Ridehest »Perr« for en af ham selv fabrikeret Plov. Men da Perr nedtrampede

de tilsaaede Bede, blev Camillus meget hurtigt kostet ud af Haven og maatte senere ved Middagsbordet atter høre om sin mislykkede Pløjning. Moderen foreholdt ham, at han forsømte sine Bøger, og Cand. Grundtvig, den senere Biskop, der netop var i Besøg den Dag, holdt med hende, saa at Camillus grædende forlod Bordet; han var dengang kun ni Aar. Grundtvig opholdt sig paa den Tid hos sin Broder Provst Grundtvig i Torkildstrup, der hørte til Familien Nyrops store Omgangskreds. Navnlig i Ferierne var der naturligvis megen Selskabelighed paa Egnen, og Camillus maatte, som 12—13 Aars Dreng, ofte køre for Moderen og Søstrene i Regelen med to livlige sorte Hingste.

»Ofte,« skriver han, »gik Veien igjennem Skove, som om Aftenen paa Hjemturen vare aldeles mørke, og Veiene vare saa slette, at Hjulene undertiden gik i til Navene, men hvad gjør ikke Vanen. Med stor Sindsro passeredes der paa Vognen, medens jeg kørte igjennem Morads og dybe Huller, som undertiden bragte Vognen i faretruende Stillinger. Veiene vare dengang saa slette paa Falster, at Nutidens Begreber om Kjøreveie vilde have anset dem for aldeles halsbrækkende at give sig i Lag med. Endnu kan jeg høre den pludrende Lyd, som fremkaldtes, naar Hjulene eller et Hjul under en langsom Fodgangs Kjørsel gik til Bunds op over Navet i Fordybninger fyldte med vællingagtig Morads.«

»Ved disse forskjellige Sammenkomster i vor Omgangskreds var Moder i Regelen med; at det glædede hende at see Ungdommen mere sig, kunde man baade see paa hende og høre hende sige, men ikke mindre glædede det os Alle at have hende med, og oftere erindrer jeg, naar vi kom kjørende op til Indgangen hos Halses, Sørensens, Stampes, Thestrups* eller hos andre Omgangsvener, at have baade seet og hørt fra Forstuen Klap i Hænderne og glade Udraab: »Provstinden er med!« Og hvorledes kunde det vel ogsaa være anderledes, end at man med Glæde maatte flokke sig om den kjære, gode, velsignede Moder. Altid havde hun et godt og kjærligt Ord til Alle; baade Unge og Gamle vilde gjerne tale med hende. Poetisk, som Moder var anlagt, havde hun altid i Talens Løb et eller andet skjæmtende Ordspil, Rim eller Citat af Wessel, Holberg og andre Forfattere at underholde med, ligesom hendes gode Hukommelse gjemte paa Forraad af

* Pastor Halse i Kippinge, Pastor Sørensen i Gundslev, Overkrigskommisær. Stampe, Nebøllegaard og Kammerjunkerne Thestrup, Valdnesse.

Anecdoter, som anbragte paa hendes eiendommelige tørre men tactfulde Maade ofte frembragte hjertelig Latter og Munterhed.«

Det vilde føre for langt udenfor denne Bogs Plan, om vi yderligere fordybede os i Sønnens Barndomsminder. Imidlertid kunde det være fristende nok. Thi det er et Billede i fine, harmoniske Toner og fuldt af den rene Skønhed, som han opruller for os af Livet i den gamle Præstegaard. Og de Mennesker, som færdes dér, vækker ganske uvilkaarlig vor Sympathi. Den gamle Provst sidder saa taalmodig i sit Studerekammer og hører paa al den Støj og Hamren, der lyder ind til ham fra Rummet ved Siden af; han nænner ikke at forstyrre Sønnens travle Virksomhed. Den gode og omsorgsfulde Moder træder ogsaa helt tydeligt frem for vort Blik, idet hun bringer Glæde og Fred overalt, hvor hun kommer, snart ved milde og skæmtende Ord, snart ved sin lægende Haand. Mærkelig nok findes intet Billede hverken af Provsten eller Provstinden; hun var sorthaaret og af Middelhøjde.

»Den 20de September 1831 [Slægten Nyrop] døde Provst Nyrop, næsten 79 Aar gammel, elsket og æret i sin Menighed som i sin Familie, stærk og rask til det Sidste, ja den sidste Søndag, han levede, red han som sædvanlig til sin Annexkirke.« Cathrine Elisabeth overlevede ham i 11 Aar, hun flyttede med sin Steddatter Petronelle og sine to ugifte Døtre, Karen og Gine, først til Nebøllegaard og derfra til Nykøbing paa Falster, hvor de for Resten levede i temmelig smaa Kaar. Hun opnaaede her den Glæde at se sine Børn som dygtige Mennesker indtage hæderlige Stillinger i Samfundet.

Datteren Mine, hvis første Ægteskab i økonomisk Henseende havde været saa uheldigt og bragt Provst Nyrop saa mange Tab, var 1830 bleven gift igen. Sønnen Christopher blev 1841 udnævnt til Kateket og første Lærer ved Borgerskolen i Køge; Johan Ernst var Distriktslæge i Nykøbing paa Mors. Endelig stod den yngste Søn Camillus 1841 som det kirurgiske Akademis Instrumentmager allerede et godt Stykke fremme paa den Bane, han senere saa glimrende skulde gennemløbe. — Den gamle Provstinde kunde saaledes med Ro lukke sine Øjne den 24de November 1842; hun blev noget over 77 Aar gammel.

AUGUST WILHELM HEILMANN er opkaldt efter sin Farfader, Lægen i Aarhus, hvis Død indtræffer næsten samtidig med hans Fødsel.

Men uagtet han saaledes ligger Nutiden betydelig nærmere end sin Navne, reducerer vort Kendskab til ham sig til saagodtsom slet intet. Vi maa derfor nøjes med Beretningen om nogle faa, af Traditionen bevarede Smaating, der kun har en ganske udvendig Tilknytning til hans Navn. Han er født 23de September 1766 og blev baaren til Daaben af Mad. Grønvold; Faddere var Jomfru Sidsel Schebye, Mons. Juul, Mons. Christian Pingel og hans Farbroder Christian Frederik Heilmann. I Hjemmet nød han ligesom de andre Børn godt af Faderens Undervisning og er senere rimeligvis draget til København for at uddanne sig som Handelsmand. Det første, vi hører om ham, er, at han 6te November 1795 gifter sig med Jomfru CHARLOTTE AGNETE STÆHR, en Datter af Hørkræmmer Chr. Stæhr i København og Anna Margrethe Lemming. Pastor Heilmann var selv i Hovedstaden og viede dem; Talen ved denne Lejlighed er tidligere omtalt (Side 69 og 80). Det ser næsten ud, som om Faderen har ment, at Sønnen særlig trængte til at lægges disse Salomons Ord paa Hjertet. Iøvrigt taler han henimod Slutningen mere direkte til denne saaledes: »Velan da min Søn! til Lykke! Stedse var Du den gode Søn, det blide, lydige Barn. Aldrig voldte du dine Forældre en ubliid

August Wilhelm Heilmann.

Time. Her staae vi begge og vidne det; den Krands skylde vi dig kiære Søn! paa denne din Æres- og Glædes-Dag. See nu blideligen til din udvalgte Charlotte! Føel! og skøn derpaa! hvorledes Gud belønner dig — for alle dine Lives Dage!« Der forlyder heller intet om, at August Wilhelm ikke var tro og lykkelig i dette Ægteskab, der varede i omtrent ni Aar. — Efterat have født ham tre Børn, døde hans Hustru allerede i August 1804. Maaske har dette Ægteskab sat ham i Stand til at etablere sig som Silke- og Klædekræmmer. Dog det er kun en Formodning, men det vides med Sikkerhed, at hans andet Ægteskab gjorde ham til en velhavende Mand. Det var i det for Danmark saa sørgelige Aar 1807, at han 18de April »efter

kgl. Bevilling kopuleredes hjemme i Huset med Madam ANNE BOLETTE BACHE« født KLIT. Hun medbragte fra sit første Ægteskab med en Brygger Bache baade et Par Børn og en betydelig Formue. Det var en smuk og livlig Enke, han her fik; det første af Portrætterne viser os hende som en lidt koket ung Frue af en fin og sart Teint og med mørkt Haar. Det ganske lille Originalbillede er malet paa Elfenben, og er her fotografisk forstørret. Billedet af August Wilhelm er meget omhyggeligt udført, navnlig er paa Originalen Farvevirkningen af den venstre Haand mod Brevet beregnet med en næsten raffineret Ynde, om hvilken Gengivelsen her naturligvis ikke kan give nogen Forestilling. Han har kønne, regelmæssige, noget alvorlige Træk; meget fin og nobel sidder han der i sin mørkeblaa Klædeskjole med Guldknapper. Hans Ydre kan man altsaa danne sig en temmelig tydelig Forestilling om; hvorledes derimod hans sjælelige Habitus har været, kan næppe tilfulde bestemmes. Hans Blik er fast og roligt, med et ligesom noget vemodigt Anstrøg; hans meget stærkt hældende Skrift tyder paa et ret lidenskabeligt Sind, men de iøvrigt ganske regelrette og rolige Skrifttræk viser, at han fuldstændig forstod at beherske sig. Han skriver sit Navn paa en statelig Maade, med store, kække Sving; nogen udpræget Forretningshaand er det ikke, men den mangler iøvrigt personlig Ejendommelighed. I sin Broder Arnts Stambog har han skrevet et lille Vers, der lyder saaledes:

»Min kiære Broder! hvis ei dit Sind var altfor ømt,
 Du kunde i din Plads vist være vel tilmode,
 Thi sig mig Broder, om vel nogen haver drømt,
 At plukke Roser der, hvor Tornen aldrig groede.
 Kiøbenh. d. 6 May 1816.

A. W. Heilmann«.

Naar man kender den samme Arnts elskovsfulde Hjerter, da er den dobbelte Betydning af Ordet »ømt« i første Linje ganske morsomt benyttet. Traditionen har iøvrigt intet bevaret om August Wilhelm selv; han ejede Stedet Nr. 20 i Vimmelskaftet og havde sin Forretning som Silke- og Klædekræmmer der. — Hans Død indtraf i en forholdsvis ung Alder den 16de Juli 1817, da hans yngste Datter næppe var fire Aar gammel. Nu sad »Tante Bolette«, som hun almindelig kaldtes af hele Familien, altsaa for anden Gang Enke, og det med en Børneflokk af tre forskellige Hold at

Anne Bolette Heilmann f. Klit.

opdrage. Hun var Datter af Brændevinsbrænder Jens Klit og Christine Christensdatter, og er døbt i Helliggejsts Kirke den 10de Januar 1773. Med sin første Mand Groserer og Brygger Peter Bache havde hun tre Børn Jens, Emilie og Ludvig, af hvilke den sidste dog døde temmelig ung. Bache ejede et stort Bryggeri i Vimmelskaftet; han døde 2den April 1803 af Brystsyge. Ved sit Ægteskab med hans Enke overtog August Wilhelm Heilmann altsaa Bryggeriet, thi i Københavns Vejviser for 1810 ser vi denne, foruden at være Silke- og Klædekræmmer ogsaa opført som »Brygger« i Vimmelskaftet 20. Men naar det nederst paa foregaaende Side an-

gives, at han havde sin Butik sammesteds, saa er dette ikke rigtigt; den var paa Hjørnet af Amagertorv og Højbroplads, hvor den tidligere havde været. August Wilhelms Hus havde altid aabnet sig gæstfrit for hans nærmeste, nu voxede efterhaanden hele den store yngre Slægt op, og Tante Bolettes velhavende Hjem blev snart en naturlig Samlingsplads for alle Familiens Medlemmer. Musikalske var de fleste af dem, navnlig skal Sønnen Jens Bache have været begavet i den Retning, saa det har sikkert været et livfuldt og morsomt Hus. — Der kom nok for Resten senere mere knappe Tider for Tante Bolette, om man kan tro, hvad der berettes. Da hun som ældre solgte Bryggeriet, fik hendes Datter Emilie Baches Mand, Justitsraad Petersen, hendes Formue at bestyre. Hans stadige Svar paa hendes Spørgsmaal var: »Kære Mama, brug De blot Penge!« — indtil han en skønne Dag meldte, at nu var der ikke mere.

Anne Bolette Heilmann f. Klit.

Noget blev dog reddet, men Rigdommen var borte. Da indtraf imidlertid det mærkelige, at hendes gamle, trofaste Veninde, Jomfru Lykke, der i adskillige Aar havde boet hos hende, netop paa samme Tid arvede en stor Formue. Jomfru Lykke var særdeles afholdt af alle Børnene paa Grund af sit milde, hjælpsomme Sindelag; vel var hun af Ydre pukkelrygget, men Hjertet sad paa rette Sted. Det var derfor ganske naturligt, at hun nu blev boende i dette Hus og gengældte, hvad hun hidtil havde modtaget. En lille Anekdote om hende fortæller, hvorledes hendes store Hjælpsomhed dog engang spillede Tante Bolette et slemt Puds. En Dag, da Jomfru Lykke kom hjem fra Byen, traf hun paa Trappen to Mænd, der bar en Sofa ned. Hun saa strax, at den tilhørte Venindens Møblement, og var derfor overordentlig ivrig for at vise dem tilrette, hvordan de bedst skulde faa den afsted. Da hun nu, glad over dette, kommer op og spørger, hvad der var i Vejen med Sofaen, opklares det til almindelig Forfærdelse, at det maatte være to frække Tyve, der gennem en uaflaaset Dør havde set Lejlighed til at stjæle den. Man løb naturligvis hurtigt ned, for at faa fat i dem, men væk var Sofaen og de saa den aldrig mere. Tante Bolette lo, saa hun var nær ved at omkomme, over Lykkes Behændighed, og denne fik naturligvis ofte siden Historien paa sin Tallerken.

Der siges, at Tante Bolette var af Taterslæggt fra Jylland. Dette kan maaske bringes noget i Overensstemmelse med det første Portræt af hende; i det andet er der ikke Spor tilbage deraf. Der sidder hun stiv og statelig i sin fine staa-graa Silkekjole*, man ser ved første Øjekast, at det er en Frue, der er vant til at repræsentere sit Hus. Og det gjorde hun ogsaa med stor Bravour, men iøvrigt med Gennemførelse af en »stræng Conventions«, som der staar om hende i et Brev fra 1834. Hun flyttede senere hen paa Hjørnet af Amager Torv og Højbroplads og døde i August 1850(?).

Først længe efter at Side 104 var trykt, er de to sidst gengivne Portrætter naaede herved fra Trondhjem, hvor Originalerne ejes af en Sønnedatter af August Wilhelm Heilmann. Den blide og skære Ynde, som er saadanne smaa Vandfarvebilleders fornemste Pryd, den gennemsigtige Hudfarve, Haarets blonde Tonevirkning, Kindens fine Rødme, den svinder jo ganske bort ved Fotografering, men et Indtryk af Personerne faar vi dog.

* Billedet er malet af hendes Svigersøn, Justitsraad F. A. Schepelern. Alle tre Portrætter tilhører Hr. Pastor G. Schepelern.

Det er August Wilhelm i en langt yngre Alder; han ser endnu med næsten barnlig Frejdighed ud i Fremtiden; Livets Alvor har endnu ikke draget sine mørke Skygger for Solen. »Se nu blideligen til Din udvalgte Charlotte«, siger hans Fader. En ejendommelig og tiltrækkende Skønhed ejer hun, den unge syttenaarige Brud, en Særthed i Udtrykket, som Gengivelsen her kun

August Wilhelm Heilmann.

Charlotte Agnete Heilmann f. Stæhr.

lader ane. — Hun er født 1ste Juni 1778. Blandt Fadderne ved hendes Daab i Nikolaj Kirke 11te Juni kan nævnes Sognepræst Hans Lemming, Kapellanen Stub fra Norge, Kammerjunker Høeg, Kaptajn Lemming og Kaptajn von Stycken. — Hun døde 3dje August 1804 af »Nervefeber«; det yngste Barn blev først døbt efter hendes Død.

Angaaende Børnene se femte Afsnit.

JENS HEILMANN er født 14de November 1767 og blev holdt over Daaben af sin Faster Christiana Heilmann. Han blev Landmand og Møller og har rimeligvis lært begge Dele praktisk ved at tjene. Nogen Elevuddannelse brugte man jo ikke dengang. Han forpagtede en Mølle, der hørte under Brolykke, men som laa lige ved Kerteminde og giftede sig 18de Maj 1792 med MAREN JENSEN, født 1762, Datter af Møller Jens Pedersen. Hun fødte ham ialt 8 Børn (se femte Afsnit) og døde i den sidste Barselseng. Hendes Begravelsesdag er 11te Marts 1803. Jens Heilmann var en høj, smuk Mand, der altid gik klædt i Vadmel, og som ikke yndede nogetsomhelst forfinet, hverken i Væsen eller Klædedragt. Han vilde ogsaa, at alle hans egne skulde nøjes udelukkende med hjemmegjort

Tøj og forlangte bestemt at blive kaldt »Morbroder« af sin Søsters Børn paa Brolykke; Benævnelsen »Onkel« kunde han ikke lide. Iøvrigt var han en stor Børneven, og saasart han viste sig paa Brolykke, styrtede Børneflokken ham imøde med det glade Udraab: »Der er Mo'be Jens! der er Mo'be Jens!« — Faa Maaneder efter sin første Hustrus Død giftede han sig atter, nemlig 17de Juni 1803. Denne Gang med MARIE MAGDALENE VENDELBOE, døbt 18de Juni 1773, Datter af Bager Hans Andersen Vendelboe og Johanne Elisabeth Resen i Kerteminde. I andet Ægteskab havde han 6 Børn (se femte Afsnit), og Statsbankerotten bragte snart knappe Tider. Trods al Tarvelighed og Sparsommelighed vilde det ikke slaa til for ham, og da hans svage Karakter ikke ejede nogen Kraft til at møde Bekymringerne, søgte han Trøst dér, hvor kun den øjeblikkelige var at finde. Han blev noget forfalden til Drik, og i hans sidste Leveaar maatte Sønnen Johan Ernst tage sig af Møllens Drift, da Faderen var ganske uskikket dertil. Han døde 1819 og blev begravet 19de Oktober; hans Hustru var død 29de Oktober 1818. Hun var meget afholdt af sine Stedbørn.

GEORG JACOB HEILMANN, født 17de Marts 1769, døde allerede 17de Juli Aaret efter af Kighoste.

PETER CHRISTIAN HEILMANN fødtes 18de August 1770. Blandt Fadderne kan nævnes hans Faster Christina. Om han sent er kommen til Studeringerne eller maaske har været længe om dem vides ikke, men først 1801 blev han theologisk Kandidat, altsaa i en Alder af 31 Aar. Om denne Mand er der kun sørgelige Ting at berette; han maa for Slægten staa som et advarende Exempel paa, hvad en svag og viljeløs Karakter kan føre til. Ved Henvendelse til det Sted i Norge, hvor han var Præst, foreligger der tilstrækkelige Oplysninger om ham gennem to Breve, der her skal aftrykkes. Det ene er fra Hr. Pastor G. Hartmann i Sigdal, Drammens Provsti, dateret 16de Januar 1894 og lyder saaledes:

»Ifølge Sigdals Præstegjelds Kirkebog er Pastor Peter Kristian Heilmann død 6te Juni 1822 som resid. Kapellan til Sigdal i en Alder af 50 Aar. Det er altsaa nu saa længe siden, at noget Kjendskab til ham af Nulevende ikke vil være at erholde. Jeg har derfor henvendt mig til den nuværende gamle og i Krødsherred vel kjendte Kirkesanger og vedlægger de Oplysninger, han har kunnet indhente. De ere desværre alt andet end glædelige. Heilmann delte vel en Skrøbelighed, som turde være noksaa

almindelig i den Tid. Men sørgeligt, at en Præst giver saadant et Exempel. — Om det kan have Interesse, skal jeg angaaende Præstegjeldet oplyse, at Krødsherred, hvor Heilmann altsaa var resid. Kapellan, er en 3 Mile lang Sidedal til Hovedsognet Sigdal, hvor Sognepræsten bor. Sigdals Præstegjeld har omtrent 6000 Indvaanere, smukt Dalføre, 6 norske Mile langt. Almindelig Velstand; Folket ernærer sig af Jordbrug og Skogsdrift. Det er væsentlig en Skogbygd og Tømmeret, som hugges om Høsten fløtes nedover til Drammen gennem det Vasdrag, som gaar igjennem Præstegjeldet. Hr. Heilmann har altsaa boet i Krødsherred og haft sit Arbejde der i Sognet og i Eggedal, Annex til Sigdal, hvor han prædikede alternerende med Sognepræsten.«

Det andet Brev er fra Hr. Kirkesanger K. Skatvedt i Krødsherred:

»Det, som først og fremst siges om P. C. Heilmann af dem, der erindrer noget af, hvad de har hørt af sine Fædre (nogen nu Levende, som kjendte ham personlig, har jeg ikke faat fat i) er, at han var i en sørgelig Grad forfalden til Drik. — Ved Konfirmandundervisningen havde han 2 Flasker Brændevin paa Bordet, en Fl. Akvavit og en Cognak. Af disse drak han saa længe han orked, og naar han saa ikke kunde mer, sagde han til en af Konfirmanderne: »Du Nils kan gi' dem Lexe, og saa kan I gaa.« Han var ogsaa ofte drukken paa Prædikestolen. Engang, han var i Eggedal (3 Mils Vei fra hans Bosted Bjært næs, Kappellangaard i Krødsherred), var han saa drukken, at han ikke kunde finde Rede i, hvem han skulde lyse til Ægteskab for, og sagde da: »Aa ja, det er det samme; det er jo Krøllinger alt.« — Aarsagen til hans Drikfældighed tror man har været Kjærlighedssorg, da han ofte i overstadig Beruselse talte om en vis Frøken (Navnet erindres nu ikke) paa den Maade. Tilstanden i Sognet paa hans Tid var ogsaa fristende, da der dengang var Brændevinssalg paa 6—8 Steder opefter den c. 3 Mil lange Krøderdal, hvoraf et Udsalg $\frac{1}{8}$ Mil fra Bjært næs. Herfra hentede hans Tjenestegut, Palme, som ogsaa likte det Stærke, ofte Brændevin. Og han likte denne til slige Ærinder, thi han skal have sagt om ham: »Gud døde mig springer nogen saa fort som Palme, han springer saa fort som en Hest.« — Hans sørgelige Forhold til berusende Drikke vides engang at være paataalt af Menigheden, idet 3 Medhjælpere henvendte sig til ham desangaaende. De to af disse var af Bygdens hæderligste Mænd, og de tog det læmpeligt i sin Optræden mod ham.

Den 3die derimod busede ud med, at han tiltroede sig at kunne have prædiken ligesaagodt som Heilmann havde gjort den og den Søndag; men da var han bleven alvorlig vred. Nogen Frugt af dette deres Ærinde sees da heller ikke. Formodentlig skede dette heller ikke ret længe før hans Død. — Den nu fungerende Graver ved Krødsherreds Kirke tror, at Heilmann, sandsynligvis efter eget Forlangende, er begravet under den gamle Kirkes Gulv; thi han havde fundet en Kiste i den gamle Kirkes Tomt (en ny Kirke er bygget ved Siden af den gamle, som siden blev nedrevet) og denne Kiste, der var gjort af brede, fede Furuplanker udmærkede sig ved, at der var lagt mer end almindeligt Arbejde paa den. Et Ord, som ogsaa tyder paa Sandsynligheden af dette, er, at han skal have sagt: »Dersom der skulde komme en Præst i Krødsherreds Kirke, som prædiker mod Guds Ord, saa vil jeg staa op igjen og sige: Det er Løgn!« — Noget Gravmonument har der ikke været, det er vist. — Med Hensyn til hans Begavelse saavel fra Kundskabens som Naturens Side, da lyder den fælles Udtalelse derhen, at han i begge Henseender var vel udrustet. Et Ord efter ham kan her bemærkes. Han stod engang og hørte paa en Maaltrost (Sangdrossel) synge sine dejlige Toner i en Gran. Da sagde han: »Det er, Gud døde mig, en Præst det, Du«.«

Saaledes lyder Beretningen om det Eftermæle, Peter Christian Heilmann selv har sat sig hos de efterlevende. Den er paa én Gang sørgelig og ikke uden et vist Skær af Komik, saadan som Drukkenskabens Væsen jo i Regelen er. Men den fortæller intet om den Kummer og Fortvivlelse, som hans Fornedrelse upaatvivlelig har fremkaldt hos ham selv, naar i lyse Øjeblikke hele hans forspildte Liv har vist sig for ham, eller naar Barn-domstidens lyse Minder er dukkede op et efter et i ubønhørlig Klarhed. Minder, hvis rene Skønhed kun har været en Smerte mere. — Hvormange forgæves Løfter og hvormegen afmægtig Kamp rummer ikke en saadan Tilværelse.

Han døde ugift og uden at efterlade sig nogen Livsarvinger.

JOHAN ERNST HEILMANN er født Torsdag Formiddag 12te Marts 1772. Blandt Fadderne var Farbroderen Frits. »Virtus in medio« sætter hans Fader som Motto paa et Digt til hans 23de Fødselsdag, hvori han ogsaa nævnes som »min dydige og gode Søn, — vor ærlige Johan.« Han er den midterste i Børneflokken, den syvende i Rækken hvadenten man

tæller fra oven eller fra nedén, — virtus in medio. Kort efter at Hjemmet var flyttet fra Lunde Præstegaard til Kerteminde, var han en Dag bleven borte. Man søgte naturligvis efter ham overalt, sendte Bud til Naboer og bekendte, men ingen kunde give Oplysning om ham. Endelig bragte en Bondemand den savnede, og Glæden blev stor. Manden, der boede et godt Stykke fra Kerteminde, havde mødt ham lige ved sin Gaard, hvor han kom løbende efter en lille Gris.

»Men hvor kunde Du dog gaa saa langt bort fra Fader og Moder, lille Johan?« sagde hans Moder.

»Jo, da jeg kom ud paa Gaden, var der saadan en morsom lille Gris, som jeg vilde lege med, men saa gav den sig til at løbe foran mig og sagde: »Jo-jo-johan Ernst! Jo-jo-johan Ernst!« og saa løb jeg efter den, for den blev ved at kalde paa mig.«

Denne lille Historie viser allerede hos Drengen paa en morsom Maade Mandens væsentligste Karaktertræk, en troskyldig Godmodighed. Iøvrigt er intet videre bekendt om hans Barndom. Han skulde oprindeligt have være Farmaceut og kom i Lære paa Helsingør Apothek, men kunde ikke taale at staa, og led meget af Kulde. Derfor blev dette opgivet, og han tog i 1798 dansk juridisk Examen med første Karakter. Rimeligvis har han været ansat paa Byfogedkontoret i Vejle; idetmindste fremgaar det af et Brev fra denne By, dateret 28de August 1795, at han har fast Ophold der. Brevet er til: »Min gode, bedste Trine«, og det udtrykker hans Længsler og varme Følelser for hende, der er paa en lille Landtur sammen med sin Moder. Om hun vil lyksaliggøre ham med et Par Ord, beder han hende lægge en lille Seddel indeni et Brev til hendes Veninde Lotte; Forlovelsen er aabenbart paa dette Tidspunkt endnu hemmelig. Han var dengang 23 Aar og hun 20, de mødtes om Søndag Aften til Dans ude i Skoven og sværmede i den skønne Natur ved Vejle Fjord. Ungdommen og Kærligheden og Fremtidshaabets straalende Farveskær gjorde denne Tid uforglemmelig for dem. Hun var Datter af Byfogden i Vejle Kancelliraad Gerhard Vilhelm Geelmuyden FLEISCHER og Karen Angel. Hendes fulde Navn var CATHRINE VILHELMINE og hun er født 13de August 1775. Næppe har vel Forlovelsen været holdt hemmelig saa meget længe, thi det tør antages, at Johan Ernsts Fader ogsaa regner denne Forbindelse med, naar han 6te November samme Aar siger: »Jeg seer mig indlemmet i een elsk-

værdig og agtværdig Familie efter den anden« (se S. 80). Præsten opnaaede imidlertid ikke at se denne Søn gift. Forlovelsen trak ud i syv Aar inden Johan Ernst var i Stand til at sætte Bo, thi hans forlovede var ligesom han selv uden Formue. Nogle Aar efter Kancelliraad Fleischers Død 1789 (Lengnick) giftede hans Enke sig med Borgmester Lindved i Odense og dette Giftermaal har maaske været en medvirkende Aarsag til, at Johan Ernst nedsatte sig som Sagfører i Odense og ægtede sin kære Trine i Aaret 1802. I denne By blev fem af Børnene fødte, og han skal have været en meget søgt Sagfører af en uomtvistelig Hæderlighed, og bekendt for den Klarhed og Dygtighed, hvormed han førte sine Sager. At dømme efter en Dagbog fra 1808 har han haft grumme meget at bestille og er gaaet saa ganske op i sit Arbejde, at han som Regel tager Søndagen til Hjælp og ser med meget ublide Øjne paa selv nære Slægtinges Besøg. Bogen er i Folio og rummer 61 meget tæt og smaat skrevne Sider; den er ført med stor Orden fra Dag til Dag, men Optegnelserne strækker sig kun over Tidsrummet fra 1ste Januar 1808 til 6te Februar 1809, og de bestaar hovedsagelig af en daglig Liste over hans mange Forretninger. Imidlertid findes der dog ogsaa andre Ting af mere almindelig Interesse, og de forskellige Tanker og Betragtninger, han af og til nedskriver, giver et saa klart og tydeligt Billede af Mandens hele Karakter, at et lille Uddrag af den her vil være paa sin Plads:

January 1ste. Denne Dags Forretning bestod meest i at give Penge ud til Nye Aars Gratulanter, som er en slem Skik og en ubehagelig Begyndelse af et nyt Aar.

17de Søndag. Formedelst Upasselighed intet foretaget af Forretnings Sager.

24de (efter flere Forretningsnoter). Og hermed endtes denne Søndag Formiddag. — Eftermiddagen anvendtes til Hvile og Sinds Vederqvælgelse.

28de Om Aftenen kom uformodentl. Utke og min Søster og forbleve hos os den 29 Jan. hvorover aldeles intet blev foretaget af Forretnings Sager; men derimod maatte mit Contoir i en Hast omdannes til et Sovekammer.

30te. Om Formiddagen var ieg uoplagt til Forretninger formedelst at ieg om Aftenen forud havde bivaanet Raadstueballen; og desuden havdes ingen Roe, da min Svoger reiste om Middagen. — Om Eftermiddagen fik ieg da endelig

February. Løverdags 20de. Bortsendt 2 Harer til Møhl og 2 dt. til min Broder A. W. i Kiøbenhavn med Ageposten og med Rideposten averteret om disse Giæsters Afsendelse. — Samme Dag forfattet en Forestilling til Stiftamtmanden om Straffens Eftergivelse for Drengen Rasmus Christensen, Magtenbølle, som ved Dom

af 4. Febr. var tilkiendt at pidskes med Riis af Slutteren i Fogdens Paasyn, for ey at have oplyst et fundet Uhr, og dermed indsendt Doms Acterne.

Søndag 21de. Tilbragt Dagen med at besøge Engelsteds paa Rørbeck, hvorfra vi kom hiem om Natten 3 slet i koldt og usund Luft. Conversationen bestod for det meste i Samtaler om de Franske Troppers Giennemmarsch her til Sverrig, hvorom Rygtet i disse Dage løb omkring, hvorover blev gjort mange Slutninger, men hvilke ere de sande rette? — Først ved Virkningen af det store Genies urandsagelige Planers Iværksættelse og Fuldbringelse vil det op klares. — Kuns at Danmark ikke skal komme til at bøde for haardt for dets Troskyldighed. —

Onsdag 24de. Indført Brandassurance Pollicer i Protokollen og afsluttet January Maanedes Extract. — Eftermiddagen blev spildt ved Svoger Utkes Ankomst.

Martz. Onsdag 2den . . . Den øvrige Tid af Dagen tilbragt med adskillige Ærender i Byen og med at skrive to Ansøgninger for Landeværns-Mændene, Poul H., Chr. R., Lars M. og Hans A. om at blive fri for at gaae i Søekrigstienesten, hvortil de vare udskrevne ved Søe-Sessionen i Odense den 24 Febr. De havde alle tient Kongen i 8 Aar som Soldater, og nu udskrevne som Sølmitter — det synes vel haardt! — Aarsagen var, at de havde faaet Søepatent for at kunne drive Fiskerie.

Søndag 6te. Reiste ieg og min Kone til Brolykke og havde et skjønt Veyr og Vey. —

Fredag 11te. Udstædt adskill. Brandassurance Pollicer og indført samme i Protokollen.

Løverdags 12te. Indført Pollicer ang. Møbel-Assurance i Protokollen og for øvrigt føyet Anstalter til de Franske Troppers Indquartering.

Søndag 13de. Udstædt Brandassurance-Pollicer, og hændt de ledige Timer i Anledning af Prinds Ponte Corvos Ankomst her til Odense.

Mandag 14de. Udstædt adskillige Brandassurance Pollicer . . . Om Aftenen fik ieg 4 Underofficerer og 2 Gemene i Indquartering af Fr. Trop. — de 2 Mand marscherede af næste Morgen, men de 4 forbleve til Onsdag Formiddag.

Tirsdag 15de. Atter udstædt adskillige Brandassurance Pollicer og indført andre i Protokollen. — Tvende ubehagelige Rygter, som destoværre ere altfor sandfærdige, neml. Kongens Død og Krigserkl. mod Sverrig*, satte mit Sind i en sørgl. Forfatning. — O! — Du hidtil saa lykkelige Danmark! Dit Lod er uden Tvivl kastet. — Underkuet af voldsomme fiendtlige Tyranner paa Havet, og nød til at modtage fremmede og tildels vilde Tropper i Dit fredelige Skiød, og ligesaa nødtvungen til at erklære Dit Naboe Rige Krig, er Din fredelige og nøysomme Tilstand, hvori Du i saa lang Tid hvilede sødt, medens alt omkring Dig var angreben af den rasende Krigslue, endelig forbi. — Ikkun mørke ere Udsigterne i Fremtiden for

* Efter Forbundet med Napoleon erklærede Danmark Sverrig Krig 29de Febr. 1808. Christian den syvende døde i Rendsborg 13de Marts 1808.

Regjeringen og Dine Indbyggere. — Ikkun Haabet om et lykkeligt Udfald, grundende sig paa den gode og retfærdige Sag og Din redelige Fremfærd fra først til sidst, viiser os endnu et svagt Glimt af den dalende, trøstende Soel. — O! Du Algode og Alretfærdige Gud — lad dette svage Glimt ligesaa snart opnaae sin fuldkomne Glands, som det er bleven os samme berøvet. — Dog — hvad vover ieg? — Din Villie skee, — Du seer bedst, hvad der er til vort Gavn. — Giv os Styrke og Taalmod i vor Modgang! —

Fredag 18de Samme Dag, saavel som de øvrige, udstædt adskillige Assurance Pollicer, da man frygter for Ildsvaade formedelst de fremmede Troppers Uforsigtighed med Ild og Lys.

[Efter en Pause i Slutningen af Marts skriver han:] Saavidt har ieg troelig underholdt mig med denne min daglige Ven og nedlagt Regnskab for mine daglige Forretninger; men utilgivelig har ieg siden forglemt denne Pligt formedelst den megen Uroe de fremmede Tropper her til Byen medbragte og af Bekymring over vor Tilstand tabt al Lyst til Arbeide, da dog Arbeide og Orden med Arbeidet er det bedste Adspredelses Middel, Mennesket kan gribe til. — Herved gjør ieg da det Løvte aldrig mere at forsømme denne behagelige Pligt. — Det vigtigste af hvad ieg i det forsømte Mellemrum haver forrettet, vil ieg nu først anføre, altsaa: 28de Ved Byetinget haft

May. Torsdag 26de. Var ieg igien indfløttet i mit Contor Værelse, som ieg for Indqvarteringen havde maattet rømme.

Juny. Løvedag, Søndag, Mandag 4de—6te. Holdt Pintze Ferie paa Brolykke.

Søndag 12te. Blev forhindret i mine Forretninger ved min Ven Capt. Krags uformodentl. Ankomst fra Sieland til sin Bestemmelse i Jylland som Compagnie Chef ved Skarpskytterne.

Søndag 26de. Foretaget en Reise med min Kone, Søster Bine og lille Hanne til Baaring; Gud holde sin Haand over de 2 andre Smaa og Huus og Hiem!

Tirsdag 28de. Om Natten kom vi lykkelig og vel hiem og fandt alting i god Stand, efter at vi havde fornøyet os især om Mandagen, da vi tilbragte Eftermiddagen i den romantiske Baaring Skov ved Stranden, hvor man har den skønneste Udsigt fra den biergagtige Skov ud over Indløbet til lille Belt over til Jyllands skovbegrøde Kyst, som omsider taber sig for Øyet i det fierne Blaae og ligesom sammensmæltet med Havet. — Ikkuns Tomheden af Seilere paa Havet, som den ødelæggende Krig forvolder, var sørgelig. — Paa Hiemtouren nød vi en ikke mindre skøn Udsigt ved at kiøre ud af Landeveyen til Bogense og om af Wedelshauge og andre Udfløttersteder, hvor man fra den høye Baaring Banke har de nydeligste Prospecter saa vel i det Nære som Fiærne til mange Sider ind i Landet, og nede ved Føden af Bakken ligger en stor Slette ligesom et Landkort udspreedt under vore Fødder. — Det heele havde vi den gode Bang at takke for, og ret ofte skal ieg kalde denne skønne Dag og min Ven tilbage i Erindringen.

July. Løverdag 2den Samme Dag imod Aften reiste ieg til Brolykke med min Søster Jacobine, som havde været med os i Baaring, — hvor ieg forblev indtil Søndag Aften.

Løverdag 9de Fuldm. H. kan være brav nok til at beklæde Retten, naar han ville aflade sin bizarre Maade at tiltale Vidnerne paa, som gjør, at han ganske forbløffer et uskyldigt og eenfoldigt Vidne saaledes, at det veed ikke, hvad det tør sige. — Overalt var det at ønske, at enhver Dommer ved Vidneføring især ville være taalmodig nok til at høre paa endeel Vrævl uden at blive opbragt, og besidde saa megen Menneskekundskab og Kierlighed for det Rette, uden Hensyn til Sagens Parter, at det sanddrue Vidne kunde faae sagt, hvad der ligger det paa Hiertet, og det letsindige Vidne kunde blotte og indhilde sig selv i sine ofte modsigende Depositioner. — At der hos den Eenfoldige fremkommer meget Overflødig bør ikke agtes, naar kuns det Sande og Rette følger med. Hvad Tid der i saa Fald medgaaer, maae ikke ansees. — Sagen er altfor vigtig, — hvormange Menneskers Velfærd beroer ikke ofte paa et Vidnes Udsagn?! — O! gid at dette vigtige Spørgsmaal stod klart for enhver Dommer ved Vidneafhørelser, og gid at de ret ville forestille Vidnerne det meget Onde, som et letsindigt, jeg vil ikke engang nævne det menneskekrænkende Udtryk: partisk og falsk Vidne afstedkommer! — Er det sandt, at et Haandslag blandt vore Forfædre fordem var saa troeværdigt og paalideligt i Henseende til, hvad de derved lovede hinanden og gav Forsikkring om, hvor dybt ere vi da ikke siunkne nu, da man næppe kan fæste Liid til offentlig Eeds Afleggelse? — Er det en Virkning af den saameget efterstræbende Oplysning i alle Stænder? O! giv os da de gamle uoplyste Tider og den ægte Moralitet tilbage for denne umoralske Oplysning; — Menneskeslægten ville jo vinde meget derved. —

Torsdag 28de. Var ieg i Svendborg og førte Vidner i Sagen mod Arrestantinden — Jeg havde ved samme Leilighed den Fornøjelse at see de af vore Kanonbaade tagne 4 Svenske Coffardie Skibe, hvoraf de 2 vare skønne og temmelig store, og de 2 middelmaadige, — det var 2 Galeaser og 2 Brigger, ladede med Træelast, Tiære og Kalk. De vare, ved at afskiære dem fra Convoyen, uden stor Besværlighed faldne i vore Hænder. — Man ville ellers paastaae, at lidt mere Aarvaagenhed fra vores Side, havde skaffet dem endeel flere Priser, men de skulle være gangne for sildig ud paa Fangsten, tildels for et Bals Skyld. — Dog kan det være muligt at Misundelse og Ondskab ligger skiult herunder. — Jeg var tillige ombord paa een Kanonbaad, ført af Maanedslieutnant Bang, der havde 2 18-Pundiger for og bag og 4 smaae Svingbasser, desuden var hver Mand bevæbnet med en god Sabel og en Pistol. Fartøyet selv var omtrent 30 Al. lang og 8 Al. breed; den havde 2de bevægelige korte Master med Sprydseil, som kunde lægges need. Kanonerne laae paa Slæde Raperter, som vare saa lange, at begge Stykkerne kunne føres langt need til omtrent midtskibs i det lange i Midten værende aabne Rum. Foruden de 2de ubetydelige Seil føres Baaden frem ved Roening med 20 à

24 Aarer. Begge Kanoner ligger saa lavt nede i Baaden som mueligt, og naar de ikke ere halede ud, skiules de med 2de Porte, som da lugger For- og Agterenden, som i modsat Fald ere aabne næsten need til Vandgangen, hvilket giver en saadan Baad et ufordeeltigt Syen som et Fartøyt betragtet. — Der laae og paa samme Tid 4 Bombardeer Chalupper, som vare lidt mindre end Kanonbaadene, og havde hver en Morteer af 100 Ø s Calliber i Midten af Fartøyet og 4 Amysetter (Amusetter 3: lette etpundige Kanoner) eller Svingbasser. De vare forsynede med 3 smaae Master, men for Resten, saavidt ieg i en liden Frastand kunde see, indrettet lige som Kanonbaadene.

August. Onsdag 10de I Gaar og i Dag tildrog sig det Besynderlige, at en Deel af de Spanske Hielpetropper, omtrent en 3000 Mand marscherede her igiennem til Nyborg for at gaae ombord paa de Engelske Skibe, som til den Ende løb ind til Nyborg efter givet Signal af de Spanske, som havde besat Nyborg. — Hvordan det kan forsvares, at de uden mindste Modstand fik Nyborg i deres Magt og i det hele udførte deres Plan uden Hinder i mindste Maade fra vores Side, vil Tiden opklare. — Det Heele er ubegribeligt, men ieg frygter for Følgerne. — Du ulyksalige Fædreland vil sikkert komme til at undgiælde det. —

Fredag 12te I Dag ankom her alt Franske Tropper igen for at forhindre de Spanske Tropper i deres Flugt, men for sildig. — De vare allerede om Tirsdagen alle indskibede i saadan Hast, at de havde efterladt dem Hestene tildels med Sadlerne paa og tildels afsadlede og nogle stukne ihjel og andre blot beskadigede omkring ved Nyborg og ved Slibshavn. — Vore 2 smaae armerte Skibe, som laae ved Nyborg, modsatte sig de Engelske Skibes Indseiling til Nyborg, som brave Danske Søekrigere; men maatte naturligvis overgive dem, da de ikke alleene bleve beskydte af de Engelske Skibe, men og af Nyborg og vore Batterier der i Nærheden, hvoraf endog eet var opkastet af de Spanske Hielpetropper for af os at bruges mod de Engelske, men som nu første Gang blev brugt af de Spanske mod os Selv! De Spanske havde naturligvis bemægtiget sig alle disse Steder, men hvorledes dette er gaaet til uden mindste Sværds slag, maae Himlen vide?! — Prindsen af Ponte corvo var alt her i Dag strax efter Middag. — Han skal have været forskrækkelig opbragt paa Marqvi de Romanna, til hvem han havde den største Tillid og med hvem han indtil det Sidste underholdt en fortroelig Correspondance*.

* I Begyndelsen af 1808 rykkede en fransk Hær paa 33000 Mand under Anførsel af Bernadotte, Prins af Ponte Corvo, ind i Jylland, for, som det hed, at foretage en Landgang i Skaane. De 14000 af disse Tropper var Spaniere under Marquis de la Romanas Kommando. For at iværksætte denne Landgang sammenbragtes om Foraaret flere hundrede Førselsskibe i Storebælt og Øresund. Sagen trak imidlertid i Langdrag, og de franske og spanske Tropper forligtes saa daarligt, at Spanierne for største Delen maatte lægges over paa Fyn. Da nu Rygtet om Opstanden i deres Fødeland, efterat Napoleon havde afsat det spanske Kongehus, naaede dem her, steg deres Forbitrelse til en saadan Højde, at Marquis de la Romana satte sig

Løverdag 13de. Var de Franske Tropper saa talrige her, at Indquarteringen begyndte at blive trykkende.

Søndag 14de. Var ieg paa Brolykke, hvor man fortalte mig adskillige Tildragelser med de Spanske, som kom paa vore danske Skibe fra Aarhus og ville have været i Land for at støde til de andre i Nyborg, og Forholdet i den Anledning fra vore Millitæres Side, som var her, ligesom overalt, ubegribelig. — Om Aftenen tilkiendegaves Napoleons Festens Høitideligheds Begyndelse med Kanonade.

Mandag 15de. Ved Solens Opgang hørtes atter Kanonade i Anledning af Napoleons-Fødselsdag. Derpaa holdtes Mynstring over Tropperne af Prinds de Ponte corvo, og om Aftenen var Byen illumineret. — Medens der holdtes Taffel paa Slottet, opførtes skøn Musik af Franske Musici uden for Slottet og hørtes tillige Kanonade i Nærheden.

Løverdag 20de. Var min Kone upasselig den hele Dag og Kl. 8 om Aftenen fødte hun en stor sund Dreng til Verden. Gud give hende og mig Evne og Forstand til at opdrage denne nye Verdensborger til et dydigt og retskaffent Menneske, saavel som vore øvrige 3 kiære Børn. — Paa mine andre Forretninger var den Dag ikke at tænke.

Løverdag 27de. Da min lille Dreng, som i Onsdags ved Hjemmedaab blev kaldet Andreas Roesteen Lindved efter min Svigerfader, begyndte at blive syg, var ieg ikke oplagt til noget Arbeide, da han led meget af Krampeslag, hvorfor ieg stedse maatte være om ham og den kiære Moder.

Søndag 28de. Var min Svoger hos os, hvilket adspredte os lidet fra den Sorg den lille Uskyldiges Piinsler forvoldte os, uden at vi kunne hjælpe ham.

Mandag 29de. Om Morgenen Kl. 1 à 2 var den lille Engel sagte hensovet. — Min Kones og min Tilstand var tildels modsigende; paa den ene Side takkede vi Gud for at han havde løst den stakkels Uskyldige fra sine Piinsler og paa den anden Side vare vi begge meget rørte og bedrøvede over hans Tab, da det var en deilig velskabt Dreng, som var sund og roelig i de første 5 Dage.

September. Fredag 2den. Om Formiddagen blev min lille Andr. Roest. Lindved begravet. — Fred med Dig Du lille Engel! — Nær havde ieg glemmt, at ieg, som Værge for Søren Jørgensen Utke paa Brolykke var mødt i Gaar i Stervboet efter afg. Rasmus Jørgensen* i Lumbye for at modtage en Deel af den Saliges Gangklæder, som ham kunde tilkomme; og faar han desuden i 11 Juni 1809 udbetalt i Capital 4000 Rd. efter Omkostningernes Fradrag.

i Forbindelse med de engelske Krigsskibe, der krydsede ved Fyn og Langeland. Disse var ogsaa meget villige til strax at tage Spanierne ombord. En Del indskibede sig fra Langeland, andre overrumplede Nyborg og gik herfra over paa de engelske Skibe.

* Rasmus Jørgensen, Forpagter paa Nislefgaard, var Broder til Søren Jørgensen (se S. 136), Søren Jørgensen Utkes Farfader (Viby Kirkes Kaldsbog).

Søndag 11te. . . . Reiste ieg til Brolykke, hvor ieg forblev Mandag over for at deeltage i et Jagtpartie, som dog ikke var synderligt morsomt førend vi kom tilbords.

Tirsdag 13de. Reiste ieg hiem igien og fulgtes Søster Utke og hendes Søn Søren med for at condolere Madam Jørgensen i Lumbye; hvorhen vi kiørte om Onsdag Formiddag i et behageligt Veyr. — Om Eftermiddagen reiste min Søster hiem og dermed gik disse Dage.

October. Søndag 2den, Mandag 3die. Var ieg og min Kone paa Brolykke for at bivaane Søren's Confirmation, ved hvilken Leilighed ieg hørte en original Maade at cathekisere paa af den gamle B. — Undertiden havde ieg nok at bestille for at holde min Latter tilbage, naar han ret med en Tordenrøst lagde Menigheden, og saagar enkelte iblandt dem, et eller andet Vigtigt paa Hiertet.

Onsdag 5te. Var den uroelige Markedsdag, ved hvilken Leilighed min Svoger Krigsraad Utke og min Søster, samt Broder Ove med Kone og Jens vare forsamlede hos mig.

Onsdag 12te. . . . Om Eftermiddagen forfattet Spørgsmaale i Sagen som Actor mod endeel ryggesløse unge Karle af Dømmestrup, som haver spillet Kort, knækket Nødder, spiiist Æbler og giort megen Støy og Allarm i N. Lyndelse Kirke 14de Septbr., da Biskoppen visiterede. — Denne Uorden maae være en ubehagelig Omstændighed for vedkommende Kirkebetienter, som skulle danne Ungdommen. Mon de aldrig har formanet dem til Ærbødighed for Gudstienesten? — Tilfældet er efter min Tanke saa grovt, at man ikke kunne vente sig det værre hos vilde og raae uoplyste Folk — og disse vare dog døbte og confirmerede i den christelige Troe! — Lidt mere simpel Religion og sund Moral ville være Almuen mere en tienlig end Filosofie, Naturhistorie, Geografi m. m. som den nyere Læremethode prunker med. —

November. Løverdags 5te. Havde ieg en Deel Byeforretninger om Formiddagen og om Eftermiddagen reiste ieg og min Moder til Brolykke.

Søndag 6te. Reiste ieg fra Bro. til Rørbeck, spiste got til Middag med endeel andre Fremmede og reiste derpaa hiem. — En ung Person ved Navn Colding var især meget snaksom og især imod mig; hvad han egentl. var, kunne ieg ikke blive klog paa, — han snakkede med et Slags tilsyneladende Lærthed om Vognens rette Bygning, Mølleværkers Indretning, Søekrigsvæsenet, kort, om alt; og især havde han meget travelt inden han fik fortalt, at han laae paa sin Reise med nogle Læs Varer, som han havde hentet i Aaelsund. Han lod heller ikke ubemærket, at han havde reist i det Tydske og flere Steder. — En snurrig lille Patron som ieg gierne gad lære at kiende nøye for at faae at vide, om han besad nogen solid Kundskab især, eller om det kun var overfladelig Vindmagerie af Alt, hvormed han især ville glimre. —

[Efter Søndag 20de Novbr. er der atter en Pause, hvorefter han skriver:] Siden denne Dag har ieg atter forsømt denne min Dag Bog lige indtil Aarets Ende, i hvor fast ieg end havde foresat mig ikke at svigte denne mig selv paalagde Pligt. Men saa svag er ieg og saa svag er der vel flere — Dog dette bør ikke være mig en Trøst eller Undskyldning for mig selv. — Man bør følge alle gode Exempler men derimod ikke undskylde sine Feyl med andres Feyl; thi ellers staaer man Fare for at blive slettere og ikke bedre og det sidste bør man dog lægge Vind paa. — Aarsagen hvorfor ieg saa utilgivelig har forsømt denne min Dagbog var deels mange Forretninger, især i befalede Sager sidst i Novbr. og først i Decbr. og deels mine kiære Smaaes Meslinge Sygdom, som indtraf sidst i December, men som de nu, Gud ske Tak, lykkelig har overstaaet. Saa var Termins Sager tildeels Skyld i Forsømmelsen, da disse berøvede mig mangen roelig Aftenstund, men ogsaa disse Sager blev vel overstaaet. Min sidste Forretning Aarets sidste Aften var med min kiære Kone at opgiøre vores Indtægter og Udgifter i dette nu snart udrundne Aar, og endskiønt ieg i dette Aar haver fortient temmelig meget, saa var dog vores Udgifter lidet overstegne Indtægterne, hvorudi den svære Indkvartering af fremmede og egne Tropper har været Skyld, — og havde vi faaet hvad Gotgiørelse vi tilkommer herfor, havde vi fuldkommen sluppen skadesløs ud af alt. — Gud give at ieg i det mindste maatte opnaae dette i næstfølgende og de flere Aar Alherren haver bestemt for mig her paa Jorden, da vil ieg være glad og takke Herren herfor! — Hermed være da denne Dagbog sluttet for i Aar, og Gud bevare min gode Kone og mine kiære 3 smaae Børn, som han haver gjort mig lykkelig med og give mig Forstand og Evner til at opdrage dem, som ieg bør!!! —

1809. January. Søndag 1ste. Denne Dag begyndte som den altid pleyer med Lykønskningers Modtagelse og Penges Udgivelse.

Tirsdag 3die og Onsdag 4de. Begge disse Dage sad ieg i Kiælderen i Friises Gaard tilligemed Viinhandler Christensen for at udmaale det Frsk. Brændev., som blev solgt paa Auct. den 7de Decbr. 1808, og det vare toe kolde og ubehagelige Dage, men hvad gjør man ikke for at fortiene noget?

Løverdag 14de . . . Denne Dag har ieg ellers utilgivelig dovnet hen med at læse Moerskablæsning og Aviser, hvorfor ieg heller ikke nyder den Tilfredshed med mig selv ved denne Dags Ende, som en med Arbeide tilbragt Dag ellers yder mig.

Løverdag 21de . . . Samme Dag reiste ieg og min Kone i Selskab med Major Brackel og hans Kone samt Capit. Rorick til Brolykke. Begyndelsen af denne Reise var forbunden med endeel Støyt, Allarm og Uorden, dog gik Reisen dertil vel og uden nogen Anstøds Steen; men Dagen derpaa begyndte det at snee og vedholdt til anden Dagen nemlig den 23de, saa at vi maatte nødes til at blive der til Onsdag, hvilken Dag vi og lykkelig og vel arriverede her hiem og traf Alting i god Stand og mine kiære 3 smaae Børn friske og vel. — Hver Dag gik bort med Vel-

levnet og i Selskab af endeel Søe Officerer og andre fremmede Personer deels paa Brolykke og deels paa Hverringe, men desuagtet var ieg og min Kone ikke vel tilmode, da vi ikke havde foresat os at blive der længer end Søndagen over. Det er altid ubehageligt at være tvungen til at fravige sin een Gang fattede Beslutning. — Glæden, vi fandt ved vores Hiemkomst, var desto behageligere.

Fredag 27de . . . Samme Dags Aften kom min Svoger Utke, Kone og Søn Hans til os for at deeltage i Kongens Fødselsdags Høytideligheder, — de opholdt dem her til Mandag Middag. — Disse Dage bleve atter tilbragte i hvad som i Almindelighed kaldes Glæde og Fornøjelse, men hvori ieg iust ikke fandt synderlig Behag, saasom ieg derved blev forhindret fra alvorlige Forretninger og Sysler. Ogsaa spildes der Penge derved.

Løverdagen 28de var der stort Bal og Assemblee paa den ældste Klub, samt Illumination i Byen. Ballet morede mig ikke og Illuminationen kostede mig endeel Lys. Dog havde ieg snart hoppet over det meest Interessante. Om Morgenens Kl. 9 marscherede det Millitære ud bagved Slotshaugen, gav 3de Gange 9 Kanon-salver og 3de Gange en saakaldet Løbe Ild af Geværer, som bestaaer deri, at høyre Fløy begynder at fyre Mand for Mand, men saa gesvindt, at Sidemanden tager strax sit Skud efter Førmanden, og saaledes nedad indtil venstre Fløy; hvilket gav et behageligt og artigt Syn. Mellem hver Salve blev raabt 3de Gange Hurra. — Derefter begyndte Høytideligheden paa Gymnasio, hvor Rect. Heiberg holdt en Tale, hvori han skildrede den Fare Fædrelandet var sat i ved vor 6te Frederiks Regjerings Tiltrædelse og det Haab, vi kunde vente os af saa viis og retskaffen Fyrstes Bestyrelse og Regentskab.

Søndagen 29de. Sov man længere end sædvanlig, som en Selvfølge af uordentlig Levnet, Dagen hengled saaledes i en Suus og Dus og endelig opnaede vi Aftenen. — Man præparerede sig indvortes og udvortes til det store Raadstuebal; indfandt sig der Kl. 6 à 7, forefandt altfor mange Mennesker (6 à 700 i Tallet), trængede sig frem mellem Mængden i Qvalm, Støv og høyst usund Dunstkreds indtil Kl. 11 à 12, da, i det mindste ieg, i mit fredelige Hiem var glad ved at kunne øyne en Ende paa disse uroelige Dage.«

Der behøves næppe nogen yderligere Kommentar til disse Dagbogs-optegnelser. De er som et Selvportræt, der lyslevende træder ud af Rammen. — En ganske jævn Begavelse, et rastløst, pligtopfyldende Arbejds-menneske, en brav og troskyldig Karakter, et lidet sammensat Temperament. Saaledes er i korte Træk Billedets Hovedlinjer. Hvor er ikke hans Blik paa »Glæde og Fornøjelse« betegnende. Det er ikke den stolte, inde-sluttede Karakters Foragt for Banaliteten, men blot en Smule Utilpashed overfor det Afbræk, hans Arbejde derved lider. Senere i Livet gled han da ogsaa stille over i Selskabelighedens lune Tidkort.

I Odense forbedredes hans pekuniære Forhold efterhaanden. Han var i 1808 kommen i Besiddelse af det Hus, hvori han boede, med samt den tilhørende Jord. Samme Aar anskaffer han desuden to røde Heste og et Sæt Seletøj, men vi ser jo, at hans Aarsørgørelse er lidet tilfredsstillende. Imidlertid var de følgende Aar betydeligt bedre, saa at han kunde lægge lidt Penge til Side for den kommende Tid. Hans Hustru var en dygtig Husmoder og forstod med Smag at tilfredsstille hans gastronomiske Ønsker. Desuden besad hun en betydelig Færdighed i at forarbejde alt det, der dengang henhørte under Husflid og hendes hjemmegjorte Duge og Servietter, hvoraf der endnu eksisterer flere Sæt, er blanke og bløde som Silke. I fuld Bevidsthed om sin egen Dygtighed var hun altid rede til at give gode Raad, men selv tog hun ikke gerne imod saadanne. Da Fru Utke paa Brolykke ogsaa var en dygtig Kvinde med selvstændig Vilje og Mening, der ikke uden videre bøjede sig for Svigerindens Anvisninger, var Stemningen mellem dem ikke altid den bedste.

Med Borgmester Lindveds omgikkes de naturligvis meget. Hun var en begavet og livlig Dame; han blev af sin Steddatters Børn betragtet ganske som deres kødelige Bedstefader, og de elskede ham højt.

Johan Ernst Heilmann blev 1810 konstitueret som Byfoged i Nyborg, men allerede faa Aar efter sidder han som Borgmester i Ribe. Hans Ud nævnelse til dette sidste Embede er af 7de Juli 1812. Snart efter kom Statens store Pengekrise, og han fik kun næsten værdiløse Sedler i Gage. Det vilde derfor have set galt ud for Familien, om de ikke fra Odense havde haft lidt Formue; nu stod de den værste Tid saa nogenlunde igennem og bevarede i ethvert Tilfælde deres gode solide Bohave.

I Slutningen af Aaret 1813 var det, at Tettenborns Kosakker sværmede om i Sønderjylland og satte hele Befolkningen i stor Skræk. Mangfoldige

Johan Ernst Heilmann
 efter en Tegning af hans Broder Christian.

er Fortællingerne om deres Raahed og Grusomheder*. De kom ogsaa til Ribe, og voldte naturligvis Borgmester Heilmann mange Bryderier. Han forstod imidlertid at optræde saa rolig og bestemt overfor dem, at det for det meste lykkedes ham at tale dem tilrette, naar der var noget i Vejen. Kosakkerne holdt meget af Musik og Dans, og da nogle af dem en Dag hørte Violinspil fra en Bagers Bod, gik de derind og begyndte at danse med hinanden. Det morede Bageren og han spillede videre. Det morede ogsaa Kosakkerne; de kaldte flere og flere Kammerater til, fik Bageren op paa et Bord, og blev tilsidst helt ellevilde. Da Bageren var træt og vilde holde op, blev de vrede og truede ham med Knut, om han ikke vedblev at spille; og saaledes maatte den arme Mand sidde og gnide Violen Time efter Time, — tilsidst i virkelig Dødsangst. Endelig fik Borgmesteren det at vide, han kom hurtigt til og var saa heldig at faa Kosakkerne til at holde op, idet han forestillede dem, at der blev slet intet Brød at faa, om den stakkels Bager ikke fik Lov at passe sine Forretninger.

I Ribe kom Familien for Resten snart til at befinde sig rigtig vel. Boligen var en stor Gaard, hvis Bygninger paa tre Sider omgav Gaardspladsen. Der fandtes baade Stald og Lade, saa den har formodentlig tidligere været Avlsgaard. Den laa ogsaa i Sønderportgade ikke ret langt fra Indkørselen til Byen sydfra. Bagved den ene Længe bredte sig en temmelig stor indhegnet Have, der gik lige ned til en Arm af Nipsaaen.

Byen var ganske fri for Klikevæsen og Omgangstonen god. Der fandtes en Klub, hvor der hver Vinter gaves fire Baller, fire Koncerter og fire dramatiske Forestillinger. Selskabeligheden i Hjemmene indskrænkedes derfor hovedsagelig til Højtideligholdelsen af større Familiebegivenheder. Men da Damerne til Bal og Koncert kunde møde i Muselins Kjoler, der vaskedes og var nok saa fine igen ved næste Sammenkomst, og Bespisningen kun bestod i Smørrebrød og Te, var Udgifterne ikke større, end at enhver kunde evne at være med. Som Følge deraf omgikkes alle Familier i hele Byen. Stiftamtmanden interesserede sig levende for Dilettantkomedie, og det var Byens Honoratiores, der optraadte ved Forestillingerne i Klubben.

* Russerne under General Tettenborn og Tyskerne under Walmoden havde sidst i November 1813 forenet sig med de svenske Tropper under Karl Johan og kæmpede i Holsten mod de danske. Efter Slaget ved Bornhøved 7de Decbr. 1813 oversvømmede Kosakkerne det meste af Sønderjylland. Freden sluttedes i Kiel 14de Januar 1814.

Efter Borgmester Lindveds Død 1817 kom hans Enke i Huset hos sin Datter og Svigersøn. Hun var fra Odense vant til at blive meget feteret for sin Aandrigheds Skyld, hun havde desuden et særdeles fordringsfuldt Væsen og var kort sagt ganske af den traditionelle Svigermodertype. De Vanskeligheder, den gamle Dame derfor beredte dem i det huslige Liv, var ikke faa. Blot hun kom ind i Stuen og alle ikke øjeblikkelig sprang op for at lade hende vælge, hvor hun behagede at tage Sæde, udbød hun strax: »Her er nok ingen Plads for mig i min Datters Hus«. Og ud sejlede hun atter i krænket Majestæt.

Iøvrigt var der megen Hygge, Livlighed og Velvære udbredt over Borgmesterhjemmet. Det omtales saaledes af enhver, der nogensinde har betraadt dets Tærskel, og Johan Ernst blev efterhaanden en meget afholdt Selskabsmand. Det Ubehag, som den Slags Forlystelser tidligere havde forvoldet ham, svandt ganske her; hans godmodige Gemytlighed passede ogsaa godt til det hele Levesæt. Hans Kone var en ganske materiel Natur; hun gik fuldstændig op i sin Mand og Børn og gjorde alt for at befordre deres Velbefindende. Men paa den anden Side skjulte hendes blide og stiltfærdige Væsen en ret betydelig Snildhed til gennem Intriger at sætte sin Vilje igennem, og hun beherskede derved egentlig ganske sin skikkelige Mand. Hendes Ansigt, i en ualmindelig Grad mishandlet af Kopper, var ikke tiltalende.

Som alt tidligere omtalt udmærkede hun sig ved stor praktisk Dygtighed, men vilde ogsaa nok være den første overalt. Trods de selskabelige Forholds Tarvelighed førte hun en temmelig flot Husholdning i det daglige, og der gik mange Penge med. Under denne Periode i Begyndelsen af Tyverne stødte det Uheld til, at Johan Ernst blev syg, hvilket naturligvis yderligere lagde hele Styret i hendes Hænder. Hans tidligere Arbejdskraft svækkedes af hyppige og vedholdende Stensmerter, der ofte ganske overvældede ham, og han havde Vanskelighed ved at passe og overse sit omfattende Embedes mange Forretninger. Vi har alt set, hvorledes han i sin Dagbog fra 1808 søger at støtte sin svage Karakter ved højtidelige Løfter. Han formaaede alligevel ikke dengang at gennemføre sine Forsætter, hvorledes skulde han da kunne gøre det nu, mere og mere nedbrudt af Sygdom. — Fra Dag til Dag har han lovet sig selv at bringe den gamle Orden i Sagerne, men det er ligesaa ofte bleven opsat til imorgen. Sin Hustrus

store Pengeforbrug manglede han ganske Kraft til at holde igen paa, og maatte desuden overlade en stor Del af Administrationen til en upaalidelig Fuldmægtig. Han har næppe opdaget den Malstrøm der førte ham med sig, før det alt var for silde; før et Kasseeftersyn bragte en uhyggelig Klarhed over den fuldstændige Uorden i hans Pengeaffærer. Hvilket Slag for den hidtil saa hæderlige og samvittighedsfulde Mand, om der ved denne Sag skulde blive sat en Plet paa hans Ære! At han direkte skulde have foregrebet sig paa betroede Midler, er hævet over enhver Mistanke, den brødefulde Reflexion, som dertil maatte udfordres, vilde overhovedet ikke have kunnet krydse hans Hjerne. Ved at undersøge Sagens Akter* i Rigsarkivet findes end ikke mindste Antydning af noget saadant. Man faar heller ikke noget Indtryk af, at den Ansøgning, som Johan Ernst 17de August 1823 skriver til Kongen om i et Aar at maatte dispenseres fra sine Embedspligter, ikke skulde have været aldeles frivillig. Tværtimod. Ansøgningen ledsages af en Attest fra Stiftsfysicus Randrup, der under Embedsed bevidner, at Borgmesterens Helbred længe har været saa nedbrudt, at han »formedelst gjentagne og vedholdende Steensmerter ikke er istand til at udholde det Arbejde, der i Embeds Medfør paaligger ham« og Stiftamtmand Castenschiold skriver bl. a. sammesteds: »At Supplicanten alt i længere Tid har været saa nedbøiet af Sorger og Lidelser, at han ei har kundet tilbørligen varetage de ham paaliggende Forretninger, kan jeg, overensstemmende med Sandhed, bevidne«. I selve Ansøgningen giver Borgmesteren først en længere Skildring af sin legemlige Svækkelse og skriver dernæst ganske frimodig: »Ikke kan eller bør jeg dølgge for Deres Majestæt, at jeg ogsaa staar tilbage med nogle Skatter og andre Pengesager, hvilket ogsaa meget nedtrykker mit Sind og har skadelig Indflydelse paa mit Helbred, men da det ikke er betydeligere, end at jeg har Haab om at kunne klarere samme, naar jeg ved den allerunderdanigst ansøgte Dispensation dels fik mere Rolighed til at opgiøre saavel mine offentlige som private Pengesager, og dels vandt Tid til at faa mit udstaaende Tilgodehavende inddrevet, saa vilde Deres Majestæt o. s. v.« Han ender med at bede Kongen allernaadigst at bevilge denne »med dyb Bekymring« skrevne Ansøgning. I en »allerunderdanigst Forestilling« anbefaler Kancelliet Sagen, og Kongen tilsteder

* Det kgl danske Kancellis tredje Departement, Journal 1824 A, samt Brev af 15de Novbr. 1823 N. 3607.

dernæst Johan Ernst den søgte Dispensation. Det var tunge og mørke Tider, der nu paafulgte. Der findes ingen Breve eller Optegnelser fra disse Aar, men med det Kendskab til Borgmesterens hele Tankesæt og Karakter, som Dagbogen fra 1808 giver, kan vi uden Vanskelighed forestille os, hvor disse Begivenheder har knuget og tynget hans Sind. Fuldmægtigen blev strax afskediget og Johan Ernst greb øjeblikkelig til at sælge saa meget af sit udmærkede Bohave ved Auktion, som han paa nogen Maade kunde undvære, og der blev sat en brat Stopper for hans Hustrus Ødselhed. De tog ogsaa Skoledisciple i Huset for at skaffe sig en Smule Indtægt. Der var efterhaanden fire Brødre Müller fra Gram, og en af disse, nu past. emerit. i Holstebro, skriver om denne Tid: »Borgmester Heilmann var en stille, sindig og alvorlig Mand, der vistnok følte sig en Del trykket af Forholdene«. Der blev altsaa sparet paa alle Maader, og han formaaede ikke mere at understøtte sine to Sønner ved deres Studeringer. Den ene af disse maatte derfor tage hjem til Ribe et Aarstid for at undervise i en Pigeskole, som Søstrene havde paabegyndt. Efterhaanden blev dog Gælden afbetalt, og Borgmesteren overtog atter sit Embede. Men han befandt sig ikke mere saa vel i Byen som tidligere. Det har været altfor pinligt for ham under saa forandrede Omstændigheder at skulle leve paa det samme Sted og mellem de samme Mennesker, som han havde omgaaedes i sine Velmagtsdage. Man kan derfor ikke undre sig over, at han ønskede at komme bort ved den første givne Lejlighed. I 1830 ser vi ham derfor sammen med Herredsskriver Tranberg i Varde indgive Ansøgning om at maatte bytte Embede med denne. Det kgl. Kancelli forelægger i den Anledning Kongen en »allerunderdanigst Forestilling«, som giver en tydelig, og naturligvis fuldstændig paalidelig Fremstilling af den hele Sag. Den hæver sig vel af og til til en ret imponerende Højde af indviklet »Kancellistil«, men kan dog meget godt læses igennem af almindelige dødelige. Den aftrykkes derfor i sin Helhed her*:

»D. 10de December 1830. I Aaret 1823 indgav Borgemester og Byfoged i Ribe, samt Birkedommer i Riberhus Birk, Johan Ernst Heilmann Ansøgning om at dispenseres i nogen Tid fra Bestyrelsen af de ham anbettede Embeder, fordi hans Helbred var nedbrudt, og han havde paadraget sig et Embeds Ansvar, som han, ved i Roelighed at kunne arrangere sine Affairer, haabede at se berigtiget. Denne

* Det kgl. danske Kancellis tredje Departement, Reg. 3¹/₁₂ 1830 N. 1930—31.

af Overøvrigheden anbefalede Ansøgning blev af Cancelliet allerund. foredraget Ds. Majestæt, og efter Collegiets all. Indstilling behagede det all. Ds. M. ved allh. Resolution 1ste Novbr. 1823 at bevilge Heilmann den attraaede Dispensation, og bemyndige Collegiet til at constituere en Anden til imidlertid at bestyre Embederne, hvilke Heilmann ikke atter maatte overtage, førend han havde berigtiget det Embedsansvar, han havde paadraget sig. Efterat forskellige hertil sigtende Foranstaltninger Tid efter anden vare truffene og en endelig Frist forelagt Heilmann til Ansvarets Berigtigelse, indberettede Amtmanden i Begyndelsen af 1827, at der til Dækning af det Heilmann som Stiftsforvalter paahvilende Ansvar, samt Ribe Kæmnerkasses Fordring var, under Forudsætning at han atter tiltraadte Embedet, i Ribe Amtstue deponeret 223 Rdl. 16 Sk. og endvidere, til Betyggelse for en Difference i Opgjørelsen af sidstnævnte Gjeld, stillet reel Sikkerhed for 350 Rdl. Samtidig hermed erfarede Cancelliet, at der for Indbetalingen af de resterende kongelige Skatter var stillet Caution, hvilken Rentekammeret antog for betryggende, og endelig havde Directionen for National Banken tilmeldt Collegiet, at Heilmann havde stillet Sikkerhed for, at det Beløb af Bankheftelsesrenter, som han havde at berigtige, vilde blive betalt i visse Terminer, efter at han igjen var kommen i Embedsvirksomhed, hvorfor Directionen intet havde imod, at Berigtigelsen beroede i nogen Tid. Under disse Omstændigheder og da Heilmann ikke var suspenderet, men dispenseret fra Bestyrelsen af hans Embede, formeente Cancelliet, at det ikke kunde nægtes ham efter Begjæring atter at overtage Embedet, hvilket saaledes d. 24de Marts 1827 blev tilkjendegivet Amtmanden til Efterretning. Men iøvrigt lod Man Heilmann betyde, at Man ansaae det rettest, at han ved passende Leilighed søgte Ansættelse i et Embede, der ikke er forbundet med Pengeadministration, hvorhos det paalagdes Amtet, saalænge Heilmann forblev i sin Stilling, at have nøjagtigt Tilsyn med hans Embedsførelse. Til yderligere Garantie for det Offentlige og Communen blev det, efter Heilmanns eget Ønske, der anbefaledes af Amtmanden og Directionen for National Banken ved Cl. Skr. 19de Jan. 1827 bifaldet, at hans Fuldmægtig Exam. jur. Hostrup autoriseredes til paa eget An- og Tilsvær at opkræve de kgl. Skatter og Bankheftelsesrenter og andre offentlige Afgifter, hvis Opkrævning ellers paalaae Heilmann, imod at erholde udbetalt den ved Cancelliets Skrivelse af 10de Decbr. 1808 for en fast Skattekræver bestemte antagne Løn 100 Rdl. af Kæmnerkassen foruden det Honorar, som tilstaaes for Bankrenter og Bygningsafgift Ophævelse, men under Forpligtelse til at stille fornøden Sikkerhed. I Marts Maaned d. A. har Cancelliet fra Amtmanden modtaget en Indberetning, som viser, at Heilmanns Embedsansvar paa en liden Sum nær, nu er endelig berigtiget. Beretningen, der er grundet paa en fuldstændig Undersøgelse af Heilmanns Status med Hensyn til alle ham betroede Oppbørsler i hans forskellige Embedsstillinger, indeholder, at ikke alene den Gjeld til forskellige Stifter, af Beløb 2500 Rdl., hvori han endnu stod paa den Tid, han atter tiltraadte Embedet, er fyldestgjort, men tillige, at Heilmann ikke har noget

Ansvar til Skattevæsenet eller deraf indsidder med nogen saadan Sum, som han ved Dækning andetsteds kunde have brugt; fremdeles at hans Gjeld til National Banken er gaaet ned fra 1800 Rdl. til 600 Rdl., Gjelden til den Kongelige Kasse fra 737 Rdl. til 177 Rdl. 27 Sk., og at Gjelden til Kæmnerkassen 400 Rdl. er aldeles afgjort. Derhos har Amtmanden erklæret, at han i det hele ikke kan andet end være fuldkommen tilfreds med Heilmanns Embedsførelse og at han, hvad isærdeleshed Skiftebestyrelsen angaaer, har fundet denne at udmærke sig ved den Orden, Omhue og Indsigt, hvormed ethvert Skifte behandles, ligesom Sportlerne ogsaa ere beregnede overensstemmende med Anordningerne. —

Efter at have forudskikket forestaaende til fuldstændig Oplysning for Ds. Majestæt om Borgemester Heilmanns Embedsforhold, skal Collegiet tillade sig allerund. at foredrage Ds. Majestæt den Sag, der er denne Forestillings egentlige Gjenstand, nemlig: En Ansøgning fra Borgemester Heilmann og Cancelliesecretair, Byeskriver i Varde, samt Herredsskriver i Øster- og Vester-Herreder Tranberg om allernaadigst Tilladelse til at bytte Embeder. — Fra Heilmanns Side er denne Ansøgning begrundet paa, at hans svagelige Helbred nu forhindrer ham fra at gjøre Reiser i Landjurisdictionen og i det hele gjør ham Opfyldelsen af hans Embedspligter, isærdeleshed Bestyrelsen af Politivæsenet i en større Bye, høist vanskelig og byrdefuld, hvorfor han ønsker at gaae over til et roeligere Embede. Cancelliesecretair Tranberg derimod attraaer en Embedsstilling, der udfordrer den største Anstrængelse og Virksomhed, som han efter en yngre Alder skylder Staten, og da begge Embeders Indtægter ere omtrent lige, haabe begge Embedsmænd, at deres Andragende maa finde Ds. Majestæts allh. Bifald. [Nu følger en nærmere Redegørelse for de to Embeders pekuniære Ligestilling.] Hvad Ansøgningens Indhold angaaer har Amtmanden gjentaget det i den foran omtalte Beretning af Martz d. a. givne Vidnesbyrd om Heilmanns nuværende Stilling, og at han hvad det Dømmende, Skiftevæsenet og Magistraturen angaaer har udmærket sig. Men, foruden af Hensynet til hans legemlige Svaghed gjør det ønskeligt for det Offentlige at de ham anbetroede Embeder overdrages en yngre Mand, som i det hele er samme voxen, anbefaler dette sig ogsaa derved, at Heilmann har en Del privat Gjeld til Forskjellige i Ribe Kbstd. og at Indvaanernes Tillid til ham som Embedsmand er ved den Omstændighed, der gjorde, at han for en Tid lang blev sat ud af Embedsførelsen, bleven formindsket. Amtmanden har saaledes all. anbefalet den anførte Omflytning, som passende til Suppl. personlige Stilling og overensstemmende med Ribe Byes og Landjurisdictioners Tarv.

Uagtet det ikke kan andet end erkjendes, at det i Almindelighed ikke fortjener Understøttelse, naar Embedsmænd forener sig om at bytte Embeder, maa Cancelliets Pluralitet dog være af den Mening, at der i nærværende Tilfælde ere særdeles Omstændigheder, der indeholde tilstrækkelig Anledning til at gjøre en Undtagelse. Det er ikke Hensyn til, hvad der fremmer Parternes personlige Attraae, som her kommer i Betragtning; men det er den Interesse, det har for det Offentlige at see en for

Ribe Bye og Birk saa gavnlige Foranstaltninger iværksat, der indeholder Motivet til at anbefale Ansøgningen. Det er en naturlig Følge at Heilmann, endskjøndt han har berigtiget sit Embedsansvar og ved sin fortsatte Embedsførelse har vundet Overøvrighedens Tilfredshed, dog, efter den Fjernelse fra Embedet, han har været underkastet og de pekuniære Forhold, hvori han er kommet til Ribe Byes Borgere, maaske ikke kan have den Uafhængighed, som hans Embedsstilling kræver, og at dette kan have til Følge, at Indvaanerne med al den Agtelse, de ellers have for hans Tænkemaade, dog ikke i alle Tilfælde kunne have fuld Tillid til ham. Derfor maa det have en væsentlig Interesse at see denne Embedsmand i en Stilling, hvor man, uden at ængstes ved det ældre Exempel, kan benytte hans ellers roesværdige Egenskaber og personlige Dygtighed. For Heilmann er det imidlertid ogsaa i Betragtning af hans svagelige Helbred vanskeligt paa behørig Maade at røgte sit nuværende Embede, og det skjønnes saaledes ikke rettere, end at der er vigtige Grunde til at understøtte hans Ansøgning; disse svækkes heller ikke ved Beskaffenheden af det Embede han attraaer at indtræde i, da dettes Indtægter ikke overstiger dem, han nu har, og hans Stilling følgelig ikke forbedres saaledes, at Forandringen kan ansees for et Gode, hvilket hans tidligere Embedsførelse kunde gjøre det betænkeligt at forskaffe ham. Det var vel ønskeligere, naar Vacance frembød Leilighed til at bringe Heilmann i en forandret Embedsstilling; men saadan Leilighed vil være saameget vanskeligere, som det efter den Maade, hvorpaa hans Embedsforhold er behandlet og efterat hans Ansvar er berigtiget, ikke ret kunde ligefrem paalægges ham at søge et Embede, hvis Indtægter staae i et kjendeligt Misforhold til hans nuværende, og ved Vacance vil desuden lettelig kunne møde Concurrence af andre Embedsmænd, som kunde udelukke Iværksættelsen af den ønskelige Forandring med Heilmanns Embedsstilling.

Hensees dernæst til den Embedsmands Qvalification, som attraaer at indtræde i Borgemester Heilmanns Sted, saa skjønnes det ei heller, at Sagen kan have Betænkelighed, da Cancelliesecretair Tranberg saavel efter sine Candidataar, som sin nuværende og tidligere Embedsstilling med grundet Haab maatte kunne concurrere til et Øvrighedsembede af den Beskaffenhed, som det, hvorom her handles, og hvis Indtægter ere omtrent lige med hans eget Embede, og fra Duelighedens Side er han Collegiet saa fordeelagtig bekjendt, at Man ikke kan paatvivle, at Ribe Bye og Landjurisdiction i ham vil finde en nidkjær Øvrighed.

Cancelliets Pluralitet maae saaledes all., ligesom Amtmanden, Grev Sponeck anbefale den indgivne Ansøgning under de forannævnte Betingelser.

Jeg, Geheime Stats og Justits-Minister Stemann, kan derimod ikke dele Collegiets øvrige Medlemmers Anskuelse af denne Sag, men maa tværtimod fraraade, at den indgivne Ansøgning kommer i all. Betragtning. Det er unægtelig saa stridende imod de Normer, hvorefter Statsembeder bør bortgives, og i sine Følger saa skadeligt at tilstede Embedsmænd at slutte indbyrdes Overenskomst om at bytte Embeder, at jeg ikke kan andet end ansee enhver Sanction af en saadan Forening for at være

høist betænkelig; og, uagtet jeg maa være enig med Collegiets øvrige Medlemmer i, at det vil være ønskeligt om Borgemester Heilmann kan komme i en forandret Embedsstilling, kan jeg dog ikke skjønne, at der er en saa bydende Nødvendighed i at dette skeer netop nu, at Man af den Grund skulde gjøre Brud paa sine Normer. Det Embedsforhold, Heilmann har udviist, siden han atter kom i Embedet, og til hvis Fortsættelse han maa have en kraftig Opfordring i den skaansomme Medfart, der er viist ham under hans Embedsansvar, vil, i Forbindelse med den Overøvrigheden indskjærpede Control og den formindskede Leilighed til Pengeoppebørseler, som følger af den med Hensyn til Skattevæsenet trufne Foranstaltning, formeentlig giver det Offentlige en saadan Garantie, at Man meget vel kan oppebie den Tid, da der ved Vacance i et eller andet Embede kan gives passende Leilighed til at see Heilmanns Stilling forandret; og da han, skjøndt forviklede Forhold bragte ham i Embedsansvar, skal være en retsindig ligesom han er en duelig Mand, vil han, ved nøie Kjendskab til Ribe Bye og dens Borgeres Tarv, formeentlig og kunne gavne i sin nuværende Stilling, uagtet det iøvrigt maa være ønskeligt at finde en beqvem Leilighed til at bringe ham ud fra hans pecuniære Berørelser. Har det Offentlige desuden uden Betænkelighed kunnet lade ham i flere Aar bestyre Embederne, medens Embedsansvaret endnu ikke var endelig berigtiget, saa synes det med større Føie at kunne lade ham fremdeles, indtil hans Forflyttelse kan skee under lagttagelse af de sædvanlige Former, vedblive Embedsbestyrelsen, efterat Ansvarer er aldeles berigtiget. Hans legemlige Svaghed skjønnes ei heller at indeholde en afgjørende Grund til at anbefale den ansøgte Omflytning; thi dersom hans Helbred ikke er i den Grad nedbrudt, at han er aldeles uskikket til længere at forblive i Embedsvirksomhed, vil han formeentlig og kunne lede den hele Bestyrelse af sit nuværende Embede, om han end i enkelte Grene ei kan tage den meest umiddelbare Deel, og i al Fald maatte han, som andre Embedsmænd i lignende Tilstand til beleilig Tid og paa sædvanlig Maade søge Forflyttelse. Det er ikke saa ganske sjeldent, at Leilighed dertil frembyder sig, og naar Man i den mulig mødende Concurrence forudsætter en Hindring for hans Anbringelse, saa forekommer dette mig netop at tale imod det nu ansøgte Arrangement, da de Grunde, der i saa Fald er, kunne have saamegen Vægt, at han foretrækkes sine Medsøgende, end mindre kunne benyttes til at anvende en extraordinair Fremgangsmaade for at bringe ham i en anden Embedsstilling. — Med Hensyn til Cancelliesecretair Tranbergs Stilling, anseer jeg det ikke mindre betænkeligt at tilstede det Ansøgte, da det, uagtet han er en duelig Embedsmand, dog næppe er sandsynligt, at han, i Tilfælde af at Heilmanns Embede var vacant, vilde kunne vente at erholde dette Embede ved en Concurrence med Andre. [En nærmere Angivelse af Tranbergs Forhold følger.]

Efter saaledes all. at have forelagt Ds. Majestæt de forskjellige Meninger om det Ansøgtes Tilraadlighed maa Collegiet allerund. henstille Sagen til Ds. Majestæts allh. Resolution.«

Uagtet det vel maa siges, at Borgmester Heilmann tildels har været uskyldig i de mislige Omstændigheder, hvori han var kommen, saa kunde Kancelliet naturligvis ikke tage noget Hensyn til dette. Sagen maatte bedømmes ud fra den forefundne Realitet, det saakaldte »Embeds Ansvar«, der her paa almindelig dansk betyder Kassemangel. Naar dette tages i Betragtning, er det virkelig en endog meget betydelig Ros, der i denne »allerunderdanigst Forestilling« ydes Manden for hans øvrige Embedsførelse. Han betragtes aabenbart af Kancelliets Medlemmer som en brav og hæderlig Mand, og det fremhæves udtrykkelig, at han jo ikke er suspenderet (∴ midlertidig afsat), men blot dispenseret (∴ fritaget) med Hensyn til de ham paahvilende Embedspligter. — Hans Fuldmægtig, der nok var den egentlige skyldige, var privat engageret af Borgmesteren blot med Amtets Stadfæstelse. Det offentlige maatte derfor henholde sig til Johan Ernst selv, og havde intet at gøre med Fuldmægtigen, der heller ikke findes omtalt i Sagens Akter.

Efter Kancelliets Indstilling bevilger Kongen den ansøgte Ombytning af Embederne 28de December 1830: »i Betragtning af de i nærværende Tilfælde forekommende særlige Omstændigheder, dog uden Følge for Fremtiden«. Familien flyttede altsaa til Varde, og kom efterhaanden til at føle sig nogenlunde hjemme i denne By. Vel var Forholdene knappe, men man slog sig dog nogenlunde igennem, og Johan Ernst kunde atter støtte sine Sønner noget i deres Studeringer. Men Sygdommen forlod ham ikke; til Stensmerterne sluttede sig Podagra, og han var ofte meget lidende. Han bar dog alt med et fromt og gudhengivent Sind og gik regelmæssig i Kirke hver eneste Søndag. Og det uagtet Præstens Prædikener langt fra tilfredsstillende ham; men han sagde som saa: »Jeg kan dog bede Menighedens Bønner med, synge Salmerne og faa Herrens Velsignelse lyst over mig; derfor gaar jeg alligevel.« Han beskrives i denne Periode af flere samtidige som »en høj, svær Mand, en apostellignende Skikkelse, med milde, blaa Øjne af et godmodigt, men alvorligt Udtryk«. Hans Hustru var en lille trivelig Kone, som trods sin tidligere Virksomhed nu godt kunde finde sig i at sidde stille i sin Stol og lade de unge have frie Hænder.

Naar han skriver til Sønnerne, er det med en rørende Omhu for deres sjælelige Vel. Han bevæges stærkt af deres Bekymringer, men trøster dem i sindige Ord og benytter jævne, men fornuftige Ræsonnementer for

at berolige deres Sind. Hans Skrift er, som man kunde vente, uden Særpræg. Hovedindholdet af hans Kones Breve er Madspørgsmaal og Bynyt.

I Oktober 1839 skriver en af Sønnerne, som er paa Besøg i Hjemmet: »Gudskelov! Fader og Moder ere dog nogenlunde raske. Det, som nu gjør mig meest bekymret, er en Slags Beklemmelse over Brystet, der paakommer ham, naar han gaaer en lille Tour. Han gik med mig ned til Provsten igaar, men maatte staa stille forat trække Veiret et Par Gange underveis. Han gaaer jo ogsaa meget langsomt og noget mere bøiet forover end hidtil, saa hans Udseende røber mere den gamle Mand end forhen. Dog er han i aandelig Henseende endnu usvækket, og hans Ansigt har endnu bevaret sine skjønne, godmodige Træk og Udtryk uforandret. Moder er i det Hele taget ret rask og veltilfreds«.

Selv skriver han 1ste Marts 1840 til denne Søn bl. a. saaledes: «Kort førend jeg modtog Dit omtalte Brev, modtog jeg det sørgelige Budskab fra Mille i Ringsted, at min kjære Broder Christian pludselig var bleven hende berøvet ved et aldeles uventet Nerveslag, hvilket Budskab gjorde et stærkt Indtryk paa os alle, da det kom saa uventet og jeg havde ham saa kjær. — Gud trøste hans stakkels Enke og hendes tvende Døtre, — den stakkels Kone har ret været hjemsøgt af megen Sorg og Gjenvordigheder. — Naar jeg tænker mig, at vi vare 8 Brødre, der alle opnaaede Manddomsalderen, og jeg nu staaer allene tilbage tilligemed mine 3 Søstre, kan jeg ikke ret fatte mig i denne Tanke, og mindst havde jeg ventet, at jeg, som den svageste, skulde overleve mine Brødre, der alle vare stærke af Constitution og lod til at kunne trodse Tiden. — Men saa urandsagelige ere Forsynets Veie og Bestemmelser med os.«

Næppe anede han dengang, at han selv kun havde faa Maaneder tilbage at leve i, han haabede i Sommerens Løb at kunne besøge Sønnen i Maarslet Præstegaard, men naaede ikke saa vidt. Han døde 14de September 1840.

I Varde havde Familien en lille Hund, der lød Kælenavnet »Nonce« (Mignon), og som paa en mærkelig Maade havde tilegnet sig sin Herres

Johan Ernst Heilmann.

Punktlighed. Den vækkede ham om Morgenens, og naar det lakkede ad Kontortid, vedblev den at gaa fra sin Herre hen til Døren, frem og tilbage, indtil han fulgte den. Paa Kontoret lagde den sig saa til Hvile til Kl. 12, hvorpaa den samme Scene gentog sig. Middagsro fik han ikke længer, end til Klokken slog 2, saa var Hunden der igen; den kradsede paa hans Ben og vandrede frem og tilbage, til Døren. Ved hans Død var »Nonce« aldeles ustyrlig; den hylede og klagede saa vedholdende og uafbrudt, at man ansaa det for en Velgærning at lade den dræbe.

Efter Johan Ernst Heilmanns Død tog hans Enke og de to ugifte Døtre tilbage til Ribe, hvor de dog følte sig mest hjemme og hvor de havde deres fleste Venner. De levede i smaa Kaar, og Døtrene genoptog atter deres Virksomhed som Lærerinder. Hans Hustru døde 10de Maj 1847. Angaaende deres sex Børn se femte Afsnit.

JACOBINE HEILMANN er født Palmesøndag 4de April 1773. Det er paa en Fredens Dag, hun holder sit Indtog i Verden, og saaledes var ogsaa hendes Liv, helliget selvopofrende Kærlighed. Vi har allerede gjort Bekendtskab med hende Side 50, hvor Bondemanden giver en ufrivillig Karakteristik af hendes Ydre. Nogenlunde har dette maaske ogsaa kunnet passe til hendes Faders naturligvis meget primitive Tegning af et Uglehoved, thi hun havde et rundt Ansigt med temmelig runde Øjne og en lille Mund. Skønheden trykkede hende ikke. Hun var ligesom de fleste af sine Søskende høj af Væxt. — Efter Faderens Død boede hun og hendes Moder sammen i Kerteminde, hvorfra de ofte aflagde længere Besøg hos Ove og Johan Ernst samt paa Brolykke, hvor hun efterhaanden tog mere og mere fast Ophold. Hendes Sind var muntert og frejdigt med et vist djærvt Tilsnit. Hun var ret praktisk, men ellers ringe begavet, og hendes Kundskaber var meget smaa. Aldrig sparede hun sig selv for at gøre det godt for andre; det var i den Grad hendes Hjertes Trang, at hun næppe nogensinde selv tænkte paa, at det var et Offer.

Den allerstørste Del af sit Liv tilbragte hun paa Herregaarden Brolykke, hvor hun havde nok at gøre med at tage sig af Søsterens store opvoxende Børneflokk. Hun havde sit eget Værelse her, men der var rigtignok almindelig Gennemgang til Køkkenet; dog »Tante Bine« var ikke i mindste Maade fordringsfuld, det faldt hende vist aldrig ind, at nogen kunde tage Hensyn til hende. Senere blev en af Døtrene, Petrea, indlogeret i samme

Værelse og Tante Bine puslede om hende, som om en lille syg Kylling. — Naar Krigsraad Utke og hans Frue tog ud, hvilede hele Ansvaret paa Tante Bine, og hun havde ofte sin fulde Hyre med at holde Børnene i Ave, thi de mærkede jo godt hendes ringe Evner, men de holdt alle af hende, og nænte derfor ikke for Alvor at gøre hende imod. Naar hun kaldte dem ind fra Leg om Aftenen, plejede hun at tælle dem for at forvise sig om, at de var der alle. En Aften var de saa optagne, at de ikke agtede hendes Kalden oppe fra Trappen; der kom ingen. Endelig fik hun fat i Frits og lovede ham en Mark, dersom han fik dem samlede i en Fart. Jo, det skulde snart være gjort! Han fik dem ogsaa ind, lukkede Døren og sagde: »Her har Du hele Flokken, Tante Bine; giver Du mig en Mark til, saa driver jeg dem allesammen ud igen!« — En anden Aften blev hun ved at tælle om og om igen, hun syntes, hun manglede en. Jo, der var virkelig en for lidt. Saa maatte de alle ud igen for at opsøge den bortkomne. Hun fandtes da ogsaa efter nogen Tids ængstelig Søgen sovende paa en Brændestabel. — Tante Bine gik ganske tarveligt klædt, for det meste i en mørkeblaa Hværgarnskjole, og deltog ikke i Selskabslivet. Hun forstod at trække sig tilbage i Ubemærkethed, men dog alligevel at være noget. Heller ikke var hun bange for at sætte sin Vilje igennem ligeoverfor Søsteren, naar der var noget, hun fik i Sinde.

Da Petrea blev gift og bosat i Jylland, fantaserede hun ofte om at rejse over for at besøge denne; men hun var jo saa uvant med at rejse, at der kun blev lèt ad det. »Hvordan vil Du saa bære Dig ad, Tante Bine?« »Jo jeg kører til Middelfart og saa sejler jeg til Klat-Klat-Klat . . . !« Det var Klakring, hun mente, Overfartsstedet paa jysk Side; men videre kom hun aldrig paa den Rejse, Resten druknede i de andres Latter. løvrigt var hun selv den første til at more sig over sine egne Fejltagelser.

Tante Bine endte sin beskedne Tilværelse 30te April 1842. Ved Jorde-færden paa Brolykke 6te Maj holdt hendes Brodersøn Johan Ernst Heilmann

Jacobine Heilmann.

en kort Tale, hvoraf her skal anføres enkelte Brudstykker: »Det var ikke alene Blodets Baand, der gav hende Krav paa denne vor Kjærlighed, men det var hendes eget Hjertes oprigtige, uegennyttige, overbærende, selvop-offrende Kjærlighed Hvis alt det som glimrer i Verdens Øine, hvis Legemets Fortrin, hvis Guldets Glands, hvis glimrende Forstandsevner vare det Eneste, eller det Høieste, som fortjente vor Ærbødighed, da vilde jeg tie stille; men hvis der er noget høiere og bedre, — hvis Hjertets Fromhed og Godhed, hvis sand usminket Guds frygt og Retskaffenhed, hvis et freidigt og muntert Sind selv i Gjenvordighed og Modgang fortjene Agtelse og Ærbødighed fremfor hine Ting, da skal den vorde Dig til Deel, saalænge Dit Minde lever iblandt os. Ja! der hører Kraft til at bevare disse Hjertets Skatte, Kraft til at give Afkald paa saa meget af det, der gjælder meest i Verdens Øine, og som smigrer vor Egenkjærlighed, — og dog være venlig og god, glad og tilfreds, føielig og eftergivende. Du har viist os, at det ikke blot er muligt, men at det ogsaa er det ene Fornødne til Livets Lykke, som til den evige Salighed Derfor ville vi, om end med Vee-mod i Hjertet, dog med christelig Frimodighed istemme vor gamle Grav-sang, forinden vi udbære Dig til det sidste Hvilested: Saa samles vi til vore Fædre.«

CHRISTINA HENRIETTE HEILMANN fødtes 5te August 1774 og døde allerede 23de April 1776 af »Brystfeber«.

SOPHIE HEDEVIG HEILMANN bliver mærkelig nok allerede strax efter sin Fødsel, 15de November 1775, draget ind i finere Omgivelser end de fleste af hendes andre Søskende. »Hendes Naade Frue Generalinde Schøller« paa Margaard holder hende over Daaben, Jomfru Anna Schebye fra Elved og Major Overkamp er Faddere. Desuden skriver hendes Fader saaledes til Kammerherreinde Juel paa Ravnholt:

Velbaarne Frue!

Her en liden deylig Pige
Formælder sin Respect i Underdanighed,
Den rode i Rad, hun bede vil tillige,
At hende undes maae en særskilt Herlighed.
Som Tiende hun sig udbede vil den Lykke,
Især at give sig i Deres Naades Gunst,
Maae Deres Naades Navn til Minde hende smykke,

Sophie Hedevig da haaber ey omsonst.
 Og Moer, som er ret vel, dybt takkende fremtriner
 Og Far glad tegner sig
 en underdanig Tiener J. E. H.

Faa Aar efter hendes Fødsel flyttede Forældrene til Kerteminde; i denne By kom hun altsaa til at henleve sin Barndom. 1784 faar vi at vide af Hr. M. Gottschalck (se S. 97), at hun er »ædel«, hvilket turde være en temmelig luftig Betegnelse af et niaars Pigebarn. Om det ikke er en altfor poetisk Omformning af Sandheden, at han skriver: »Men lidet, saare lidt mit Øre fik at høre af deres Citharslag«, saa skulde hun altsaa allerede paa den Tid have dyrket Strengelæg saaledes, at det lod sig høre. Hun er derfor rimeligvis begyndt i en langt yngre Alder, thi hun var meget musikalsk, og havde et fint Øre for Harmonier. Nogen egentlig Undervisning deri fik hun ikke, uden hvad Faderen maaske selv har givet hende. Hun spillede paa de Instrumenter, der forefandtes i Hjemmet, Violin, Fløjte og Klaver. En ren og blød Sangstemme havde hun ogsaa, og vi kan derfor forestille os hende siddende hos Faderen i Mørkningen, medens han lærte hende de mange Sange, han kunde. Med sin barnlige Røst har hun hurtigt sunget dem efter og har ledsaget dem med simple Akkorder paa Klaveret eller Violinen. »Til Nattergalen«, »til Rosen«, »det hemmelige Ønske«, »til Phyllis, oversadt efter det Franske«, o. s. v. saaledes er Titlerne paa disse Sange; en noget sentimental og sværmerisk Poesi, iklædt en lidt barok Tonedragt med Kruseduller paa de mærkeligste Steder. »Til Rosen« f. Ex. er den reneste Rokokomusik, og man bliver derfor lidt forbavset ved at se den være et Udtryk for Ambrosius Stubs smukke og ukunstlede Stemningsdigt: »Du deylig Rosenknop«. — Sophie Hedevig voxede selv hurtigt op til saadan en frisk og blomstrende Rosenknop, og Sangene har fyldt hendes Hjerter med ubestemte Længsler, som hun ikke forstod. — Det var jo dengang slet ikke saaledes som nu, da saa at sige hele Verdens fantastiske Billedpragt gennem de lette Samfærdselsmidler udbredes for ens Fødder. Dengang var Horisonten snever, Tankerne gik næppe udenfor den lille By og dens nærmeste Omgivelser; til Brolykke allerhøjest, hvor hendes ti Aar ældre Søster var Husbestyrerinde.

En halv Milsvej fra Kerteminde ikke langt fra den sydlige Kyst af Halvøen Hindsholm ligger Herregaarden Brolykke. Den ejedes dengang,

i Begyndelsen af Halvfemserne, af HANS JØRGENSEN født 17de Marts 1766, Søn af Søren Jørgensen* og Sophie Hansdatter Lund. Her kom Sophie Hedevig Heilmann naturligvis ikke saa sjældent ud for at besøge Søsteren. Thi hvad rummede saadan en stor Gaard dog ikke af Herligheder for en liden Købstadpige. Her var den rette Baggrund for Ungdommens vage Drømme, for Følelsen af Livets Frodighed og Væxt. Men næppe naaede vel de første spæde Tanker om Kærlighed ret at sætte Blomst, før Skæbnen med voldsom Haand brød hendes Ungdomsliv af og modnede hende før Tiden. Mon det ikke har været en underlig Dag for hende, denne hendes syttenaarige Fødselsdag, d. 15de November 1792, da hun ægtede den 26aarige Hans Jørgensen og stod som Frue paa den store Herregaard. -- Og hvad havde hendes syttenaarige Hjerter ikke allerede gennemgaaet, da hun ni Maaneder efter, d. 16de Juli 1793 fulgte hans afsjælede Legeme til Graven. Elskovs Lyst, Moderglæde og Dødens Smerte, det erfarede hun altsammen paa det Stadium i Livet, der ellers betegner den sorgløse Ungdoms Flagretid — En purung og svag Kvinde som Øverste paa Gaarden, hvilket mærkeligt Spil af Skæbnen, hvilken ejendommelig Situation! Men hvor har dette ikke ogsaa præget hele hendes Liv, løftet hendes Energi, staalsat hendes Karakter. Hun er bleven fuldt voxen og udviklet paa faa Dage.

Hans Jørgensen døde af Svindsot; men iøvrigt vides intet om ham. Der findes en Akvarel malet af Christian Heilmann i 1794, altsaa efter Hans Jørgensens Død, hvor man ser ham sidde ved et Bord med en Skrivelse foran sig. Næsen er stor og svagt kroget, det synes, som om hans Søn Søren har lignet ham en Del (se Silhouetten Side 141). Billedet er iøvrigt saa daarligt gjort, at det ikke har kunnet medtages her; det morsomste derpaa er en gammel Jernkakkellov med Figurer paa Siderne og snoede Ben. Det ser ud, som om den i ydmyg Følelse af sin Grimhed trykker sig i den Grad op ad Væggen, at den bliver saa flad som en Pandekage. Bord og Stole har en livlig rød Farve og er af ganske tarvelig Form.

Saa var hun altsaa Enke, det unge Barn, endnu ikke fyldt atten Aar. Søsteren blev naturligvis paa Gaarden og styrede vel det meste. Og der

* Brolykke blev i 1735 købt af Kancelliraad Lorentz Petersen og solgtes efter dennes Enkes Død 1763 ved Auktion til Søren Jørgensen for 40100 Rdl. (Viby Kaldsbog). En Broder til Søren Jørgensen, Rasmus J., er omtalt Side 117. Hans Jørgensen fik Gaarden efter sin Fader, den var c. 500 Td. Land med 57 Td. Hartk.

har næppe heller været Mangel paa gode Raad fra Familie og bekendte. Ikke at tale om hendes Fader, den gamle Præst i Kerteminde; han har sikkert ikke sat sit Lys under en Skæppe, men har fartet fra Kerteminde til Brolykke, frem og tilbage, saa ofte hans Embedsgerning tillod det. Det har uden Tvivl moret ham at forsøge sine Erfaringer som Landmand paa disse større Forhold. En dygtig og praktisk Moder, der kunde staa hende bi med Raad og Daad, det havde hun jo ogsaa. Imidlertid — det gik kun saa som saa; der manglede den ledende Haand til at sætte Gang i det hele.

Mon det ikke undertiden har forekommet hende som en Drøm, alt det, der var hændet hende paa mindre end et Aar, som havde omformet hele hendes Liv og sat alle hendes Evner og Kræfter i Bevægelse. Hun sad jo nu næsten som Prinsessen i Eventyret med det halve Kongerige. Og se, Prinsen lod heller ikke længe vente paa sig. Han kom dragende fra det ukendte fjerne, hvor hans Faders Kongerige svandt i Taagerne; han havde glemt Navnet baade paa Fader og Rige. Men hvad gjorde det, JOHAN FREDERIK UTKE* var Mand for at staa paa sine egne Ben, og smuk og statelig var han tillige. En kraftig, bredskuldret Skikkelse med faste, sluttede Træk. En ejendommelig karakterfuld og energisk Profil viser alle Silhouetterne af ham, ret en Modsætning til de bløde Linjer i hendes. Intet Under derfor, at de begge følte sig stærkt tiltrukne af hinanden, og hendes toaarige Enkestand var dermed afsluttet. Den 12te Juni 1795 stod hun atter Brud i Viby Kirke, vistnok med et ganske andet Sind end første Gang.

Sophie Hedeveg Utke
f. Heilmann.

* Navnene paa hans Forældre kan ikke siges med fuld Sikkerhed. Efter en i Familien meget udbredt Tradition skulde hans Fader have været en højtstaaende Statsmand, hvilket skulde støttes af flere betydelige Ligheder med denne blandt Utkes Efterkommere. Intet tyder dog paa, at denne Tradition er rigtig. Efter andre Beretninger var han Søn af en Hofskræder Utke, der i Begyndelsen af Halvfjerserne boede paa Højbroplads. I Københavns Vejviser for 1773 findes en Skræder Johan Utge boende i Klosterstræde og i 1774 en Skræder Utke i Skoubogade. Det er uden Tvivl den samme Mand, Johan Friderich Utke, der 4de Maj 1750 tager Borgerskab som Skræder her i København. Han er født i Pommern. Det har imidlertid været umuligt at finde nogen Børn af denne i de paagældende Distrikters Kirkebøger. Heller ikke i Københavns Skifteprotokoller er det lykkedes at opdage ham, saa nogen sikker Forbindelse har ikke kunnet skaffes til Veje. — Johan Frederik Utke havde to Søstre. Den ene, Anna Cathrine, var gift med Præsten Wedseltoft i Raklev ved Kallundborg, den anden med en Snedker Wellmann her i København.

Johan Frederik Utke.

Hendes 34aarige Ægtefælle var født 9de Februar 1761. Som Landmaaler var han kommen til Fyn, hvor han udskiftede store Strækninger af Jorderne mellem Odense, Nyborg og Kerteminde. Saaledes naaede han ogsaa til Brolykke, og havde nu baade Prinsesse og Kongerige, — et udstrakt Virkefelt for en energisk Mand. Af et lille Nytaarsdigt fra 1797 kan man mærke, at Præsten i Kerteminde er særdeles henrykt over denne Svigersøn og har den største Respekt for hans Evner. Han var virkelig ogsaa den rette Mand. Den Dygtighed, hvormed han havde ordnet sine Sager, viste sig navnlig senere under Statens store Pengekrise, der bragte saa mange andre til Tiggerstaven. Thi Utke forstod at holde Brolykke oven Vand i de vanskelige Aar.

Med sin første Ægtefælle havde Sophie Hedevig en Søn, Søren, i det andet Ægteskab satte hun tretten Børn i Verden. En mægtig Børneflokk altsaa, der, efterhaanden som den voxede til, beredte Forældrene hundrede Glæder og Vanskeligheder. Thi som en gammel Præst i Fyn engang meget træffende bemærkede: »Børn er en Herrens Gave, men en Fandens Plage«. Og Brolykkebørnene var fremforalt livlige, thi de var alle sunde og raske og gennemgaaende ret vel begavede. Til at undervise de ældste Sønner blev der antaget en Student Stub, og til Døtrenes Undervisning en Lærerinde. Hun var der i tolv Aar, medens Stub forblev paa Gaarden lige til sin Død; i 24 Aar.

Utke selv tog sig imidlertid meget af Børnenes Opdragelse, og begge Forældrene var enige i ikke at forvænne dem paa nogen Maade. Efter hvad der berettes, har de været meget fornuftige i saa Henseende, idet de udøvede en vis praktisk Hygiejne, der bekom Børnene vel. Disse fik ganske uhindret Lov til at tumle sig i det fri, de gik let men ganske tarveligt klædte og blev tidligt vænnede til at tage Del i alle Slags Arbejder. Naar der saaledes skulde udføres et eller andet paa Gaarden, lod Utke det ikke ganske tørt foretage med almindelig Arbejdskraft alene, nej, han beordrede Skolen lukket paa en saadan Dag og satte alle Børnene i Virksomhed under sin egen Ledelse. Som da han f. Ex. en Gang beplantede en stor Bakke med Gran, og ved mange andre Lejligheder. Det var jo noget, der

gav Børnene stærk Interesse for alt, hvad der foregik omkring dem, og det gjorde dem tillige praktiske, da de herved fik god Lejlighed til at prøve deres egne Kræfter. Og Utke trættes ikke ved at give dem en fornuftig Forklaring paa enhver Ting.

En Ejendommelighed ved Brolykkes Beliggenhed var, at den havde en anden stor Herregaard, Hverringe, til saa nær Nabo, at man i den ene Gaard kunde høre, naar der kørte en Vogn ind i den anden. Brolykkebørnene kom derfor ofte sammen med Kammerherre Juels Børn paa Hverringe og foranstaltede mange Lege paa den smalle Eng, der adskilte de to Gaarde. Om Vintren var Skøjteløbning deres største Fornøjelse. Og at gaa paa Stylter var en Sport, som ivrig blev dreven af alle. Efterhaanden som de voxede, voxede Stylterne ogsaa med flere og flere Trin, indtil disse næsten naaede op i Mandshøjde. Meget musikalske var de næsten allesammen, og det tonede fra alle Kanter med harmoniske Understemmer, naar der blev sunget i Tusmørket. Enkelte af dem har endog komponeret flere smukke Smaating. Det betragtedes imidlertid som noget, der faldt af sig selv; det blev spillet og sunget, men ikke skrevet op. En Slags Musiklærer havde de dog ogsaa haft, thi da der engang kom nogle omrejsende bøhmiske Musikanter i Gaarden, var Utke bleven opmærksom paa en ung Knøs blandt dem, som spillede særlig godt. Han havde tilbudt ham at forlade Truppen for at undervise Børnene i Musik. Utke tog sig af den unge Fyr, Kuglerhed han, og han blev senere Organist i Kerteminde.

Denne Musiksans gav Anledning til mange Fornøjelser. Paa Fødselsdagene foranstaltede Børnene saaledes gerne en eller anden lille Festlighed med Sange, Optog eller lignende. Til Utkes Fødselsdag 1822 var der især gjort store Forberedelser. Den ældste Søn, Hans, der den Vinter opholdt sig paa Brolykke, havde givet sine Søskende Undervisning i Dans, hvori han selv var en Mester. Han havde indøvet forskellige Toure med dem, saa at det blev en hel lille Ballèt, der opførtes for Forældrene paa den omtalte Dag. Festen foregik i den store Havesal, hvor Fader og Moder var placerede i den ene Ende, medens der paa den modsatte Væg var op-
hængt et stort malet Skjold med deres Navnetræk og to Hjerter i rødt paa

Sophie Hedevig Utke
f. Heilmann.

hvid Bund. Langs Skjoldets Rand var anbragt smaa Kroge, og nu dansede efterhaanden alle Børnene frem for Forældrene Par om Par, hver med sin Krans i Haanden. Enhver afsang sit Vers til Faders og Moders Pris og figurerede dernæst tilbage til Salens Baggrund for at anbringe Kransen paa en af Krogene. Tilsidst fremtraadte den lille Adolphine ganske alene; hun sang sine faa Strofer og dansede sin Solodans særdeles nydeligt, og da hun sluttede med ogsaa at ophænge sin Krans paa Skjoldet, var dette helt omslynget af Blomster og Grønt. Nu faldt Koret ind fra alle Børnene og dermed var denne Del af Festen forbi.

Der findes opbevaret et morsomt Billede af hele den store Børneflokk. Det er klippet af den dengang bekendte Silhouetklipper Smidt, der gennemrejste hele Kongeriget paa sin Kunst og som satte sig selv saa højt, at han erklærede: »Der er kun én Napoleon og én Silhouettør Smidt«. Det var nok først efter Middagen, efter et godt Glas Vin, at han kunde være heldig med at faa Ligheden frem. Han klippede umaadelig hurtigt og af dobbelt Papir, saa at der altid blev to Billeder, som vendte mod hinanden. Efter et eneste prøvende Blik paa Model og Billede, naar det var færdigt, klippede han ubarmhertigt Halsen over paa dette, naar det ikke tilfredsstillende ham. Den store Brolykkesilhouet er klippet i tre forskellige Gange med adskillige Aars Mellemløb; dens fulde Længde er 78½ ctm.; her altsaa formindsket meget stærkt. Det første Grundlag er rimeligvis opstaaet i 1807, da Augusta var ganske lille. Det er hende, der sidder paa Moderens Skød. Paa dette Tidspunkt bestod Børnene af Søren, Hans, Sophie, Karen, Thrine, Lise, Frederikke, Henriette, Ernst, Frits og Augusta. De genfindes let paa Billedet i mindre og mindre Udgaver. Hans staar med Hunden Semire, men navnlig Ernst er en kostelig Buxetrold, baade Stilling og Figur er lige ypperligt grebne. Moderen med den lille Augusta danner en nydelig Gruppe; Linjerne i hendes Hoved og Hals er komplet henrivende. — Mange Aar efter, vistnok først i Tyverne, kom Jacob og Petrea til — de staar længst tilhøjre, — og endelig efter endnu nogle Aars Forløb, Adolphine, der er født 1816. Hun er som en halvvoxen Pige stillet foran Moderen. Mellem Hans og Adolphine er der i Virkeligheden en Aldersforskel af 20 Aar; paa Billedet ser det ud, som om de kunde være lige gamle.

Der er endnu en Person, som hører Brolykkefamilien til, og som derfor egentlig ogsaa burde have været anbragt paa den store Silhouet

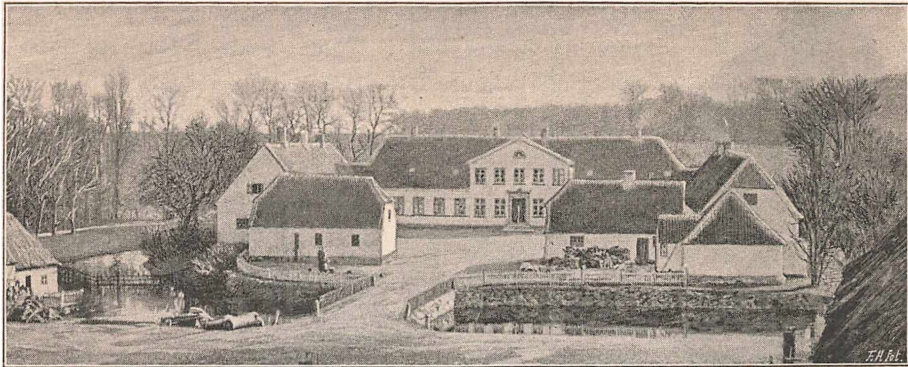

Den store Brolykkesilhouet.

staaende midt i Børneflokken. Det er den kære gamle Tante Bine. Uagtet hun alt tidligere er omtalt, er det kun paa sin Plads at mindes hende her, paa det Sted, hvor hun levede sit Liv — det meste af et halvt Aarhundrede. Hendes Søster, og Børnene naturligvis endnu mindre, følte vel næppe tilfulde dengang, hvor stor en Støtte hun var for dem alle. Det er først senere gaet op for dem, og som gamle Mennesker har Børnene sikkert ofte, naar Fortidsminderne dukkede op, sendt en venlig Tanke til den brave Tante Bine, som glemte sig selv for at gøre det godt for andre. Maaske var det ogsaa derfor, at hun selv blev glemt paa Silhouetten.

Efterat have hørt om det Liv, som Forældre og Børn levede sammen paa Brolykke, skal vi nu lidt nærmere betragte de Omgivelser, hvori dette foregik. Billedet paa Side 143 giver en ret tydelig Forestilling om Gaardens Beliggenhed. Egnen er smuk, hegnet af Skove, og Stranden kun en halv Fjerdingvej borte. Fra selve Bygningerne er der dog ingen Udsigt, de ligger lavt i en Dal. — Tænker man sig som Beskuer

staaende i Billedet, da har man bag ved sig Ladebygningernes tre Fløje, der indeslutter den store Mødding. Men lad os vandre over Broen og se ned i Gravenes grønlig Vand. Vi kommer da først til nogle mindre Huse, der tilvenstre for Indkørselen afgiver Bolig for Skytte og Tjener, tilhøjre for Mejerske og Piger; dèr er tillige Bødkerværksted. Nu træder vi ind paa selve den store Gaardsplads, hvis venstre Sidefløj rummer Skolestue og Utkes Kontor, medens der i den tilhøjre er Bryggeri og Mælkekælder. — Selve Hovedbygningen gør et ganske jævnt borgerligt Indtryk, men den ser net og hyggelig ud. Vi staar nu i den rummelige Forstue, i hvis Baggrund Døren netop er aaben ind til en lignende, der vender ud til Haven. Man kan gennem Ruderne se Foraarets første Blomsterflor tindre i Solstraalerne. Der stormer netop et Par af Børnene op ad Trappen til Værelserne ovenpaa, medens vi sagte aabner Døren tilvenstre, der fører ind til Dagligstuen. Der er ingen derinde, saa vi har Tid til at se os om. Jo, dog! En af Smaapigerne er kravlet op i Sofaen og banker ivrig paa Glasset af den store Silhouet, som hænger ovenover. Det morer hende aabenbart meget, da en af Fuglene derved langsomt daler ned fra Luften og sagte lægger sig til Hvile ved Rammens nederste Rand. Det lader næsten til at være en yndet Sport, hun driver. — Den store Silhouet staar kraftigt mod det lysegule Tapet af malet Lærred indrammet i Felter med forgyldte Lister. Fra Loftet titter smaa Englebørn ned mellem uldne Skyer op mod lyseblaa Himmel. Alle Møbler er af Mahogni og deres varme mørke Farve harmonerer godt med Væggenes lette Toner. Hver af de to temmelig brede Piller mellem de tre Fag Vinduer til Gaarden bærer et stort Spejl hvilende paa en Kommode med høje, slanke Ben. Foran Sofaen paa Bagvæggen staar et firkantet Bord uden Tæppe; paa hver Side en Dør, med et gammelt »Dørstykke« ovenover. Mellem den Dør, vi kom ind af, og Vinduet er der anbragt et Spillebord op mod Væggen. Over det et koloreret Krigsbillede, hvor en tapper General kæmper mod Kosakkerne, Hesten stejler og hans Chakot falder af. Paa den anden Side af denne Dør staar et lignende Spillebord; her danner et Kobberstik af Slaget paa Reden Pendant til det andet Bataljestykke. Derefter følger en Jernkakkelovn i tre Etager med aabne Rum. Paa den modsatte Væg er Døren ind til »Blaastuen«. Op mod Vinduet staar her et herligt gammelt Chatol, og paa den anden Side Døren Klaveret og en Stol med Noder. Alting skinner efter Foraars-

Herregaarden Brolykke.

rengøringen, Gulvets varme Vinterdække har maattet vige; Empiren passer ogsaa bedst til lyse Sommerdage. — Efter Tidens Forhold et særdeles stilfuldt Værelse.

Vi vandrer dernæst ud i den mindre Blomsterhave, der ganske begrænses af Graven. Tilvenstre fører en Bro over til den langt større Have. Fra denne fordyber vi os i Skoven og naar efter faa Minutters Forløb den aabne Strand, hvor Storebælts Bølger ruller op over Sandet, og hvor vort Blik møder omtrent de samme Omgivelser, som Zoëga allerede tidligere har skildret for os. —

Til Odense gik Turen fra Brolykke ikke saa sjældent. Man holdt nok af at more sig lidt, ved Klubballer eller andre Festligheder. Naturligvis kom der ogsaa overordentlig mange Gæster, man omgikkes Egnens Herregaardsfamilier, og da Børnene efterhaanden voxede til, bragte de deres bekendte med hjem i Ferierne. Det var et livligt Hus.

Sophie Hedevig var den, der mest holdt af Selskabeligheden. Utke naturligvis ogsaa, men han var en mere indesluttet Karakter; oftere ordknap og tavs end meget talende. Navnlig saaledes, som Silhouetten Side 138 giver ham, er dette tydeligt. Mundens faste Linjer ligesom stænger for Ordet. Den enkle og strænge Form af Pande og Næse tyder paa en udpræget Individualitet. — Dette passer ogsaa godt med, hvad der fortælles om ham, at det var ikke en hvilken som helst Gæst, han gad snakke med; og naar der undertiden kom fremmede, som ikke passede ham, tog han uden videre sin Bøsse og Jagttaske, fløjtede ad sin Hund og forsvandt. Til

Sophie Hedevig Utke
f. Heilmann.

andre Tider kunde han være næsten barnlig kaad, som da han f. Ex. d. 15de Novbr. 1806 sidder og maler et længere Rimeri op til sin »lille Fie« medens Fødselsdagschokoladen koger. Han skæmter med, at hun alt er bunden til ham ved »elleve Smaa« og spørger hende, hvad hun mener om endnu et tolvte Baand, om det formaar at trække Knuden fastere? — Paa den anden Silhouet af ham (S. 145) er alle de stramme Linjer ligesom brudte, den er rimeligvis fra en ældre Alder; der er som et Drag af Smerte om Bryn og Mund. Han havde skrantet en Del i flere Aar; den stærke Mand var bøjet af forskellige Sygdomme, som var blevne forsømte og daarligt behandlede af tarvelige Provinslæger. Han besluttede da i Som-

meren 1824 at tage til København, hvor han lagde sig ind paa Frederiks Hospital. Den 22de September skulde en af hans Døtre have Bryllup, og det havde været hans Haab at blive saa vel, at han kunde komme hjem til den Tid. Men da han efterhaanden mere og mere følte, at han ikke vilde overstaa Sygdommen, lod han skrive hjem, at Bryllupet ikke maatte udsættes, men skulde holdes alligevel paa den bestemte Dag. Det blev en trist Fest paa Brolykke, thi alle savnede den kære Fader. Dog fik de først bagefter at vide, at han var død paa selve Bryllupsdagen. Han blev bisat i København og senere ført til Viby Kirkegaard, hvor Begravelsen først fandt Sted 8de December 1824. — Utke var som Kystbefalingsmand og Landinspektør bleven udnævnt til virkelig Krigsraad i September 1808; han var tillige Frimurer, og vistnok højt oppe i Graderne.

Nu sad Sophie Hedevig altsaa for anden Gang Enke; men Forholdene havde jo forandret sig meget siden sidst. Af hendes Børn var de fleste voxne, det yngste otte Aar gammelt. Hendes Søn Ernst overtog Gaardens Drift, men ellers styrede hun alt selv. Og hun gjorde det med megen Dygtighed. Hendes Karakter havde jo, som tidligere nævnet, modtaget et stærkt Særpræg af den Livsskæbne, der var bleven hende til Del. Den havde udviklet hende til en myndig Kvinde, sikker paa sig selv i Følelsen af de Prøvelser, hendes Evner havde gennemgaaet. — I 26 Aar sad hun nu som Frue paa Gaarden; Børnene giftede sig, Børnebørnene voxede til

og en hel ny Ferieungdom tog efterhaanden Brolykke i Besiddelse. Hun gav sig i Regelen ikke meget af med Smaabørnene; dog kendte hun sikkert alle sine mange Børnebørn, men sad mest stille og iagttog dem. Overfor hendes egne Børn var en vis Djærvhed i Opdragelse og Behandling med Held bleven gennemført; saaledes havde hun f. Ex. under en Meslingeepidemi lagt alle Børnene ind i samme Værelse for at de skulde faa Sygdommen paa engang. Men naar noget af det samme undertiden gav sig Udslag overfor Børnebørnene, saa forekom det den mere forfinede Samtid ganske uforstaaeligt. Hendes Mening var blot at gøre dem haardføre og uforfærdede, og naar de om Vintren prøvede Isens Tykkelse paa Gravene, kunde det derfor falde hende ind at sige: »Den af Jer, der først falder i, faar en Mark«. Eller som da hun engang laa syg og beordrede nogle af dem til uden at kny at smage paa den bitre Medicin, hun selv fik.

Johan Frederik Utke

Flere af hendes Børn og Børnebørn boede saa nær, at hun meget ofte kunde samles med dem. Nogle af Børnebørnene opholdt sig endog paa Brolykke i længere Tid, men hun kunde alligevel føle sig noget ene, thi hun elskede Selskab og havde jo ogsaa haft ni Døtre om sig. »Gid jeg havde dem alle herhjemme«, sagde hun saaledes engang; men hendes Svigersøn Schytte udmalede hende da et saa komisk Billede af ni gamle Frøkener paa Rad i Salen, hver med sin Rok, at hun frafaldt sit Ønske igen.

Det var dog ikke alene Børn og Børnebørn, der gæstede Brolykke. Den blev efterhaanden, som Tiderne gik, en yndet Samlingsplads for hele Slægtens Ungdom og for mange andre tillige. Navnlig Sommertidens glade Feriedage er for de flestes Vedkommende fast knyttede til Navnet Brolykke. Man skulde derfor tro, at Traditionen vedrørende dette Afsnit af vor Slægts Historie var overordentlig rig og at der fra disse mange forskellige Mennesker maatte kunne erholdes fyldige Oplysninger ikke alene om deres Samtid, men ogsaa om, hvad de havde hørt berette om Fortiden. Det er imidlertid slet ikke saa. Det synes, som om denne Ungdoms mest udprægede Sans har været at more sig, men at dens Tænke- og Opfattelses-evner har været meget lidet udviklede. Alt, hvad der fortælles, er holdt i

saa almindelige og lidet karakteriserende Udtryk, at det ligesaagodt kunde passe paa alle andre Personer og Steder*. — Thi at der kunde fortælles adskillige interessante Historier om den Romantik, hvormed hele denne Ungdoms første Elskovsleg fyldte Skov og Gaard, det ligger udenfor al Tvivl. Imidlertid, Træer og Mure og drivende Skyer er tavse Vidner. Og kun i et enkelt gammelt Frøkenhjerter maaske spirer der endnu friske Mindeblomster med Duft fra hin Tid; en Duft, der beruser mere end hed Vin.

Hver Gang Huset om Sommeren fyldtes med Gæster, var Fru Utke rigtig i sit Es, og hendes huslige Dygtighed viste sig da fra den mest glimrende Side, thi alt gik saa lydløst og præcist, at man aldrig mærkede nogen Travlhed i Huset. Naar den glade Ungdom havde sværmet om i Mark og Skov og træet og sulten vendte Næsen hjemad, da kunde der næppe tænkes et mere oplivende Syn end det lange, smukt opdækkede Spisebord i den store, kølige Havesal. Man lod da ogsaa hendes Gæstfrihed vederfares fuld Retfærdighed. — Kunde man saa om Aftenen give en eller anden lille Scene, udføre Ordsprog eller arrangere Tableauer, da var Fru Utke den taknemmeligste af alle Tilhørere og hun følte sig fuldt ud gengældt for al sin Møje. Mild og bred og gemytlig sad hun da og saa paa de unges Løjer, ganske saaledes, som vi ser hende paa Billedet her. Hvor prægtig og ejendommelig karakterfuld er ikke den hele Skikkelse. Der lurer en Skælm i Øjet og Smilet om Munden er uimodstaaeligt. Og saa den helt monumentale Maade, hun sidder paa; man føler, at hun nu har sat sig tilrette ikke alene efter Dagens, men ogsaa efter Livets Arbejde. Billedet giver en udmærket Forestilling om hendes Ydre som ældre.

Men Udtrykket kunde ogsaa skifte. Syntes hun, at man gik over Stregen, da forsvandt Smilet strax og hun var atter den myndige Borgfrue. Saaledes blev der en Aften i Sommerferien danset i den store Sal til

* Som Paradigma kan her anføres følgende Brudstykke af et Brev: »Ganske vist er jeg kommet der adskillige Gange, men det var meest i min pure Ungdom, i den Tid, hvor man ikke reflecterer over noget særligt og er glad med de glade. Jeg kan kun sige, at jeg altid befandt mig saa vel der, blev venligt modtaget og morede mig deilig. Der var altid i Sommer-tiden en Del af den store Familie samlet i deres gamle Hjem og der var smukt og fornøieligt at være. Gamle Fru Utke kan jeg saa godt erindre; hun staar for mig som en smuk, rar og venlig Kone, vistnok med gode Evner, da hun udmærket forstod at styre sin store Bedrift og mange andre Anliggender.« — Enhver kan sige sig selv, hvad det vilde blive for en Slags Personalhistorie, der skulde skrives paa Basis af saadanne Meddelelser. Og dog maa dette Brev absolut henregnes til de bedre.

Klavermusik; der var mange Gæster, og alt gik saare fornøjeligt. Men Fru Utkes Yndling, Sophie Juel Brockdorff, som hun altid helst havde i sin Nærhed, blev der, maaske netop af den Grund, ikke danset saa meget med. Hun kaldte da sin Dattersøn Vilhelm Schytte hen til sig og sagde: »Vilhelm, Du har ikke danset med Sophie«. Han rettede da sin Forsømmelse, men det smagte ham ikke, og i Kaadhed førte han derfor Sophie saaledes, at hun faldt midt i Dansen. I samme Nu, som Fru Utke saa dette, rejste hun sig op og sagde bydende til dem, der spillede: »Hold op! her danses ikke mere i Aften!« —

Saa svinder da Slægtens lyse Sommerglæder for Efteraarets Storme. Høstens Taager tilhyller Brolykke for stedse. Sophie Hedevig Utke døde efter et langt og virksomt Liv 2den Juli 1851; Gaarden gik over paa andre Hænder og snart efter helt ud af Familien. Forbi, forbi, det er saa Jordlivets Omkvæd.

Som tidligere omtalt styrede hun ved sin Søn Ernsts Hjælp Gaardens Drift lige til sin Død. Sine Folk beholdt hun længe, og de gamle Tjenestefolk udgjorde efterhaanden en hel Samling Originaler. Underligt nok holdt hun ud med dem, uagtet hun ikke alene havde Mistanke, men soleklare Beviser for, at adskillige af dem bedrog hende. Dog, det vidner om hendes gode Hjerter. Flere af dem var gifte og bosatte i Huse, som tilhørte hende.

Det ligger udenfor denne Bogs Plan at skildre Slægtens Døtrebørn. Sophie Hedevig Utkes fjorten Børn skal derfor blot ganske kortelig omtales. Kun faa Dage efter hendes Begravelse døde hendes ældste Søn Oberstlieutenant Søren Jørgensen. Han havde efter sin Stedfader antaget Tilnavnet Utke, var gift med Elisabeth Augusta Donslund og havde 5 Børn.

Sophie Hedevig Utke f. Heilmann.

Rækkefølgen af de øvrige er saaledes: Hans Utke, Lieutenant, ugift. Sophie Magdalene Utke gift med Distriktslæge P. C. Larsen i Bogense; 7 Børn. Karen Utke gift først med Lieutenant P. Dahl; 5 Børn. Senere med Gaardejer Schwartz; 2 Børn. Anna Cathrine Utke gift først med Proprietær Carl Døcker; en Søn. Senere med Købmand Andreas Cappelen; 3 Børn. Elisabeth Utke gift med Pastor Lehn i Mesinge; 4 Børn. Frederikke Hedevig Utke gift med Skovrider Damm; 6 Børn. Henriette Utke gift med Oljemøller, senere Godsejer, Vilhelm Schytte; 4 Børn. Johan Ernst Utke gift med Kristine Rasmussen; 2 Døtre. Frederik Christian (Frits) Utke, cand. phil., gift med Augusta Decker; en Datter. Augusta Utke gift med Baron Frederik Juel Brockdorff til Schelenborg og Taasinge; 3 Børn. Georg Jacob Utke til Ejergaard gift med Anna Kjær; 2 Børn. Petrea Utke gift med Pastor J. E. Heilmann i Bjerreby (se femte Afsnit). Adolphine Utke gift med Pastor R. C. Heilmann i Eilby (se syvende Afsnit).

CHRISTIAN HEILMANN.

»Med Fader-Ømhed slaaer mit Hierte
O kiere Søn i Dag for Dig!
Og Hun, som bar Dig under Hierte,
Foreener glad sin Bøn med mig:
O gode Gud som alting kan
Velsign vor kiere Christian!«

Saaledes skriver den gamle Præst i Kerteminde d. 28de Februar 1796 til Sønnens 18aarige Fødselsdag. Christian* gik dengang endnu i Odense Skole og Faderen opnaaede ikke at se sine gode Ønsker opfyldte. Han døde jo i Aaret 1800, og Christian havde først det samme Foraar taget Filosoficum med laud. efterat være bleven Student med haud. 18de Oktober 1799. Men der var langt igen til Embedsexamen, og Livets Maal og Lykke laa endnu saa fjernt ude i Fremtiden. Han havde kun sig selv, sine egne Evner at støtte sig til.

I Besiddelse af et afgjort Tegnentalent vilde han uden Tvivl have passet bedst til at blive Maler, men Faderen, den gamle Præstemand,

* Den største Del af Stoffet til Christian Heilmanns Biografi er meddelt af hans Datter Fru Lone Rosthøi. Disse Meddelelser er dernæst supplerede med Uddrag af Provst Daniel Smiths efterladte Optegnelser i personalhistorisk Tidsskrift, anden Række, første Bind, S. 195—202, andet Bind S. 34—38 og 44—45, hvilke fremtræder som direkte Citater i det følgende. Med Undtagelse af en enkelt tilhører alle Originalerne til de benyttede Billeder Fru Rosthøi.

efterlod ham intet, og mente derfor at sørge bedre for ham ved paa det bestemteste at paalægge ham at blive Jurist. Det var haardt for ham at holde Tankerne ved disse for ham saa uendelig tørre Sager, og man kan just heller ikke sige, at han forhastede sig for at faa Ende paa Studierne. Han tilbragte glade Studenterdage sammen med andre ligesindede og nød Livets friske Vaar uden nogen Tanke paa den Dag imorgen, mere naivt end vi formaar at leve nuomstunder og med den samme sorgløse Frejdighed, som han bevarede hele sit Liv igennem.

I København omgikkes han næsten udelukkende Malere og Musikere, thi Musik var ham saa godt som en Livsfornödenhed, og han spillede selv lidt paa alle Instrumenter, men bedst paa Fagot og Violoncel. En Del af disse Omgangsvener havde sluttet sig sammen i en lille Kreds af udvalgte, der delte Livets Glæder med hverandre. Instrumentalkvartetter udgjorde en Del af Herligheden, og Christian var selv en af de mest aktive Deltagere. Det var næppe synderlig velhavende Folk, der her kom sammen, thi det fortælles, at de havde kun reven Ost paa deres Smørrebrød og saa pustede endda undertiden de blæsende Instrumenter Osten af. Det hed sig ogsaa, at det var en daarlig Kavaller, som ikke brugte for 4 Skilling Traad hver Dag ved Morgentoiletet.

Hvor levende træder ikke disse Tider frem for vort Blik gennem saadanne tilsyneladende Smaating. Den snevre Sammenslutning, de smaa Glæder, hele dette Nuets Liv, vegeerende fra Dag til Dag. Men vi formaar endnu tydeligere at sætte os ind i hine Dages Forhold. Blandt Christians Venner i København var der ogsaa en stud. theol. Daniel Smith*, en usædvanlig fornøjelig Personlighed. Han kom til at staa Christian meget nær, og senere i Livet knyttedes de yderligere sammen ved nære Slægtskabsbaand. I sin efterladte Selvbiografi giver han Ungdomstidens Oplevelser med Øjeblikkets friske og klare Farve; hans Venner bliver ogsaa vore Venner, naar vi læser derom, saa det er bedst strax at give ham selv Ordet. Det er Tidsrummet 1805—1806, han først skildrer og efter at have fortalt om nogle andre Studenterbekendtskaber, skriver han:

»Dog det er paa en Tid at jeg vender mig fra disse mindre behagelige Skikkelser og til nogle, som er lysere, — og da staae I, Thomas Reutze og Christian Heilmann lyslevende for min Tanke, som vort Valgsprog

* Daniel Peter Smith f. 1782, sidst Provst i Stege, entl. 1858, død 1871.

»Commertz und Tugend«. Hver Torsdag Aften mødtes vi Kl. 7 hos Reutze i Rosengaarden, bankede 3 Gange paa Døren og afgav Parolen, og ingen andre indlodes. Vi skrev da Værker, som Heilmann illustrerede med sine fortræffelige Tegninger. Siden, da Arbeidet blev ham uoverkommeligt, admitteredes Eckersberg og Stub samt der Alte von Berge Cand. Vogelius, som hjalp Reutze og mig til at forfatte vore udødelige Værker. Naar en Tegning eller et Vers var fortrinligt, saa satte Reutze det i Glas og Ramme til næste Møde. Resten opbevaredes i Archivet, paa hvis Omslag Heilmann havde tegnet en prægtig Pudelhund, med en Tobakspibe i Munden, og vi udnævnte Reutze til vor Geheime-Archivarius og da der just ligeoverfor i Rosengaarden boede den virkelige Geheime-Archivarius, som i Bladene blev takket for hans Humanitet, saa lod jeg ligeledes i Avisen indrykke en Taksigelse til vor Geheime-Archivarius i Rosengaarden for hans store Virksomhed og Troskab i at bevare de kostbare Manuskripter m. v. — næste Torsdag var Avertissementet indenfor Glasset paa Væggen. Dog — jeg maa især skildre lidt Thomas Reutze, der i alle Henseender var en Særling men en elskværdig og talentfuld Særling. Han var 6 Aar ældre Student end jeg og vist nok 8 Aar ældre Menneske, en høi rank Figur, uden Halstørklæde, sort Silkevest og altid propert men ens klædet, skjønndt han eiede kun samme Dragt. Han var en god Philolog og Mathematiker, forstod ypperlig levende Sprog og spillede Klaveer som en Mester. Han læste ikke til nogen Examen, og underviste ikke mere, end han behøvede til sin Underholdning, underviste helst paa sit Værelse i Negligée meest Søkadetter og nogle Enkelte i Mathematik, Musik og — Fægtning, som han og vilde lære mig, men jeg foretrak Pennen for Floretten, hvorfor han gav mig Navn af »der friedsame«. Heilmann hed Christian Links for at skille ham fra Christian Rechts og han selv hed Græven (Graf Reutze der 44ste). Studenterfriheden var ham over alle Ting. At tænke paa Embede i Staten var ham modbydeligt. Hans vigtigste Eiendom var en god Bogsamling, og uforstyrret Roe til at studere var hans Lykke. Dernæst Omgangen med os — NB. paa bestemt Tid og paa hans Værelse. Der hang vore Piber, der drak vi The og til Aftensmad Smørrebrød og sorte Ræddiker. Men paa Bordet maatte altid Smørottingen, som han fik fra sin Moder i Fyen, og naar det hændte Ottingen, hvad der kan vederfares en Tønde, at den blev tom, købte han et Pund Smør, som vi med opkiltrede Ærmer maatte

søge paa Ottingens Bund. Et Træk af hans sære Friheds Manie maa jeg dog fortælle. En Aften inviterede han Christian og mig for at tage Afsked med os, da han et Par Maaneder vilde reise til Fyen. Chr. Heilmann var hans Skolekammerat og Fyenbo og sendte mange Hilsener med ham. Men hvad skeete? Medens Heilmann og jeg længtes efter hans Hjemkomst og vore Commers Aftener, hændte det sig, at vi en Morgen meget tidlig fik Lyst til at gaae i Frederiksberg Have og — see da blev vi Reutze vaer, hvor han sad paa en Bænk og læste. Vi kom da bag paa ham, og han udbrød: »er det Kjøbenhavnere, som paa denne urimelige Tid gaa i Fredsbære Have? Naa — ja ja da — saa maa jeg vel aflægge mit incognito og fortælle Jer, at jeg een-gang vilde være i Roe og ene med mig selv. Jeg fik en Underviisningstime i Mathematik hos en forbandet fornem ung Herre, der ikke vilde gaae ind til mig. Seer I, saa gik jeg til ham, som betalte i Rdl. for Timen herude. Den Rdl. fortærer jeg daglig hos Mad. Kjerulff og tilbringer Tiden paa mit Kammer undtagen Morgen og Aften her i Haven, inden Kjøbenhavnerne mylre herud, og naar de ere mylrede hjem.« Da han nu engang var røbet, sagde han Farvel til Timen og Mad. Kjerulff og vi begyndte vore Aftener igjen. . . . Jeg skiltes med Sorg fra Reutze, Heilmann og alle mine Venner, da jeg i Juli Maaned 1806 forlod Universitetet som designeret til Adjunct ved Roskilde Skole, . . . kun Heilmann fulgte mig til Vogns.«

Kunstkenderblikket,
Tegning af Christian Heilmann.

Der findes desværre ikke opbevaret en eneste af de Tegninger, hvormed Christian oplivede denne Vennekreds. Adskillige fra en senere Tid er dog endnu i Behold, og de bærer Præget af en virkelig kunstnerisk Begavelse, der ved alvorlig Uddannelse vel kunde have naaet den Modenhed, som er nødvendig for at skabe kunstneriske Værdier. Men de Forhold, hvorunder han levede, begunstigede ikke en saadan Udvikling. Hans Pen eller Blyant blev nærmest kun en harmløs Underholdningsgenstand, som endnu glæder vort Øje ved det Lune, den er et Udtryk for. En hel Del af hans Tegninger vil blive gengivne i det følgende,

den her vedføjede (Side 151) er et godt Exempel paa, hvad han formaar. Mandens kunstige Mine af forloren Dybsindighed og Forsøg paa at imponere ved overlegen Kritik er ret godt anslaaet i Tegningen. Men saasart Christian Heilmann forsøger at give noget dybere og mere kompliceret, da glipper det ganske for ham. Han manglede ogsaa den Energi, der udkræves for at løse større Opgaver.

Man har et Portræt af ham vistnok fra denne Periode, da han omgikkes Daniel Smith og Reutze. Det er en Akvarel af en ubekendt Maler, og skal have lignet ham ganske godt, langt bedre end det Side 165 gengivne Maleri af Eckersberg. Det er derfor kedeligt, at den trods gentagne Forsøg har vist sig at være ganske umulig at reproducere til almindeligt Bogtryk. Farverne er uheldige for Fotografering og Formgivningen kun ringe. Christian gjaldt for at være et kønt ungt Menneske, var velbygget og velvoxen og havde brunt krøllet Haar. Paa det omtalte Portræt sidder han iført en brunlig Frakke med venstre Haand hvilende over Stoleryggen. Ansigtet, der er vendt lige mod Beskueren, er temmelig rundt, Trækkene bløde, og han ser noget alvorlig ud, men det var han slet ikke i Virkeligheden; han havde tværtimod et muntert Sind, og hans Ord var ofte træffende vittige. Satire var i Regelen hans eneste Udtryk for, at noget ikke ret faldt i hans Smag.

Daniel Smith, der alt i nogle Aar havde været forlovet, var nu kommen i en fast Stilling og tænkte, som naturligt er, paa snart Giftermaal. Dette Bryllup fik en meget stor Indflydelse paa hele Christian Heilmanns Liv. Det kom til at tilhøre den Skat af Minder, som han nu gemte i sit Hjerte, og det er derfor morsomt, at vi sammen med Vennerne gennem Daniel Smiths Skildring kan deltage i den fornøjelige Fest.

»Da jeg d. 31te October 1806 skulde vies i Holbæk gav min Fader mig Tilladelse til at indbyde til Bryllupet et Par Studentervenner for, som han sagde, at Gildet kunde blive lystigt. Jeg bad da Christian Heilmann og Thomas Reutze, to Navne, der uudsletteligt ere skrevne i mit Hjertes Bog . . . Min Broder, Marstrand* og de to Studentervenner arriverede ogsaa ganske rigtig efter Faders Indbydelse. »Da Marstrand og Petra havde Bryllup, gik de og fjoggede omkring, tavse og mørke, som om der var

* N. J. Marstrand, Kommerceraad, gift med Petra O. Smith, var Fader til Maleren Vilhelm M. (f. 1812) og Premierlieutenant Osvold M. (f. 1810). Daniel Smith ægtede Noline Sophie Colding.

timet dem en Ulykke«, sagde min Fader til mig, og fortsatte: »nu vil jeg spørge Dig om ikke et Bryllup skal være muntert, og om Du vil lade mig gjøre det saa lystigt, jeg vil?« Jeg gav mit Samtykke og forberedte Line paa Spektaklet . . . Ved Maaltidet indtraf en Begivenhed, som frembragte den Munterhed, der siden steg mere og mere. Min lille Brud havde til Sidekammerat res. Capellan Lyngbye, der vilde ret sætte sig i Lave, da Skinken og Langkaalen kom, men da knækkede Stolen under hans Vægt, og han gik baglængs til Gulvet med Benene i Veiret, men ak! greb for at redde sig Kaalfadet og dernæst med samme Fingre fat i min stakkels Bruds Kjole som beholdt Sporene af Kaalen. Man loe ad ham, men jeg maatte dog beklage Kjolen. Efter Bordet klædte hun sig om, og nu kom Fader, efterat Caffen var drukket, ind i Stuen og raabte: »spil op Jacob Spillemand!« Det var Marstrand, og til hans Fiol kom saa Christian Heilmanns Clarinet. Derpaa tog Fader mig ved Haanden og hele det øvrige Selskab af Mænd, medens Søster Helene førte Qvindetoget, og løb os, som fordem var Bryllupsskik hos Bønderne, af Lauget, ved hvilken Leilighed Fader brugte de Uqvemsord: »Lad os løbe ham lige af Drengelauguet i Mændenes!« Herre Gud!

Provst Troels Smith,
Tegning af Christian Heilmann.

jeg var dog 24 Aar gammel, men ak! uden Skjæg. Nu gik det gennem alle Stuerne og Udhusene i en rivende Fart. Veien gik ogsaa over Møddingen. Der blev Hr. Lyngbye siddende. Paa samme Viis og Sted blev min Faders 2 gamle Søstre stikkende. Vi loe og fore videre og ved vor Tilbagekomst fandt vi Lyngbye siddende anstændig med sin Kridtpibe mellem de gamle Damer. Nu lod Fader mig give en hvid Nathue paa og Line en Natkappe, idet de bandt for vore Øine og snurrede rundt med os, for at vi skulde søge hverandre op, og se — til alles Fornøielse greb jeg min gamle Kone, Jomfrue Hoffmann. Til Slutning maatte jeg føre en Dands op med Line iført vore Nathuer. Fader var i et Perlehumour, og

da vi endelig skulde sige Godnat, og Line og jeg vare komne i vort Kammer, gjorde de Unge et saadant Spektakel, at jeg halvt afklædt maatte med et Stykke Brænde i Haanden jage dem ud af Stuen. Men da jeg steg i Seng, fik jeg et alvorligt Stød zum guten letzt af et Par Sølvsaltkar, der af Caspar vare praktiserede under Lagenet. Tredie Dagen efter gav Bagger et Gilde for os, og Dands om Natten, og 2 Dage efter drog vi tilbage til Roskilde, ledsagede af et Par Vogne, nemlig Fader, Sødskende, Svogre og mine 2 Venner. Og — hermed ender mit Ungkarleliv med et Skrald.«

Den gamle Provst i Holbæk hed Troels Smith (f. 1744, d. 1823) og havde været gift med Anna Agnete Plum. Hans Hustru var død 1805 efterat have skænket ham elleve Børn. Han var altsaa paa dette Tidspunkt Enkemand og Datteren Thea styrede Huset for ham. Naar vi sammenholder Sønnens Skildring af ham under Bryllupsfesten med de her vedføjede morsomme Tegninger af Christian Heilmann, da træder hans Personlighed os tydeligt imøde. Det er en Præstetype, som ganske hører Fortiden til, præget af en jævn, bred, landlig Gemytlighed. Paa det første af Billederne er han bleven afbrudt i sine rolige Studier, han kaster et ærgerligt Sideblik til Fredsforstyrren. — Den anden Tegning viser os ham opskræmmet om Natten ved Datteren Theas Puslen omkring i Huset. Han har rimeligvis siddet og læst og var ved at gaa i Seng, nu styrter han ind, halvt paa-klædt og i stærk Bevægelse, overbevist om, at det er Tyve. Piben er rigtignok hans eneste Vaaben, men den løfter han ogsaa i komisk Iver for at forsvare sin Ejendom. Imidlertid møder ham kun Datterens Latter, og et Øjeblik efter ler han naturligvis selv ligesaa hjerteligt af den hele Forskrækkelse. Nathuen har aabenbart været ham et ligesaa kært Stykke som Piben; den er han udrustet med paa begge Billeder. —

Om Christian havde været Digter, han vilde have hidkaldt alle ni Muser for at besynge denne Bryllupsdag, der vakte hidtil ukendte Følelser til Live i hans Bryst, og som fik Sjælens skæreste Blomsterkalk til at aabne sig i stille Undren. Han blev her greben af den første varme, dybe Kærlighed, hin »Hiertets Jomfruedom«, som Johannes Ewald siger, »der umelig kan tages af meer end een.« Det var Provstens næst yngste Datter, den syttenaarige Mille, der ejed Glød og tændte Lue i Christians hidtil saa sorgløse Sind. — Hele den første Ungdoms friske og uberørte Poesi var over hendes yndige Skikkelse, hvis Former mindede om Antikens skønneste.

Uden at være regelmæssig smukt havde hendes Ansigt det reneste Præg af barnlig Uskyld. Hovedet sad kønt paa den fine, slanke Hals; Panden tyngedes ikke af tunge Tankers Skyer, men gyldengule Lokkers Krus svævede som lette solbelyste Skyfnug hen over den. Det gik da saaledes som Daniel Smith skriver, at »Heilmann blev dødelig forelsket i den 17aarige

Provst Smith tror der er Tyve, Tegning af Christian Heilmann.

Mille, men som en ærlig og nobel Sjæl ytrede han Intet for hende, eftersom han endnu ikke havde Embedsexamen. Han skjulte sin Smerte ogsaa for mig og vi ahnedet intet.« Han var jo kun en fattig Student med meget lange Udsigter, han kunde ikke tænke paa i nogen nær Fremtid at hjemføre hende som Brud.

Det var derfor som et andet Menneske, at Christian drog fra Holbæk tilbage til København. Hans Hjerter var fyldt af Haab og Længsler og Tvivl, som han ikke før havde kendt, men som maatte holdes nede; der var ikke andet for. Nu havde han heller ikke mere Daniel i Byen og

Reutze trak sig end mere ind i sig selv. Krigsaarene kom og bragte Sorg og Uro. Christian var Kaptajn ved det oprettede Studenterkorps og mødte som saadan paa Volden under Bombardementet. Her traf han Reutze i en meget lidet krigerisk Paaklædning. Reutze havde ogsaa indmeldt sig i Korpsset, men vilde ikke trække i Uniform; han havde desuden forskelligartede Fodtøj paa Benene paa Grund af en daarlig Fod og frembød derfor et ret komisk Skue imellem de øvrige. Christian gik aldeles uskadt ud af Kampen, hvorimod den stakkels Reutze fra Volden var Vidne til, hvorledes en Bombe slog ned i det Hus, hvor han boede. Alt hvad han ejede og havde, alle hans kære Bøger gik op i Luer; han var nu en hjemløs Fugl. Imidlertid havde Daniel Smith faaet Anmodning om at skaffe en Huslærer til en ung Grev Schack, der opdroges hos sin Morfader Grev Lerche. Han tænkte strax paa Reutze og opsøgte ham i København: »Med Nød og Næppe fik jeg Reutze til at høre paa Vilkaarene, der sandelig vare fordeelagtige nemlig 600 Rdl. i Gage og alting i Huset, og 400 Rdl. i Pension, naar den unge Herres Opdragelse var fuldendt. Efter nogen Betænkning modtog han Pladsen, der jo for ham, der ingen Embeds Examen havde, var en Livsforsørgelse. Da han var ankommen til Lerchenborg, skrev han mig en eneste Gang til, dateret Lærkeburet 14de Novbr. 1807, og siden skrev han aldrig mere, men tog formelig Afstand fra Christian og mig for denne Verden. Engang vilde Christian besøge ham, men han nægtede sig hjemme. Jeg saa ham aldrig mere. »Nu ere mine Vinger stækkede«, skrev han i det sidste Brev, »og jeg kan aldrig mere svinge mig qviddrende med Eder op i den blaa Himmel«. — Var han ikke en Særling? — og dog — hvor var han os kjær, og hvor glædede jeg mig over at have, som han skrev, begaaet et Mord paa hans Frihed. Imidlertid gjorde han sig meget agtet og yndet hos Grev Lerches Familie, og saa elsket af Drengen, at de aldeles gav ham i Reutzes Vold. Han vidste at hævde sin Uafhængighed, spiste for det meste paa sit Værelse, idetmindste altid, naar der var Selskab, og Drengen var hos ham baade Dag og Nat. Lerchenborg ligger som bekendt nær ved Callundborg, men intet Menneske havde nogensinde talt med den grevelige Hovmester. Han havde ladet sig bygge en stor Seilbaad med Dæk og Lys igjennem Glasluger i Lasten. Der havde han Bøger, Landkort og Proviant, og nu hidsede han Seil og gik til Søes, tog saa ude i Bæltet Seilene ind og lod Baaden drive, medens

han og den unge Greve læste.« — Drengen blev ikke Student, men rejste 20 Aar gammel udenlands med Reutze. De flakkede om i alle Evropas Lande, i Grækenland og Asien, men undgik alle Residens- og Universitetsstæder. Efter 12—14 Aars Omflakken skulde den unge Greve giftes, men Reutze vilde ikke til Danmark igen. »Han tog Bolig i Wien, studerede Archæologie og havde Adgang til den gamle Keiser Frantz.«

Det sidste Glimt af Reutze saa Christian, da han adskillige Aar senere boede i Ringsted. Da man viste Reutze den ældste Datter Johanne Erneste en sød lille Pige paa 5—6 Aar, udbrød han: »Ah! se en Roman! rødt, hvidt og blaat!« Efter dette Besøg forsvandt han for stedse. Først i Tredserne læste man i en Avis om en »dansk Særling i Wien«. Det var ham. Man havde fundet den enlige Fugl siddende død i sin Stue blandt alle de Naturalier, han i Tidernes Løb havde samlet sammen paa. —

Daniel Smith nævner et Sted Reutze specielt som »Christian Heilmanns Ven«; det er ogsaa let forstaaeligt, at denne har udøvet en stor Tiltrækning paa Christian. Han genfandt hos Reutze sin egen sorgløse Ubundenhed udviklet til højeste Potens, og der er vel næppe nogen Tvivl om, at dette har virket tilbage paa Christian selv og har bibragt ham det overlegne Blik paa Livets Bagateller, der bar ham let og frejdigt henover de mange Bekymringer, der senere saa rigeligt faldt i hans Lod.

Dog, vi maa vende tilbage til Aaret 1807 for at følge de andre Personer, der kom til at staa Christian nær. Jomfru Mille Smith var endnu hos sin Fader i Holbæk, da hele Familien en Dag i Eftersommeren blev inviteret til et stort Høstgilde paa en Herregaard i Nærheden. Skønt Mille ikke befandt sig vel og derfor helst var bleven hjemme, maatte hun dog paa Vognen, der hjalp ingen kære Moder; og de rullede afsted. Blandt de mange, der ved Ankomsten løb ud for at tage imod dem, var der ogsaa en ung Mand paa omtrent 24 Aar, hvis aandfulde Ydre og høje ranke Figur man ikke kunde undgaa at lægge Mærke til. Han rettede sine dybe mørkebrune Øjne mod Mille; hans gennemtrængende Blik saa strax, hvad hun indeholdt, og han rørtes af den Uskyld og Renhed, der var udbredt over hende. Et Øjeblik hvilede hun i hans Arme, idet han løftede hende af Vognen, og hun har vel sagtens været ligesaa betagen af ham, som han af hende. Den unge Mand hed Christian Gottlieb Kratzenstein-Stub og var Søn af Lieutenant Stub i Søetaten. Hans Mormoder, Enke efter Natur-

forskeren Kratzenstein, der selv var uden Sønner, havde testamenteret ham en meget betydelig Formue paa den Betingelse, at han skulde føre hendes Navn. Han var derfor særdeles velhavende og havde saaledes ogsaa i denne Henseende betydelig større Udsigt end sin Navne, Christian Heilmann, til at kunne hjemføre den elskede Pige. Imidlertid, den omtalte Aften ved Høstgildet saa han ikke ret meget mere til Mille. Hun følte sig saa syg, at hun maatte gaa ind i et Værelse ved Siden af Dansesalen og lægge sig. Stub dansede ikke hele Aftenen, hans Øjne veg ikke fra den Dør, bag hvilken hun var forsvundet, og da de kørte hjem, tog han Anledning af sit Kendskab til hendes Broder til at ride ved Siden af Vognen lige ind til deres Hjem i Holbæk. Snart efter lod han sig ogsaa indføre i Provstegaarden, men det blev dog ikke dør, han vandt hendes Haand. Thi længere ud paa Efteraaret kom Mille i Huset hos sin Broder Daniel i Roskilde. Her fik hun en stor og smuk Pedalharpe forærende af sin Svoger Marstrand, der ogsaa lærte hende at slaa dens Streng, og som i det hele taget udviklede hendes Musiktalent meget. »Den blide, guldharede Pige var ret en yndig Skikkelse, naar hun sad med Harpen i sin Arm,« skriver hendes Broder. Men næste Sommer (1808) kom Stub ud og besøgte Daniel Smith i Roskilde, han maatte naturligvis være i Milles Nærhed.

»Uagtet jeg tydelig saae begges Interesse for hinanden, var han dog saa uhyre ængstelig, som om hans Liv var paa Spil, og jeg vilde ikke frie for ham. Endelig lykkedes det ham en Dag i mit Lysthuus i Roskilde — og da hans Familie var rig og fornem, han selv havde Formue, der kunde ernære ham, saa fik han lettelig min Faders Samtykke.« »Stub var et genialt Hoved, men skarp, alvorlig og stræng baade mod sig selv og Andre. Hans Smag var reen som hans Phantasie og hans Sæder, men i Faderens Huus havde han lært at spotte over Religjøsitet som over Sentimentalitet, og derfor disputerede vi stadigen, og skjønt vi aldrig levede hinanden Ære for en Skilling, var vi dog bestandig gode Venner; thi vi elskede begge Sandhed og Skjønhed.«

Saaledes var da den Mand, der vandt Milles Hjerter. Stakkels Christian! Hvad har han ikke lidt ved Efterretningen om, at hun nu var tabt for ham for stedse. Han maatte kummerligt ernære sig ved Informationer for samtidig at kunne læse til juridisk Examen. Hidtil havde det dog staaet for ham som et fjernt Haab at kunne vinde den elskede, naar han engang

blev Kandidat. Nu var Haabet ganske slukt, og Examen besad slet intet tilløkkende mere.

Det samme Aar som Kratzenstein-Stub var bleven forlovet med Mille, vandt han ogsaa Kunstnernavn ved sit Maleri »Orpheus og Euridice«. Han var oprindeligt Student og kastede sig først senere over Malerkunsten. Nu mente han imidlertid, at det var nødvendigt for hans Udvikling at rejse udenlands i nogle Aar. For at bøde en Smule paa den derved foraarsagede Adskillelse fra hans forlovede malede han to Portrætter, et af hende, som han tog med paa Rejsen, og et andet af sig selv, som hun fik Lov at beholde. Det er de to Billeder, som findes gengivne paa denne og paa Side 161; Originalerne er lige store.

»Derpaa reiste han 1809—1811 i 2 Aar til Rom«, skriver Daniel Smith, »og i den Tid var Mille hos mig og corresponderede flittig, saa Postpengene sved til min Adjunctlomme.«

Medens Stub nu er i Italien og Christian sidder og slider stille inde i København, vil vi benytte Tiden til at høre lidt om Mille i hendes yngre Dage. I Folkestuen i Holbæk Provstegaard var man en Aften kommen til at tale om Spøgeri og anden natlig Uhygge; der blev fortalt Eventyr og gamle Krøniker, medens Mille stod og hørte til. Hun var dengang et Barn paa en halv Snes Aar, men Frygt var noget, hun ikke kendte til. Den faste Ro og stille Hvilen i sig selv, der blev hendes Støtte i Livets megen Sorg og Modgang, den var allerede hos Barnet tilstede som Mod og Resoluthed, naar det gjaldt. Talen faldt ogsaa paa et gammelt Sværd, der skulde ligge paa en Kiste bag Alteret i Kirken, og man spurgte hinanden, om nogen vel turde gaa alene derind om Aftenen og hente det. Da sagde Mille, at hun var ikke bange for at gøre det. Man tog hende paa Ordet og forlangte, at hun skulde hente det med det samme; Klokken var dengang ti.

Maleren Kratzenstein-Stub. Selvportræt.

Mille betænkte sig ikke længe, hun begav sig strax over i den bælgmørke Kirke, hvor Lyden af hendes Trin klang hult under de tavse Hvælvinger. — Man ventede spændt, i nogle lange Minutter — og se, hun kom virkelig tilbage bærende det gamle Sværd i sine smaa Hænder. Nu blev imidlertid Tjenestefolkene bange: om den gamle Provst fik det at se, han var ikke saadan til at spørge med. — Hurtigt fik man derfor atter lagt Sværdet paa sin Plads igen.

En anden Historie fra en lidt senere Tid. Medens Frederik d. 6te endnu var Prinsregent kom han engang tilligemed Prins Ferdinand i Besøg paa en Herregaard nær ved Holbæk. Der var stort Bal paa Gaarden i den Anledning og alle Omegnens unge Damer var indbudte. Blandt dem var ogsaa Mille og en af hendes Søstre. Nu traf det sig, at begge Søstre blev engagerede af Prinserne; Mille af Prins Frederik. Han førte hende med ridderlig og ærbødig Anstand i den gammeldags Ecossaise, og hun havde en Fornemmelse af, at han var meget naadig stemt imod hende. Ingen forfængelig Glæde herover bevægede dog hendes Tanker, de gik tværtimod hjem til Jomfru Hoffmann, en gammel Husholderske hos hendes Forældre, og hun tænkte sig Muligheden af, at det Tilfælde, der havde ført hende sammen med den tilkommende Konge, kunde blive til Gavn for hendes fattige Veninde. Da Dansen var endt, bad hun derfor Prinsen om at forunde hende en Samtale. Det var der naturligvis intet i Vejen for, og han førte hende ind i et tilstødende Kabinet, for at de kunde tale uforstyrrede. Her sagde nu Mille, at hun havde en Bøn til ham o. s. v., Ordene er ikke opbevarede, men Prinsen udbrød paa sin korte, hastige Maade: »Alt, hvad De vil, alt hvad De vil!« Saa kom da Mille hjem i Triumf med Glæden til den gamle Jomfru, 30 Rigsdaler i aarlig Pension, det var jo meget paa den Tid.

I Efteraaret 1811 vendte Stub tilbage fra Udlandet, og kort efter giftede han sig med Jomfru Mille Smith. Omtrent samtidigt var han bleven Medlem af Akademiet, thi »han havde dengang allerede et Navn, og ved hver Composition, ved hvert Portræt, han malede, kunde hans Fremskridt klarlig kjendes.«

Mille kom saaledes til at bo i København, der nu i saa mange Aar havde været Christians stadige Opholdssted. Han var imidlertid paa dette Tidspunkt efter al Rimelighed langt borte fra Hovedstaden, og har saaledes

Mille Johanne Smith, født 30te August 1789,
efter et Maleri af Kratzenstein-Stub.

først længe efter faaet at vide, at hans elskede var en andens Hustru. Det var jo noget smaat med Midlerne for Christian Heilmann. Han maatte bjerge sig, som han kunde bedst, og havde derfor paataget sig at undervise Hertugen* af Augustenborgs to Sønner i Svømning og Gymnastik, en Opgave, der næppe gav ham megen Anvendelse for hans juridiske Kundskaber. Men det ser ud, som om man bedre vidste at sætte Pris paa hans øvrige Talenter. Hertugen havde i København tilhørt en Kreds af Skønaander, der understøttede Poesi og Kunst, og var en meget elskværdig Mand. Paa Grund af det spændte Forhold til sin Svoger Kronprinsen forlod han c. 1810 for stedse København og trak sig tilbage til sine Godser paa Als. Christian Heilmann er rimeligvis dengang fulgt med til Augustenborg, hvor han efter Omstændighederne befandt sig særdeles vel. Han var meget yndet og velset ved det lille Hof, spiste med Højhederne og tilbragte mangan en herlig Aften i deres Nærhed. Caroline Amalie var en ganske ung Pige paa dette Tidspunkt, og større Skønhed, end hun besad, fandtes vel næppe i hele Danmark. Hendes Karakter var ligesaa elskelig som hendes Ydre var indtagende, og Hovmodighed laa hende fjern. Der blev meget ofte danset om Aftenen og hun undlod da aldrig at byde Christian op til Dans. Thi han kunde jo ikke engagere hende, naturligvis. Hun talte altid meget venligt med ham, og hans naturlige, friske Væsen i Forbindelse med vakker Anstand og Takt lader til at have behaget hende. Hun mindedes ham ogsaa, da han mange Aar efter var gift i Ringsted, — dog derom senere.

Christian vendte maaske først efter Hertugens Død tilbage til København. Han havde vel sparet sig nogle Penge sammen under sit Ophold paa Als og skulde nu se at faa Ende paa det juridiske Studium. Den 14de April 1815 lykkedes det ham da ogsaa at absolvere sin juridiske Embedsexamen med haud. Som tidligere ernærede han sig hovedsagelig ved Informationer. Han kom ofte hos Stubs, thi Stub satte stor Pris paa ham, og hentede ham altid, naar han vilde have en fornuftig Udtalelse om et af sine Billeder.

Men der var ogsaa andre Sammenknytningspunkter mellem dem. Stub var ligesom Christian Heilmann meget musikalsk og spillede fortræffeligt paa Fortepiano. Naar han sad og malede maatte hans Hustru gerne spille

* Frederik Christian f. 1765, d. 1814, g. m. Chr. 7des Datter Louise Augusta, havde 3 Børn: Caroline Amalie f. 1796 (senere g. m. Chr. 8de), Christian f. 1798 og Frederik f. 1800.

paa Harpe for ham. »Da hun ikke havde Sangstemme«, skriver Daniel Smith, »saa fløitede han Melodien, og havde ikke alene selv megen Færdighed heri, men havde ogsaa lært Mille at fløite Sopranstemmen, hvortil han da fløitede Secunden, og accompanerede. Det gik virkelig meget smukt. En Dag besøgte jeg dem og fornøiede mig hjertelig ved at see paa hans Arbejder og høre deres Musik. Nu ringede det, og jeg løb til Salsdøren. Det var Prinds Christian (senere Chr. d. 8de) som traadte ind med en af sine Kavalerer. — Stub, som aldrig generedes af Fornemme, tog imod Prindsen med Penselen i Haanden og satte sig igjen til Arbeidet for sit Staffelie, imedens han taledede med Prindsen. »Med Tilladelse,« sagde han, »det forekom mig paa Gangen, at jeg hørte en forunderlig smuk Musik fra deres Atelier!« »Aa,« svarede Stub, »det var min Kone, som spillede paa Harpe og os begge, som fløitede Sangstemmen.« »Det gjør mig ondt, at jeg skulde afbryde Dem, jeg havde haft stor Lyst til at lytte længere til Musiken.« »Mille!« raabte den ubarmhjertige Stub, »tag din Harpe og lad os fløite et lille Stykke for hans Høihed!« Mille rødmede og med bankende Hjerte greb Harpen; men da hun kjendte Stubs Nonchalance for alt Fornemt, torde hun ikke vægre sig for at adlyde ham. Det var ret ynkeligt at see, hvorledes den Arme med nedslagne Øine spidsede sine Læber uden at faae en Lyd frem, medens han fløitede høiere end nogen Gadedreng var istand til. Det satte Mod i Hende — Hun peb med, og derpaa secunderede han hende saa drabelig i Teclas Sang: »Ich habe geliebt und gelebt«, at Prindsen takkede af ganske Hjerte og gjorde Mille Complimenter. Stub var overordentlig storagtig af sin Kone, baade fordi hun var smuk og god, og fordi hun i hele hans Bekjendtskabs Kredts var den eneste Madame. Jeg indførte Heilmann og Reutze* i hans Huus, hvor alle Muser havde opreist deres Paulun.«

Ofte besøgte ogsaa Weyse dem og Mille accompanerede ham til hans Romancer. Engang medbragte han en Sang, som man i det kgl. Kapel havde vægret sig ved at accompanere til som altfor svær. Mille indøvede den, spillede den for Weyse og han var glad derover. »Nu skal de spille

* At Reutze kom hos Stubs er sikkert. Det ser derfor lidt underligt ud, at Daniel Smith skriver om Reutze, da han nævner dennes Brev i 1807: »Jeg saa ham aldrig mere« (se S. 156). Ogsaa paa andre Punkter er Daniel Smiths Beretning mindre paalidelig (se S. 182 og 184.), idet hans Fantasi undertiden løber for meget af med ham.

den i Kapellet«, sagde han, »thi nu kan jeg sige, at jeg har hørt en Dilet-tantinde spille den.« Stub stod paa en meget fortrolig Fod med Weyse og nødte ham ofte til at spille, om han end gjorde sig meget kostbar. Engang var han i daarligt Humør og afviste gnavent Stubs Opfordringer. Da lukkede Stub Døren i Laas og sagde: »Nu kommer Du ikke ud, før Du har spillet«. Hvorpaa Weyse endelig satte sig til Klaveret og udtrykte sin Stemning i et sandt Tordenvejr.

Stub og Mille levede saaledes i Hjemmet et meget lykkeligt og interessant Liv; men ikke desto mindre sagde Stub om Christian Heilmann: »Han er det eneste Menneske, jeg misunder«. Christian var jo saa inderlig sund paa Sjæl og Legeme, havde et muntret Sind og vakte Glæde overalt, hvor han kom. Hans Karakter forenede paa en sjælden Maade elskelig Godhed, ja man kan sige Fromhed og Barnlighed, med mandig Raskhed og personligt Mod, saavelsom fortræffelig Forstand; dernæst var han fuld af Genialitet, Humor og Talenter. Man skulde synes, at her var formeget forenet og at det er Datterens Øje, som har set gennem Kærlighedens Brilller, idet hun nedskrev denne Karakteristik, men alle, som kendte ham, var af samme Mening. Forfatteren, Professor H. F. Ewald, der som Barn boede hos Christian i Ringsted, siger om ham i et Brev: »Han var en alsidig begavet Mand med adskillige Talenter, meget musikalsk, spillede næsten ethvert Instrument og tegnede mesterligt; jovial, vittig, agtet og afholdt.«

Man faar ikke Indtrykket af synderlig stor »Vittighed«, naar man ser paa det her vedføjede Portræt af Christian efter et Maleri af Eckersberg. Det skal heller ikke have udmærket sig ved nogen overdreven Lighed — og mangler navnlig Udtryk for den aabne Frejdighed, der var et Særkende for Christian Heilmann. Naar det er malet, kan ikke angives med Sikkerhed, da det ikke er signeret. Christian og Eckersberg var Ungdomsbekendte og Dus; de kom begge hos Reutze (se S. 150), men Billedet er næppe bleven til paa dette Tidspunkt; snarere kort efter at Christian var bleven juridisk Kandidat.

Den feterede og lykkelige Stub fandt ham altsaa misundelsesværdig. Kan være, at Christian Heilmann fandt, at det var Stub, der var det. Thi trods sit glade Sind havde han ikke haft saa lidt at kæmpe med i lange Tider. For det første maatte han opgive den Dragning, han følte til Maler-

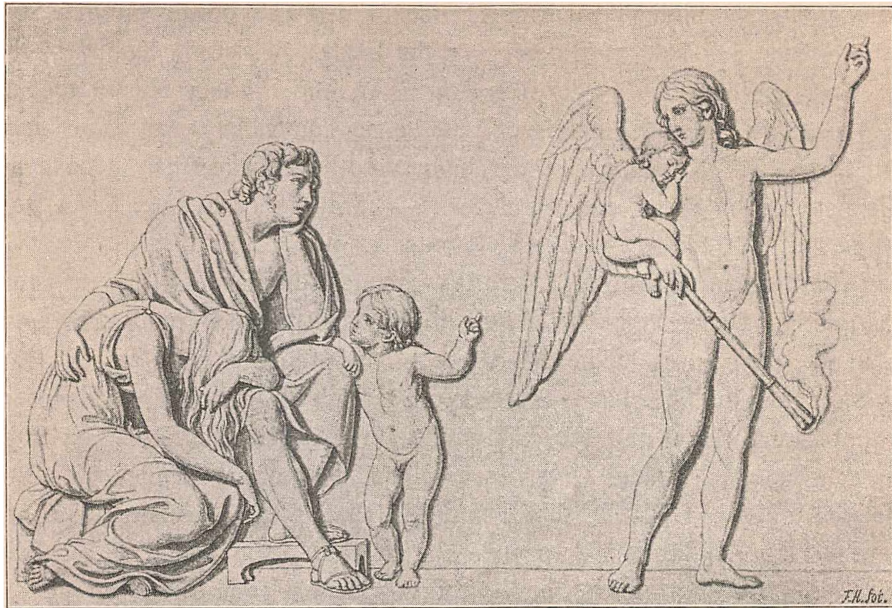
Christian Heilmann, efter et Maleri af Eckersberg.

kunsten, for at trækkes med et Studium han saa temmelig afskyede, thi Fru Justitia var ham et strængt og ubehageligt Fruentimmer. Heller ikke var han kommen i Besiddelse af den eneste Kvinde, han saa inderligt attraaede; aldrig kunde han faa hende ud af sit Hjerte, og det faldt ham ikke ind at gifte sig med nogen anden. Saalænge Omstændighederne bød det, havde han besluttet ved sig selv, skulde ingen mærke, hvad der boede i ham og forvoldte ham Uro og sidst af alle den Kvinde, han elskede. Kun en eneste Svaghed tillod han sig og derved kom han intet Menneske for nær; han lagde undertiden om Aftenen sin Vej forbi Stubs Vinduer for at se hendes Skygge paa Gardinet. Ellers var han alt andet end sentimental, men der er jo noget, som selv den stærkeste maa bøje sig for.

Efter nogle Aars Ægteskab fik Stub Mæslinger i meget høj Grad og af en temmelig ondartet Natur; han kom sig tilsyneladende, men hans Helbred havde dog faaet et slemt Knæk. Foruden en Søn, Frederik, havde de en Datter, som Stub elskede højt. Hende mistede de, da hun kun var et Aarstid gammel. Stub, som allerede var syg igen, tog sig hendes Død forfærdelig nær og sagde til sin Hustru: »Bed Du, jeg kan ikke!« Hun, som vidste, hvor farlig syg Stub var, maatte nu bære den dobbelte Sorg, og kun hendes faste Tro paa et naadigt Forsyn gav hende Styrke til at staa det igennem. — Senere malede Stub med Tusch et Billede, som han bestemte for sin Hustru; men saalænge han arbejdede derpaa, vilde han ikke, hun maatte se det; han skjulte det derfor, naar hun kom. Først da det var færdigt gav han det til hende. »Familiesorg« kaldte han det. Dødens Engel gaar bort med den lille Pige og peger opad som Svar paa Faderens sorgfulde Blik. Moderen skjuler sit Hoved i sin Ægtefælles Skød, og den lille Dreng ser spørgende paa Faderen idet han peger paa Dødens Engel. Det gengives her efter Originalen, da det ret tydeligt viser Rækkevidden af Stubs kunstneriske Evner.

Stubs Sygdom forværredes imidlertid og Haab og Frygt vexlede. »Paa en lang Spadseretur havde han taget Drengen paa Nakken og bar ham hjem. Drivvaad og gennemsved kom han hjem, fik en stærk Forkølelse, og lidt efter lidt mærkede vi, at hans Bryst var angrebet. Han blev gnaven, pirrelig og meget ofte urimelig mod os Alle! D. S.

Engang stod Stub ved Vinduet og saa over til Kongens Have; de boede i Kronprinsessegade. Da udbrød han: »Det er dog tungt saa tidligt

»Familiesorg«, efter en Haandtegning af Kratzenstein-Stub.

at skulle forlade denne dejlige Verden«. En anden Gang stirrede han stift ind paa sin Seng i Sovekammeret, hvortil Døren stod aaben. Hans Hustru spurgte ham da, hvorfor han saa saa vist hen for sig. »Jeg ser mig selv ligge Lig derinde«, sagde han, »og som Maler betragter jeg den Forandring, som Døden har frembragt i mine Træk«. — Det var tunge Tider.

De sidste Maaneder tilbragte Stubs paa Kallundborg Ladegaard, en Herregaard lige udenfor Byen. Ejeren, en Herre af adelig Herkomst ved Navn Schnell, var gift med en af Stubs Søstre. Stubs Formue stod i denne Ejendom, og dette gav nogle Aar efter Stubs Død Anledning til, at hans Hustru mistede alt. Dog, naar hun senere omtalte dette, sagde hun: »Derover har jeg aldrig fældet en Taare«. Hun havde jo haft det at sørge over, som gik langt mere til Hjerte.

Dag og Nat plejede hun nu Stub paa den store Gaard og færdedes om Natten ene paa de lange Gange ned til Køkkenet for at tilberede alt, hvad hun kunde udtænke til hans Lindring. Der gik mange uhyggelige Sagn om Selvmord og sligt, som havde fundet Sted paa Gaarden og om deraf følgende Spøgeri; — men hun ofrede det ikke en Tanke. Hvad der

derimod ofte var pinligt, baade for hende og den kære syge, var den Støj og Lystighed, som lød op til dem, naar der holdtes Selskab nedenunder; thi den letsindige Familie levede over Evne. At Stub og hans Hustru tog ud paa Landet havde sin Grund i, at Lægerne nu kun vidste at tilraade Landluft, frisk Mælk o. lign. Men det hjalp naturligvis ikke; han udaandede stille her hos sin Søster 24de Juli 1816. — »Mille er en Engel«, havde han kort før sin Død skrevet til hendes Broder Daniel.

Hun var nu Enke, kun 27 Aar gammel, og hendes Sorg var stor. Det inderlige Ønske at maatte følge sin Ægtefælle, kunde hun ikke værges sig imod; men Livet kaldte hende, hun havde en Søn at opdrage. Hun tog hjem til sine Forældre i Holbæk og opholdt sig der i flere Maaneder. Hendes Breve fra denne Periode aande Resignation, Kærlighed og Taknemmelighed mod hendes Omgivelser og mod de trofaste Venner, der ofte skriver til hende. Blandt disse omtaler hun ogsaa Christian Heilmann. Brevene viser hendes stedse voxende Religiøsitet. »Min Harpe vil jeg ikke lægge paa Hylden«, skriver hun, »thi mig synes, at Musikken er den af alle sandelige Glæder, som er mest beslægtet med dem, vi kunne forestille os at nyde i en bedre Verden«. —

Efter nogen Tids Forløb bestemte hun sig til at tage ind til København igen, hvor den store Lejlighed endnu stod tom efter hende; hun lejede da et Par af Værelserne ud til nogle Damer, som hun ogsaa havde paa Kost.

At der jævnlig kom Gæster, falder af sig selv, og blandt dem en nu ikke mere ganske ung Mand. — Det var Christian Heilmann. — Han var naaet paa den anden Side af de fyrgetyve, men nogen fast Stilling havde han endnu ikke faaet. Nu, da hun stod ene, var han til hendes Tjeneste og Hjælp i alt, hvad der mødte. Han havde holdt overordentlig meget af Stub og var henrykt over hans Kunst; hvad kunde Madam Stub altsaa finde rimeligere, end at han vedblev at komme til hende og levende interesserede sig baade for hende og for Drengen, der ogsaa holdt meget af ham. Trods sit tilbagetrukne Liv undgik hun naturligvis ikke adskillige Friere, thi hun var endnu ligesaa indtagende som altid. Men ingen af disse kunde hun tænke sig at vælge til sin og Drengens Støtte og til sin Ledsager gennem Livet, der laa saa langt og trist for hende. Dog — den trofaste Ven, der gennem de mange Aar havde baaret paa en saa inderlig Kærlighed til

hende, var det hende alligevel ikke muligt at skilles fra. Og skønt han verdslig talt var et daarligt Parti, gav hun ham dog sin Haand efter nogle Aars Forløb, og gjorde saaledes »den inderlig gode Heilmann«, som hun kalder ham i et Brev til en Søster, lykkelig, saa lykkelig, som han fortjente.

Tegning af Christian Heilmann.

Nu søgte Christian naturligvis Embede, men de gode voxer jo ikke paa Træerne. Imidlertid mente han, at han nok foreløbig kunde tage en lille Ansættelse, da hans forlovede jo havde Renterne af 30,000 Rdl. som en god Hjælp til Udkommet. Han søgte og fik et lille Toldembede i Gredstedbro ovre i Nærheden af Ribe.

Alt saa saa lyst og straalende ud for Christian; han havde endelig vundet den Kvinde, han elskede, og Fremtiden aabnede sig i Rosenskær.

Alle Fortidens Sorger og Bekymringer syntes ved Siden af dette smaa og ubetydelige; de skrumpede ind og smeltede bort under Foraarssolens sejrende Lys. Brylluppet stod i Holbæk hos Provst Troels Smith den 19de Februar 1820. Christian var en jublende glad Brudgom, Milles Glæde mere mild og stille, — Livets Alvor havde vævet sine Traade i hendes Brudeslør.

Endnu skinnede Solen klart, men svære Skyer trak op fra Horisonten. Milles Penge stod, som tidligere omtalt, i Kallundborg Ladegaard, og Stubs Fader havde overtalt sin Søn til at sætte dem ned paa tredje Prioritet, for at Datterens Mand, Schnell, kunde gøre et Laan paa første, hvilket han trængte til. Naturligvis blev der anført tilsyneladende vægtige Grunde for, at Sikkerheden var betryggende. Men det tog en Ende med Forskrækkelse. En Morgen fandtes Schnell skudt i Søndermarken. Han havde taget sig selv af Dage, fordi Falliten var uundgaaelig. — Der blev nu skiftet, og Christian maatte betale 400 Rdl. i Skifteomkostninger, medens det offentlige, som havde første Prioritet, tog hele Kapitalen, og han saa aldrig en Skilling deraf. Daniel Smith skriver følgende om denne Sag: »Den gamle Commandeur Stub søgte at redde sin Datter og Børn, gjorde fortvivlede Forsøg, men Tiderne vare ugunstige formedelst Landets ruinerede Pengevæsen og han opofrede alt, som han dog forstod at skjule, indtil Mille var bleven forlovet med Heilmann, og først efter 19de Febr. 1820 indbød han min Fader og Heilmann til et Samfrændeskifte, hvis Udfald var, at Milles Formue og Sønnens Fideicommis (?) var forsvundet, og at den afdøde Søn havde en Gjæld af 1000 Rbd. til Faderen fra sin Udenlandsreise, disse maatte min Fader betale, og Heilmann fik Kone og Søn aldeles fattige. Jeg var ikke til hans Bryllup, men jeg skrev til ham og udtrykte ham min Ærgrelse over det svundne Haab. Men hvor takkede jeg ikke Gud, at Mille havde fundet en Mand af saa ædel Tænkemaade som H. »Kjære Daniel!« skrev han til mig, »jeg er lykkelig at have faaet Mille, som saa mange Aar har været gjemt i mit Hjerte, og Du veed, at den, der er som jeg myntet til en Skilling, bliver aldrig en Daler, men Du skal see, hvor Mille, Frederik og jeg alligevel skulle leve lykkelige sammen«. Jeg gruer, naar jeg tænker paa, om en Mand af denne Verden havde ægtet Mille i Haab om at faae med hende og Sønnen 30000 Rbd. — og saa —; uforsvarlig var Commandeur Stubs Hemmeligholdelse af deres Stilling. Ingen uden jeg kjendte Heilmanns gamle Kjærlighed.«

Naa, disse Skyer formaaede end ikke at formørke Solen for Christian. Han havde jo holdt Bryllup, da Slaget kom, og de drog altsaa nu over til det lille Embede uden noget i Ryggen.

Ved Kongeaaen, kun lidt over en halv Mil fra Vesterhavet, laa deres beskedne Bolig og ofte hørte de det larme og bruse. Men naar Havgusen

Tegning af Christian Heilmann.

kom, lukkede de sig inde saa tæt som muligt for dette Havfruens klamme og uheldbringende Taageslør. Dog inden Døre herskede alle gode Aander, thi de forlader ikke dem, de engang har sluttet sig til, ligesaa lidt som den drilleverne Nisse. Christians sex Aar ældre Broder Johan Ernst Heilmann var paa den Tid Borgmester i Ribe, og snart var Samkvemet mellem denne By og det lille tarvelige Toldsted i Gredstedbro i fuld Gang. Man valfartede flittigt derud for at glæde sig ved den hjertelige og muntre Gæstfrihed samt den gode Musik. — Alle deres Gæster var dog ikke egentlig musikalske; thi da de engang havde spillet en Duo for Violoncel og Harpe, spurgte en af de tilstedeværende, om de nu var færdige med at stemme.

Hanne danser efter Lærkens Sang, Tegning af Christian Heilmann.

Af fuldblods Vestjyder havde de ogsaa Visit, og da Mille en Dag skubbede en Spyttebakke hen til en troskyldig Landmand, sagde han: »Tak lille Madam Heilemand, jeg spytter saamæn ligesaa gerne paa Gulvet.« — Christian havde for Resten paa den Tid faaet sin Kapitajns Karakter ved Studenterkorpset

ombyttet med en »Kammerraad«, og man var allerede kommen saa meget bort fra Benævnelsen Madam, at hans Hustru nu var Frue.

Den Side 171 vedføjede Tegning af Christian Heilmann viser os en Scene ved en af de Bomme, der paa den Tid var ved Indgangen til Byerne. En Bondepige forsøger at liste sig igennem med en Gaas under Armen, men bliver nappet af Toldbetjenten, som konfiskerer corpus delicti. Hans Kone følger med stor Spænding Begivenheden fra Husets aabne Dør; hun glæder sig til snart at skulle have den lækre Steg paa Panden; thi hvad Toldbetjentene saaledes konfiskerede, fik de Lov til selv at beholde.

En Slægtning og Barndomsveninde af Mille var fulgt med over til Vestkysten. Det var Tante Lise Høyer. Hun ejede ingen ydre Skønhed, men havde Aand og Hjerte. Tidlig var hun bleven forældreløs og Provst Smith tog hende derfor til sig og opdrog hende med sine egne Børn. Hun og Mille havde saaledes fra deres tidligste Ungdom sluttet sig inderligt sammen, og før Skæbnen skilte dem ad sværmede de med hinanden for Oehlsenschläger, Johannes Ewald, Schiller og andre Digttere. Tante Lise blev af de smithske Pigebørn, hvoraf der ialt var syv, kaldet »Studenten«, fordi hun havde en overvejende Lyst til aandelig Sysse; men »Studenten« maatte ogsaa ud at prøve det praktiske Liv og styrede en Tid lang Husholdningen paa Kallundborg Ladegaard. Hun havde imidlertid et svagt

Helbred og søgte derfor efter Stubs Død Ly hos sin gamle Veninde. Engang gav Christian og Tante Lise, der begge morede sig meget over Holberg, en Forestilling for Husets Folk og nogle faa andre ligesindede, hvorover disse var nærved at falde ned af Stolene af Latter. De opførte den kostelige Scene af »Jacob von Tyboe«, hvor Jesper Oldfux ved at smigre Helten faar ham til at udkramme alle sine imaginære »Qualiteter«. Christian spillede Jacob von Tyboe, og Tante Lise, der var temmelig velvoxen og tynd, havde trukket i Snyltegæstens Mundering. Det skal have været Guld værd at se.

Omtrent et Aarstid efter Familiens Ankomst til Gredstedbro, forøgedes den med en Datter. Der opbevares endnu et lille Billede fra Faderens Haand, hvor han selv sidder ved Aaen og meder, medens Huskarlen kommer gaaende med raske Skridt hen imod ham for at melde den glædelige Begivenhed. Hun blev kaldet Hanne [Johanne Ernesta] og tre Aar gammel ser vi hende her danse efter Lærkens Sang, da Familien ved Foraarstide har lejret sig i det fri. Lærken flyver højt oppe i Luften. — I 1823 kom der atter en lille Pige, Thealise, til Verden. Hun fremkalder nok et lille Familiebillede, der har til Underskrift »Les Ballets à Gredstedbroe«. Mille spiller paa Harpe, Christian danser med den mindste paa Armen, medens Hanne løber bagefter og holder ham i Frakkeskøderne. — Foruden disse Smaabørn var der jo ogsaa Frederik Stub, der omtrent var 6 Aar, da Familien kom til Gredstedbro. Han blev undervist i Hjemmet og var en klog og opvakt Dreng.

Den lille ellers saa lykkelige Familie manglede blot én Ting, og det var Penge. Embedet var for lille. Ingen af Ægtefællerne var skabt til en tør og gennemført Spar-sommelighed. Det var Synd at sige, at de ødte noget, men

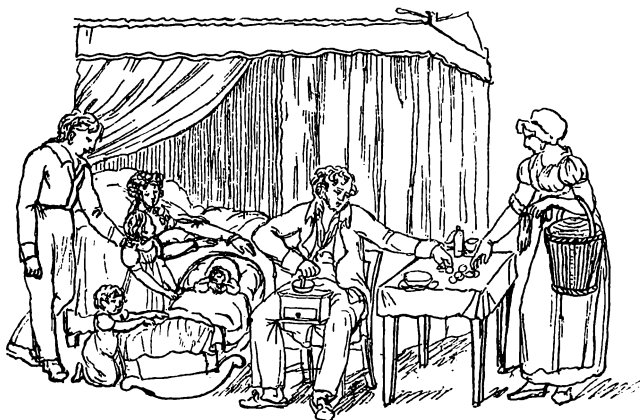
Tegning af Christian Heilmann

deres Hjerter var for varme til altid blot at tænke paa Skillingen. Naar de muntre Gæster kom ind ad Døren, tog de hjerteligt og glade imod dem, og hvad Huset formaaede, kom frem. De kunde heller ikke paa nogen Maade modstaa den fattiges Bøn, og Christian kunde aldrig komme paa det rene med, at der virkelig skulde være saa meget Snyderi og Falskhed til i Verden, som der er. »Plade« var saaledes et Ord, der ofte fandt Anvendelse, naar der var Tale om Mennesker, som Christian i god Tro havde laant Penge, fordi de, under Forsikringer om Vederhæftighed og klagende deres Nød, henvendte sig til ham. Ved Toldstedet var den besynderlige Forpligtelse, at Embedsmanden skulde give Kredit til dem, som var skyldige at betale Told, men han skulde selv staa inde for Betalingen. Naar dertil kommer, at de af en Karl blev bestjaalne for en temmelig stor Sum Penge, saa kan det ikke undre, at Forlegenhederne steg i en foruroligende Grad, og at det gode Ægtepar tilsidst kom i en meget trykkende Gæld.

Christian søgte jo naturligvis bedre Embede, men først i Slutningen af 1824 lykkedes det ham at blive forflyttet til Ringsted, hvor Embedet dog ikke var saa meget bedre, at der kunde raades Bod paa det, som var sat til i Gredstedbro. Da Indtægterne saaledes ikke kunde slaa til, blev de nødsagede til at tage fremmede Børn i Pension og Christian maatte se at skaffe sig Tid til at læse med dem. Daniel Smith skriver: »Frederik Stub kom til Sorø Skole, blev dimitteret med Ære og læste flittig til juridisk Examen. Heilmann og Mille maatte hjælpe ham og H. tyede til sit gamle Haandværk, underviste i sine Fritimer i Sprog og Tegning, og altid var han glad og lykkelig. Jeg kom til Ringsted, men vidste ikke, hvor han boede. Istedetfor at spørge mig for, hørte jeg efter, indtil jeg fornam Harpespil og Violoncellens Accorder. Jeg gik da ligetil, bankede tre Gange tre paa gammel Viis paa Døren, og hørte ham raabe: »Mille! Det er Daniel!« I hans Huus var knap Plads, da han havde vestindiske Pensionærer i Huuset. Vi gik da om Aftenen til Gjestgiverstedet, lagde os i hver sin Seng, stoppede Piben og nippede til et Glas Punsch, medens vi lod de gamle Tider rulle sig op for os — og see — Dagen kom. »Se saa,« sagde Heilmann, »den Nat gik jo fortræffelig. Skal vi nu ikke staae op og gaae hjem til Mille at drikke The?« — Og vi klædte os leende paa og mærkede ingen Søvnighed den ganske Dag. Først da jeg kom paa Vognen sov jeg.«

Nej, Næringsssorger formaaede ikke at kue Christians gode Humør; kun ved Terminstider var der nogle Skyer paa hans Pande, indtil han havde faaet klaret for sig. Hans muntre Lune fornægtede sig ikke engang overfor saadanne Forlegenheder. Da Datteren Apollone er kommen til Verden i 1825, tegner han en lille Familiescene, som er overordentlig fornøjelig. Thealise knæler henrykt ved den nyfødtes Vugge, medens Hanne taler mere fornuftigt med Moderen om Sagerne. Frederik Stub staar ved Sengens Hovedgærde, og sig selv har Christian fremstillet i en tragikomisk Situation, idet han med den ene Haand maler Kaffe bønner til Husets Behov, medens han

samtidig maa udbetale en Mængde store Skillinger til Pigen, der med en meget bestemt Mine fordrer Penge til at gaa i Byen for. Blandt de Drengene, de havde i Pension, var der meget forskelligartede Elementer, to af dem endog rene Udskud.

Tegning af Christian Heilmann.

Det var Vestindianere, og da Negernes slette Behandling engang kom paa Tale, sagde den ene: »Jeg har Lov til at prygle mine Negere paa min Plantage.« De tog ogsaa Sne ind til Ilden om Vinteren for at tørre den og blev meget forbitrede over, at den var svundet bort, naar de kom for at se, hvorledes den teede sig. De sloges næsten altid og var meget dovne og uartige, saa det har sikkert ofte været ubehageligt for Christian at have med disse Fyre at gøre. Andre af dem var dog særdeles brave og flinke og satte Pris paa den Godhed, der blev vist dem. Blandt disse maa nævnes H. F. Ewald, der var der omtrent til sit tolvte Aar. Han kom ogsaa under sit paafølgende Ophold paa Sorø Akademi ikke saa sjældent i Besøg hos Kammerraad Heilmann. Ingen anede dog dengang, at han senere skulde udfolde en saa betydelig Forfattervirksomhed. I sin første Roman »Valdemar Krones Ung-

domshistorie« har han ved Skildringen af Kapitajn Steinfurths Husliv og Familiens Personligheder givet et sympatetisk Billede af Hjemmet i Ringsted.

I 1829 prøvede Ægteparret den første store Hjertesorg. Johanne Ernesta, deres førstefødte, var 8 Aar gammel og den dejligste lille Pige, man kunde se. Yndige Træk, store blaa Øjne, gule Lokker samt en gratiøs lille Skikkelse. Hendes musikalske Anlæg var meget udpræget, og syv Aar gammel accompanerede hun sig selv paa Harpe til sine Sange, som hun foredrog med en yndig lille Stemme. Maleren Vilhelm Marstrand har tegnet hende saaledes. Hun var af et varmt, noget hæftigt Temperament og forunderligt dybtstående. Hun fik Mæslinger da hun gik i sit 8de Aar, og var stærkt angreben. Hun kom sig tilsyneladende, men der fulgte Tæring efter, og 8 Aar gammel døde hun. Religionen havde gjort et stærkt Indtryk paa hende, og paa sit Dødsleje, naar hun troede sig ene, laa hun og fremsagde Psalmer, som Moderen havde lært hende. Dennes Sorg over Hanne kendte vist ingen tilfulde dengang. Hun bar altid Sorgen stille, ofrede sig for de andre, tog med stor Iver fat paa Husholdningen og forstyrrede ingens Glæde. Men efter Milles Død fandtes i hendes Gemmer en Art Dagbog, som er paabegyndt ved Hannes Bortgang og fortsat ved alle store Begivenheder i Familien. Det er Bønner, haard Strid og Selvpaamindelse. Hun nedskriver sine gode Forsætter for at bestyrke sig i dem; men atter og atter overvælder Smerten hende, og hun maa uafslædig bede om Kraft. Lise Høyer, der elskede Hanne over alt i Verden, var fortvivlet; hun frygtede, at hun havde nogen Skyld i den første Forkølelse. Hun havde et hæftigere Sind end Mille, og ligesom denne tidligere støttede den syge Kratzenstein-Stub i Sorgen over Datteren, saaledes maatte hun ogsaa nu stræbe at opretholde Tante Lise. Christian havde et fromt og mildt Sind, og hans sunde, kraftige Natur i Forbindelse med det lykkeligste Humør har vist hjulpet ham lettere end Hustruen over denne Prøvelse.

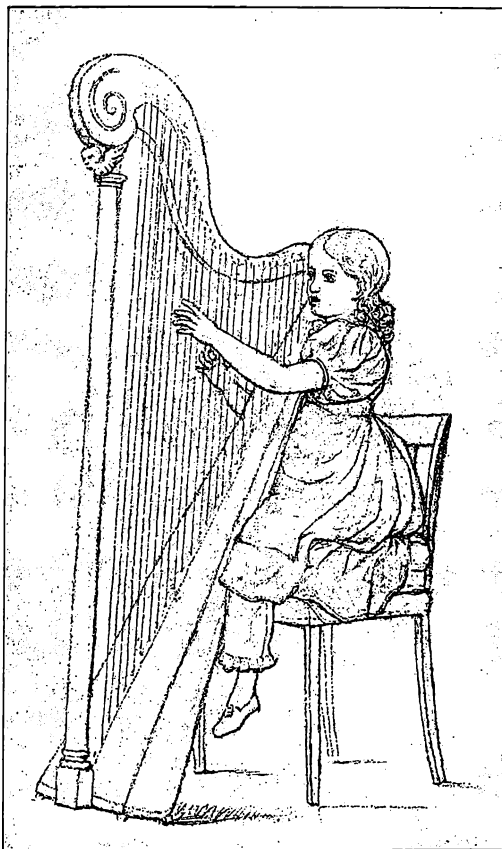
Et Aarstid efter Hannes Død var det, at Christians Broder Arent (S. 191), som havde været i Grønland, kom til dem i Ringsted og døde der af Tæring. Dette var altsaa den tredje Tæringspatient, Mille havde plejet, og med Rette kaldte hun denne frygtelige Sygdom for sin Fjende.

Ja, Mille var beredt til at ofre sig for hvem det skulde være. En Haandværkssvend havde faaet noget i det ene Øje, hvilket pinte ham meget

og truede med at berøve ham Synet, hvis det ikke snart kom ud. Lægen bestræbte sig imidlertid forgæves derfor, men erklærede, at et Menneske med sin Tunge, der var saa blød og bevægelig, bedst kunde faa den besværlige Genstand ud. Den, der vilde gøre det, maatte saa lade sin Tunge løbe rundt i Mandens daarlige Øje. Der fordredes baade Viljekraft og Kærlighed til Næsten for at udføre denne Bedrift, men Mille tilbød sig, og Heldet fulgte hende; der var Velsignelse i hendes Bestræbelse saa Manden kom sig.

Tante Lise Høyer havde faaet Plads i Petersens Jomfrukloster, men tilbragte altid Sommeren hos Familien i Ringsted. Det gik jo dér ligesom tidligere i Gredstedbro, at Folk gerne vilde gæste det venlige Ægtepar, som boede i en lille Stump Gade, der hed Pileborg; og her samledes da i Aarene 1831—34 en hel Del af Datidens mere bekendte Ungdom. Skraasoverfor boede Vognmand Roeds, der foruden flere betydelige Døtre havde en voxen Søn, den senere Professor Roed (f. 1808). Naar den unge Maler kom hjem,

bragte han ofte sin Ven Constantin Hansen med. Amtsforvalter Krebs havde en overmaade munter og begavet Datter. Paa Rosengaarden nær ved Ringsted kom ogsaa en ualmindelig, ung Pige i Besøg, Emilie Kruse, Datter af Skuespiller Jens Vilhelm Kruse. Hun blev senere Roeds Hustru. Alle disse unge interessante Mennesker maatte ind i Pileborg, dér var de glade. Selv havde Familien ogsaa noget at skyde til, da den undertiden

Hanne spiller paa Harpe, Tegning af Vilhelm Marstrand.

havde Besøg af Milles Søstersønner Vilhelm og Osvald Marstrand. — Blandt Vennerne maa ogsaa Ingemanns i Sorø nævnes; Mille kendte Fru Ingemann, f. Mandix, fra Ungdomstiden og var Dus med hende. — I det hele taget førtes der et livligt og muntert Samliv i denne Periode.

I disse Aar var det ogsaa, at Caroline Amalie efterat være bleven gift med Prins Christian ofte paa Rejser sammen med sin Ægtefælle passerede Ringsted. Christian Heilmann undlod da aldrig at indfinde sig ved Postgaarden for at gøre sin Opvartning, og han gjorde det med Fornøjelse. Mille børstede da hans, for det meste noget brugte, Kjole omhyggeligt, og var der en Plet, blev den gnedet af med Eau de Cologne. Naar Christian da havde faaet den paa, sagde han undertiden, idet han rettede Ryggen lidt Jacob von Tybo-agtigt: »Det kommer ikke an paa Klæderne, men hvordan man fører sig i dem.« — Prinsessen, der jo vidste, at han altid indfandt sig for at hilse paa hende, sagde engang ved en saadan Lejlighed: »Idag har jeg medbragt noget til Dem.« — Det havde været en langvarig Tørke, men begyndte just at regne og Christian udbrød da: »Deres kgl. Højhed mener vel Regnen?« — »O nej,« svarede Prinsessen, »jeg har mit Portræt fra mit 18de Aar med til Dem.« Da Christian kom hjem med dette Billede og viste det til sin lille Datter Lone, syntes hun aldrig, hun havde set noget saa dejligt. »Hun var en Engel«, sagde Christian ogsaa, naar han omtalte hende.

Senere levede Familien mere stille i flere Aar; dog var den ikke fri for Prøvelser, idet en lille Pige kom og forsvandt hurtigt i dette Tidsrum. Musikken døde aldrig hen, thi begge Døttrene havde Sangstemme; de voxede efterhaanden til, og bidrog til Hjemmets Hygge. En fortræffelig Penne-tegning af Christian Heilmann viser os et saadant Familieinterieur, engang da Mille var bortrejst. Han sendte Tegningen til sin Hustru og udtrykte derigennem paa en virkelig fin Maade sin Længsel efter hende. Saa hun har sikkert forstaaet ham. Ved et ensomt Tællelys, som man jo brugte dengang, læser Thealise højt for de andre; der staar Æbler paa Bordet, man har det saa lunt og godt, at Moderen tilsyneladende ikke savnes. Men Tilhørernes Tanker er aabenbart langt borte. Christians dvæler naturligvis hos hans kære Kone, og Lone, som har taget en Kniv ind for at skrælle Æblerne, — hun er forlængst »über alle Berge«, hvor Tankerne indhylles i vage Drømmes Farveskær. — Drengen er en Pensionær. Tegningen hører

til de bedste, som Christian har efterladt; navnlig er Thealises Skikkelse fin og nydelig, og se blot hvor smukt Tørklædet ligger knyttet om Lones Hals.

Medens der nu i Regelen kun er ét Toldembede i hver By, var der dengang to mindre, nemlig en Toldinspektørplads med temmelig god Gage, og en Toldkassererplads med en betydelig ringere. Det var dette lille Embede Christian Heilmann havde faaet og som han i adskillige Aar maatte nøjes med. Og han var vel næppe heller kommen videre, om ikke Told-

inspektøren i Slutningen af Trediverne var kommen bort, og et sjældent ædelt og uegennyttigt Menneske var bleven ansat i hans Sted. Det var Kapitajn Moltke, en Broder til Feltmarechallen af Preussen. Denne Hædersmand havde en Hustru, der var ligesaa prægtigt et Menneske, som han selv, og efterat have gjort Christian Heilmanns

»Les soirées à Pilebourg«. Tegning af Christian Heilmann.

Bekendtskab, blev dette elskelige Par enige om at tilbyde ham, der jo sad saa haardt i det, at overtage det større Embede, saafremt de kunde faa allerhøjeste Sanktion dertil. Generaltoldkammerkollegiet indgik derfor med følgende »Allerunderdanigst Forestilling«* til Kongen:

»Consumtions-Inspecteur i Ringsted Capitajn Frederik Moltke og Consumtions-Kasserer sammesteds Kammerraad Christian Heilmann have allerunderdanigst ansøgt om Tilladelse til fra 1ste Januar 1839 af at regne at maatte bytte deres respective Embeder.

Kammerraad Heilmann anfører, at hans Embedsindtægter i de 19 Aar, han har været Kasserer dels i Gredstedbroe, dels i Ringsted ei have udgjort 700 Rbd. aarligt, hvorfor han langtfra har kunnet bestride de nødvendige Udgifter til hans

* Danske Forestillinger og Resolutioner for 1838 No. 311; Rigsarkivet.

Families tarvelige Underholdning og hans Børns Opdragelse, men hans Kaar ere i den Grad forringede, at han er udsat for at nedsynke i Armod. Han har derfor med Taknemmelighed troet at burde modtage Capitain Moltkes Tilbud om at bytte Tjeneste med ham, uden Vederlag for det Tab af Indtægter, Sidstnævnte derved lider. Kammerraad Heilmann bemærker derhos, at han føler Lyst og Kraft til og ei mangler Routine i de til Consumtionsopsynet henhørende Forretninger, hvilke han som constitueret Consumtionsinspecteur har besørget i de 10 Maaneder af foregaaende Aar.

Capitain Moltke har tilbudt at stille den fornødne Caution for Oppebørslerne; da imidlertid denne efter Reglerne udgjør 3,600 Rbd. i kgl. 4 p C rentebærende Obligationer og han for Tiden kun seer sig istand til deraf at tilveiebringe 3000 Rbd., har han anholdt om i Løbet af Aaret 1839 at maatte supplere det Manglende, ligesom han og har ønsket, at det allernaadigst maatte reserveres ham atter at indtræde i Inspecturembedet, naar Kammerraad Heilmann skulde blive videre befordret.

Collegiet anseer det ønskeligt, at Kammerraad Heilmann ved Deres Majestæts Naade sættes istand til paa den ansøgte Maade at komme ud af den Pengeforlegenhed, hvori han allerede længe har befundet sig, og som i hans Stilling som Kasserer er betænkelig for Tjenesten, og da han derhos tilfredsstillende vil kunne bestyre Inspecturembedet, troer man saaledes at burde anbefale hans Ansøgning. — Heller ikke kan der efter Collegiets allerunderdanigste Formening være noget til Hinder for, at der forundes Capitain Moltke den ansøgte Henstand med Cautionens fuldstændige Berigtigelse, naar han saalænge indtil dette er skeet afleverer Intraderne hver 14de Dag. — Hvorvidt han derimod vil kunne reserveres Adgang til atter at tiltræde Inspecturembedet, naar samme maatte fratrædes af Kammerraad Heilmann, vil alene beroe paa Deres Majestæts Naade, og man tillader sig derfor ikkun den Bemærkning, at Capitain Moltke til Collegiets Tilfredshed har bestyret Embedet, i dybeste Underdanighed at henstille saadant.

I Henhold til Ovenanførte indstilles i dybeste Underdanighed: at det allernaadigst maa tillades o. s. v. (Der følger blot en Gentagelse af det foregaaende).

Generaltoldkammer- og Commerce-Collegium den 11te Decbr. 1838. (Under skrifter).«

Kongen tillader derpaa allernaadigst den 15de Decbr. 1838 den ansøgte Ombytning af Embederne, og ligeledes Kapitajn Moltke Ret til atter at kunne indtræde i Embedet ved Kammerraad Heilmanns Afgang. Dette mærkelige Bytte vidner i høj Grad til Fordel for begge disse to Mænd, og Tilfældet er vistnok enestaaende.

En stor Glæde for Christian var det naturligvis baade at kunne omgaas saa herlige Mennesker og tillige at se en lysere Fremtid imøde i pekuniær Henseende; men desværre trak hurtigt tunge Skyer af en anden

Art op over Familien. — Frederik Stub havde den 20de April 1837 taget sin juridiske Embedsexamen med laud. Mille laa syg dengang, og Christian kom da ind til hendes Seng og lagde Brevet med den glædelige Efterretning paa hendes Hoved, som et probat Lægemiddel mente han. Ja, Mille kom sig, men Frederik vendte hjem med nedbrudt Helbred. Alle haabede, at Hvilen i Hjemmet og et roligt Liv skulde gengive ham Sundheden; men Ondet sad for dybt, det var vist en Arv fra Faderen, hvem han i det hele lignede meget. Moderens Sorg over at se Sønnen saaledes, var naturligvis stor; men hun var stille og fast som altid. — Ovenpaa havde de lejet et Værelse til, det eneste, hvor den syge kunde ligge godt. En Nat hørte han Trin paa Trappen, Døren gik op, og hans Moder kom ind i Natdragt, saaledes som hun oftere gjorde; men han saa tydeligt, at hun gik i Søvn. Hun kom hen til hans Seng, lagde Sengklæderne tilrette, puttede dem ned om ham allevegne og fjernede sig igen paa samme Maade. En anden Gang, da den unge Søofficer, Osvald Marstrand, overnattede hos Familien og delte det temmelig store Værelse med sin skrantende Fætter, kom Mille ligeledes der op om Natten, men i vaagen Tilstand, for at pleje Frederik. Marstrand laa og betragtede, hvad der gik for sig, og da hun atter var borte, sagde han til Frederik: »Det var saligt at dø i en saadan Moders Arme.« Dette er ligesaa betegnende for Milles altopofrende Kærlighed som for den dybtfølende Osvald Marstrand. Daniel Smith skriver om Frederik Stub: »Han havde faaet juridisk Attestats med laud og røbede herlige Evner, Faderens Skarpsindighed og Musiktalent, men ogsaa Faderens dybe Stolthed. Han leed heller Nød end modtog Gaver. Maaske ærgrede han sig ogsaa hemmelig over den tabte Formue, maaske havde han været altfor flittig. Nok, — Han blev svag og mørk. I Kjøbenhavn kunde han ikke blive. Han reiste til Ringsted, fik juridisk Arbejde, som han skilte sig

Christian Heilmann, Tegning af Vilhelm Marstrand.

fortrinligt ved, men snart viste sig, at han havde Faderens Spire til Døden i sit Bryst. 2 Sommere besøgte han mig i Stege — men alt mere betænkelig blev hans Tilstand. Moderen søgte at skjule sin Angst. Selv havde han ingen Anelse om Døden, men vi Andre saae altfor vel, at den nærmede sig med stærke Skridt. Sidste Gang, jeg saae ham, var i Forældrenes Stue. Vi vare alle alvorlige, og forat ende denne Taushed, opfordrede han Moderen til at spille paa Harpen, og han tog sin Violoncelle. De spillede en Stund, men langsomme, sørgelige Toner kom over Strængene, deres Hænder sank og de saae paa hverandre, og Taarerne randt ned over Milles Kinder. Jeg maatte forlade Stuen for ikke at forøge det sørgelige Optrin.« Her er Daniel Smiths Beretning ikke ganske korrekt; hans egen Bevægelse har ladet ham forestille sig Taarer ogsaa paa Milles Kinder. Hun var netop i Besiddelse af en sjælden Sjælsstyrke og Selvbeherskelse, hvilket der alt tidligere er givet Exempler paa. Hvad maatte Sønnen ogsaa tænke, om han saa Moderen græde ved denne Lejlighed? — Det vilde jo netop være at henlede hans Opmærksomhed paa den snare Adskillelse, thi »selv havde han ingen Anelse om Døden«, som Daniel Smith skriver. Desuden var der den Ejendommelighed ved Mille, at hun saa at sige aldrig græd, uagtet hun saa fuldt som nogen følte de mange og store Sorger, der ramte hende. Denne Evne til at holde Taarerne tilbage gjorde hende det ogsaa lettere at være en Trøst og Støtte for dem, der kom under hendes Omsorg.

Dog ingen Pleje var her i Stand til at redde Sønnen. Han var selv ved godt Mod og havde skrevet til en Læge Stenberg, som var meget bekendt paa den Tid, for at høre hans Mening om Sygdommen. Den 22 Maj 1839 kom der Svar fra Lægen, og Mille udbrød uvilkaarligt, da Brevet blev bragt hende ind i Sygeværelset: »Det er fra Stenberg!« Hun fortrød det strax, — om der nu stod, at Frederiks Sygdom var til Døden! — Sønnen, der netop sad med Fødderne i varmt Vand og skulde op i Sengen, sagde da ogsaa: »Giv mig Brevet,« men tilføjede i det samme: »nej, hjælp mig først i Seng.« Da sparede han for at læse sin Dødsdom. En Blodstyrtning gjorde i et Øjeblik Ende paa hans Liv.

At Frederiks Død maatte ramme Mille haardest af alle, falder af sig selv. Han var den eneste, haabefulde Søn, fastgroet til hendes Hjerter fra hendes første Ægteskabs tidligste Tid, men hun takkede Gud, at det dog kom saaledes, og at Sønnen ikke først fik læst Brevet. I Sommerens Løb tog

hele Familien til Brolykke. Christian havde vel nærmest faaet denne Tur i Stand for derved at adspredde og styrke sin Hustru; Tante Lise var med og man befandt sig vel ved de landlige Omgivelser. Christian var naturligvis rigtig i sit Es her i sin Fødeegn hos den nære Slægt, omgiven af Ungdom og Musik, og Mille forstyrrede ingens Glæde. Hun skriver blandt andet i sin Dagbog under dette Ophold: »Dødens Alvor hersker i mit Hjerter — og Livet bruser omkring mig, hvilke Modsætninger! Thealise og Lone ere saa glade og livsfro. Fader er jevn munter; den kjære Lise er mild og deler kjærlig de unge Pigers Læselyst; jeg ene gaar stille og sørgende og naar jeg fremtvinger et Smil, saa er Følelsen af mit store Tab øjeblikkelig desto føleligere. Hvorfor skulde jeg da det? Ja, dersom jeg saa, at min stille Kummer var et Skaar i de andres Tilfredshed, da, det veed Gud, skulde jeg lægge Vold paa mig selv, det koste, hvad det vilde. Men fornuftigvis lader man mig gaa min egen Gang og tænker, hvad Erfaringen jo lærer: »Med Tiden vil det blive bedre« — Ja, Tiden vil gjøre mig mere og mere fortrolig med mit Savn, mildne den dybe Længsel. Alt opløser sig i en blid Vemod. Jeg kjender jo Sorgen! Dog hvert et Tab tager en Del af Sjælens Munterhed med sig, som aldrig vender tilbage. —«

Tante Lise Høyer, tegnet efter hendes Død af
Vilhelm Marstrand.

Det var kun i et Aar, at Familien nød godt af det større Embede, og Christian havde netop faaet begyndt at afbetale sin Gæld, da pludselig det hele var forbi. Den 24de Januar 1840 sad Mille og den yngste Datter Lone alene i Stuen om Aftenen; Thealise var bortrejst. Christian var gaaet hen til sin Ven Provst Bentzon, som altid blev i godt Humør ved at se ham komme ind ad Døren. Han og Bentzon var Studenter sammen og Natten forud havde Christian drømt sig tilbage til deres Studentertid. Mille

derimod var vaagnet beklemt om Morgenens; det forekom hende, at hun i Drømme havde mærket noget tungt ligge paa Gulvet, som hun forgæves søgte at faa op. — Omtrent Klokken halv elleve kom Christian hjem. Han stod da i Nærheden af Harpen og fortalte om sit Besøg hos Bentzon. De havde været lidt forstemte, da han kom, men efterhaanden steg Humøret og det havde været en rar Aften, sagde han. — Mille spandt og Lone sad med et Sytøj, da — pludseligt hørte de begge et stort Bulder. De tænkte, at Harpen var faldet om, men da de forskrækkede saa op, laa Christian udstrakt paa Gulvet. De ilede hurtigt til; dog hans Sjæl var allerede borte*. Han aandede vel endnu svagt, men rørte sig ikke og Ansigtet var roligt som paa en sovende. Mille har skrevet i sine Optegnelser, at dette Øjeblik var det tungeste i hendes Liv, skønt hun havde haft mange usigelig tunge Øjeblikke. Hun mistede dog ikke Fatningen, men sendte Lone op til en Familie ovenover for at hente Hjælp, thi Pigen var ude. Herfra fik man nu saa hurtigt som muligt fat i Lægen, der strax aarelod den døende. Men der kom ikke Blod, Livet var udslukt. Lægen erklærede, at Christian var død, forinden han naaede Gulvet. Det sørgelige Budskab gik som en Løbeild gennem Byen, og næste Morgen tidlig kom den herlige Moltke derhen med Bind om Armen, thi han havde brækket den og ikke før været ude. Han stod den sørgende Hustru bi i alt, hvad han kunde, og alle Mennesker viste hende den største Deltagelse. I Aarhus Avis No. 18 for 1840 læstes der følgende om dette Dødsfald:

»Ringsted den 26de Januari. Vor Bye har lidt et smerteligt Tab, idet en pludselig Død har bortrevet en af vore kjæreste og meest agtede Medborgere, Kammerraad og Consumtionsinspecteur Heilmann. Hans mangesidige Dannelse, udbredte Kundskaber, ædle Sind og harmløse Munterhed ville længe lade ham savnes iblandt os. — Med Liv og Varme interesserede han sig for det Gode i enhver Retning og har navnlig som Forligscommissair stiftet megen Velsignelse. — Han var juridisk Candidat og havde

* Daniel Smith skildrer Begivenheden saaledes, at Christian »talte muntert med Kone og Børn og gik derpaa ind i Sideværelset for at hente sin Pibe. Da hørte de et Brag, saa det klang i Milles Harpe, og hun raabte: »Christian! hvorfor gaar du i Mørke og river min Harpe omkuld!« Men der blev stille. — Hun springer op, gaar ind med Lyset og seer den elskede Mand ligge bevidstløs paa Gulvet«. Denne Fremstilling er ikke rigtig, Daniel Smith har rimeligvis hørt, at de tænkte, det var Harpen, der faldt. Paa Basis af dette har hans Fantasi saa tilsat det øvrige.

Mille Heilmann, f. Smith, efter en Tegning af Vilhelm Gertner.

været Informator i Hertugen af Augustenborgs Familie. — Aldrig havde Videnskab og Kunst en uegennyttigere Dyrker. Selv var han musikalsk Virtuos.«

For Mille var der kun ét at gøre, nemlig at overlade alt til Kreditorerne. Af Venner blev hun sat i Stand til at købe nogle af de kæreste Genstande selv, men hun maatte betale dem dyrt, thi det var Provst Bentzon, der købte dem for hende, og med sin sædvanlige strænge Retfærdighedsfølelse sørgede han for, at ingen anede, hvem der skulde have dem.

Milles Svoger, Borgmester Foss i Roskilde, tilbød foreløbig hende og Børnene sit Hus, og med nogle Afbrydelser opholdt de sig dér i to Aar. Siden skaffede Foss dem Bolig i Duebrødre nybyggede Stiftelse, men kort efter, at de var flyttede ind i denne, fristede Mille den tunge Sorg at miste sin ældste, herlig udviklede Datter Thealise. Dog hun gennemgik alt med en vidunderlig Sjælsstyrke, og da hun paa Frederiks Hospital maatte underkaste sig en smertefuld Operation paa den højre Haand, forbavsede hun Lægerne ved den Ro og Fasthed, hvormed hun taalte alle Lidelser. Nu havde Mille kun den yngste Datter Lone tilbage, og disse to henlevede adskillige Aar sammen i deres beskedne Bolig i Roskilde. Lykkeligt naturligvis — men det var som en Eftersommers stille Vemod. Thi Savnet af det svundne glade Familieliv fandt kun en ringe Erstatning i Erindringens fattige Mindeblomster.

En saa meget desto større Skat var derfor naturligvis de mange opbevarede Tegninger. De blev ofte tagne frem til Beskuelse og man fordybede sig i det Billede af Fortidens Glæder og Sorger, som derved oprulledes; Erindringen fik ligesom en kraftigere Understrøm af Virkelighedens Farve. — Dog ikke engang disse Tegninger fik de Lov at beholde ubeskaarne. Engang i 1854 var Maleren Gertner i Besøg i Roskilde. Saa snart han hørte, at Enken efter Kratzenstein-Stub levede i Byen, indfandt han sig hos hende for at se at faa fat i nogle af Stubs efterladte Tegninger. Til Gengæld tilbød han at male Moder og Datter. Det blev dog kun til, at han strax tegnede Mille, og saa, med den ham ejendommelige Mangel paa Hensynsfuldhed, uden videre bortførte en hel Del af Stubs Tegninger. Ganske forbløffede saa de to Damer ham fjerne sig med nogle af deres kæreste Ejendele.

Mille Heilmann, f. Smith, efter et Maleri af Vilhelm Marstrand.

Til Lones Bryllup i 1860 malede Vilhelm Marstrand det andet her gengivne Billede af Mille. Det skal have lignet hende nok saa godt som Gertners Tegning.

Mille flyttede nu til sin Datter og Svigersøn paa Oremandsgaard Skovriderbolig. Her henlevede hun sine sidste Aar i landlige, smukke Omgivelser og her døde hun 13de Juni 1869. Hun var da ikke langt fra at fylde firsindstyve Aar. Hun laa i 5 Maaneder af Alderdomssvaghed, men var glad og havde ingen Smerter. Lone sad trofast ved hendes Seng og otte Dage før Moderens Død talte de aabent og alvorligt om Skilsmissen. Den Eftermiddag, som var hendes sidste, spurgte Datteren hende, om hun havde Fred. Hun svarede med et fast og roligt: »Ja!« Uvilkaarligt udbrød Lone: »Holder Du af mig?« Da fór et klart, straalende Smil hen over hendes Ansigt med de lukkede Øjne. —

Tyve Aar henlevede Christian og Mille ved hinandens Side, alt i alt et meget lykkeligt Ægteskab trods Fattigdom og mange tunge Sorger. De lignede hinanden i ét, en stor Inderlighed i Følelser, men var ellers ganske forskellige Naturer; egentlig saaledes modsatte, at de gensidig supplerede hinanden. Der er i den foregaaende Skildring udførlig gjort Rede for den enkeltes Karakter og deres paa Begivenheder ret rige Liv. En Del af disse virker næsten med det Præg af Eventyrlighed, som H. C. Andersen yndede at give sine Virkelighedsskildringer: den dybe Kærlighed, der beskeden træder i Skygge for den lykkeligere Medbejler, — Kunstnerens høje Flugt, og Død i Sus af Englevinger, — Trofasthedens Belønning i den elskedes Favn. Derpaa den frejdige Tilfredshed i de smaa og ringe Kaar, det lykkelige Sammentræf med sjælden ædle Mennesker, den fast utrolige Ombytning af Embederne og endelig den pludselige Død midt i Lykken eller den sene Alderdoms Fred og Hvile. Over det hele Duften af en naiv og lidet reflekterende Livsanskuelses enkle Udtryksform, en Hjemlighedens Oase fjernt fra Tidens stærke Brydninger.

Baade Christian og Mille var meget for deres Omgivelser, hver i sin Retning. Thi medens Christian virkede ved sin friske Munterhed, sit frejdige Lune, sit aabne og udadvendte Temperament, saa var Milles Karakter mere præget af en stille Indadvendthed, en rolig Hvilen i sig selv og hendes urokkelige Barnetro gav hendes Liv det faste Støttepunkt, der udstraalede Trøst og Lindring til alle Sider.

Christian var ogsaa en troende Kristen, men efter hans Natur ytrede dette sig paa en Maade, der var helt forskellig fra Milles. Et enkelt Træk vil klart belyse dette. Engang, da det lakkede mod Jul, mærkede Børnene godt, at Faderen vilde skjule noget for dem, thi han bestræbte sig for, at de ikke skulde se nogle smaa Krukker og Pensler, som han flyttede ind i en anden Stue, naar de kom. Lejligheden var jo indskrænket. Børnene blev naturligvis umaadelig nysgerrige, de vidste jo, at Julen i Reglen bragte en eller anden lille Overraskelse og vilde saa inderlig gerne have afluret Christian hans Hemmelighed; men det lykkedes ikke. Endelig oprandt da Juleaften og Døren aabnede sig for det klart oplyste Værelse, som var deres Ønskers Maal. Se, da smilede dem imøde, for Enden af det lange Julebord, en glad, ungdommelig Madonna med det lille Jesusbarn paa Skødet. Han bredte sine Arme ud imod dem ligesom for ret at indbyde dem til alle Julens Herligheder. Og der blev megen Glæde; det var noget, som Barnehjertet fuldtud forstod. — Maleriet havde vel sine store Skrøbeligheder, men Maleren Roed ønskede dog senere, da han var bleven gift, at eje det for hver Jul at kunne stille det op ved Juletræet for sine egne Børn.

Endelig, til den fulde Forstaaelse af Milles Karakter mangler der endnu et. Hun var ikke fri for et lille Stænk af Overtro; men den Maade, som dette kom til Orde paa, virker ganske rørende. Da Forfatteren, Professor H. F. Ewald som Dreng opholdt sig i Ringsted havde han syv Vorter paa den ene Haand. Nu traf det sig saa, at Naboens Kone døde; Mille førte da Ewald derind og lod en af den Dødes Fingre stryge hen over hver enkelt Vorte, idet hun med det samme sagde til ham, at hvis han kunde tie ganske stille og ikke røbe det for noget Menneske, saa vilde Vorterne forsvinde. Ellers hjalp det ikke noget. Ewald tav og Vorterne gik virkelig bort.

Ja, saa skal vi da skilles fra dette kære, brave Ægtepar. — Der er dog endnu et at nævne, nemlig Milles gamle Harpe, der er benyttet som Slutningsvignet for dette Afsnit. Den har ogsaa haft sin Ungdomsperiode, da hendes gyldne Lokker strøg dens Side, medens de spæde Hænder greb i spændte Strænge og fik dem til at tone som Foraarets lette Luftning. Og den levede hendes Liv med gennem de mange Aar. Sorgens dybe smertetyngede Tone har den tolket, naar Ord var for ringe til at lindre

Hjertets Kvide, og Glædens lette, friske Løb og Melodier sprang som Solglimt fra Strængene, naar hun spillede for Stub i Atelieret eller naar Christian dansede med den spæde paa Arm. Nu staar den stille hen i en Krog, gemt men ikke glemmt. Strængene er bristede, Tavshedens Død har sænket sig over den; dens Liv var afsluttet, da Mille bøjede sit trætte Hoved til den evige Hvile.

JOACHIM OTTO CARL HEILMANN er født i Lunde den 12te April 1779. Han kaldtes Carl og var vistnok den mest musikalske af hele Børneflokket. Den 30te April 1799 tog han Artium med haud, men Krigen afbrød yderligere Studeringer. Han deltog i Københavns Forsvar under Bombardementet 1807, blev derefter Officer og endte som Kapitajn ved første jyske Infanteriregiment. I 1809 havde Englænderne besat Anholt og omdannet Fyrtaarnet til en lille Fæstning. Den 27de Marts 1811 gjordes der fra dansk Side Forsøg paa at overrumple Øen. Det lykkedes ogsaa at gøre Landgang, men da et Par engelske Krigsskibe pludselig viste sig i Farvandet, maatte man efter betydelige Tab hurtigst muligt gribe Flugten. Carl Heilmann var med i denne Fægtning og trods den morderiske Ild slap han ganske uskadt derfra.

Efter Krigen gik han af som Kapitajn og bosatte sig i Aarhus, hvor hans Garnison havde været. 18de Januar 1811 havde han giftet sig med MARGRETHE MARIANE FREDERIKKE FISCHER, født 8de November 1790, Datter af Stadsmusikant Frederik Fischer og Maren Jensdatter Buchtrup. Han oprettede nu en Skole baade for Drengene og Piger og har vistnok tillige undervist i Musik. Hans økonomiske Omstændigheder synes at have været meget knappe. Man har Fortællinger om, hvorledes han ved sin Musik forstod at faa en og anden musikelskende Rykker formildet og til at fortrække med uforrettet Sag. Han levede og aandede i Musik. Carl Heilmanns Skrift er meget personlig. Rask og gratiøs henkastet over Papiret giver den et udpræget Billede af Munterhed og Fantasi. Enkelte af Bogstaverne, navnlig de lange s'er, er udmærket smukke og dristige, men Indholdet af det Vers, han skriver i sin Broder Arents Stambog, hæver sig ikke ud over den ordinære Dydsirethed.

Carl Heilmann erhvervede sig efterhaanden mange Venner i Byen, navnlig var Redaktør Elmquist, Ejer af Aarhus Stiftsbogtrykkeri, hans meget intime og trofaste Ven. Carl omtales som en elskværdig, munter Mand og

han skal have lignet sin Broder Christian paafaldende i Udseende. Da Datteren efter hans Død besøgte sin Farbroder i Ringsted, faldt hun be-
svimet om ved Synet af denne, saa stærkt et Indtryk gjorde Ligheden paa
hende. Næppe 42 Aar gammel døde Carl Heilmann den 7de Februar 1821
ved et Ulykkestilfælde. Under Middagsmaaltidet fik han et Ben forkert
i Halsen; det blev siddende fast og kvalte ham inden der kunde
bringes Hjælp.

Under temmelig fortvivlede Omstændigheder stod hans Hustru nu til-
bage med tre smaa Børn; Hanne var 10 Aar, Christian 7 og Carl Ulrik
kun 3. De var ganske blottede for Existensmidler; men heldigvis lod
Hjælpen ikke vente paa sig. De trofaste Venner, som Kapitajn Heilmann
havde vundet sig i Aarhus, bragte nu hans Hustru ud over Pengeforlegen-
heden og satte hende i Stand til at begynde en Systue for Skrædersyning
og finere Haandarbejder. Desuden tog Redaktør Elmquist Drengen Christian
i Huset til sig. — Der oprandt nu bedre Tider. Det var flinke og arbejd-
somme Mennesker, de havde mange Elever og da senere Hanne voxede
til, blev det nærmest hende, der forestod Undervisningen, thi hun var
særdeles dygtig. Efter Hannes Giftermaal i 1842 fortsatte Fru Heilmann
endnu Syskolen i nogen Tid, men flyttede snart efter med den yngste Søn
Carl Ulrik til Aalborg, hvor Svigersønnens Hus blev et Hjem for dem. Her
døde hun 30te Januar 1835 og blev begravet 6te Februar.

ARENT CHRISTOFFER HEILMANN fødtes i Kerteminde den 5te April
1781. Det kunde være af megen Interesse at kende de Traade, der knyttede
denne Mands Skæbne, men om hans Opvæxt vides saare lidt. Hans Fader
skriver i sin Oeconomica: »den 25de May 1799 Arent anlagt Græshøyen«,
men deraf erfares kun, at han paa den Tid var i Kerteminde og hjalp
Faderen med Havearbejdet. Som den yngste af Børneflokken har han
maaske tilbragt sin meste Tid i Hjemmet. Men 1800 døde jo den gamle
Præst og Moderen har sikkert ikke kunnet hjælpe Sønnen. Han maatte
se at skaffe sig et selvstændigt Erhverv. Dog, dette har næppe været den
eneste Aarsag til, at han et Par Aar efter vendte Danmark Ryggen. Der
fortælles, at han skal have været forlovet med sin fire Aar ældre Kusine,
Ida Heilmann, og at der efter hendes Død i hendes Gemmer fandtes en
Brevvexling imellem dem. Her er efter al Rimelighed et Holdepunkt, thi
denne Dames Hjerter var for varmt til at nøjes med én elsket Genstand.

Hun var meget smuk og koket, og det er notorisk, at hun har indladt sig i Kærlighedsforbindelse med andre. Der kan nu tænkes to Muligheder. Enten har han lidt en stor Skuffelse og har derefter følt det som en Nødvendighed at lægge Hundreder af Mile, Land og Hav, imellem sig og hende. Eller han har søgt Grønlands kolde Vinter lokket af Regeringens gyldne Løfter om hurtig Forfremmelse i Statsembeder efter et vist Aaremaal i Handelens Tjeneste, — i det Haab at kunne hjemføre hende som sin Brud, naar han atter vendte tilbage. Han har saa senere hørt, at hun havde svigtet ham, og har derfor ikke følt nogen Lyst til at drage til Danmark igen.

Maaske kunde ogsaa Bevæggrundene søges i hans Karakter. Et lille Portræt af ham, som er udmærket bevaret, findes gengivet her. Det har dog mistet meget ved at berøves Farverne. Originalen viser en bleg, ung Mand med ganske lysblond Haar, der noget kunstigt er sat op i en Top fortil og falder i Krøller ned over Panden. Med stor Kraft virker i Mod-sætning til dette de næsten sorteblaa Øjne, hvis Blik er fast, men dog ligesom skjulende en indre Uro. Endelig den sirlige, mørkeblaa Kjole med Guldknapperne forøger Indtrykket af en noget forfængelig Natur, der mellem Kendinger ikke finder sig i at indtage en underordnet Stilling. Underligt nok viser hans Skrift den samme Blanding af Fasthed og Uro; den træder naturligvis stærkest frem med personligt Særpræg i det første af de senere omtalte Aktstykker; i Ansøgningen til Kongen har den »allerunderdanigste« Stil gjort Skriften tør og kedelig. Der er mere Karakter, mere Temperament i Arents Skrift end i de andre Brødres; maaske med Undtagelse af Carls. Den tyder paa megen Særthed i Følelse og Kurverne er ikke uden Ynde. Stambogsverset Side 104 peger i samme Retning.

Denne Uro i Sindet, parret med en noget forfængelig Stolthed, har maaske været en medvirkende Aarsag til, at han higede bort fra Slægt og Fødeland. Han søgte en Ansættelse ved den grønlandske Handel og fik den i Aaret 1802. Forinden Afrejsen følger vi ham til Kerteminde, hvor han i April tager Afsked med sin Moder og sit Barndomshjem. Hvad Moderen skriver i hans Stambog er anført Side 54. Man kan forestille sig, hvilken Smerte det har været for hende at skulle miste Sønnen, den Søn, der vel stod hendes Hjerte nærmest. Thi hun kunde ikke gøre sig Haab om nogensinde mere at faa ham at se. Det fik hun heller ikke, thi hun

var forlængst død, da han atter gæstede Danmark. Det var for sidste Gang i dette Liv, at hun holdt ham i sine Arme. — Foruden Moderen er der adskillige »troefaste Veninder«, der skriver i hans Stambog ved Afskeden i Kerteminde. Efter Skriften at dømme har de aabenbart været ude over den første Ungdom, hvilket viser, at Arent ogsaa ejede den friske, umiddelbare Elskværdighed, der altid indtager gamle Damer. I Stambogens Vers kan hans Rejse følges over Nyborg, København og Marstrand op mod det høje Nord. Overalt har man »Dyden« parat; den var aabenbart en Slags aandelig Skilleløb i de Tider, en vellugtende Urtekost, som man stedse havde ved Haanden til at anbringe i den bortdragendes Knaphul.

Saa naaede han da Grønland, og hvorledes han havde det der, erfarer vi gennem en Skrivelse fra hans egen Haand. Ved sin Tilbagekomst til Danmark mange Aar efter tilstiller han nemlig Direktionen for Handelskompagniet følgende Ansøgning (Fær. og Grøn. I. D. No. 325; Rigsarkivet):

»København den 1ste November 1824.

I Aaret 1802 blev jeg i min Alders 21de Aar af den Kongelige Grøn. Handels Direction antagen til Handelsbetjent i Grønland og anvist Post som Assistent ved Colonien Holsteinsborg, hvor jeg siden i 1½ Aar bestyrede Hvalfangeranlægget Omenarsuk med et Hæld til Fangsten, som aldrig før eller siden er indtruffet der ved Stedet. Derved, samt ved mit Forhold i andre Tjenesteanliggender, tilvendte jeg mig den daværende Inspecteur Myhlenphorts Tillid og Tiltro, saa at han i Aaret 1804 ansatte mig som Handelsbestyrer ved Logen Fiskeræset. Paa den Tid var dette Etablissement med Hensyn til Handel og Fangst i saa yderlig Forfald, at det var blevet bragt i Forslag at nedlægge det. Samme er nu, i den Tid jeg har haft det under Bestyrelse, voxet frem i aarlig Production saaledes, at det vel kan ansees at være blandt de Etablissementer, den Kongl. Handel har, og sandsynligen vil have, størst Fordeel af. Efter i saa

Arent Christoffer Heilmann.

lang Tid at have virket med Hæld i Handelens Tieneste, blev mig forrige Aar allernaadigst forundt Constitution til Inspecteur-Embedet i søndre Grønland, men ved mit 22aarige Ophold i hiint haarde Land, hvor ieg flere Gange har lidt Skade og Bræk paa Lemmer og i de mangelfulde Krigsaar, i kortere og længere Mellemrum, atter maattet fremdrage et kummerligt Hungers Levnet, blev endelig min forhen havde stærke Legemskraft og Sundhed saa aldeles svækket, at ieg af denne Aarsag allene ikke kunde modtage den mig allernaadigst forundte Constitution til Inspecteur-Embedet og saae mig tillige nødsaget til at ansøge om Entledigelse fra Fiskeræds Bestyrelse, hvilken Ansøgning Directionen gunstigst har indvilliget og ieg er nu under 6te f. M. kommen hertil, hvor ieg under Fødelandets mildere Klima og ved en Læges Hielp haaber at skulle kunne vinde min tabte Sundhed tilbage. — Efter i saa lang Tid at have tient og opoffret mine bedste Aar i den Kongl. Handels Tieneste er det nu ved Udtrædelsen af samme, ieg tager mig den Frihed ærbødigst at anmode den høje Direction om den Bevaagenhed at ville udvirke for mig de den Kongl. Handels Betiente allernaadigst tilsagte Vartpenge i saadant Forhold, som den gunstigst maatte eragte, at ieg ved saa mange Aars Tieneste kan have giordt mig fortient til.

Ærbødigst A. C. Heilmann.«

Det fremgaar af denne hans Skildring af Livet i Grønland, at det som oftest har været haardt og trælsomt. Af andre Skrivelser erfares, at han c. 1809 ved et uheldig Fald paadrog sig en svær Beskadigelse af den højre Arm, hvorfor han anmoder om at maatte fratræde, da han mistvivler om dens Helbredelse. Det bliver dog ikke bevilget, men 1815 faar han Orlov paa et Aar. Han indaander atter Fødelandets Luft, ser igen de høje, ranke Bøgestammer og hører Fuglesangen i Løvsalens Skygge, den han saa længe har maattet savne. Dog et Aar svinder kun altfor hurtigt. I den allerskønneste Foraarstid maa han sige det altsammen Farvel og medfører som synlig Erindring kun Slægt og Venners mer eller mindre ensformige Hjerteudgydelser i Stambogen. Det meste er saadant noget som: »Gid Held og Lykke Dem ledsage o. s. v.«, eller: »Ser Du en Forglemmigej, da tænk paa mig«. Eller ogsaa skrives blot en Forherligelse af »Dyden« i al Almindelighed. De klogeste Hoveder erkender i al Beskedenhed deres egen

Ringhed, idet de laaner en Tanke andetsteds fra. Saaledes skriver Thomas Reutze i København den 1ste Maj 1816: »Profitions du contentement d'esprit, quand il vient, gardons nous de l'éloigner par notre faute, mais ne faisons pas des projets pour l'enchaîner, car ces projets là sont des pures folies. — Our powers owe much of their energy to our hopes, [posunt quia posse videntur, siger Virgil]. — Undskyld at ieg ikke har skrevet mit Modersmaal! Ieg vidste for Øieblikket ikke noget mere passende for din nærværende Stilling end hint af I. I. Rousseau og Dr. Johnson«.

Det engelske Citat kunde vistnok bedre have karakteriseret Arent, da han første Gang drog til Grønland. Thi hvorledes mon det nu stod til med hans Haab? Hans elskede var under hans Fraværelse bleven Moder og havde i 1805 født en Søn, der altsaa nu fyldte elleve Aar. Faderen var hans egen Broder Carl. Hvilke Forhaabninger kunde da oplive hans Energi? Og hvad følte han ved atter at betræde Grønlands Klippekystr? Ingen véd det, intet er opbevaret derom.

I Grønland havde han mange Venner. Mange Navne gemmes paa Stambogens Blade. Hvad der skrives er bedre mént end det er udtrykt; kun en enkelt har haft et ganske morsomt Paafund:

»Naar Skiebnen Dem engang til Hvile fører
Om to, tre Snese Aar i bløde Lændestoel,
Og Flok af Børnebørn opmærksom hører
Paa gamle Grandpapa, som var ved nordre Pol;
— Da, Ven, naar De har sagt de muntre Glutter
Hvad der nu siges kan om Grønlands Herlighed,
Og hver af disse glad og vever smutter
Til vante Leeg i Floras Skiød afsted; —
Saa kald dem end engang til Skamlerne tilbage
Og siig omtrent: »Hør, Børn! ieg nylig dit og dat
Fortalte Mo'er og ier om mine unge Dage,
Som svandt blandt Polens Iis i Fortids Nat!
I hørte, kiære Smaa! at hisset golde Fielde
Og evig Iis er alt, hvad Øiet frydes ved;
Og skal eensidig Dommen gielde,
Da vist nok Grønland er et Sorgens Sted. —
Men og blandt hine Fielde boer der salig Glæde,
Thi troefast Venskabs rene, høye Lyst
Har hisset i hver ærlig Barm sit Sæde

Og varmer midt blandt lisen Mandens Bryst. —
 End mindes ieg med Veemod mange glade Dage
 Som svandt saa blidelig i Fryds og Venskabs Favn,
 O! gierne kaldte ieg fra Gravens Nat tilbage
 Saa mangel troefast Ven, hvis evigkiære Navn
 Vil stedse leve i mit Minde, skiøndt han hviler
 Alt mange, mange Aar i Gravens Skiød! —
 Nu, elskte Smaa! med store Skridt ieg iler
 Af Alder skielvende og graa til visse Død;
 Men fro ieg gaaer mit høye Maal imøde,
 Thi hulde Venners Graad vil rinde ved mit Savn
 Og mangel savnet Ven, som alt for tidlig døde
 Skal hisset hvile ved min ømme Favn.« —
 Hvis De saaledes Ven! i Alderdommens Dage
 I Tanken sætter Dem i svundne Ungdom hen, —
 O! kald da ogsaa Mindet om den Tid tilbage
 Da ieg var stolt ved Navn af Deres Ven.

Colonien Godthaab i Grønland d: 25de Julii 1810 — Niels Giessing Wolf.«

Men Stambogen indeholder mere end blot Vers og Prosa. Mørke Profiler opliver Siderne hist og her, ialt ti Silhouetter. Vi har tidligere set tre af dem, nemlig Arents Moder (S. 41), der staar overfor hendes Afskedsord til Sønnen (S. 54), samt hans Søster og Svoger Utke (S. 144—45). Men hvem er alle de andre? Kun ved én af dem er Navnet angivet, — det var jo overflødigt, da Arent naturligvis selv vidste, hvem Silhouetterne forestillede. De gengives paa næste Side; muligen kan en eller anden give Oplysning om dem. I og II er rimeligvis sammenhørende, de staar overfor hinanden paa modstaaende Sider i Stambogen. Paa den efterfølgende Side findes et Vers af hans Broder Carl. Under III er der med Blæk skrevet to Linjer, som senere ganske er dækkede af Blyantstreger. Men ved Fjernelse af disse læses det ganske tydeligt saaledes: »Vous étiez — vous serez toujours — Mes derniers amours«. Hvor meget ligger der ikke skjult i disse tilsyneladende Smaating! En Kærlighed, der engang var saa hæftig, saa fuld af Fryd og Haab. Men Haabet slukkes —, og dog vil Kærligheden vedblive til det sidste, umuligt at andre Følelser nogensinde kan trænge den bort. Dog Tiden gaar; Stambogen aabnes atter engang, — et Smil over disse gamle Skader og Blyanten overstreger de dumme Ord. Hvem

er nu den sidste? — Men
 blive staaende. Hun ser godt
 en Smule let paa Taa. V er
 Inspektør Myhlenphort. Endelig de to yderste VI og VII staar sammen paa
 en Side, hvorefter følger et Vers af Ove Juel Heilmann i Baaring.

Silhouetten faar Lov at
 ud den unge Dame; maaske
 den Side 193 nævnede In-

Vi har alt hørt, hvorfor Arent Heilmann i 1824 maatte forlade Grønland. Hans ovenanførte Ansøgning blev af Direktionen for den kgl. grønlandske Handel varmt anbefalet til Rentekammeret, idet den fremhæver hans »lange 22aarige Tieneste«, hans Konstitution som Inspektør, og Skrivelsen slutter paa følgende Maade: »Henstillende det saaledes til Rentekammeret, hvad det maatte behage Samme at udvirke for Kiøbmand Heilmann i Vartpenge, skulde vi allene bemærke, at flere af de i den senere Tid hjemkomne Betiente ere deels paa Grund af lang Tieneste, der dog ikke har oversteget nærværende Ansøgers, dels under andre Hensyn, bleven aflagte med 150 Rbd. aarligt, og vi have al Grund til at ønske, at Heilmann, som fortrinligen har udmærket sig, ogsaa maatte ved noget Tillæg til det nævnte Beløb, nyde en Udmærkelse, som han har vel fortient.« (F. og Gr. I. D. No. 325). Imidlertid faar han kun 150 Rdl. i Vartpenge, men da han 1825 ansøger om at »forundes Prædicat af Inspecteur« vil Kongen »allernaadigst have ham udnævnt til Kammerraad« og Bestallingen derpaa udleveres ham gratis (F. og Gr. Copiebog IV No. 327). — Kammerraad var en meget almindelig, men dog ret anset Titel i de Tider.

Ved Furesøen, ikke langt fra Dronninggaard havde Arent Heilmann slaet sig ned. En Smule Formue var Resultatet af hans Ophold i Grønland og han gjorde sig nu Livet behageligt efter de overstaaede Lidelser. Hans Nevøer besøgte ham ofte paa hans landlige Opholdssted ligesom senere i København. De holdt meget af ham, da han var en livlig og behagelig Mand, men de forstod ikke ret hans Iver for at skaffe dem Undervisning i

Fransk, som han selv talte flydende. Hos en Ven af sig, Mr. Chapu, en indfødt Franskmand, som han paa denne Maade hjalp,- betalte han Halvdelen af de Timer, de selv vilde gaa ind paa at tage. Imidlertid, de unge Fyre udeblev ofte; deres Studeringer gav dem nok at bestille.

Arent Heilmann blev af sine Omgivelser anset for temmelig velhavende. Han har naturligvis stølet saa sikkert paa den lovede Forfremmelse, at han ikke tog i Betænkning hvert Aar at gøre et dybt Greb i den opsparede Kapital. Det kunde saaledes nok faa Udseende af, at hans Midler var særdeles rigelige. Men det var i Virkeligheden ikke Tilfældet, hvilket blandt andet kan ses af en Ansøgning, som han 12te Maj 1828 indsender til Kongen (F. og Gr. I. D. No. 752). Heri nævner han kortelig sin Virksomhed i Grønland, sin forbedrede Sundhedstilstand efter Hjemkomsten og sine forgæves Ansøgninger om »adskillige Toldkasserer-Tjenester«. Dernæst at hans 150 Rbd. i Vartpenge er saare utilstrækkelige til Livets Ophold og at han derfor har »maattet tage til en liden Capital, som ieg under megen Livets Møje og Besværlighed havde samlet, hvorved samme tildeels er medgaaen, saa at ieg nu, ude af Levevei, i tiltagende Alder og med svækket Helbred, maa see en ublid Fremtid imøde.« I Betragtning af, at han uden har været mer end dobbelt saa lang Tid i Grønland, som »udfordres til de sædvanlige Vartpenges Erholdelse«, vover han endelig »allerunderdanigst« at maatte forundes 300 Rbd. Sølv aarligt i Vartpenge.

I tre Ansøgningen vedlagte »Attester« roses Arent meget for Pligt-opfyldelse, Flid og Paapasselighed. De to er fra Direktionen for den grønlandske Handel, den ene af disse slutter saaledes: »og skal det da, naar De engang hjemkommer, ikke fra vor Side mangle paa en saadan anbefaling for Dem, som De ved Deres gode Forhold i Landet har giordt Dem fortient til, og særdeles kiært vil det være os, om vi ved slig anbefaling, som det eneste der staaer i vor Magt, kunne bidrage til, at De maatte opnaae den Befordring i Statens Tjeneste, som Kongen har lovet Handelens grønlandske Betiente.« — Naar man sammenholder dette med Direktionens Ønske (S 197), »at han maatte ved noget Tillæg til det nævnte Beløb nyde en Udmærkelse, som han har vel fortient«, saa føles det lidt underligt nu at se den samme Direktion afslaa hans Begæring. Den skriver nemlig: »Da de ham tilstaaede 150 Rbd. ere de høieste Vartpenge, som ere bevilgede de fra Grønland hjemkomne Coloniebestyrere, saa kunne vi, for Følgernes

Skyld, ligesom og med Hensyn til Handelens Kasse, der allerede er betyngt med betydelige Udgivter af det Slags, ikke anbefale hans Ansøgning, saameget vi end ønske at se hans Kaar forbedrede og uagtet det anbefalende og velfortiente Vidnesbyrd, vi ved flere Leiligheder have meddelt ham.«

Med god Grund har Arent maattet føle det som en Forurettelse, at hans Ansøgning blev afslaaet. Thi han kunde jo ikke leve af gyldne Løfter, som aldrig blev indfrieede. Det var altsaa hele Udbyttet af saamange Savn og Anstrængelser. Han var ikke kommen et Skridt videre, end da han i Ungdommens blomstrende Kraft, fuld af Haab og Mod, drog ud mod ubekendte Strande. Nu var det en nedbrudt Mand, der søgte Broderen i Ringsted. Dog — Afslutningen blev bedre end man kunde vente. Han kom her under Milles omsorgsfulde Pleje, og kærlige Hænder hyggede om hans sidste Timer. Den 9de Juni 1830 ytrede han med stille Glæde: »Imorgen ved denne Tid kan jeg være, hvor jeg vil; det er dog herligt.« Næste Dag ved samme Klokkeslet var han død. Og død i det heldigst mulige Øjeblik, thi der var saagodtsom intet tilbage af hans Kapital.

Der er endnu et Spørgsmaal, vedrørende Arent Heilmann, som ikke kan lades ubesvaret. I Fridtjof Nansens Bog: »Paa Ski over Grønlands Indlandsis« afbildes en »Lars Heilmann« som Type paa en dygtig Fanger. Og ikke nok med det; fra Fiskeræsset har en nogenlunde talrig Slægt med Familienavnet Heilmann spredt sig over en Del af Sydgrønland. Men var Arent da gift under sit Ophold i det høje Nord? Det er ikke vanskeligt at afgøre dette. For alle kgl. Embedsmænd gjaldt den Bestemmelse, at de skulde gøre Indskud i Enkekassen, naar de giftede sig, og kun kunde fritages ved en kgl. Resolution. For Arent Heilmanns Vedkommende er intet saadant Indskud gjort, heller ikke er han bleven fritaget derfor ved kgl. Resolution. — Havde han da uægte Børn? Man søger hans Stambog igennem for muligvis at finde et eller andet Holdepunkt, og rigtig, paa et Blad, til hvilket fire meget smukke Haarlokker, rimeligvis af Kvinder, er fastsyede, staar der uden Underskrift disse grønlandske Ord: »Illomut! pyonauvejengilagut; Killangme tekkujumarnerpaugut«. Man gætter, at en lille erotisk Hemmelighed skjuler sig under denne Gaade. Men nej! Oversættelsen lyder saaledes »Sandelig! Vi glemmer ingenlunde; I Himlen vil vi vel ses.« Og Ordenes Orthografi viser hen til, at de skyldes den nær ved Fiskeræsset liggende Brødremenighed Lichtenfels. Andre Vers i Stam-

bogen tyder ogsaa paa, at Arent stod denne Mængde nær. Det var altsaa ikke jordisk Elskov, men den himmelske Kærlighed. — Udelukket er det naturligvis ikke, at han har haft uægte Børn, men Skiftet efter ham i Ringsted udviser, at han aldrig har været gift og at hans Broder Christian ifølge kgl. konfirmeret Testamente var indsat som eneste Arving. Der var altsaa ingen nærmere Arvinger; de mulige uægte Børn kan altsaa ikke have været kuldlyste, og er saaledes ganske uberettigede til at føre Navnet Heilmann. — Men i Grønland er det desuden ikke ualmindeligt, at de indfødte uden videre antager Navn efter særlig afholdte eller ansete Personligheder. Saaledes er f. Ex. Navnet Egede ret hyppigt. Det ligger derfor nærmest at antage, at det er paa denne Maade vort gode Slægtsnavn nu udbreder sig under Polens Nat.

FJERDE AFSNIT.
SJETTE SLÆGTLED.

ANDEN HOVEDLINJE.

SJETTE SLÆGTLED.

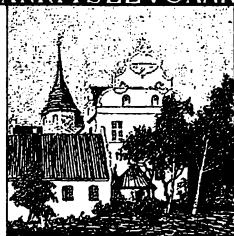
ANDEN HOVEDLINJE.

Dette Afsnit omhandler Christian Frederik Heilmanns sex Børn (se S. 90) Noget af den samme Forskel, der var mellem de to Brødre, Præsten og Landmanden, genfindes ogsaa hos deres respektive Børn. I det hele taget er første Hovedlinje langt betydeligere end anden, ikke alene i Omfang, men ogsaa i aandelig Værdi.

METTE CATHRINE HEILMANN er født 13de November 1775. Hvis hendes Farbroder Præsten ikke saa omhyggeligt havde optegnet hendes Fødsel, og hvis han ikke i Bryllupssangen Side 87 yderligere havde hentydet til hende, kunde man næsten fristes til at tvivle om hendes Existens. Thi hun findes ikke optegnet i Ørbæk Kirkebog, saa Moderen er rimeligvis bleven sendt et andet Sted hen for at føde. Den samme Gaadefuldhed hviler over hendes Liv. »1824 tjenende« staar der senere tilføjet i de samme Optegnelser; men det er ogsaa alt, hvad man véd. Dermed viger hun tilbage bag det Forhæng, der næppe nogensinde vil falde.

IDA KIRSTINE HEILMANN, som fødtes paa Ørbækklunde den 12te December 1776, er i Daaben egentlig kaldet Ide Kirstine. Hun voxede op blandt den store Børneflokk i Farbroderens livlige Hus i Kerteminde. Hvor længe hun forblev der, kan ikke afgøres, men senere delte hun sig mellem

Skelskør, Brolykke **HARRITSLEVGAARD** og Kerteminde. Smuk og livlig, som hun var, paa mer end én af sine hun ogsaa skulde have sin Samvittighed. Dog, Hendes Forhold til Arent hans Afrejse til Grønland gjorde hun Hovedet kruset Fættre. Der ymtes om, at Peter Christian (S: 108) paa det er vel Overdrivelse. er tidligere omtalt. Efter indlod hun sig i Kærlighedsforbindelse med Joachim Otto Carl og fik med ham en Søn CARL HEILMANN, der fødtes 1805. Denne Søn henlevede sin Barndom i Skelskør hos Idas Broder Henrik (S. 207). Han var en flink og opvakt Dreng og tillige meget musikalsk. I Skelskør blev han konfirmeret 1819 og »fik Karakteren udmærket godt«, staar der i Kirkebogen. Senere blev han Lærer i Stege, hvor han døde ugift den 13de December 1839. Han var meget afholdt af Familien i Skelskør. Ida kom c. 1816 til Østrup Præstegaard, hvor hun i 9 Aar styrede Huset for Provst Dreyer. Efter dennes Død 1825 flyttede hun til sin Broder Mathias, hos hvem hun boede i 39 Aar. Ida var i Besiddelse af en forbavsende Livskraft og blev over 89 Aar gammel. Hun døde ugift paa Gyldensten den 3dje April 1866, og skal lige til det sidste have bevaret sin Skønhed.

CAROLINE FREDERIKKE HEILMANN blev den 22de April 1778 født i Ørbæk Præstegaard. Der vides saa godt som intet om hende, men det lidet, man kan slutte sig til, kommer næppe langt fra Virkeligheden. Ligesom Ida og Mathias blev opdragne i Kerteminde hos deres Farbroder, saaledes har vistnok Fasteren, Christina Elisabeth Grosmann, maattet tage sig af hende Thi Caroline Frederikke skriver ved Fasterens Død den 20de Marts 1816 bl. a. om hende: »Skjønt Moder ei, ved Moderhaand Du bøiede mit unge Hjerte«. I Aarhus har hun saa gjort Bekendtskab med sin senere Ægtefælle, der fra 1806 var Adjunkt ved Kathedralskolen i denne By. Han hed JACOB FILSTRUP HAASUM, er døbt 26de Maj 1782 i Viborg og Søn af Pastor Hans Cappel Haasum og Karen Lund; han blev Student fra Viborg 1800 og var først Privatlærer i Aalborg. 1812 entledigedes han som Adjunkt for at kunne tage juridisk Examen, hvilken han absolverede 1813 med haud. Derefter blev han 1814 Prokurator ved Underretterne i Aalborg Viborg Stifter med Bopæl i Aalborg. Herhen fulgte nu den gamle Faster sin Broderdatter og døde der, som ovenfor nævnt 1816.

Haasum var tillige

Landvæsenskommis-
sær, blev 1817 Kammer-
og Skriver i Thyrsting og
i Bredstrup. Her døde han
Hustru fulgte ham i Graven
August samme Aar. Ægte-
der findes intet efterladt,
til Bedømmelse af, hvorledes deres Karakter og Livsførelse har været.

MATHIAS WINTHER HEILMANN er født i Ørbæk Præstegaard den 18de April 1781 og blev opdraget hos sin Farbroder i Kerteminde, hvor han var omtrent fra sit syvende Aar. Han gik i Skole og blev konfirmeret der. Bogen tiltalte ham dog ikke saa meget som muntre Spilopper med Kammeraterne, thi han var en særdeles livlig om end ikke særlig begavet Dreng. Han havde især mange Venner blandt Søfolkene, og dette Ophold i Kerteminde maa vistnok kaldes hans lykkeligste Tid, i det mindste var det da ofte senere hans Fornøjelse at fortælle derom. Et af disse Minder giver et ganske godt Billede af Forholdene paa den Tid. En Aften havde Præsten sendt ham efter Avisen, som man dengang kun erholdt to Gange ugentlig. Da Drengen nu ravede omkring i Mørket paa Gaden, — Lygter kendtes nemlig ikke —, faldt han pludselig over en Genstand, der til hans Forfærdelse rejste sig op og galloperede afsted med ham paa sin Ryg. Opfyldt af de mange Spørgelsehistorier, som Avlskarlen havde fortalt ham, kunde han nu ikke tænke sig andet, end at det var Kirkelammet eller Helhesten, som han var kommen op at ride paa, og at hans sidste Time sikkert var slaaet. Heldigvis slap han dog med Skrækken. Det viste sig nemlig, at den vælige Ganger havde været et af de mange Svin, som i de Tider vandrede frit om paa Gader og Stræder.

Ligesom Faderen, hvem han skal have lignet særdeles i det ydre, slog han sig nu paa Landvæsenet, som det, der passede bedst til hans hele Naturel. Medens han endnu var Forvalter paa Østrupgaard, ægtede han den 3dje April 1811 VOLBORG DREYER, født den 6te September 1781, Datter af Provst Peder Meyer Dreyer i Østrup og Hjadstrup og Christiane Østrup. Det synes at fremgaa af en opbevaret Bryllupssang, at det skyldtes særlig Velvillighed af Justitsraad Elias Møller, Ejeren af Østrupgaard, at Mathias Heilmann blev sat i Stand til at gifte sig. Maaske har denne ogsaa hjulpet

ham til Forpagtningen af Margaard, som han overtog kort efter. Det var strænge Tider, da Mathias begyndte som sin egen Mand og hans første Aar har sikkert været kummerfulde nok. 1813 kom Statsbankerotten og Landets Pengeaffærer var i den mest fortvivlede Forfatning.

Paa Margaard, fortælles der, havde han en tam Stork, som han holdt meget af. Til hele Familiens Forfærdelse fodrede han den med Snoge, som han opsamlede i Mark og Skov og førte med hjem i sine Lommer. Jo mere Forfærdelse, desto mere morede det ham naturligvis; thi han var en spøgefuld Natur. Engang senere besøgte han sin Velynder Grev Bernstorff, Ejeren af Gyldensten, paa Godset Wotersen uden at kunne et Ord Tysk. Da man ved Hjemkomsten spurgte ham, hvorledes han havde klaret sig dernede med Sproget, svarede han rask: »Jo, det gik saamæn nemt nok; jeg brugte kun to Ord, nej og jux, naar jeg skulde saa udmærket.«

I 1824 forpagtede Ma- og 1831 Harritslevgaard, hvor have været en ret praktisk Smaaforhold, men i det Gaarde paa rette Maade, og

Mathias Heilmann.

Økonom. Imidlertid forstod han ad andre Veje at klare sig. I Besiddelse af en vindende Elskværdighed lykkedes det ham i høj Grad at erhverve Grev Bernstorfs Yndest og at gøre sig næsten uundværlig for denne ved at ordne alle mulige forskelligartede Sager. I et Brev dateret Lübeck 22de Novbr. 1827 fra Grevinde C. Gyldensten til hendes Plejesøn Ernst von Schubart (dengang c. 14 Aar, senere Birkedommer) nævnes Mathias Heilmann ogsaa flere Gange som den, der bedst kan varetage Sønnens Tarv.

Paa Harritslevgaard døde hans Hustru den 12te Februar 1846. Hun havde født ham syv Børn (se syvende Afsnit), og skal have været en udmærket Kvinde, i Besiddelse af megen Selvopofrelse og Taalmod. Hun forenede Husmoderens Dygtighed og Hustruens Troskab med en vis poetisk Begavelse og Kærlighed til Musik, og hun glædede ofte sine omværende ved at synge gamle elegiske Ballader for dem. — Mathias Heilmann var meget godgørende og hjælpsom ofte udover sine Evner og tillige en munter Vært for de mange Gæster, som Huset, navnlig om Sommeren, altid rum-

thias Heilmann Gyldensten han var til 1853. Han skal Landmand i de daglige store drev han næppe sine han var ikke nogen god

mede. Hans ethiske Sans var vistnok lidet udviklet. — 1853 flyttede han til Gyldensten, hvor han døde den 24de December 1868.

AUGUST WILHELM HEILMANN fødtes i Ørbæk Præstegaard den 3dje Oktober 1782. Han var Fører af en Jagt, der sejlede Fragtfart mellem Norge og Danmark, og som tilhørte hans Broder Henrik i Skelskør. Omkring 1815 forliste Skibet under Norges Kyst med Mand og Mus; man har aldrig senere hørt noget herom.

HENRIK ERNST HEILMANN hjemmedøbtes paa Gaarden Gammelund og førtes til Kirke i Vissenbjerg den 12te Marts 1784, hvor han blev baaren af sin Mormor Provstinde Winther fra Ørbæk. Naar han er født, kan ikke med Bestemthed siges. 2den Maj angav han selv som sin Fødselsdag, men da hans Broder August først fødtes i Oktober 1782, er det temmelig usandsynligt, at Henrik allerede skulde være født den 2den Maj 1783. I Odense blev han sat i Skole og boede rimeligvis hos sin Mormoder, der flyttede dertil efter Provst Winthers Død 1791. Han er konfirmeret i St. Knuds Kirke, og det var senere hans Fornøjelse at fortælle, at han havde været No. 1 paa Kirkegulvet, thi det morede ham, at hans Hustru Anna Henriette drog dette stærkt i Tvivl, idet hun ikke ansaa ham for bibelfast nok til en saadan Værdighed.

Efter Konfirmationen blev han sat i »Doktorlære« hos Kirurgen Stützer*, hvor han var i c. 5 Aar og lærte, hvad der hørte til en Felt-skærerbestilling paa den Tid. I Aarhus træffer vi ham dernæst som Militærkirurg ved Regimentet og i Efteraaret 1805 fulgte han med Arméen ned i Holsten, hvor den skulde dække Landets Grændser mod Syd, nu da den europæiske Krig havde udbredt sig over Tyskland. Imidlertid ser det ikke ud, som om Soldaterne har haft meget at gøre dernede med at forsvare Grændsen; det er snarere som et Ferieophold paa Landet med en uafbrudt Række af Fornøjelser, Køre- og Rideture, Musik og Dans. Paa de mange smukke Søer, som jo navnlig Pløen er omgivet af, foretog man Baadfarter i det muntreste Selskab og paa Jagtens Glæder har det heller ikke manglet. Intet Under derfor, at disse Aar kom til at staa for ham næsten som de

* Distriktskirurg Johan Christian Stützer levede i Odense fra 1790, døde der 1816. Det kirurgiske Akademi oprettedes i Kbh. 1785, saa Kirurgerne fik herefter en grundigere og omhyggeligere Uddannelse; ved Hæren vedblev de at være de egentlige Læger. (V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen II S. 622 og 632.)

lykkeligste i hans Liv; der dannedes her den Skat af Minder, som lyste op i de onde Dage og som helt op i hans høje Alderdom blev en uudtømmelig Kilde til Skemt og Fortællinger. Han var kun 22 Aar, ung og sorgløs. En frisk og hjertevindende Munterhed skaffede ham Venner blandt Beboerne overalt, hvor han kom, og endnu henimod 1830 korresponderede han med flere af disse Familier; det tyder dog paa, at det har været mer end ganske flygtige Bekendtskaber. Med Officererne omgikkes han som Kammerater, det var Storm, Guldberg, Buchwald, Beissenhertz, Sveistrup, Castenschiold og de la Porte, men navnlig med d'Origny bevarede han et langvarigt Venskab. Hele denne Bande af Ungdom og Livsglæde besatte i Mangel af fjendtlige Fæstninger Egnens Borge og Præstegaarde. Man førte her det lystigste Leben og spillede Henrik end ikke altid første Violin, saa har hans Rolle dog sikkert ikke været saa ganske underordnet. — Spille gjorde han da for Resten ogsaa, og det baade Fløjte og Violin. Og et Sagn, der gaar, om et malet Portræt af ham, der blev stjaalet af en forelsket Dame, tilfører Lystspillet en Baggrund af Intriger og Kærlighedshistorier, som giver det hele det rette Relief.

Naar Vejret var godt, holdt Hæren Gudstjeneste under aaben Himmel. Der vakttes en saa højtidelig Stemning hos ham ved denne Andagt under Skovens løvrige Hvælvinger, mellem de hvidgraa Stammers slanke Søjlerader. Og den efterlod et Indtryk, som han aldrig glemte.

Men ak, de skønne Dage dér svandt hurtigt, altfor hurtigt; tunge Begivenheder ramte vort lille Land. I 1807 var det, at Englænderne uden forudgaaende Krigserklæring landsatte en Hær, 30,000 Mand stærk, paa Sjælland og begyndte den 2den September det sørgelige Bombardement af København. Nu skulde den danske Hær hurtigst muligt tilbage fra Holsten, men dette var lettere sagt end gjort. Man søgte ad forskellige Omveje at slippe over til Sjælland og den Afdeling, hvortil Henrik hørte, naaede først ikke længer end til Fyn og det endda kun efter utallige Besværligheder. Alle Farvande var spærrede af engelske Orlogsskibe, kun i Ly af Nattens Mørke kunde der være Haab om at komme videre. Afdelingen var beordret til Agersø; først langt om længe lykkedes det den i Smaabaade at liste sig derover. Her maatte Mandskabet stedse holde Vagt ved Kysterne, da man frygtede for, at Englænderne vilde gøre Landgang og okkupere Øerne. I Farvandet saa man stadig engelske Krydsere, men

en Aften bemærkedes det, at flere af disse satte Kurs efter Egholm og næste Morgen var alle samlede udfor den vestlige Del af Øen, hvor der var opkastet et Batteri, da Vandet her var dybest, saa at Skibene kunde komme nær til Kysten. Forinden Angrebet havde Englænderne ogsaa lagt tvende Barkasser udfor den vestlige Ende af Vejlen mellem Agersø og Egholm, saa at man kunde beskyde denne og derved forhindre Passage mellem Øerne. En Del af Styrken paa Agersø var det dog i sidste Øjeblik lykkedes at slippe over, og der begyndte nu en hæftig Ild fra begge Sider. Men Fjendens Kanoner var for højt rettede, saa at Kuglerne gik over Batteriet og faldt langt bag dette. Desuden skød vore Folk bedre og havde mere langtrækkende Rifler end Englænderne, derfor maatte de Baade, som disse havde sendt ud for at gøre Landgang med, efter et Par Timers Forløb vende tilbage med uforrettet Sag.

I denne Kamp var Henrik en aktiv og virksom Deltager, skønt han vel egentlig ingen Forpligtelse havde dertil, og foruden sin Oppasser havde han to Mand extra til at lade for sig. Han skød uafbrudt, saa længe Kampen varede, og da han var en meget dygtig Skytte, har hans Deltagelse vel næppe været uden Virkning.

En Kanonkugle, der traf i hans umiddelbare Nærhed, overdængede ham aldeles med Grus og Sand uden forøvrigt at gøre ham Skade; denne Kugle fik han Lov at beholde og førte den med sig til sin senere Bolig i Skelskør, hvor den blev anbragt for Enden af Poststangen i Gaarden. Der var noget vist gemytligt over denne Kamp; en stor Hund, som var derovre, morede sig med at løbe efter Kuglerne og gøede højt, naar disse plaskede i Vandet rundt omkring den. Kanonaden har dog været meget livlig, thi den næste Dag blev der udgravet og bortkørt flere Læs Kugler, der var faldne i og omkring Batteriet. Paa vor Side dræbtes kun 2 eller 3 Mand, men man antog, at der paa Fjendens var et større Mandefald. Englænderne gjorde ikke oftere Forsøg paa at bemægtige sig Øerne, saa man kunde atter hengive sig til fredeligere Sysler, Jagt og Fiskeri.

Henrik var nemlig en meget ivrig Jæger; selvfølgelig, kunde man næsten sige. Denne Passion havde for Resten engang nær kostet ham Livet. Som han en Dag i en lille fladbundet Baad alene var roet langt ud paa Stranden for at skyde Ænder, sprang hans Hund pludselig op paa Rælingen, hvor han sad, saa at Baaden væltede og de maatte begge

svømme i Land. De naaede da ogsaa meget udmattede ind til Kysten, men Bøssen og de øvrige Jagtrekvisiter gik tabt.

Efter de her skildrede Krigsbedrifter har han aabenbart gjort op med sin Ungdom. Han har følt den Dragning mod eget Hjem og Arne, der aldrig udebliver hos nogen af os, og da der paa dette Tidspunkt tilbød sig en gunstig Lejlighed, gled han stille ind i den bestandige Borgerligheds tilsyneladende mere sikre Havn. — Han giftede sig. —

Under sit Ophold paa Agersø havde han i Skelskør gjort Bekendtskab med en rig Købmandsenke ANNA CATHRINA AHRENGOTH BECK f. 23de Januar 1780, Datter af Købmand Peder BAGGESEN* i Skelskør og Rebecca Margrethe Windekilde, og hende ægtede han 28de Marts 1812. Man maa vel nærmest antage, at det har været et Fornuftparti; det bragte ham pludselig Raadighed over betydelige Midler og gjorde ham til Midtpunktet for en Virksomhed, der var hans tidligere Fag saa temmelig modsat, og hvortil han manglede enhver Uddannelse. Saa rykkede han da ind i den lange enetages Købmandsgaard, der laa i den østlige Del af Skelskørs Adelgade. Den var bygget som de fleste andre lignende i Smaabyerne; først en Port, saa fulgte Butik med høj Trappe op til og dernæst Beboelseslejlighed i den anden Ende af Huset. Kornmagasiner omgav Gaardspladsen bagved. Han har sikkert følt sig rigtig paa den grønne Gren og tænkt i Ro og Fred at skulle nyde det adstadige Borgerlivs Glæder uden Bekymringer for Fremtiden.

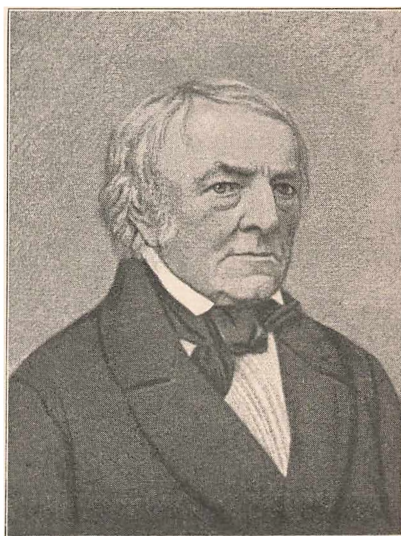
Men det skulde nu ikke være saaledes. Thi dette Giftermaal danner i mer end én Henseende et Vendepunkt i hans Liv; det bragte, i Modsætning til de frie Ungdomsdage, tunge og kummerfulde Aar. Aar, der var som en fortsat men afmægtig Kamp mod de Tab og Ulykker, der som et Hagelvejr strømmede ned over hans Hoved. Landet var paa den Tid i den elendigste Forfatning; allerede Statsbankerotten i 1813 gav hans Pengeaffærer et slemt Knæk. Men hurtigt gik nu Kornpriserne ned og Sæden faldt i Løbet af 3 Aar fra 22 Rdlr. til 7 Mark. Han blev herved næsten aldeles ruineret; han havde en stor Kornhandel og opkøbte stadig Korn i Haab om bedre Tider. Nu fik han saa godt som intet derfor. Sine tre Skibe mistede han ogsaa kort efter hverandre; et af dem forliste totalt under Norges Kyst, hvorved hans Broder August druknede. Mer end en middelmaadig Forretningsmand har han heller ikke været, han lignede heri

* En Fætter til Digteren Jens Baggesen.

hele den øvrige Families Karakter, satte Haab for kold Beregnings sikre Forsynlighed, og en vis Magelighed i Tankegang lod ham ikke hurtigt nok gribe de Muligheder, der tilbød sig. I det hele taget havde han mere Interesse for alt andet end sine egne Affærer. Han har derfor næppe været ganske uden Skyld i de mange Pengetab, der efterhaanden tvang ham aldeles ud af Forretningslivet. Han maatte i flere Aar helt opgive Købmandshandelen og levede udelukkende af det tilhørende Brænderi samt Avlingen fra en Bondegaard lige udenfor Skelskør, som han havde købt 1812.

Under alt dette fødtes efterhaanden hans 7 Børn, og allerede d. 24de Maj 1822 døde hans Hustru »af Nervefeber, usigelig savnet af Mand og 8 Børn«, staar der tilføjet i Kirkebogen. Der eksisterer intet Billede af hende, og hos Børnene efterlod hun kun en temmelig uklar Erindring om en mørkhaaret Kvinde, der var meget kærlig imod dem. Efter Hustruens Død blev Forholdene i Hjemmet efterhaanden mindre gode. Børnene var smaa og Indtægterne kun ringe, og om de end ikke nogen sinde direkte har lidt Nød, saa kneb det dog ofte for Henrik at tilfredsstille de mange Munde. Dette pinte ham i høj Grad, og en Steddatter, der var temmelig vanskelig at omgaas, forøgede ikke Hjemmets Hygge.

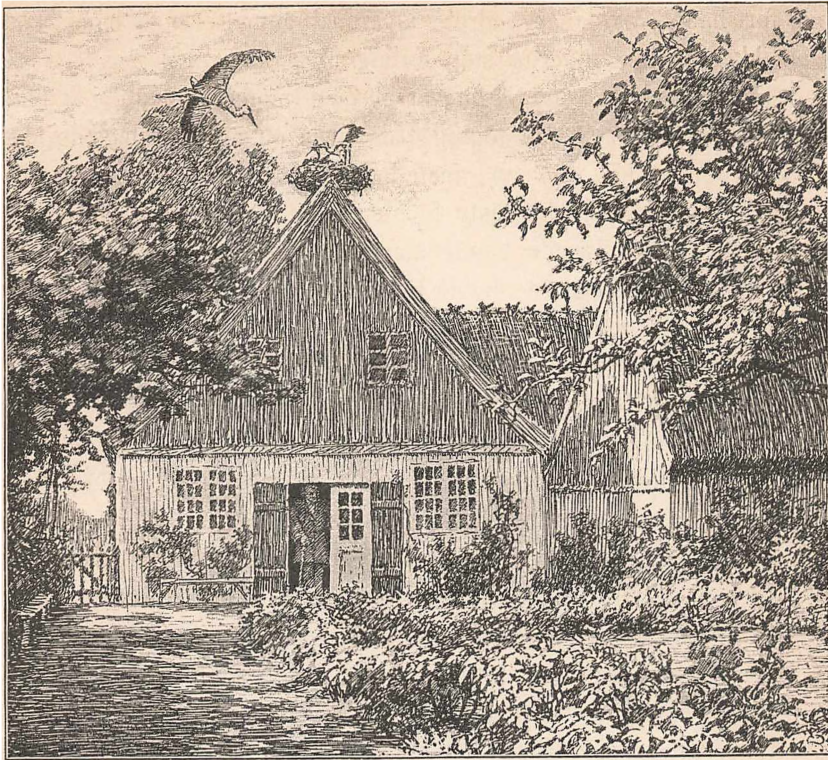
Et Lyspunkt i disse mørke Tider var et Besøg af hans gamle Ven Kapitejn d'Origny i Sommeren 1827. D'Origny medbragte hele sin Familie og desuden en af Officererne fra 1807. Aldrig var Henrik gladere, end naar der var Gæster, — og nu tilmed disse. Hurtigt blev der foranstaltet en Lysttur til Agersø for at opfriske gamle Minder fra Krigen og besøge de Veteraner, som endnu levede derovre. Det var det skønneste Vejr, man kunde tænke sig, en varm, dejlig Sommerdag. Og Feststemningen strakte sig til mer end Hav og Luft; ved Ankomsten til Øen blev de modtagne af en stor Mængde Mennesker, der med Musik i Spidsen drog med dem op

Henrik Ernst Heilmann.

til »Gaarden«, hvor gamle Fru Møller med sin bekendte Gæstfrihed ventede dem. Senere foretoges der Udflugter til Helholm og Egholm, enhver Plet næsten var jo et Minde. De gamle forblæste Ege, de store Sten langs Kysten, Huse og Maager, alt bragte atter og atter Tankerne tilbage til Fortiden, til den Ungdom, der aldrig vilde vende tilbage. Man kappedes om at genfinde de Steder, der knyttede sig til den og den Begivenhed, til Englændernes Landgangsforsøg, til Pistolskydning og andre daglige Idrætter. Vidt lød Musikkens Toner over Vandet, da de ved Aftenstid langsomt gled henover den spejlblanke Havflade for atter at vende tilbage til Dagstrøbets Møje og Besvær. Det har været en glad-vemodig Dag for Henrik — et friskt Pust fra den sorgløse Ungdomstid.

Ved Sønnen Valdemars Daab i Maj 1819 udviser Kirkebogen, at »Jomfru Bøtcher stod hos«. Det var en ganske ung Pige, kun 18 Aar gammel dengang, der kort forinden var kommen der i Huset som Lærerinde for Børnene. Begavet, kundskabsrig og af en sjælden blid og elskelig Karakter har det vistnok nærmest været hende, der holdt sammen paa Hjemmet efter Hustruens Død. Hun tog sig ogsaa af Børnene, som om de kunde have været hendes egne, og efterhaanden som Aarene gik følte hun mere og mere fast knyttet til Huset. Henrik Heilmann var endnu i sin kraftigste Alder, kvik og rørig. Det kan derfor ikke undre, at han følte sig stærkt indtaget i denne Kvinde og tænkte paa at knytte hende nærmere til sig. Men dette vakte i allerhøjeste Grad den før omtalte Steddatters Mishag. Tidligere havde hun vel kun taalt Jomfru Bøtchers Nærværelse, nu gjorde hun hende det saa broget, at hun ikke kunde udholde at være længere der i Huset. At Henrik ikke selv greb ind her, synes lidt mærkeligt, men det er jo vanskeligt at dømme om en Sag, hvis nærmere Omstændigheder ikke kendes. Imidlertid — Steddatteren beholdt Terrainet og Jomfru Bøtcher drog c. 1828 ud til sin Moder, der dengang boede i Sterrede ved Holsteinborg, et Par Mil fra Skelskør. Om de to paafølgende Aar tier Historien, de har næppe været blide. Men man forstaar, hvilken Lettelse det har været, at Steddatteren den 8de September 1830 blev gift og saaledes fjernedes fra Huset. Thi kun faa Uger efter, den 24de Septbr. 1830, viedes Henrik Ernst og Anna Henriette Bøtcher, født 2den Februar 1801, Datter af Provst Henrik Pontoppidan Bøtcher, Sognepræst i Kvislemark, og Anna Müller, i Holsteinborg Kirke. I det hele var dette Ægte-

Den gamle Bondegaard ved Skelskør.

skab, der varede i henved fyrgetyve Aar, meget lykkeligt, hvortil ogsaa navnlig det bidrog, at hun i høj Grad havde vundet sine Stedbørns Kærlighed, saa at disse næsten betragtede hende som deres virkelige Moder.

Da Drengen Valdemar blev syg, plejede hun ham med en rørende Omhu. Hun vaagede stedse ved hans Leje, og der fortælles, at hun en Nat, efterat alt var bleven stille i Huset, pludselig opskræmtes af en underlig Puslen henne ved Vinduet. Hun kastede Blikket did og saa den afdøde Hustrus Ansigt mod Ruden. Da forstod hun, at det nu var forbi og bøjede sig bevæget over Drengen. Samme Nat døde han.

Om de mange Aar er der ikke meget at berette med Hensyn til store Begivenheder; der skete næppe synderlige Forandringer fra Aar til Aar. Senere flyttede Henrik ud og boede i den lille Bondegaard, Guldagergaard, der kun laa omtrent 10 Skridt udenfor Byens Grund. Det Liv, der her

oprandt for ham, var langt bedre i Overensstemmelse med hans Naturel. Der var ikke nogen synderlig stor Avling at passe, men baade i de to Haver, i Hus og i Mark var der meget at tilse, mange Smaating at beskæftige Tankerne med, meget, der optog Tiden paa en let og behagelig Maade. Vel var Udkommet noget knapt, men hans Hustru og ældste Datter holdt Skole for Smaapiger, saa det hjalp jo noget, og hans livlige Sind bar ham let over, hvad der for Resten kunde mangle.

Den gamle Bondegaard, hvori Familien boede i adskillige Aar, var lavloftet og trang, men der var Hygge og Hjemlighed inden Døre. Den langagtige Forstue var temmelig opfyldt af Skabe, og paa Knagerækken hang altid Bøsser, Hundepisk og andre Jagtrekskaber, der tillige med den stadige Lugt af Hunde talte højt om Ejerens Jagtpassioner. Til venstre var der Indgang til Dagligstuen med Solskin ind ad de tre Fag Vinduer og Kanariefugl i det nærmeste. For Resten holdt han ikke synderlig af dens Sang, og Fuglen maatte meget ofte nøjes med et Tørklædes mørke Graavejrshimmel, naar den ikke kunde styre sine Følelser. Midt paa Bagvæggen af Stuen stod en gammel Jernkakeovn, paa hvilken i Regelen henad Aften Æbler stegte og spruttede, idet de udsendte en sød Duft, thi Haven var meget rig paa alle Slags Frugt. Ikke langt fra Ovnens stod en Træsøfa med tøjbetrukket Sæde og Rygstykke og udadbøjede Sidelæner. Her var hans sædvanlige Plads, naar han sad stille, hvilket dog ikke ofte var Tilfældet. Over denne Søfa hang et meget gammelt og efter hvad der siges udmærket Maleri af Dronning Caroline Mathilde i oval forgyldt Ramme; det betragtedes som et af Familiens kostbareste Stykker og blev desværre senere som en Vennegave overladt til Generalinde Castenschiold paa Borreby, med hvem de stod i venskabelig Forbindelse. I mange Aar hvilede Caroline Mathildes venlige Øjne imidlertid paa Familiens beskedne Taffel, der anrettedes paa det runde Spisebord foran Søfaen. Hun saa den brave Kancelliraad* udfolde al sin Elskværdighed overfor enhver Gæst, og der gik sjælden nogen Aften uden at der var en eller anden. Nogle havde endog ganske bestemte Aftener, saaledes den ejendommelige gamle Pebersvend »Doktor Møller«, hvis tørre Vid her rigtig faldt i god Jord. Han var ogsaa en ivrig Jæger og havde oplevet en hel Del, saa naar han og »gamle

* Henrik Ernst Heilmann var i 40 Aar Havne- og Forligelseskommissær og fik derfor Titel af virkelig Kancelliraad.

Heilmann« først rigtig tog fat, var der næsten ingen Ende paa Historierne. I Dagligstuen fandtes desuden et stort Egetræschatol med Sølvskab foroven og rare gamle Bøger og Æbler i de rummelige Skuffer nedenunder, og saa vel det morsomste Stykke, et højt smukt forarbejdet engelsk Ur i Egetræs Kasse, der var helt overtrukken med kinesisk Lak i en sart grønlig Tone og med Figurornamentik i Guld. Det stod paa Vinduessiden henne ved Døren ind til Sovekamrene; han havde arvet det efter en Slægtning. Paa den anden Side Forstuen var Skolestue, og bag den yderst i Gavlen, indtagende hele Husets Dybde, den lange Havestue. Den benyttedes kun om Sommeren og stod temmelig møbel-tom. Fugtigt var der ogsaa, og saasnart nogen gik oppe paa Loftet, hvor om Efteraaret de dejligste Gravenstener laa i Dynger, dryssede det ret rigeligt ned gennem Revnerne. Men naar ved Midsommerstid den lune Duft af Roser og Reseda slog ind gennem den aabne Dør, da var der alligevel dejligt at sidde. Stod man i Døren, der var saa lav, at den gamle Kancelliraad maatte bøje Hovedet, naar han skulde ud igennem den, viste Haven sig i hele sin Skønhed. En Række Lindetræer dannede en smuk og samlet Baggrund for al den rige Blomsterpragt og ud over Græsplænen gyngede tynde Æblegrene deres grønne Frugter. Denne Have var mest overladt til Datteren Petreas Omsorg og hed »den lille Have« i Modsætning til den anden: »den store«.

Anna Henriette Heilmann f. Bøtcher.

Paa et sumpet Sted midt i Marken havde han allerede i Begyndelsen af Tyverne anlagt en Have paa c. 3 Td. Land. Stedet blev drænet og Vandet ledet til en ret stor Dam med en træbevoxet Ø i Midten. Haven var gennemskaaren af en Kanal, der fortsattes paa den anden Side Dammen gennem et langt Stykke af Marken. Hurtigt voxede Træerne til paa den fede Jord, og det varede ikke mange Aar før Haven bugnede af Frugt.

Han havde stor Fornøjelse af sit Anlæg, og denne Have var da ogsaa hans kæreste Opholdssted. Den stille Syslen med det meget, der her var at gøre, har sikkert bragt ham over megen Kummer og Modgang. — Dammen var fuld af Karudser, og mellem Sivene rugede Vildænder; den Dag, Ællingejagten gik for sig, var en af Aarets store Begivenheder. I selve Haven havde baade Ræv og Grævling Tilhold; her slog Nattergalen sine Triller omkap med Drossel og Solsort. Om Foraaret kom Maagerne dragende i store Flokke ovre fra Øerne for at følge Plovfuren; de mindede ham om hans egen Foraarstid derovre. Om Efteraaret strøg Snepper mellem Stammerne og Musvaagens gennemtrængende Skrig hørtes over Haven. Og ikke sjældent viftede et omstrefjende Raadyr med sit hvide Tørklæde mellem Løvet. Der havde kort sagt udviklet sig et meget rigt Dyreliv paa den lille Plet. Og dette skyldtes vel nærmest, at der ikke var noget Hus i Haven. Den laa i ensom Ro og levede ligesom sit eget Liv. Blæstens Sus lød ikke der som andre Steder, og naar der var rigtig stille derude, kunde man høre alle de fjerne Lyde fra Byen, ganske som om de var i ens umiddelbare Nærhed, men alligevel med et Præg af Uvirkelighed, der skabte en ganske ejendommelig Stemning, lagde en særegen Mystik over den gamle Have. Den ligesom trak sig fornemt tilbage fra Verden udenom og rugede over Fortidens Minder. Nu er dette ganske forandret, Jernbanetogene farer fløjtende forbi og Nybygningernes gule Murstenskolonner rykker for hvert Aar nærmere. —

Den store Have var den ældste Datter Jettes Domæne.

Saaledes formede sig de Omgivelser, mellem hvilke han henlevede sine sidste Aar. Forholdene havde ogsaa bedret sig meget; de tre Sønner var gifte og stod sig ganske godt, snart kom smaa Børnebørn og besøgte gamle Bedstefader. Han elskede Børn, ikke blot sin egen Slægt. Det var derfor en af hans Fornøjelser, naar han gik ned ad Gaden, at have Lommerne fulde af Æbler eller ogsaa Skillinger og da at se Børnene flokkes om ham for at bejle til disse Herligheder. Han var i det hele taget en af Byens populæreste Personligheder og havde næsten altfor mange Venner.

Endnu paa hans gamle Dage kunde man se, at han i sin Ungdom havde været en smuk Mand. De markerede Træk var regelmæssige og karakterfulde og Øjet var fuldt af Skelmeri. Et uudslukkeligt godt Humør, en stor Ligefremhed i Optræden, en udsøgt Kavallermæssighed, navnlig

Udenfor »den store Have«.

overfor Damer naturligvis, vandt ham alles Hjerter og holdt stedse hans Sind i Ligevægt trods den megen Storm og Modgang, Livet bragte ham. Han havde et let Sind i Ordets bedste Betydning og lod aldrig langvarig Ærgrelse lægge sin gølge Gnavenhed over Humøret. Han levede i Øjeblikket og bevarede en ungdomsfrisk Munterhed lige til sine allersidste Aar. Desværre findes intet skriftligt Efterladenskab, hvoraf man kan danne sig nogen Forestilling om hans øvrige aandelige Habitus, hans Tanke- og Følelsesliv, hans Stemninger, Indtryk og Anskuelser. Om man tør gøre en Slutning, saa bliver det den, at han har snakket mere end han har tænkt, har foretrukket Tilværelsens Overflade for alvorlig Søgen i Sjælelivets Dybder. Kun et eneste Brev fra hans Haand er opbevaret, og dette viser kun hans fuldstændige Uvanthed med at udtrykke sine Tanker skriftligt. Han holdt ligesom de fleste andre mandlige Medlemmer af Familien i det hele taget ikke af at skrive Breve. Hans Datter Henriette skriver til en Svigerinde om ham: »Han føler den inderligste Taknemmelighed, naar nogen skriver ham til, og han har de dydigste Forsætter til at skrive igen, men derved bliver det ogsaa. Besværligt kan han kun skrive, det er rigtignok sandt, skjøndt

FJERDE AFSNIT.

Gigten i hans Haand nu ikke er saa slem. Han gaar bestandig med Castanierne i Lommen, men om det er deres Skyld, eller den idelige Bevægelse hans Hænder er i ved at rasle med dem, som er Aarsag i, at det er bedre, det er jo ikke godt at vide.« — Støttet til sin Egetræs Stok og med de raslende Kastanjer i Frakkelommen lidt rastløs vandrende omkring — saaledes husker hans Børnebørn den gamle Bedstefader paa hans sidste Aar. Rask og rørig var han ogsaa lige til det korte Sygeleje, der bragte ham Døden i en Alder af henved 87 Aar d. 23de August 1870. To Aar efter, paa samme Dag, fulgte hans Hustru ham i Graven. Hendes tre Børn døde alle uden Livsarvinger. Angaaende Børnene se syvende Afsnit.

FEMTE AFSNIT.
SYVENDE SLÆGTLED.
FØRSTE HOVEDLINJE.

SYVENDE SLÆGTLED.

FØRSTE HOVEDLINJE.

Den gamle Præst i Kerteminde havde tresindstyve Børnebørn. Bliv ikke bange, kære Læser, vi skal nok komme igennem dem. Thi Tallet reduceres betydeligt, idet de to Døtres 22 Børn gaar fra. De ligger udenfor denne Bogs Plan og er derfor tidligere kortelig omtalte paa Side 102 og 148. De øvrige 38 fordeler sig paa 6 Sønner, idet Peter Christian og Arent var ugifte. Fordelingen er saaledes: Ove Juel 5, August Wilhelm 6, Jens 14, Johan Ernst 6, Christian 4 og endelig Carl 3 Børn. Mærkeligt nok er den allersidste af denne store Flok den betydeligste, den originaleste. Og han har til Trods for sin korte Levetid efterladt sig saa mange Optegnelser, at det var nødvendigt at ofre ham et særligt Afsnit. Han medtages saaledes ikke i dette; der bliver altsaa 37 tilbage. Vi begynder da med:

Børn af Ove Juel Heilmann (S. 93):

CLAUS BRANDT HEILMANN er hjemmedøbt i Baaring 21de Januar 1793. Det er den eneste paalideligste Oplysning, der kan skaffes om ham, dog kan han næppe være død som ganske lille, da Dødsdagen saa maatte være indført i Asperup Kirkebog, hvad den ikke er.

ANNA CATHRINE HEILMANN er hjemmedøbt 23de Maj 1795. Hun har rimeligvis en Tid været forlovet med Artillerilieutenant Ludwig Georg Johan v. Guldbrandsen, Søn af en Grenadér G. i Rendsborg, thi i December 1814 har han gjort Indbetaling for hende i Enkekassen, saa Giftermaalet har altsaa været nær forestaaende. Hvorfor dette imidlertid ikke kom i Stand, er ubekendt. Hun blev 30te Oktober 1830 gift med Skolelærer og Kirkesanger PEDER VIBYE i Baaring, født i Efteraaret 1801, og Søn af Ur-mager Vibye i Køng ved Assens. Han var svagelig og døde 26de Maj 1840. Hendes Dødsdag var 30te April 1872.

KAREN BASSE HEILMANN hjemmedøbtes 30te August 1797. Navnet Basse er vistnok en Mindelse om Familien Basse-Fønns paa Hindsgavl, hvor hendes Fader havde været Huslærer. — I Aaret 1834 blev hun gift med en Landmand HENRICH BUSCH, født i November 1800, Søn af Forpagter B. paa Harritslevgaard. Busch ejede en Gaard i Katrup ved Horsens og var Enkemand med tre Børn. Karen tog sig med stor Kærlighed af Stedbørnene og havde i sit Ægteskab kun en eneste Søn, som forliste og druknede 22 Aar gammel som Styrmand i den grønlandske Handel. Efter nogle Aars Forløb opgav Busch Landvæsenet og flyttede med Kone og Børn til København, hvor han overtog Restaurationen i den gamle Studenterforening. De var imidlertid efterhaanden blevne svagelige, det gik stedse tilbage for dem og tilsidst ejede de slet intet. Buschs yngste Datter af første Ægteskab var gift med en Kobbersmed Lange i Nakskov og hun og hendes Mand tog nu de stakkels gamle forarmede Mennesker til sig. Fire Aar efter Ankomsten til Nakskov døde Busch i Sommeren 1859, og Karen stod saaledes temmelig ene i Verden. Før sit Ægteskab, vistnok som meget ung, havde hun en Søn, der senere blev en velhavende Mand, men han ydede hende aldrig nogen Understøttelse. Dette har naturligvis ogsaa bragt hende Sorg, men hun bar alt med Taalmodighed; og nøjsom og beskeden, som hun var, frygtede hun mest for at falde nogen til Besvær. I 18 Aar boede hun hos Steddatteren, men da deres Lejlighed var lille, saa at der ikke kunde skaffes et Værelse til hende nedenunder, da hun blev for svag til at gaa op ad Trapperne, fremkom hun selv med den Begæring at faa et Værelse paa Byens Forsørgelsesanstalt. Dette opnaaedes ogsaa, og der blev nu hver Dag bragt hende Mad fra Steddatterens Hus. Karen var agtet og afholdt i Nakskov og adskillige af Byens Folk besøgte hende jævn-

ligt. Hun havde tidligere været en flittig Kirkegænger, men da hun efterhaanden var bleven for svag til at gaa ud, var Præsten saa venlig at komme nogle Gange om Ugen for at samtale med hende og læse for hende. Det var hun naturligvis meget taknemmelig for. Saaledes levede hun da i 8 Aar. Med sin Broder Claus Ernst Heilmann stod hun i Brevvexling, om end Korrespondancen ikke var meget livlig, og de to Søskende havde altid holdt meget af hinanden. Her viser hendes Karakter sig ogsaa fra en smuk Side, idet hun i sine Breve slet ikke lod ham vide, hvorledes det egentlig forholdt sig med hendes Stilling, da hun vidste, at han vilde tage sig det nær.

Engang besluttede han imidlertid at overraske hende med et Besøg. Efter at være kommen til Byen spurgte han først længe forgæves efter hende og var endelig nær ved at falde om af Forfærdelse, da man viste ham ud til Fattiggaarden, og han fandt Søsteren der. Han vilde strax have taget hende med hjem til Odense, men hun afslog det. Nu følte hun sig for gammel til at gøre flere Forandringer; hun havde vænnet sig til Forholdene, sagde hun, og var tilfreds i sin beskedne Stilling. Broderen maatte rejse hjem med uforrettet Sag. — Saaledes fandt hun i den yderste Fattigdom den Hvile og Tilfredshed, som ikke kunde fratages hende. Det her vedføjede Portræt viser et karakterfuldt Ansigt, med Spor af fordums Skønhed, hvori dog Sorgen har draget sine Mærker. Hun blev næsten 89 Aar gammel og døde 5te Juli 1886.

Karen Basse Busch,
f. Heilmann.

CLAUS ERNST HEILMANN er født i Baaring 20de November 1802. Han var en livlig og godmodig Dreng og kom godt ud af det med sin Legekammerat Carl Heilmann, Ida Heilmanns Søn (S. 204), som Ove Juel trods sine smaa Kaar for en Tid havde taget til sig. Carl var ligesaa godhjertet som Claus Ernst og kunde med aldrig svigtende Humør gaa ind paa en Spøg. Efter sin Konfirmation kom Claus Ernst i Huset hos Faderens gode Ven, Forpagter Hansen paa Hindsgavl, som paa samme Tid købte Solbjerggaard ved Slagelse. Hansen havde selv ingen Børn og ønskede, efterat have lært ham Landvæsenet, at antage Claus Ernst som sin egen Søn. Ved et uheldigt Sammentræf af Omstændighederne gik Hansen imid-

Claus Ernst Heilmann.

lertid fallit efter 5 Aars Forløb, og Kreditorerne ønskede meget, at Claus Ernst skulde have overtaget Gaarden. Men de 1000 Rigsdaler, som havde været tilstrækkelige dertil, var det ham umuligt at skaffe. Han bestyrede da Gaarden i et halvt Aar og tog derpaa hjem til Forældrene. Her blev han forlovet med CHRISTINE NIELSEN, født 18de Juli 1804, Datter (udenfor Ægteskab) af Kammerherre, Stiftamtmand i Viborg Niels Sehested og Christine Stantenmacher. Hun lærte paa den Tid Husholdning i Asperup Præstegaard hos Pastor Thorup. Snart efter blev Claus Ernst Forvalter paa Ødisgaard ved Kristiansfeld, hvor han var i 5 Aar. Men ogsaa her gjorde de daarlige Tider sig gældende; Ejeren maatte gaa fra Gaarden og kunde endog i de sidste Aar ingen Løn udrede. Claus Ernst fik da en Hest i Vederlag, og han var saa heldig at sælge denne saa godt, at han fik 10 Daler mere for den end han skulde have haft i Løn, hvilket han glædestraalende kom hjem og fortalte Forældrene. Han var vant til at have det meget knapt med Penge, og gemte lige til sine sidste Dage en gammel Otteskilling som Erindring om den Tid, da han følte sig velhavende med en saadan i Lommen. Nu vendte han altsaa for anden Gang tilbage til Barndomshjemmet uden at vide, hvor han skulde finde sit Udkomme. Præstens Stedsøn, som havde begyndt Vejvæsenet, fik da Claus Ernst til at forsøge sig i samme Retning, og 1831 blev han saa Assistent hos Kapitajn Recke i Odense. Den 18de Juli blev han gift med sin Forlovede, Christine Nielsen, og vandt sig efterhaanden et Navn ved sin Hæderlighed og Retskaffenhed. En Slægtning af ham, Hans P. Heilmann, skriver 1894 følgende: »Da jeg kom til Odense for omtrent 6 Aar siden, spurgte min Værts Fader mig en Dag, om jeg var i Familie med Vejinspektør Heilmann, hvilket jeg bejaede med, at det var min Faders Fætter. Han lykønskede mig derpaa, fordi jeg var i Slægt med en saa hæderlig Mand, og da jeg videre spurgte, hvorledes hans Bekendtskab var til Claus Heilmann, fortsatte han saaledes: »Jeg er født paa Landet, og var som Tjenestekarl med at anlægge Landevejene her i Fyen, og da var Heilmann Vejbetjent; den Retfærdighedsfølelse, han var i Besiddelse af, og den Humanitet, han udviste, naar han holdt paa Retten, den glemmer jeg ikke«.

Saaledes lød hans Ord. Min Fader fortalte ogsaa, at ved samme Vejanlæg kom det op, at alle Vejbetjentene havde taget mod Stikpenge undtagen Claus Heilmann. For hans Retskaffenhed og Dygtighed udnævnte Amtet ham til Amtsvejinspektør, hvilken Post han havde i flere Aar«. — Der er ikke saa lidt af Slægtskarakteren i denne hans udprægede Ærlighed parret med et vistnok noget for betydeligt Kvantum Godtroenhed og ringe Karaktersans overfor Omgivelsernes Paalidelighed.

Christine Heilmann, f. Nielsen.

Man kan næsten sige, at dette var en medvirkende Aarsag til hans Død. Der blev bygget en Bro ved Assens, som han vel af og til besøgte for at inspicere, men han havde overdraget det daglige Tilsyn til en Assistent, hvem det altsaa paalaa at efterse Arbejdets solide Udførelse i Enkelthederne. Kort Tid efter at Broen var færdig, faldt den imidlertid sammen, og den gamle, samvittighedsfulde Mand tog sig denne Tort saa nær, at han en Tid blev helt sindsforvirret. Dette fortog sig dog igen, men hans Helbred, som ellers altid havde været fortræffeligt, var nu nedbrudt, og han døde 7de August 1886 efter nogen Tids Sygeleje. Hans Forhold til Søsteren Karen er tidligere omtalt. Hans Hustru var død 26de Marts 1880. Angaaende deres sex Børn se ottende Afsnit.

HANS ARENT HEILMANN er født i Baaring 1ste Februar 1808. Han gik paa Seminariet i Skaarup, hvor han 1830 fik anden Karakter til Afgangsexamen. 1834 blev han Skolelærer og Kirkesanger i Grindløse, Annex til Klinte, og her giftede han sig 31te August 1834 med ARENTDINE DAHL, født 15de Februar 1807, Datter af Toldinspektør Arent D. i Bogense og Marie Kofod. Uagtet — eller maaske netop paa Grund af deres Karakters store Forskelligheder levede Arent og Arentdine ganske lykkeligt sammen. Hun var mere begavet end han, og han bøjede sig for hendes Overlegenhed; men til Gengæld var han den betydeligste i legemlig Henseende. Hans Højde, 77½ Tommer, maa nærmest kaldes kæmpemæssig, og naar han stod udenfor den noget lave Skolebygning i Grindløse, var det, navnlig for fremmede, et ejendommeligt Skue at se ham rage op over Tag-skæget. Det hændte ogsaa engang under hans Besøg hos Datterens Svigerfader Billetkasserer Flemming i Aarhus, at denne paa Gaden blev standset

med Spørgsmaal, om det var en Kæmpe, der skulde optræde paa Theatret. Arent var iøvrigt vel proportioneret og i det hele en smuk Mand. Udpræget Magelighed var vistnok en af hans mest fremtrædende Egenskaber, og i Besiddelse af en ganske jævn Begavelse, men iøvrigt brav og retsindet, tog han sig Livet let og indlod sig ikke paa mere dybtgaaende Tankearbejde. Jævnligt besøgte han sine Sognefolk, og disse saa næppe gladere til nogen Gæst, end naar den høje og bredskuldrede Degn bøjede ind ad deres Port. Han kendte dem ud og ind og kunde tale med dem om deres Bedrift. Alle søgte ham for at faa Raad og Vejledning; særlig naar noget udenfor deres sædvanlige Sysler lagde Beslag paa dem, saa maatte Degnen være deres Prokurator. Mundtlig var han altid til Tjeneste, men var der noget skriftligt, der skulde udfærdiges, skubbede han det helst fra sig og læssede det over paa »Dine«, som ogsaa med Begærlighed tog fat. Det var tillige hende, der for det meste maatte forfatte og med store snørklede Bogstaver sirlig skrive de Bryllupsvers og Gravskrifter, som Bønderne efter Datidens Skik bestilte hos Skolelæreren. Denne Beskæftigelse tiltalte sikkert »Dine« mere end den materielle Husholdning, som hun ofte forsømte for at fordybe sig i Romaner og anden Lektüre.

Arent Heilmann holdt ikke sin Skole i nogen særlig god Orden, han tog sig det let med Undervisningen, men iøvrigt forstod han udmærket at behandle Børnene. Det var ej ved Haardhed han indvirkede paa dem, men naar han traadte ind i Skolen, hørtes ikke en Lyd fra de ellers støjende Børn; de frygtede ham og elskede ham tillige. Hans milde Øjne, godmodige Skælmeri og uskyldige Spøgefuldhed vandt ham Barnehjernerne fuldtud. Af sin Sognepræst fik han heller ikke nogen særlig Opfordring til at drive paa med Skolearbejdet. Præsten holdt af ham som Selskabsbroder og kom ofte og tog ham med til en eller anden Adspredelse. »Naa Heilmann! nu er der et godt Beriderselskab i Odense, det maa vi Skam ud at se!« hed det undertiden. Svarede Heilmann saa, at Skoletiden var ikke saa tidligt forbi, at han kunde naa det, sagde Præsten: »Aa! lad De Ungerne gaa, de tager saamæn ingen Skade af at faa fri den Time før!« Saa var det jo ikke let at modstaa.

Arent holdt meget af Soldater, og mange af dem, der laa i Kvarter i Omegnen af Grindløse, erindrer sikkert den patriotiske og gæstfri Degn. Mangen en Skaal blev ogsaa af Soldaterne under stor Jubel tømt for ham;

thi det bedste var ikke for godt for dem, naar han fik dem samlet i sin beskedne Bolig.

Som de fleste andre store Mennesker var han ikke let at faa vred, og skete det, da ytrede Vreden sig aldrig i knubbede Ord, han blev tavs og kun en sagte Fløjten vidnede om, at noget tyngede paa hans Sind. Lod man ham saa gaa og passe sig selv, spredtes efterhaanden de mørke Skyer, og det glade, joviale Sind lyste atter frem. Selv da Gigten tog Overhaand og gjorde ham uskikket til som tidligere at foretage lange Spadsreture i Mark og Eng, sad han i aarevis fængslet til sin Stol, rygende paa sin kære Tobakspibe, stedse venlig og taalmodig.

I 37 Aar blev det Arent og Arentdine forundt at følges ad i Livet, og Døden adskilte dem ikke længe. Han døde 31te August 1871 og hun fulgte ham 30te November samme Aar. Om deres fem Børn se ottende Afsnit.

Børn af August Wilhelm Heilmann (S. 102):

GEORGINE SOPHIE HEILMANN er født 28de August 1799 og blev 8de September døbt i Nikolaj Kirke. Blandt Fadderne var Provst Nyrop og Oberstl. Lemming. Hun var først gift med Møller JACOB PETER CALLISEN, født 1793, død 1820, og derefter med Grosserer C. LUDVIGS, der skal have ejet Villaen »Petersborg« i Frederiksberg Allé. Hun efterlod sig ingen Børn.

JOHAN CHRISTIAN WILHELM HEILMANN er født 30te November 1801 og døbt i Nikolaj Kirke 19de Januar 1802. Han er rimeligvis død før 1808, da Faderen ellers næppe vilde have kaldt sin tredje Søn Johan Wilhelm.

CARL AGNES HEILMANN fødtes 25de Juni 1804 og blev først efter Moderens Død døbt 12te August s. A. Det mærkelige Navn »Agnes« er fremkommet ved Forsøg paa Opkaldelse efter Moderen og saaledes en mandlig Form for Agnete. I sin Onkel Arents Stambog har han skrevet nogle Smaavers, som ikke udmærker sig i nogen Retning. Han er rimeligvis som den yngste bleven forkælet af Faderen, hvorved hans Modstandskraft forringedes, thi hans Sind var hele Livet igennem sart og ømfindtligt, og dette nervøse Temperament gjorde ham kun lidet skikket til at møde Livets Storme. — Han gik paa Borgerdydskolen i København og blev senere sat i Møllerlære; rejste dernæst til Finland, hvor han i Wasa laa meget længe syg af »Nervefeber«, og efterat have besøgt Stockholm, landede

han endelig 1814 i Trondhjem, hvor han blev Bestyrer af en Mølle. Her giftede han sig den 21de Februar 1837 med en Styrmandsenke CHRISTINE ELISABETH FROST, født 9de Januar 1806, Datter af Kunstgartner Daniel Balle LUND og Olava Birgithe Røsberg.

Hans Hustru havde haft en lys og lykkelig Barndom. Forældrene var velhavende og deres Ejendom laa lige oppe ved Trondhjems gamle Domkirke. Hendes Sans for, hvad der var skønt og ædelt, næredes ved de storslaaede Omgivelser og Faderens Virksomhed. Thi denne var en dygtig Mand i sit Fag og forstod at opelske sjældne og vanskelige Planter; og han var bekendt for sit smukke Anlægsgartneri. — En Del af Byens bedste Familier havde dannet et dramatisk Selskab, som benyttede en Sidebygning i Lunds Hus til sine Forestillinger. Hvad Christine her saa og hørte, prægede sig dybt i hendes Sjæl og hun kunde endnu i sin høje Alderdom fremsige Digte paa en Snes Vers, som hun dengang havde lært. Navnlig foretrak hun saadanne, hvori Menneskenes Skrøbeligheder fik sig en grundig Overhaling. Hun var alles Yndling og havde faaet Tilnavnet »Provstinden« paa Grund af sit værdige Væsen. I Biskop Bugges Hus blev hun undervist sammen med dennes Børn, og senere var hun nogle Aar ude som Husbestyrerinde. Hendes første Ægteskab varede ikke længe; Manden druknede, og hun sad tilbage med tre smaa Børn. Men hun tabte ikke Modet, med Iver og Taalmodighed tog hun fat for at forsørge og opdrage disse. Det var saaledes en dygtig og prøvet Kvinde Carl Heilmann fik til Hustru: han kunde sikkert ogsaa behøve det. Hun har vistnok i alle Henseender været betydeligere som Menneske end han, og det er vel næsten tvivlsomt, om han uden hende havde overlevet en Begivenhed, der satte sit Mærke paa hele hans Liv.

Klokken 2 om Eftermiddagen Lørdag den 24de April 1841. lød de dumpe Brandskud gennem Byen. Der var udbrudt Ild i et Snedkeri i Jomfrugaden kun ganske faa Huse fra Carl Heilmanns Bolig. Hurtig som Tanken løb den røde Lue fra Tag til Tag, drevet frem af en voldsom Storm fra Syd. De tørre Træhuse fængede og blussede, alt var Raab, Forfærdelse og Forvirring. Da Mørket faldt paa, havde deres Bolig alt længe været midt inde i Ildhavet. Carl Heilmann maatte indtage sin Plads i Brandkorpset forinden han kunde tænke paa at redde noget hos sig selv. Oprevet af en forfærdelig Angst for Kone og Børn, blændet og skrækslagen

af Stormens Brølen og de knitrende Flammer, fik hans Nervesystem her et Knæk, som det aldrig forvandt. En meget stor Del af Byen blev lagt i Aske; Assurance fandtes jo ikke, saa Familien stod nu blottet for alt. Han maatte med Kone og Børn flytte ind hos Svigermoderen, der levede endnu. Rædselen kastede ham paa Sygelejet, og som en slagen Mand forlod han det atter. Legemlig syg var han aldrig, men maatte stedse have fuldstændig Hvile og Ro og var ikke i Stand til nogen som helst Virksomhed eller Arbejde. Mod sine Stedbørn var han god og kærlig og plejede dem paa paa det omhyggeligste, naar de fejlede noget. Han kunde ogsaa undertiden, naar han var lidt bedre, hjælpe Børnene med deres Skolearbejder. Han læste lidt af og til og morede sig med at gøre Optegnelser om Vind og Vejr. Kom Børn, og senere Børnebørn, og besøgte ham, maatte de altid forholde sig stille og rolige og fik mange Formaninger om at klæde sig fornuftigt, spise langsomt og tygge Maden vel. Fløjtespil kunde han ikke taale at høre, Orgel og Korsang gjorde han derimod meget af. Han havde selv en smuk Stemme, og naar Børnene om Aftenen kunde faa ham til at synge for dem, var der megen Glæde. Hans Fader havde sagt ham, at hans egen Moder sang saa smukt, »men hun var jo ogsaa en Stærunge«, føjede han spøgende til.

Ved Hjælp fra Hustruens Slægt havde han i Høsten 1843 kunnet købe et Hus, og da han i 1852 fik sin Fædrearv paa 1000 Spd. udbetalt, kunde med denne Gælden fra de værste Trængselsaar afgøres. Der blev desuden betalt Afdrag paa Huset og Resten indsat i Banken. Disse Penge tabtes dog atter ved Udlaan til et af Stedbørnene, og hans Hustru betragtede det nu som en Æressag at vinde dem tilbage. Hun oprettede en lille Handel med Landprodukter, som hun købte af Bønderne og omsatte igen, og ved en sjælden Flid, Nøjsomhed og Udholdenhed lykkedes det hende virkelig efterhaanden atter at lægge en liden Sum til Side. »Hid gaar vi lige saa sikkert som til Banken«, var Landboernes Ord om hende, og Biskop P. Holtermann til Opdahl skriver blandt andet: »Da jeg som residerende Capellan til vor Frue Menighed oftere som Sjælesørger besøgte Familien Heilmann, fik jeg den største Agtelse for Husmoderens Resignation Taalmodighed, Flid og Omtanke, hvormed hun omgikkes sin svagelige Ægtefælle, forsørgede og opdrog endda uconfirmerede Børn, medens Familiefaderen ikke formaaede at udrette noget til Familiens Underholdning.«

Carl Agnes Heilmann døde 27de September 1879, han var kun syg faa Dage af et Mavetilfælde, som ikke ændsedes, og hans Liv udsluktes uden at man mærkede det. Hans Hustru overlevede ham i nogle Aar og plejedes af Datteren Amalie. Hun sad et halvt Aar i en Stol, da det var besværligt for hende at aande, naar hun laa. Hun hensov stille uden Smerter 5te Februar 1888. Angaaende Børnene se ottende Afsnit.

JOHAN ERNST WILHELM HEILMANN er døbt 5te Januar 1808. Størstedelen af sit Liv tilbragte han paa Island. Hans Motiver til at forlade Danmark er ikke ganske klare, men det synes, som om han har været sat i Lære hos en Bagermester Klents her i København. Dennes Mestersvend, Bernhøft, fattede han Godhed for og fulgtes med ham til Island i Sommeren 1834. Bernhøft nedsatte sig som Bager i Reykjavik og Johan var Svend hos ham lige til sin Død 22de April 1870. Johan Heilmann var en Særling og levede meget stille og tilbagetrukket. En ret dygtig Arbejder skal han have været, lille af Væxt, men kraftig bygget. Med Penge var han meget paaholden og gav sjælden eller aldrig noget bort. Han levede ugift, men havde en uægte Søn, Johan Vilhelm, der nu er gift i Reykjavik og har flere Børn. Denne Søn, en daarlig, fortrukket Person, satte Faderen flere Gange i Vej, men opgav det tilsidst som haabløst og testamenterede derfor sin lille Kapital til den Bagerfamilie, som han i saa mange Aar havde været knyttet til. (Ved Hr. cand. jur. John Finsen).

AUGUSTA CHARLOTTE PETRINE HEILMANN er født 8de Maj 1810. Under sin Opvæxt dyrkede hun meget Musik sammen med sin Halvbroder Jens Bache. Han var meget musikalsk og instruerede hende baade tidlig og silde i Pianospil. Ofte maatte hun ud af Sengen om Aftenen, naar han kom sent hjem med nye Noder, for at spille dem igennem med ham før hun atter gik til Ro. Hun opnaaede derved ogsaa en paa den Tid enestaaende Færdighed.

Hvad der her skal fortælles om Augusta og hendes Søster Julie anføres ganske som Hr. Pastor G. Schepelern har skrevet det. Ham tilhører ligeledes Originalerne til de to Portrætter.

»Augusta og Julie have efter Alt at dømme været to ualmindelig smukke Piger, høie og slanke af Figur, Augusta mørkere end den 3 Aar yngre Søster. — Augusta indtraadte 17de December 1831 i Ægteskab med JOHAN JACOB GEORG LUND, født 30te November 1801, Søn af Hofmedikus

Andreas Lund og Maja Elisabeth Schartau. Han var praktiserende Læge i Kjøbenhavn, tillige Theaterlæge og Læge hos daværende Kronprinds Frederik, senere Fr. VII. Ægteskabet var barnløst. Da Prinds Frederik tiltraadte Regeringen, blev Lund hans Livlæge, og Forholdet mellem ham og Kongen vedblev lige til den sidstes Død at være et uforandret Tillids- og Hengivenhedsforhold, skjøndt Lund ikke lagde Skjul paa de Følelser, han nærrede overfor Grevinde Danner. Det er betegnende for Forholdet, at skjøndt Fru Lund baade ved sit smukke og imponerende Ydre og ved sine øvrige Egenskaber fuldt var istand til at gjøre sig gjældende i et hvilket som helst Selskab, viste hun sig dog aldrig ved Hoffet. Ja, end ikke naar Lund i lange Tider maatte boe paa Frederiksborg med Kongen, tog hun Ophold der, men blev i sin Bolig i Kjøbenhavn. Hverken hun eller hendes Mand ønskede, at hun skulde inddrages i Hoflivet, saaledes som det dengang var. Ved Tronskiftet i 1864 gik Lund over i det nye Dynastis Tjeneste og var indtil sin Død Kongefamiliens høit skattede Læge og Ven. Han steg efterhaanden til Geheimeconferensraad og blev Storkors af Dannebrog. Men uagtet de forandrede Forhold vedblev hans Hustru dog at indtage sin tilbagetrukne Stilling. Hun var vel nu ogsaa for gammel til at gjøre Forandringer. Og skjøndt hun jevnligen modtog Besøg af kongelige Personer, deltog hun dog ligesom før ikke i Hoflivet. Hun ledsagede flere Gange sin Mand paa længere Udenlandsreiser, men befandt sig iøvrigt bedst i sit Hjem, til hvilket en lille trofast Vennekreds var knyttet. Sin tidlige afdøde Søster Julies Børn omfattede hun og hendes Mand med stor Kjærlighed og fulgte dem med sin aldrig svigtende Deltagelse i deres Vel og Ve. Hun var en noget reserveret Natur, der ikke let gav Fremmede Adgang til sin Fortrolighed, og naar man traadte ind i hendes elegante Stue, hvor hun med sin statelige Holdning og sit sorte Haar, som hun bevarede lige til sin Død, sad i sin Læne-

Augusta Lund, f. Heilmann, efter et Maleri af Prof. Monies.

stol, grebes man uvilkaarlig af R spekt. Men havde man først vundet hendes Hjerter, var man ogsaa vis paa, at hun ikke svigtede. Som et Bevis paa de to  gtef llers Trofasthed, der ikke mindst er til  re for Husmoderen, kan anføres, at Lunds Moder, der i Familien altid gik under Ben velsen »Gamle Fru Lund« og som var af den bekjendte svenske Familie Schartau, havde sit Hjem hos dem i hele sin lange Enkestand, uden at hun vist nogensinde har faaet at mærke, at hun var sin Svigerdatter til Besvær. Og ligeledes kan anføres det rørende Forhold, der var imellem dem og deres Tjenestefolk. De havde saaledes lige til deres Alderdom den samme Pige, som de havde fæstet, da de holdt Bryllup. Og da Lund var død, 11te Januar 1884, kom deres gamle Tjener i den første Tid derefter hver Aften og tog Natteleie paa en Madras udenfor hendes Sovekammerd r, for at hans gamle Frue ikke skulde føle sig ene. Hun døde 30te Maj 1887 uden foregaaende Sygdom, havde Dagen iforvejen været til Middag hos en gammel svensk Veninde, Fru S krona, og da Tjeneren den næste Morgen vilde bringe hende The, laa hun i Sengen uden Bevidsthed. Hendes Læge og hendes Søstersøn kom kun tidsnok til at se hende drage det sidste Suk. Lund og hans Hustru ligge begge begravne i Petri Kirkes Kapel.«

JULIE FREDERIKKE CHRISTIANE ELISABETH HEILMANN er født 18de September 1813. »Hun blev ligesom sin Søster i en Alder af kun et Par og tyve Aar, gift 11te April 1835 med ANTON ADOLPH SCHEPELERN, født 23de December 1796 (Faderen var en Officer S. i Infanteriet, Moderen en Præstedatter fra Norge). Hendes  gtef lle var dengang Overkrigskommiss r og Lærer i Tegning ved Landkadetakademiet. De boede i København indtil 1842 og havde deres Bolig først i Frederiksberggade og senere paa H rnet af Fiolstræde og Rosengaarden. I København blev deres tre ældste Børn fødte, nemlig Anna Frederikke Louise Augusta, som senere blev gift med cand. theol. Carl Samuel Giessing og døde i 1865 efter først at have mistet sin Mand og begge sine Børn, Georg Sophus Frederik, som nu er Sognepræst ved Trinitatis Kirke i København, og Caroline Amalie, som døde i 1891 paa Refn s. I 1842 blev Schepelern ansat som Toldinspektør i Nykøbing paa Sjælland og Familien flyttede da dertil. Her fødtes deres yngste Barn, Vilhelm Emil, som nu er Overlæge ved Kysthospitalet paa Refn s. Forholdene var meget smaa og snævre i Nykøbing. Der fandtes

saaledes, for blot at nævne et enkelt Exempel, kun en eneste lukket Vogn i Byen, og naar der derfor skulde være Julebal paa den nærliggende Herregaard, maatte »Wienervognen« begynde tidlig paa Eftermiddagen for at kjøre Gjæsterne ud i forskjellige Hold. Schepelern og hans Hustru vare livlige Mennesker, der snart gjorde sig meget afholdte i den lille By, og de fik der, ligesom tidligere i Kjøbenhavn, en Vennekreds, der satte megen Pris paa dem, og ikke mindst paa Husets Frue med det stille, yndefulde Væsen. De havde et efter Datidens Forhold smukt Hjem. Væggene vare behængte med Malerier, malede af Schepelern selv, der havde et ikke ubetydeligt kunstnerisk Talent, og paa Dagligstuegulvet laa et Tæppe, der var flettet af Klædelister, noget, der dengang ansaaes for en stor Luxus. Til daglig Brug sad Familien om to Tællelys, men naar der kom Gjæster, bleve Lamperne tændte, og medens Herrene spillede L'hombre, samlede Damerne med deres Strikketøi om Dagligstuens Bord, der var i Empirestil, og hvis Plade hvilede paa to Harper, forbundne med en stor Skammel. Her gik da Bakken med Syltetøi flittig rundt, idet hver tog sin Skefuld, og derefter atter stak Skeen i det paa Bakken placerede Glas med Vand. Det var en stærk æsthetiserende Tid, i hvilken Eftervirkningerne fra Aarhundredets Begyndelse endnu mærkedes levende i de smaa Kjøbstæder. Naar derfor Vinteren kom, og Familiesammenkomsterne begyndte, var Deklamation og smaa Theaterstykkers Opførelse en meget yndet Underholdning. Dog tog Familien Schepelern ikke aktiv Del heri, men derimod vare de levende interesserede Tilhørere og Tilskuere. Den største Fest for Familien, som gjentog sig et Par Gange, var et Besøg hos Søsteren og Svogeren i Kjøbenhavn. Der leiedes da en Vognmand, som paa sin tresædede Vogn kjørte Familien de 14 Mil til den store Stad, og som da blev med sine Heste derinde den Tid, Opholdet varede. Det var en Tid, da man kun kjendte lidt til Gjæstgivergaarde, og da derfor den private Gjæstfrihed

Julie Schepelern, f. Heilmann, efter et Maleri af A. A. Schepelern.

Jens Heilmann,
Godsforvalter.

havde Leilighed til at udfolde sig i al sin Hyggelighed. Lund og hans Hustru rykkede sammen saa godt, de kunde, for at give Plads for de fem Gjæster fra Nykjøbing, og som det var en Fest for de to Søstre at tilbringe en Tid sammen efter den lange Adskillelse, saaledes syntes Børnene, at de bleve behandlede som Prindsere og Prindsesser, naar den ovenfor omtalte Pige kom ind til dem om Morgen, medens de endnu laae i deres Senge og spurgte dem: Skal det være en Hvede eller et Hjerte? — Som en Begivenhed i det stille

Kjøbstadsliv kan det ogsaa erindres, at Fru Schepelern en Gang i Midten af Fyrreerne fik Besøg af sin Moder, den gamle Fru Heilmann, der var ledsaget af sin Søn Wilhelm, som var kommen ned fra Island. Hun traadte ud af Postvognen iført hvide Strømper og Sko. Saa lidt forkjælet var man paa den Tid. — Det lykkelige Liv varede imidlertid ikke længe. Den første Bolig, de havde i Nykjøbing, var meget fugtig og usund, og her paadrog Fru Schepelern sig en haardnakket Forkølelse, der efterhaanden gik over til Brystsyge. Efter et langt Sygeleje, under hvilket hun dog endnu en Gang fik sin kjære Søster Augusta at se, døde hun en skjøn Sommermorgen d. 3die Juni 1849. Hun gik bort i stille ydmyg Hengivelse i Herrens Villie og ligger begravet paa Nykjøbing Kirkegaard«. Hendes Ægtefælle, der var bleven Justitsraad, døde 29de April 1883.

Børn af Jens Heilmann (S. 107):

JENS HEILMANN er født 20de Maj 1793. Han blev Godsforvalter paa Hindsgavl og var forlovet med Frk. Christiane Bang fra Korsør, men døde ugift i 1844. Forlovelsen kan dog næppe være bleven hævet, da flere i hans Slægt efter hendes Død har arvet Sager, som tilhørte hende. Det ovenfor vedføjede Portræt efter en Sodtegnning paa Glas giver Indtrykket af en jovial og gemytlig Personlighed.

KAREN JØRGINE SOPHIE HEILMANN, almindelig kaldet Karengine, er døbt 25de Maj 1794. Saasart hun blev voksen, kom hun ud at tjene. Hun døde ugift, men havde en Datter, Maren Wied, som blev opdraget hos Mølleren Johan Ernst Heilmann og senere gift med Urmager Kettner i Helsingør.

ANNA MARGRETHE ELISE HEILMANN lød Navnet Grethe og døbt 23de August 1795. I sin Ungdom kom hun i Huset hos en af Moderens Slægtninge, den rige Købmand Jensen, en af den lille Bys Matadorer, derefter blev hun Kammerjomfru hos Lehns-grevinde Ahlefeldt-Laurvigen paa Lundsgaard. Hun var meget yndet af Grevinden og denne viste hende senere den Ære, at holde hendes Datter over Daaben, og af-lagde hende adskillige Besøg i hendes nye Hjem for at tale om gamle Dage. — Efterat baade hendes Fader

Margrethe Lange,
f. Heilmann.

og Stedmoder var døde, maatte Grethe i en Alder af 24 Aar, støttet af Broderen Johan Ernst, overtage Forretningens Drift og Opdragelsen af den store Søkendeflok. De var begge vante til at tage fat og vakte hele Byens Beundring ved den Omsorg og Dygtighed, hvormed de ledede alt.

Den 20de November 1824 blev Grethe gift med Møller CHRISTIAN LANGE, født 18de Marts 1798, Søn af Bagermester Hans Christoffer Lange og Karen Feldt. Han var Ejer af Høje Mølle ved Kildebakken og i deres sextenaarige, lykkelige Ægteskab fødte hun ham 4 Børn, af hvilke et døde som Barn. De andres Navne er Maren Jensine Caroline, gift med Kancelli-raad, Kæmner O. J. Brandt, Hans Christoffer, Brygger, gift med Sophie Mørck, og Peter Balthazar, Købmand, gift med Marie Møller; alle i Kerteminde.

Hendes Ægtefælles Helbred var ikke stærkt, og han døde af Tyfus 15de Juni 1840. Skøndt det var vanskelige Tider, da Grethe blev Enke, og Børnene endnu smaa, tabte hun dog ikke Modet. Hun vedblev at drive Møllen, passede sit Hus og opdrog sine Børn paa en saa fornuftig Maade, at de tidlig vænnedes til Flid og Sparsommelighed.

Præget af de Omstændigheder, der bestemte hendes Livsskæbne, havde hendes Karakter udviklet sig til en høj Grad af Myndighed og Sikkerhed. Hun havde jo stedse maattet stole paa egne Kræfter, paa egen Hjælp, og fandt sig derfor selvfølgelig ikke i nogetsomhelst Indgreb i de nøjsommeligt tilkæmpede Rettigheder. Der fortælles, at medens hun som Enke bestyrede Møllergaarden, kom en Dag pludselig alle Byens Sprøjter under Anførsel af selve Borgmesteren trækkende op udenfor hendes Bolig. Man begyndte at sætte Stiger til Huset og lavede sig til en større Sprøjtemønstring paa

hendes Ejendom; men her var man imidlertid kommen til den urette. Anna Margrethe traadte strax udenfor paa Trappen og bad i fyndige Ord Borgmesteren hurtigst muligt fortrække og vælge en af Kommunens egne Ejendomme til saadanne Kunster, hun kunde ikke bære den Skade, hendes Hus sikkert vilde lide derved. Som vaade Hunde maatte hele Styrken luske af igen, Sprøjtemønstring blev der ikke dengang, og Grethe fik Lov at beholde sin Bolig i Fred.

Senere solgte hun den gamle Stubmølle, der ikke mere var tidssvarende, og henlevede Resten af sine Dage hos sin Datter og Svigersøn. Hendes store Arbejdsomhed fornægtede sig heller ikke her og hun var til megen Trøst og Velsignelse for dette Hjem. Efterhaanden som Aarene gik og hun blev en gammel Bedstemoder, ja Oldemoder, ydede kærlige Hænder hende her atter den Pleje, hun nu selv trængte til, thi hun var meget afholdt baade af Børn og Børnebørn.

Meddeleren af ovenstaaende, hendes Sønneson, Hr. Chr. Lange, fortsætter saaledes: »Naar Konfirmationen stod for Døren, var der altid nogen Spænding hos os Yngre, om hvilke Gaver Onkel den og Tante den vilde give os; Bedstemoders Gave vidste vi forud, den bestod altid i en Psalmebog, det var en gammel Regel og den slog aldrig fejl. — En af vore berømte Digtere har et Sted skrevet: »Fromme, stærke Kvinder, det er Danmarks Maal«, og den gamle Bestemoer var visselig baade from og stærk, saavel i Medgangens som i Modgangens Dage; hendes Navn er gaaet i Arv til den yngre Slægt, gid ogsaa hendes Hjertes Egenskaber maatte gjøre det«.

»Et Par Dage før Juul i Aaret 1877 (19de Decbr.) afgik den Gamle ved Døden; Slægtningene fra fjern og nær strømmede til den lille By ved Store Bælt for at vise den gamle Bedstemoer den sidste Ære. Medens Julen ellers forløb med Liv og Lystighed, var der dennegang stille i Hjemmene, thi Bedstemoer var jo død, og en af de sidste Dage i Aaret blev hun da begravet fra den samme Kirke, hvor hendes Farfaer i saamange Aar med Kraft og Dygtighed havde forkyndt Guds Ord. Det var en stille, klar Frostdag, da hendes Jordfæstelse fandt Sted, og medens Klokkerne fra den gamle St. Laurentiuskirke tonede ud over Staden og medens det store Ligfølge bevægede sig ud mod Kirkegaarden forbi hendes gamle Hjem, just da døde hendes Søster Moster Rie (Gertrud Marie Heilmann S. 242). De havde levet sammen den længste Del af Livet og de fulgtes saaledes ogsaa ad i Døden«.

JOHAN ERNST HEIL-
1797. Han maatte i en
Faderens Mølle, og dennes
Drikke gjorde et saa dybt
ham, at det varede hele
Afsky for alt Drikkeri og
et stille, indadventt Liv.
draget til, at han forekom
Særling. Der fortælles saa-
ham, naar han var ude paa

Johan Ernst Heilmann.

op midt under et Maaltid for at køre hjem lige med det samme. Eller naar han f. Ex. kørte Købstadfolk hjem, satte han dem undertiden af udenfor Byen o. lign., altsammen under Paaskud af Mangel paa Tid. Hvilke hans Motiver kan have været, er jo ikke godt at vide, men det ser næsten ud som en Slags Tvangsforestillinger gennem mærkelige Idéforbindelser. Han erhvervede i høj Grad sine Medborgeres Agtelse ved den Omsorg, han sammen med sin Søster Margrethe (S. 235) udviste overfor sine yngre Søsken. Det lykkedes ham at faa afbetalt den ikke saa lille Gæld, Faderen havde efterladt sig og uagtet han havde faaet Møllen i Forpagtning efter Faderen, gjorde han sig dog ikke selv nogen Fordel deraf, men anvendte alt paa sine Søskenes Opdragelse.

Efterat have giftet sig den 25de Maj 1832 med KIRSTEN PEDERSEN, født 4de December 1800, Datter af Forpagter Hans Pedersen paa Lunds-
gaard og Elise Andersen, købte han Baaring Mølle. Her gik det imidlertid ikke godt; der blev bygget Møller lige i Nærheden, og den første Møller-
vogn her i Landet, der kørte fra Port til Port for at hente Korn til For-
maling, kørte tæt forbi hans Mølle. Selv kunde han ikke bekvemme sig
dertil, da han ansaa det for Tiggeri. Den Medgift paa 2000 Rdl., som
hans Hustru havde bragt ham, svandt saaledes efter nogle Aars Forløb ind
til næsten intet. En Svoger til hans Hustru, der havde købt en Bønde-
gaard, Frederiksminde, paa 110 Tdr. Land i Hundslev, en Mil fra Kerte-
minde, tilbød da Johan Ernst at bestyre denne Gaard, og i 1855 blev han
i Stand til at købe Ejendommen af denne Slægtning, men fik jo ogsaa ved
samme Lejlighed en betydelig Gæld. Han slog sig dog med Nøjsomhed
nogenlunde igennem, levede mest for sit Hjem, med sin Hustru og Søn og

MANN er født 6te Februar
meget ung Alder bestyre
Svagthed overfor stærke
og smerteligt Indtryk paa
Livet. Han fik en sand
Beværtningsteder og førte
Maaske har dette ogsaa bi-
andre at være noget af en
ledes, at det kunde stikke
Besøg pludseligt at bryde

var en alvorlig og gudfrygtig Mand. Hans Død indtraadte pludseligt zode Maj 1863. I flere Aar havde han lidt af Kortaandethed, men ellers været rask og rørig. Om Morgenen befandt han sig lidt utilpas efterat have været en Tur udenfor Gaarden; han lagde sig da paa sin Seng og drog kort efter sit sidste Suk. Han var en smuk Mand med sort, krøllet Haar; den her vedføjede Silhouet er den eneste Gengivelse af hans Træk, som findes. — Hans Hustru holdt trolig ud med ham i onde og gode Dage. Hun var i adskillige Aar noget svagelig og taalte ikke det huslige Arbejde eller Samtale med for mange Mennesker. Hun klagede dog aldrig, men var altid gudhengiven og tilfreds med sine Kaar. Den 23de Januar 1871 døde hun paa Billesbøllegaard hos sin eneste Søn. Om denne se ottende Afsnit.

CHRISTEN JENSEN HEILMANN, født 2den December 1798, er rimeligvis død allerede som Barn. Thi Familien paastaar aldrig at have hørt det mindste om hans Existens. Denne er dog imidlertid sikker nok, da han findes i Kerteminde Kirkebog.

MAREN HANSINE HEILMANN fødtes 3dje April 1800 og blev 5te September 1834 gift med Felbereder PHILLIP WAIDLÖW i Kerteminde, født 1ode Marts 1800, Søn af Felbereder Johannes Waidtløff og Karen Nielsen. I Ægteskabet fødtes to Sønner, Carl Johannes Waidtløff, gift med Marie Magdalene Petersen, og Peter Martin Waidtløw. Hendes Helbred var ikke godt og forværredes med Aarene, særlig efterat hun ved et Fald havde brækket Hoftebenet. Dette gjorde hende til Krøbling for Resten af Livet, og da tilmed hendes Mands Kaar forringedes Aar for Aar, saa at de tilsidst blev meget fattige og desuden andre huslige Sorger stødte til, kan det næppe undre, at hendes Sind blev noget tungt og hæftigt. Efter Waidtløws Død 5te Juli 1861 havde hun intetsomhelst at leve af, og Sønnerne var endnu for unge til at kunne yde hende nogen synderlig Understøttelse. Hendes trofaste Broder Hans Arent Heilmann og dennes Hustru tog sig da af hende. Uagtet hun med et godt Hjerte modtog den Hjælp og Underhold, hun her fik, saa græd hun dog ofte og var bedrøvet over at skulle ligge andre til Byrde. Sine Sønner opdrog hun godt og indpræntede dem at være nøjsomme, ærlige og sande. Hos dem henlevede hun sine sidste Dage og døde i Odense 1ode Juni 1870. — Navnet Waidtløff, der oprindelig er tysk, fordanskedes til Waidtløw; derfra den forskellige Stavemaade.

CHRISTINE JENSINE HEILMANN er født 5te Januar 1802. Som tidligere meddelt var Forholdene i Hjemmet trykkede, og hendes bedste Fornøjelse bestod da i Besøg paa Brolykke, hvor hun med de muntre Kusiner deltog i allehaande dristige Lege, uagtet der ofte vankede dygtig Skænd ved Hjemkomsten, naar Lystigheden havde efterladt altfor tydelige Spor paa Klæderne. Hun var et livligt, opvakt Barn baade i Skolen og hos Præsten. Efter Konfirmationen fulgte hun med Gehejmeraadinde Moltke til København, vistnok som en Slags Kammerjomfru. Den 2den November 1826 ægtede hun Stabshornist ved sjællandske Jægerkorps ANDREAS SKOU, født i Helsingør 4de April 1797, Søn af Overjæger ved sjæl. Jgk. Andreas Skou og Anna Marie Dickmann. Hun fødte ham tre Børn, Johan Andreas Emilius S., Andrea Marie Amalie S., der begge døde som smaa, og Jens Carl Christian S., nu Provst i Svinginge pr. Nyborg, gift med Laura Birgitte Vilhelmine Dahlenborg. Christine var en flittig og nøjsom Kvinde, der med Orden og Dygtighed bestyrede sit Hus. Hun omtales af flere i Familien som den »rare Christine Heilmann«. Ægteparrets Kaar var jævne, uden dog at være knappe og de henlevede et lykkeligt Liv i deres beskedne Bolig i Citadellet, hvor de hyppigt modtog Besøg af unge Slægtninge, som paa den Tid opholdt sig i Hovedstaden. Man havde det saa hyggeligt og ugenert hos Skous; Husmoderen var i Besiddelse af et sjældent Talent til Efterligning, saa at hun forstod alene at agere alle Rollerne i de Stykker, hun havde set paa Theatret, og Skou selv spillede med betydelig musikalsk Sans en Mængde forskellige Instrumenter, men navnlig Valdhorn til Fuldkommenhed, og han var stolt af ikke saa sjældent at være bleven komplimenteret af Weyse for sit smukke Spil. Han var tillige i Besiddelse af en for sin Stand ualmindelig Dannelse og søgte sin Lige som Fortæller, navnlig af Begivenheder fra hans egen bevægede Ungdom i Krigsaarene 1807 til 1814. Noget vist studentikost i hans Væsen tiltrak yderligere de unge, saa det var intet Under, at de følte sig ganske som hjemme i Familien. En lille Hændelse, der ganske vist ikke direkte vedrører denne Skildring, kan dog anføres som

Christine Skou, f. Heilmann.

Billede paa Forholdene og den frimodige Omgang. En Dag, da Christine Skou netop havde skuret sine Gulve skinnende hvide, kom hendes Fætter Frits Utke i Besøg. Det var snavset Førre og Christine sagde: »Aa Frits, skaan mit Gulv, tør dog Dine Støvler ordentlig af!« »Kan s'gu ikke, Christine,« svarede han og løftede Foden: der var ingen Saaler i Støvlerne. Han gik paa bare Fødder og havde syt Overlæderet sammen under dem med Sejlgarn. — Baade Skou og hans Hustru var gæstfri og ligefremme. Havde de noget at sætte paa Bordet var de glade, og havde de intet, lod de sig ikke Glæden over Besøget betage for det. I to Aar boede de i Helsingør, da Jægerkorpset blev forflyttet hertil, men i 1844 tog Skou sin Afsked for at kunne flytte tilbage til København, hvor Sønnen gik i Skole. Han underviste da dels i Musik, dels lavede han Knapper til Militæret. Efter 1855 havde de tillige som Kostgængere nogle Disciple fra de Skoler, ved hvilke Sønnen dengang underviste. Skou døde 19de Juli 1860. Han var Dannebrogsmænd.

Sønnen, som imidlertid var bleven theologisk Kandidat, udnævnedes 1863 til Kateket i Skanderborg, hvorhen Moderen fulgte ham, ligesom senere til Horsens, og her tilbragte hun da Resten af sit Liv. Hun var en livlig Natur med stærk udpræget Karakter. Hendes Følelser blev let vakte, men var dog dybe og inderlige; hurtigt skete Omslagene fra Haab til Frygt og atter fra Sorg til Glæde, hun kunde vredes brat, men Vreden afløstes ligesaa hurtigt af en blid og forsonlig Stemning. Hun var en from, stadig Kirkegænger og søgte desuden i Hjemmet hyppig Trøst i Guds Ord, men fremfor alt var hun energisk og utrættelig virksom; endnu i sit 66de Aar paatog hun sig at sætte et Asyl i Gang i Skanderborg, og hun forestod det i nogle Aar med en Kraft og Dygtighed, som maatte vække Beundring. — Mærkelig nok var hun temmelig blottet for musikalsk Sans, men hun elskede Poesi, ligesom overhovedet alt skønt og ædelt, og hendes brillante Hukommelse tillod hende endnu langt op i Alderdommen at recitere lange Stykker af de Digte, hun holdt af. I sine sidste Aar sløvedes hun dog kendeligt, men Aftenen før hun døde, var hun endnu saa frisk, at hun kunde glæde sig over en tilstedeværende Sangforenings Foredrag af nogle af hendes Yndlingssange, navnlig Salmen »den signede Dag«. Et Slagtilfælde gjorde 17de Juli 1888 Ende paa hendes Liv. Hun blev saaledes over 86 Aar gammel.

Det ottende og sidste af Børnene i Møller Jens Heilmanns første Ægteskab var et dødfødt Pigebarn, der begravedes 4de Marts 1803.

MAREN ELISABETH HEILMANN, døbt 10de Februar 1804, havde først flere tjenende Stillinger forinden hun kom til at styre Huset for en Møller i Nærheden af Nim. Hun havde vistnok gjort sig Haab om at blive gift med Mølleren, thi da han ægtede en anden, tog hun sig det saa nær, at hun gik fra Forstanden. Hun kom saa hjem til Broderen Hans Arent H., hos hvem hun forblev til sin Død. Hun var pillen og proper i sin Klæde- dragt og med alt sit Arbejde, flittig og udholdende. Hun spandt næsten altid, og saa længe hun arbejdede, kunde man ikke mærke noget abnormt hos hende, men mellem Jul og Paaske, da efter gammel Vedtægt intet maa »gaa rundt« og hendes Yndlingsvirksomhed saaledes indstilledes, blev hun gerne helt forvirret. Hun var meget talende, men føjelig og god- hjertet og vedblev at være virksom lige til det sidste. Anlæg for Tegning havde hun ogsaa og klippede tillige smukt i Papir. Hun døde stille, uden Dødskamp, 6te Juli 1885.

HANS ARENT HEILMANN er født 16de Marts 1805. Han overtog Møllen efter sin Broder Johan Ernst og blev 16de Marts 1833 gift med KAREN ECHARDINE CATHRINE WESTPHALEN, Datter af Farver Lars Henrik W. i Kerteminde og Andrea Bastrup. Han var velbegavet, munter af Sind og en selskabelig Natur, der ikke holdt af at være ene hjemme. Det blev sagt om ham og hans Hustru, at de var det smukkeste Par i Byen; han havde brune Øjne og krøllet Haar og Væxten var høj og rank. Han stod meget fast paa sine én Gang dannede Meninger og naar andre ikke vilde rette sig efter dem, kunde han blive temmelig heftig. Hans Arent havde et sjældent godt Hjerte; han lukkede sit Hus op for alle, der trængte, og det i saa stor Udstrækning, at han, der i Virkeligheden var en dygtig og driftig Mand, dog endte med at komme paa Knæerne. Adskillige offentlige Hverv beklædte han og sad i 47 Aar i Byraadet. Han tog sig ogsaa saa ivrigt af Byens Vel, at han endog, for at skaffe den en større Indtægt, bød Jorden op for sin egen Søn. En Tid led han meget af Gigt; den svandt dog ganske paa hans gamle Dage, saa at han kunde gaa lange Ture. I 1866 skiftede han med Børnene og boede Resten af sit Liv hos Sønnen Marius, der havde overtaget Møllen. Han døde 18de Juni 1887. Angaaende de elleve Børn se ottende Afsnit.

SOPHIE FREDERIKKE HEILMANN er født 2den Juni 1807. I sit attende Aar kom hun til Nim Præstegaard ved Horsens, hvor Præstekonen var en Slags Tante til hende. Da Samfærdselsmidlerne i de Tider var besværlige og dyre, naaede Frederikke aldrig mere at se sin Hjemstavn og sine Søsken, saa meget mere som hun for Resten af Livet kom til at bo i Skive. Her blev hun nemlig 4de November 1830 gift med Kontorist JENS NICOLAI SJØRSLEFF, født 1805, Plejesøn af Bager Bøje i Skive. Allerede 13de Februar 1834 døde hendes Mand, efterat hun havde født ham en Søn, Michael Carl Christian Marius Sophus S. (død 1866 i Københ. som Sergeant).

Sophie Frederikke Boserup,
f. Heilmann.

Den 12te December 1834 ægtede hun Guldsmed CHRISTIAN REDELICH BOSERUP, født 28de Maj 1806, Søn af Proprietær Niels Langballe Boserup til Vinderup og Sabine Vey de Vinding. I dette Ægteskab fik hun tre Børn: Jens Langballe B., Niels Langballe B., begge Købmænd i Skive, og Sabine Vey de Vinding B. For sine Børn omtalte hun tit de mange kære Erindringer fra Hjemmet og Egnen; hun nævnedes ofte Brolykke og de mange glade Dage, hun havde tilbragt der og mindedes lige til sine sidste Dage den store opofrende Kærlighed, hvormed Broderen Johan Ernst og Søsteren

Grethe tog sig af alle de yngre Søsken, ja var dem ganske i Forældres Sted. Saa hendes Minder var altid lyse og hyggelige for Børnene at lytte til. — I Skive levede hun under beskedne Forhold, men lagde al sin Flid og Evne ind paa at yde det, hun formaaede, og var en kærlig, trofast Ægtefælle og Moder. Efter Boserups Død 6te December 1870 boede hun sammen med sin ugifte Datter og nød en glad og sorgfri Alderdom indtil hendes Liv endtes 11te Januar 1884.

GERTRUD MARIE HEILMANN blev døbt 13de December 1809. En stor Del af sin Levetid tilbragte hun hos Kancelliraad Brandt i Kerteminde. Hun var lidt aparte med temmelig skarpe Ansigtstræk, og havde en saa ypperlig Hukommelse, at hun altid kunde gengive hele Præstens Prædiken fra Ende til anden. Som omtalt Side 236 døde hun paa Søsteren Grethes Begravelsesdag 27de December 1877.

PETER CHRISTIAN HEILMANN døbt 8de Oktober 1812, var lille og forvoxen, dog med et ret smukt Ansigt. Han ernærede sig tilfreds-

stillende ved Skræderhaandværket og kunde ligesom Broderen Hans Arent undertiden være bidende satirisk. Iøvrigt en stille Mand, almindelig afholdt i Familien. Da han var ugift, spiste han sin Middag hos Brodersønnen Marius, og var kvik og rørig lige til det sidste. Om Morgenen den 17de Maj 1869 var der intet særligt at mærke paa ham, men op ad Formiddagen fandtes han liggende død i sin Seng.

JETTE HEILMANN, født 10de Oktober 1815, blev opdraget hos sin Faster Provstinde Nyrop. Senere styrede hun Huset for forskellige, sidst for sin Søstersøn Købmand Peter Lange i Kerteminde. Hun var net og flink til sin Gerning. Døde 1ste August 1877.

Børn af Johan Ernst Heilmann (S. 110):

JOHANNE ERNESTINE HEILMANN er født i Odense 18de September 1803. Da Forældrene 1810 flyttede fra Byen (se S. 121) kom hun i Huset hos Borgmester Lindved og forblev der indtil dennes Død 1817, hvorpaa hun sammen med Bedstemoderen drog til sine Forældres Hjem i Ribe. Hendes første tydelige Erindringer knyttede sig derfor til det Lindvedske Hus. Bedstemoderens Begavelse og excentriske Væsen gjorde et stærkt Indtryk paa hende, og hun elskede den blide, sindige Bedstefader højt. I den smukke Have færdedes hun mest; den var anlagt i en for den Tid usædvanlig Stil, og der fandtes de allerdejlige Roser. Hun saa med Barnets Øje det pudsige Forhold, der var mellem Bedsteforældrene og en gammel Tjenestepige, et Forhold, der ofte antog Karakteren af ren Farce. Naar Pigen saaledes havde forsyndet sig, hændte det ikke sjældent, at hun med det samme blev sagt op. Men efter en lille Stunds Forløb aabnedes Døren sagte ind til Stuen, det gamle Skind viste sig knælende i Aabningen og slæbte sig under Suk og stride Taarestømme stadig i samme Stilling hen til den majestætiske Frue, der, efterat have modtaget de obligate Haandkys, atter tilsagde hende Forladelse og Naade. Borgmester Lindved fandt, at det gav Vælling en saa pikant Smag, naar den var sveden en lille bitte Smule, saaledes at man ikke ret kunde kalde den sveden. Det hed »at svie tilpas« og naar det lykkedes Pigen at koge den saadan, blev hun kaldt ind og fik som Belønning en Skefuld Vælling bestrøet med Peber og Salt. Paa Bunden af Skeen laa altid en Firskilling, det vidste hun, og det latterlige var nu at se hendes skiftende Minespil, der paa én Gang

udtrykte Glæde over den forventede Skilling og Afsky ved at skulle nedsvælge den bedske Ret.

Johanne Ernestine, eller, som hun kaldtes, Hanne var nærmest en glad Natur. Hun var vel begavet og holdt meget af Læsning, saavel Romaner som solidere Ting. Hendes Fantasi var maaske undertiden vel livlig, men det gjorde, at hun var en morsom og fornøjelig Fortæller. I 1821 sejlede hun, tilligemed en Datter og Søn af Biskop Hertz, paa en Jagt fra Kolding til København. De var 21 Dage undervejs og Tiden gik med Sang og Klang. Paa Grund af Vindstille landede man paa Taasinge og Langeland, og med Guitaren i Arm drog de syngende henad Vejene og ind i Bøndergaardene for at proviantere. Endelig henimod Slutningen af April naaede man Hovedstaden, og under Vaarens varme Luftninger betraadte Hanne Københavns Grund yderst spændt paa at se de ukendte Slægtninge, der saa venligt og gæstfrit havde indbudt hende til et langt Besøg. Ved at spørge sig frem, fandt hun ogsaa den store Bryggergaard i Vimmelskafet, og blev særdeles venligt modtaget af den statelige, elskværdige Tante Bolette (S. 105). Hun sluttede sig ogsaa hurtigt til de smukke, muntre Søkendebørn. Halvfætteren Jens Bache var dengang Kasserer hos den rige Grosserer Hambro, paa hvis Kontor han ofte sad og talte Penge til over Midnat. Naar han saa kom hjem, kunde det ofte falde ham ind at kalde Hanne og Augusta (Side 230) op af Sengen. »Kom nu! saa skal vi have en firhændig Sonate af Kuhlau!« Og uden videre Vrøvl var de i en Fart i Tøjet; de havde altid Udbytte af hans livfulde Undervisning. Dette Besøg rummede mange lyse, muntre Minder for hende. Det efterfulgtes af flere, og hun blev ret indlevet med denne Gren af Familien. Hendes Sjælsstyrke blev dog her sat paa en temmelig haard Prøve. De mange Sympathier mellem hende og Jens Bache gik efterhaanden over til en stærk gensidig Forelskelse, og han bad, om hun vilde være hans Hustru. Nu havde imidlertid hendes Moder altid foreholdt hende det som Pligt aldrig at gifte sig, da hun paa Grund af en Ganefejl ikke formaaede at udtale alle Bogstaver tydeligt. Hun maatte da efter megen Kamp afslaa hans Haand. — Efter sin Moders Raad giftede han sig senere med en velstaaende Købmandsdatter; det var intet Hjertevalg og han følte sig ikke lykkelig. Hans Hustru var lidet begavet, og endte oven i Købet paa en Sindsygeanstalt. Bache blev Bestyrer af Brede Klædefabrik og dér

forfaldt han til Drik. — Det ellers fornøjelige Livsbane, hun havde fulgt sit Hjertes bleven et baade bedre og

Hanne Heilmann.

Hanne var i sin Ungnavnlige have været hende, sionærernes materielle Vel-

begyndte hun en Skole i Ribe, hvorfra hun havde mange morsomme Ting at fortælle. Hun var en stor Børneven og forstod at opfatte det karakteristiske hos Børn saavel som hos Voxne. Men som sagt, hendes Fantasi fik hende tit til at overdrive. — Hun var en kærlig og opofrende Søster. — Den yngste af hendes Søsken, Karen (S. 274), var meget smuk, men havde en Del Modgang, som Hanne følte stor Medlidenhed med, og for at adspredde og opmuntre Søsteren, stillede hun sig gerne selv i Skygge, blot hun kunde faa Karen frem. Fordringerne til Pynt var jo ikke store i Ribe, men hun var glad, naar hun ved sit Haandarbejde kunde skaffe Karen et eller andet nyt Smykke til Baldragten; saa nøjedes hun gerne selv med gamle vaskede Baand. — Efter Moderens Død kom Hanne i Huset hos sin Svoger Bülow i Bogense, medens Karen drog til Broderen Johan Ernst (S. 253) paa Taasinge. Men efter nogle Aars Forløb flyttede disse to Søstre sammen i Bogense og genoptog Skolegerningen, som de var saa vel oplagte til. Deres Skole blev anset for den bedste i Byen baade hvad Undervisning og Opdragelse angik, og de var meget afholdte af deres Elever. Hver Sommerferie var det en fast Regel, at de lejede en lukket Vogn og kørte til Svendborg for at drage til Taasinge, hvor Broderens Vogn afhentede dem i Vindeby. Saa hvilede de ret ud i fire Uger og rejste da tilbage til Bogense paa samme Maade, som de var komne. Et fremtrædende Træk i begge Søstres Karakter var deres store Godgørenhed og den forstandige Maade, de hjalp paa. De dannede et højst ejendommeligt Par, naar man saa dem sammen; Hanne høj, tør og knoglet med meget markerede Ansigtstræk, Karen lille, buttet og smilende. Alene en Sammenligning mellem de her gengivne, karakterfulde Portrætter vil gøre dette klart. Hanne blev som ældre noget magelig; hun vilde helst sidde i Sofaen med en Bog, medens Karen løb Byærinder. Hanne var ingen god Økonom, men var sig ogsaa dette bevidst og vilde helst være fri for at have med Penge at

var en mørk Skygge i Hannes thi hun tænkte ofte, at om Røst, da var han maaske lykkeligere Menneske.

dom ret huslig, og det skal der i Hjemmet tog sig af Pen-

være. Sammen med Søstrene

gøre. Engang fik Karen hende dog til at gøre Indkøbene til Ferierejsen. Men da Hanne saa kom tilbage, smed hun Pungen hen til Karen med en ærgerlig Mine: »Værs'god, nu maa Du have den!« Den var fuldstændig tom.

Saa længe Bülows levede, boede Søstrene ved Siden af dem, holdt sig selv med Morgen- og Aftensmad, men spiste til Middag hos Svogeren. Men efter dennes Død flyttede de sammen med hans Adoptivdatter og det blev hende, der lukkede deres Øjne. Rørende var det at se de to Søstre paa deres gamle Dage, de var næsten som ét. Hanne, den ældste, overlevede alle sine andre Søkende; men de sidste Aar var hun ogsaa næsten baade blind og døv. Hun døde i Bogense 29de September 1880.

GERHARD WILHELM HEILMANN er født i Odense 23de September 1805 og gennemgik Kathedralskolen i Ribe, hvor Faderen jo var Borgmester. En lille Hændelse fra 16—17 Aars Alderen har næppe været uden Betydning for hans senere Liv. Saa længe hans Onkel Christian boede i Gredstedbro, omgikkes Familierne meget (se S. 171). Engang da Wilhelm var derude, blev Onkelen opmærksom paa, at han kunde tegne og lod ham derfor forsøge at kopiere nogle af Kratzenstein-Stubs Tegninger. Han gjorde dette saa fortræffeligt, at Onkelen blev aldeles henrykt over ham. Da Wilhelm derfor vendte tilbage til Ribe, fulgte Onkel Christian selv med, og allerede da denne langt nede i Gaden fik Øje paa Svigerinden i et aabent Vindu, holdt han de sammenrullede Tegninger højt i Vejret og gestikulerede med disse paa en for hende højst forbavsende Maade. Ikke saasart var han kommen indenfor, før han busede ud med, at de maatte da endelig lade Wilhelm blive Kunstner; det var efter hans Mening absolut deres Pligt efter det Talent, han havde opdaget hos Drengen. — Men — det blev der nu ikke noget af. Den Maade, hvorpaa Forslaget fremkom, stødte den noget herskesyge Moder, og desuden mente hun, at det var det samme som at sende Barnet ud i den bundløseste moralske Fordærvelse, om de tillod ham at gaa Kunstnervejen. I Retning af Udkommet var en Kunstners Lod om muligt endnu kummerligere den Gang end nu til Dags. Forældrene var enige i et bestemt Afslag; der hjalp bogstavelig talt ingen »kære Mo'er«. Onkel Christian fandt den bratte Afgørelse uforsvarlig; der faldt haarde Ord mellem ham og Svigerinden, og uagtet hun satte sin Mening igennem, tilgav hun dog aldrig Svogeren dette forfærdelige Angreb paa Drengens timelige og evige Velfærd. — Wilhelms senere Tegninger er

for Resten ikke mange, de udmærker sig ikke særligt i nogen Retning og kun faa af dem findes bevarede.

Efterat være bleven Student drog han 1824 til København for at studere Medicin. Han omgikkes her med flere af sine Fættre og kom hyppigt baade hos Onkel Arent og Tante Bolette. Wilhelm havde meget Udbytte af Onkelens franske Timer (S. 198) og han opnaede stor Færdighed i dette Sprog. Fætteren Frits Utke, der ogsaa studerede Medicin, kom han en Tid meget sammen med. De var begge i Studenterkorpset og omtrent jævnaldrende. Wilhelm dannede dog baade ved sin Opdragelse og Karakter en betydelig Modvægt mod Fritses temmelig letsindige Maade at leve paa; og naar han endelig deltog i dennes Paafund, blev han hurtig træt af de overdrevne Løjer. Frits indtog enhver ved sin Skønhed og sprudlende Munterhed, men han var fuldstændig hensynsløs baade i Handling og Tale, naar han saa sit Snit til en lystig Streg. Engang fik han Wilhelm til at deltage i nogle Optøjer for at opnaa at blive sat i Kachotten, hvilket skulde være saa utrolig morsomt. De blev da ogsaa nappede og skulde sidde i tre Døgn. Den tredje Nat viste Wilhelm sig imidlertid i sit Logi, som han havde sammen med Broderen Johan, der lige var kommen til København som Rus. Johan blev selvfølgelig meget forbavset og udbrød: »Men Wilhelm, hvordan kommer Du her? Du sidder jo!« — »Ja vist sidder jeg, men jeg kan ikke holde det ud længer. Nu har jeg i to Døgn ikke haft Ro et eneste Øjeblik; der er en Sviren og Kommers Dag og Nat af Kammerater, der besøger os, spiller Kort og trakterer med Punsch. Nu vil jeg sove i Ro i Nat i min egen Seng.« Da han sov over sig og mødte noget sent i Arresten næste Morgen, havde mærkelig nok General Lorentz været der for at inspicere, noget der ellers meget sjældent skete. Denne havde dog ikke drevet Eftersynet grundigere end til at spørge: »Hvem sidder?«, og da der blev svaret; »Sergeanterne Utke og Heilmann!« sagde han: »Kald Heilmann her ud, jeg vil tale med ham!« Frits Utke mødte da øjeblikkelig;

Wilhelm Heilmann.

det var netop Vand paa hans Mølle. Generalen saa nøje paa ham og spurgte: »Er De Sergeant Heilmann?» — »Ja vel, Hr. General!« Og dermed var den Samtale forbi. — En Smule Lighed var der mellem de to Fættre; Wilhelm havde frisk, lidt brunlig Teint, blødt, bølget brunt Haar og mørke graa Øjne; han var tillige høj og slank. Frits var knap saa høj, havde sort krøllet Haar, og et brunt og et blaåt Øje, dog begge saa mørke, at Forskellen ikke bemærkedes, uden man saa nøjere til.

I fire Aar studerede Wilhelm Medicin i København og her er et Brev, han under denne Periode har skrevet til Søsteren Sophie den 6te September 1828:

»Mange Tak for Dit Brev kjære Sophie! Jeg havde egentlig i Sinde ikke at svare Dig, førend Du havde skrevet et til, thi det var saa kort, at det næppe kunde gjelde for et halvt; men da det jo idag er Din Geburtsdag saa syntes jeg dog, at jeg skulde gratulere Dig og istedetfor en Foræring svare Dig paa Dit halve Brev. Nu kan jeg med det samme sende en Gratulation til Hanne, som jeg beder hende, hun vil se at holde Liv i til den 18de; Karen har jeg allerede forsynet med en, saa jeg da nu har alle tre Søstre forsørget for den Gang. — Med mine Studeringer gaaer det ret godt. Jeg har en Manuctør, gaaer paa Frederiks Hospital paa de medicinske Stuer under Prof. Bang. Min Information paa Christianshavn er nu standset igjen, da de har Mæslinger derude, hvilket ret er ærgerligt, da jeg endnu ikke er kommet saa vidt, at jeg i pecuniær Henseende kan profitere ved andre Menneskers Sygdom, men i dette Tilfælde endogsaa taber derved.

Nu skulde Du høre, hvor vi kan synge 4stemmige Sange, begge Nyropperne og jeg. Vi har faaet fat i en Student Vendelboe fra Sorøe, som har en meget ren og klar Tenor, og synger med megen Sikkerhed og Foredrag. Han synger nu 1ste Tenor, Chr. N. 2den Ten., Ernst N. 1ste Bas og jeg anden Bas, og det gaaer, som det var smurt. I Torsdags Aftes sang vi 1ste Gang sammen, og det har aldrig gaaet saa godt som dengang. Vi bleve ogsaa ved, indtil vi bleve hæse Allesammen. Mangt et Nummer sang vi fra Bladet uden Feil, og var der et imellem, som var for svært til at gaa ganske rigtigt første Gang, saa gik det dog mesterligt 2den Gang. Naar I blot boede lidt nærmere herved, saa skulde vi komme og synge for Jer, saa I skulde faae Ører at høre med. Det er ogsaa fatalt, at Ribe ligger saa langt borte; det skulde ligge saadan som Dronninggaard (se S. 197),

at jeg kunde gaae derud Løverdag Aften og komme herind igjen Mandag Morgen. Nu har jeg i disse Dage en urimelig stor Lyst til at komme hjem til Eder; men jeg kan ikke. — Jeg maa vist være et underligt Menneske. Jeg har ofte ønsket, at jeg kunde løsrive mig ganske fra mit Væsen, og aldeles upartisk undersøge min Character og mit Temperament; det maa vist være en underlig Sammenblanding af Godt og Ondt, Svaghed og Kraft. Saaledes er der Længsler, der til visse Tider slumre hos mig, og til andre pludselig opvaagne og bemægtige sig min hele Sjæl med saadan Kraft, at jeg ordentlig maa gjøre Vold paa mig selv, naar jeg skal henvende min Opmærksomhed til andre Gjenstande; og det underligste er, at nogle af disse Længsler komme og gaae ligesaa regelmæssig som en Koldfeber. Saaledes har jeg lagt Mærke til, at Længslen efter at reise især bliver levende hos mig hvert Foraar; og længere hen paa Sommeren bliver denne Længsel igjen afløst af Længslen efter et roligt Liv paa Landet. Hjemveen derimod hører til de uregelmæssige Attraer; den kommer og gaaer, som den selv vil, uden nogen Orden. — Jeg gad vidst, om andre Mennesker ere ligesaadan; jeg troer det ikke. —

Lad mig see, Du snart inviterer mig til Dit Bryllup, kjære Sophie! det skal være mig en sand Festdag; og om jeg saa skal sælge alle mine Skjorter, saa skal jeg komme. — Nu faae vi snart Bryllup herovre (Frederik d. 7de holdt 1ste Novbr. 1828 Bryllup med Wilhelmine Marie) og der bliver Stads. Folk siger, at der skal illumineres 4 Nætter i Rad og Lysene ere allerede stegne betydeligt i Prisen, endskjøndt det dog nok først skal gaae for sig i November. Prindsen skal have inviteret en hel Mængde unge tyske Prindsesser, og der skal nok holdes Caroussel foruden andre Lystigheder. Gud ske Lov, at vi boe til Gaarden, saa behøve vi da ikke at vaage 4 Nætter i Træk for at pudse Lys. Jeg er allerede inviteret af Tantes til at følge dem om for at see paa Illuminationen, Gud naade mig! hvor jeg vil blive træt!

Naa, kjære Sophie! nu maa jeg holde op, endskjøndt jeg har en uhyre Lyst til at snakke lidt mere med Dig. — Jeg synes det er akkurat ligesom jeg var hos Dig og Du kunde svare mig ligesaa hurtigt, som jeg kan spørge, og saa har Du maaske ikke et Øieblik tænkt paa mig, nu imens jeg har skrevet; og naar Du paa Mandag læser mit Brev, og sysselsætter Dig med, hvad jeg her har sladret Dig for, saa tænker jeg maaske slet ikke

paa, at jeg har skrevet Dig til. Det er dog en underlig Ting den Brevskrivning. Jeg haaber, at Fader og Moder og I andre ere raske, og beder at hilse mange Gange . . .

Din Broder Wilhelm.«

Dette Brev giver Billedet af en frisk og munter Natur, der netop vaagnet til Selvreflexion staar ganske forbauset ved Indgangen til det nye Land, han har opdaget. Og, blændet af de stærke Lysglimt gennem Taagen og Uklarheden, anser han dette sit eget Kongerige for mere ejendommeligt end de fleste andres. — Hans Tanker og Følelsesudtryk er jo ret alménmenneskelige; men der er altid en egen Ynde over Knoppens Udfoldning.

Det var dog ikke alene det finere Stemningsliv, han havde givet sig til at reflektere over paa dette Tidspunkt; ogsaa den personlige Tilfredsstillelse og den aandelige Værdi, hans Studium kunde bringe ham, blev mere og mere Genstand for hans Betragtninger. Man mærker, at han dunkelt har anet, hvad nuomstunder vel alle er enige i, at den lærde Skoles Undervisning yder et saare utilstrækkeligt Materiale til Valget af en Livsgerning. Han føler sin egen Stræben vidt fjernet fra det Studium, han har valgt »næsten i Blinde«, som han selv skriver, men tøver endnu med at underrette Forældrene om dette Omslag. Da bringer et Brev fra Johan, der dengang var i Ribe, ham den overraskende Nyhed, at denne har opgivet Theologien for at studere Jura. Wilhelm griber med Glæde Anledningen, og i et meget langt Brev af 31te Januar 1829 udøser han ganske sit Hjerte for Broderen. For Forældrene kom dette naturligvis overordentlig ubejligt; det var netop i den Periode, da Faderen var dispenseret fra Embedet og havde maattet tage Johan hjem, fordi han ikke ævnede at holde to Sønner i København. Svaret fra Johan kendes ikke, men at der er faldet hvasse Ord, ses af et opbevaret Gensvar fra Wilhelm. Han trækker her op med følgende kraftige Slutningsargument: »Hvis jeg paa en Reise, efter at have gaaet et dygtigt Stykke Vei, mærkede, at jeg var faret vild, og da, for at ikke den Anstrængelse eller de Penge, det havde kostet, skulde være spildte, vedblev at følge den engang valgte Vei, istedetfor at vende tilbage for at komme paa den rigtige Vei, vilde vist ethvert Menneske kalde en saadan Conduite for Daarskab«. Maaske har Johan følt sig slaaet af denne ret snilde Parallel, men Sammenligningen halter, thi Wilhelm kunde jo ikke byde mindste Garanti for, at den Vej, han nu vilde vælge, virkelig

var den rigtige; han var netop udsat for atter og atter at gribe fejl, og det fordi han ikke havde Mod til at vælge den Livsgerning, hvortil han følte en virkelig og stedsevarende Dragning. Wilhelm besluttede sig til at studere Filologi, vistnok nærmest, fordi han tænkte at kunne drive dette Studium paa Landet. I Maj 1829 tiltraadte han en Plads som Huslærer hos Major Ingvertsen paa Wiuffgaard i Koldingegnen. Han befandt sig særdeles vel her, men netop som man tænkte sig ham rigtig fordybet i Filologien, begyndte han til Forældres og Søskenes Forundring at tale om, at det maaske alligevel var det rigtigste, om han genoptog det medicinske Studium, da han ved dette hurtigst kunde opnaa en selvstændig Stilling. I Begyndelsen af 1830 fik de Forklaringen paa dette nye Omslag: han havde forlovet sig med Majorens femtenaarige Datter Maria.

Alt saa nu saa straalende ud, Forældrene var glade og Wilhelm naturligvis henrykt. Imidlertid maatte Forlovelsen holdes hemmelig endnu en Stund, da Maria var saa meget ung, »skjønndt hun har Forstand og Erfaring for 18 Aar«, skriver han. Af en saadan Ytring forstaar man bedst, hvor betaget han har været, og Hemmeligheden gav blot Forholdet en forøget Charme.

I Efteraaret 1830 forlod Wilhelm da Wiuffgaard for at genoptage det afbrudte Studium i København. Nogle Maaneder efter besøgte hans forlovede Familien i Ribe. Hun vandt her alles Hjerter og sluttede sig med ungdommelig Glæde til disse nye Slægtninge, som hun mente at skulle knyttes til for Livstid. Men det skulde nu ikke være saaledes. Allerede medens Wilhelm opholdt sig paa Wiuffgaard, var han bleven angrebet af Koldfeber i temmelig høj Grad. Den vendte atter og atter tilbage, og i Sommeren 1831 maatte han indlægges paa Frederiks Hospital. Johan, som dengang var i København, saa flittigt til ham, men blev hurtig klar over, at der intet Haab var om Bedring; Sygdommen var galloperende Svindsot. Da Johan en Dag i Juni bragte ham et Brev fra hans Maria, var Wilhelm saa svag, at han ikke kunde læse det. »Men læg det her paa mine Øjne«, sagde han. Det var det sidste, han fik fra hende. Nogle Dage senere, den 24de Juni, var han tilsyneladende bedre, og Johan gik roligere derfra. Men da han nogle Timer efter atter vilde se til Broderen, havde denne allerede udaandet, og Johan tog sig det meget nær, at han ikke havde været tilstede i Dødsstunden.

Maria, Wilhelms Ungdomsbrud, fik nu en hel anden Skæbne. Hendes første Kærligheds spæde Blomst blev hurtig knækket af Dødens kolde Haand; men hun har med en rørende Trofasthed bevaret Minderne fra denne korte Foraarstid. Hun ejer saaledes det eneste eksisterende Portræt (gengivet S. 247) af sin Ungdomsven, et lille Billede malet paa Elfenben; desuden et Hefte Sange med Guitarakkompagnement, som Wilhelm samlede til hende og udenpaa hvilket han har skrevet: »La patience vient à bout de toutes choses«. En lille Nøddeknækker af Træ var vistnok hans første Kærlighedsbud; de derpaa indridsede Elskovsord er franske, det Sprog, som hun alene forstod.

SOPHIE CHARLOTTE HEILMANN er født i Odense 5te September 1806. Hun omtales af alle, der har kendt Familien, som den bedst begavede af Borgmesterens tre Døtre, og hun var den egentlige Bærerske af den Skole, de havde i Ribe. Hun var lille, med runde Former og med et jovialt Udtryk i sit kønne og ret livlige Ansigt. Hendes Livlighed var mest paa Aandens Omraade, dog heller ikke der anstrængte hun sig; legemlig Virksomhed faldt i ethvert Tilfælde ikke i hendes Smag. Hun kunde være meget satirisk og tør morsom, og var i Modsætning til Hanne ikke meget talende. I Besiddelse af en ikke ringe Skarpsindighed i Bedømmelsen af Mennesker og Forhold, kunde hun ofte paa en mærkelig Maade forudsige senere Hændelser, og hun fulgte godt med i Tidens Strømninger. — Endnu ikke 18 Aar gammel blev hun forlovet med LORENTS PETER v. BÜLOW, født 6te Januar 1794, Søn af General Frederik Rubeck v. Bülow og Henrika Marie Kold. Bülow, dengang ansat ved Toldvæsenet i Ribeeegnen, bragte meget Liv og Munterhed til Borgmesterhjemmet. Han var opdraget i et fintdannet Hjem til en Verdensmand af den gamle Skole med dens noget bornerte Anskuelser; han vilde f. Ex. ikke tillade sin forlovede at modtage en Lærerindeplads. De blev viede i Varde 6te November 1832. Bryllups- og Forlovelsesdagen mindedes stedse senere med Glæde, thi indtil deres Samlivs sidste Dag var de som et Par forlovede. De drog nu til det landlige Hjem i Skodborghus, hvor Bülow havde faaet en Kontrollørplads. — Da deres Ægteskab var barnløst og begge store Børnevenner, tog de en lille fattig Pige der fra Egnen til sig. Hun havde gode Evner og kunde læse tidligt, men blev Undervisningen end ikke forceret, saa morede det dog Sophie at lade Barnet, allerede i syv Aars Alderen,

læse højt af den Tids Romanlitteratur. — De sørgede for, at hun altid stod i Brevvevling med sine Forældre og hjalp ofte disse over Evne.

Det var smaat for dem i Skodborghus, noget bedre i Vilslev, men da Bülow i 1846 derfra forflyttedes til Bogense som Toldforvalter, blev Status atter mindre god. Man forefandt der en hel Del Slægt og Venner fra begges Ungdomstid, og Sophies to ugifte Søstre kom der i Huset. Efter Moderen havde Sophie arvet nogen Flothed i den daglige Husholdning, og de førte et gæstfrit Hus. Bülow havde megen Interesse for Musik, men ikke noget fint Øre og var derfor en ret middelmaadig Violinspiller. Dog virkede han stedse for at bringe Musik til Udførelse, og alle Koncertgivere andetstedsfra var altid Gæster i hans Hus, naar de kom til Bogense. — Sophie udførte smukke Haandarbejder; hun lavede kunstige Blomster, kniplede og syede Kunstbroderi med haarfin Silke. Hun skal have været i Besiddelse af en Del Kunstsans og var ligesom sine Søstre meget godgørende. — Den 9de Oktober 1865 døde hun pludselig af et Hjertetilfælde. Adoptivdatteren Polly styrede nu Huset for Bülow indtil dennes Død 17de April 1873.

L. P. Bülow og Hustru Sophie Charlotte,
f. Heilmann.

ANDREAS ROESTEEN LINDVED HEILMANN er født i Odense zode August 1808 og død 29de August samme Aar. Se Side 117.

JOHAN ERNST HEILMANN er født i Odense 17de Januar* 1810 og var kun to Aar gammel, da Faderen forflyttedes til Ribe. Hans første tydelige Erindring skriver sig fra denne By. Det var, da han Fastelavns Mandag 1813 om Formiddagen sad ved Vinduet ud til Gaden og morede sig kongeligt ved at lade et lille Stykke Træ af Form som en fladbundet Baad sejle frem og tilbage i Vinduskarmen. Kosakkerne drog netop gennem Gaden og forlod Byen paa denne Dag. Han saa dem ogsaa flygtigt og hørte dunkelt de ældres Bemærkninger derom, men var iøvrigt ganske optaget af sin Leg. Dette giver allerede noget af hans Væsens Særpræg gennem hele Livet: han fordybede sig let saaledes i sine egne Idéer og

* Der hersker nogen Tvivl om denne Datos Rigtighed, idet der forefindes to Daabsattester, af hvilke den ene angiver ham født $^{17}/_1$ den anden døbt $^{17}/_1$. Wibergs Præstehistorie har hans Vielse $^{3}/_{10}$ 36 og Petrea Utke født $^{27}/_7$ 10; disse Datoer er ikke rigtige.

Tanker, at han kun halvt bemærkede, hvad der foregik omkring ham. Løvrigt kunde han godt erindre Kosakkernes Ophold i Byen, deres vilde og fremmedartede Udseende, men han havde aldrig nogensinde været bange for dem; tværtimod fornøjede det ham, naar de tog fat paa ham, lod ham ride Ranke og kaldte ham: »Klein Kosak«.

En anden Gang, da han morede sig med at sejle, havde det nær gaaet galt. I Gaardens høje Vandtrug lod han nogle Pinde agere Skibe, og netop som han bukkede sig ned for at lade en Sejler afgaa, fik han Overballance og blev staaende paa Hovedet i Vandet. Heldigvis havde han et Par pragtfulde højrøde Sko paa; de stak ovenfor Randen af Truget, saa at hans Moder i rette Tid fik Øje paa dem inde fra Køkkenet — og han var frelst.

Mellem 6 og 7 Aar gammel erfarede han for første Gang Menneskenes Underfundighed. En Dag bragte han den Hilsen fra en Naboerske til sin Moder, »om hun ikke vilde være saa venlig at laane hende sin Glas-kobberpote«, og han blev naturligvis yderst flov og forbavset, da Moderen svarede: »Men Johan, tænk Dig dog om, hvor kan en Kobberpote være af Glas? Hun har jo narret Dig April!« Tidligere havde han altid anset voxne Menneskers Ord for absolut paalidelige, nu gik det op for ham, hvorledes det lod sig gøre at narre Folk. Han var begyndt at gaa i Skole, men det smagte ham ikke synderligt, og da en Kammerat dér just havde fortalt ham, hvor uhyre morsomt det var at skulke, besluttede han strax at anvende det i Praxis. Den næste Morgen gik han som sædvanligt med sin Bog hjemmefra; men i Stedet for at dreje om ad den Sidegade, hvor Skolen var, blev han ved at vandre ligefrem, indtil han kom til nogle øde Smaagader, hvor han paa bedste Maade søgte at faa Tiden til at gaa. Imidlertid — det varede ikke længe, inden han opdagede, at det egentlig slet ikke var morsomt at skulke. Vinden blæste skarpt, han begyndte at fryse, og da Domkirkens store Klokker endelig ringede ti, troede han bestemt, at det nu var tolv, saa lang var Tiden forekommet ham. Han skyndte sig hjem. »Hvorfor kommer Du saa tidlig af Skole idag?« spurgte Moderen, da hun saa ham. — »Klokken ringede jo nylig tolv.« — »Vist ikke, den er kun ti!« Johan Ernst følte en sammensnørende Fornemmelse i Halsen, som om han ikke kunde synke. Imidlertid havde han endnu Mod nok til at vedblive at lyve og svarede: »Jeg fik saa tidlig fri, fordi

jeg havde været saa dejligt,« sagde Moderen, flink, saa skal Du saaskilling til at købe en for meget for Johan voldsom Graad og gik Bekendelse. — Efter

Allerede to Gange beskæftige sig med Sejlenflygtig Drengepassien ham, og det var hans Sømand. I Latinskolen

Johan Ernst Heilmann.

særdeles godt, og da Moderen slet ikke kunde forsonse sig med, at han skulde gaa til Søs, lykkedes det hende fra Aar til Aar at faa ham til at blive ved, idet hun stedse foreholdt ham, at jo mere han lærte, desto større Fornøjelse vilde han faa af sine Farter til fremmede Lande. Hvert Aar hed det, at nu var det Synd at bryde af, og saaledes blev han da Student i 1827 med laud. Nu, da han endelig troede at staa ved Maalet for sine Ønsker, mødte der ham alvorlige Indvendinger. Moderen skammede ham ud, at han virkelig kunde tænke paa at lade Faderen have spildt de mange Penge, som Skoleuddannelsen havde kostet. Men Faderen talte alvorligt og mildt med ham, forestillede ham de mange Besværligheder og Raaheder som Sømandslivet rummede, og sagde, at han sikkert aldrig vilde føle sig tilfredsstillet ved den Omgang, han dér var henvist til. Han maatte da finde sig i at resignere og opgive denne Ungdomsdrøm; men Kærligheden til Havet bevarede han, saa længe han levede.

Han drog da til København som Rus, men var naturligvis slet ikke klar over, hvilket Studium han skulde vælge. Først tog han fat paa Theologien, men da han i Vinteren 1828—29, dels paa Grund af en forvreden Fod, dels fordi Faderen ikke evnede at holde ham i København, var bleven nødsaget til at opholde sig i Hjemmet paa ubestemt Tid, besluttede han at studere Jura. Faderen havde jo de nødvendige Bøger dertil. Dette Studium forekom ham dog i Længden saa tørt, at han ikke kunde holde det ud, og da han derpaa atter vendte sig til Theologien, var det for Alvor.

flittig«. »Naa det var jo »at Du har været saa mæn ogsaa have en To-Kringle for.« Det var Ernst. Han brast i en derefter fuldstændig til den Dag løj han aldrig. har vi i Leg set ham lads. Det var dog ikke Havet havde altid draget højeste Ønske at blive gik det ham imidlertid

I København lykkedes det Johan Ernst at faa Regensen, og da han tillige manudcerede en Del, kunde han nogenlunde hjælpe sig selv. De triste Forhold i Hjemmet, medens Faderen var dispenseret fra Embedet, trykkede ham meget. Han deltog ikke synderlig i Kammeraternes Aftenfornøjelser, men var tidlig oppe om Morgenen ved sit Arbejde.

Johan Ernst Heilmann blev theologisk Kandidat med laud 9de Juli 1834 og holdt derefter Sommerferie paa Brolykke. Han var saa udmattet, at han i de første Dage hverken følte Sorg eller Glæde, intetsomhelst gjorde Indtryk paa ham. Nede i Haven under et Blommetræ kunde man finde ham liggende paa Ryggen Dagen igennem; han rørte sig kun, naar Rasmus Tjener fra Havetrappen peb i Nøglen for at kalde til Bords. Saaledes blev det dog ikke ved. Kusinen Petrea Utke havde allerede tidligere gjort et stærkt Indtryk paa ham; det var ogsaa Tanken paa hende, der næsten uvilkaarligt drog ham til Brolykke lige fra Examensbordet. Imidlertid sagde han intet til hende derom, men prøvede nøje og alvorligt sine Følelser. Allerede forinden Examen var han bleven engageret som Huslærer hos Major Holstein paa Rathlousdal. Denne Plads tiltraadte han 31te Juli 1834; den var paa særdeles gode Betingelser, han fik derved Udsigt til det Embede, som Majoren havde Kaldsret til. Men Forholdene i Familien tiltalte ham ikke. Majoren var en hæftig Mand, og der forefaldt undertiden huslige Stridigheder, som det var pinligt for Johan Ernst at være Vidne til. Han stod sig imidlertid godt med Majoren, om end dennes noget forcerede Elskværdighed ofte berørte ham ilde. Johan Ernst var meget undselig og beholdt lige til sine sidste Dage en vis aandelig Blufærdighed, som af mange fjernere staaende blev antaget for Fornemhed og Aandshovmod. Men den, han én Gang fik Tillid til og følte sig forstaaet af, kunde han lukke sig helt og holdent op for. Det var dog kun saare faa; han levede mest med sine egne Tanker. Opholdet paa Rathlousdal forstærkede yderligere denne Sjelstilstand; der fandtes slet ingen, som han kunde slutte sig til. Maaske har dette ogsaa været en medvirkende Aarsag til, at han vovede en Afgørelse overfor Kusinen. I Februar 1835 skrev han da det Brev, som skulde bestemme deres Fremtid. Og hun gav strax sit ja. Nu fulgte Brev paa Brev, saa hurtigt, som den Tids langsomme Postbefordring tillod det. Kloge, fine og smukke Breve, indeholdende saare lidt af de sædvanlige Forlovelsens Puddersukker; men med en Undertrøm

af den dybeste Kærlighed og den inderligste Hengivelse. Johan Ernst bliver kaad og overstadig, han kender ikke sig selv igen; oftest dog alvorlig ved de Forhold, han lever under. Men baade gennem Glæden og Alvoren vinder hans Følelser i Styrke; han blues næsten ved at give dem faste Udtryk, thi for ham er Kærligheden et helligt Ord, der ikke bør nævnes sammen med Hverdagstanker og Døgnet's Stræben. Og hvad der navnlig er saa prægtigt hos ham, er dette, at han aldrig skriver andet, end hvad der fuldtud er ham selv; ofte naar han har meddelt noget, som han bagefter fortryder og havde mest Lyst til at slette ud igen, skriver han dog: »Nej, lad det nu staa, Du skal kende mig, som jeg er.« Sjældent finder man da ogsaa et mere ægte og inderligt Samliv end det, disse to Mennesker kom til at henleve med hinanden.

Imidlertid skal vi høre lidt om den Kvinde, han valgte til sin Viv. PETREA CAROLINE ARENTINE UTKE (se S. 148), født 25de Juli 1810, er Datter af Krigsraad Johan Frederik Utke og Sophie Hedevig Heilmann. Hun var i 6 Aar den yngste af Børneflokket og saaledes nærmest henvist til at lege med Broderen Jacob, der var tre Aar ældre end hun. Maaske fik hun derved nogle Drengemanerer, som blev den første Anledning til, at de ældre Søstre gav hende Øgenavnet »Drengen«. Da hun blev forlovet med sin Fætter, tog han dog Bitterheden bort ved at gøre det til Kæle- navn og kalde hende: »Peter, min Dreng«. Der var imidlertid paa ingen Maade noget ukvindeligt, end sige mandhaftigt i hendes Maade at være paa, tværtimod. Hun havde en forunderlig ren og smuk Sjæl, og hun huskede hele sit Liv igennem, hvor ilde hun havde befundet sig, hver Gang Jacob førte hende paa gale Veje. En Dag havde han saaledes faaet hende med op paa Loftet for at stjæle Æbler, men da Faderen i det samme kom op ad Trappen, lod de sig hastig glide ned paa et andet Loft, hvortil Jacob kendte et Smuthul. Faderen saa dem tilsyneladende ikke, men han lukkede af for begge Loftet, og der sad de. — Efter Aftensbordet sagde han til en af Døtrene: »Der er en Nøgle, lille Rikke, vil Du gaa og lukke op for

Petrea Utke.

det og det Loft; der sidder to, som vist gerne vil ud.« Anden Straf fik de ikke, men Petrea følte sig saa skamfuld, at hun gerne var sunket i Jorden. En anden Gang fik Jacob hende til at skulke fra Skolen, men hun forstod ikke at nyde det. Hun krøb ind under en Bro og sad der og svedte Angstens Sved et Par Timer. Sanddruhed, Pligtopyldelse og Ærlighed var netop udprægede Egenskaber hos hende. — Som Barn led Petrea meget af Hoste, men blev plejet med Omhu af Tante Bine. Ofte var dog Hosten saa voldsom, at hendes Søster Karen, der ikke var noget følsomt Gemyt, paa sin djærve Maade erklærede: »Hun dør s'gu!« Imidlertid døde hun dog ikke dengang.

Petrea var meget musikalsk, men det morede hende ikke at spille Skalaer og Fingerøvelser. Naar Musiklæreren, den gamle Kugler, kom, fik hele Børneflokket en Omgang Musikundervisning. Petreas Time var lige efter Middagsbordet og da var den gamle Mand gerne søvnig. Naar han havde nikket saa længe, at det kedede hende at sidde og spille for saadan en Tilhører, prøvede hun først at spille lidt forkert, og naar han endda ikke rørte sig, listede hun om bag den store Kakkellovn. Saa vækkede Stilheden ham, og han raabte forfærdet: »Pedrea, Pedrea, hvor er Du?« Men naar han derefter skændte paa hende og truede med at sige det til hendes Fader, blev hun uartig og sagde: »Det tør De ikke Kugler, for saa siger jeg, at De sov.« — »Ach nej, nej, nej bedste Pedrea, det mo Du ikke, nej det mo Du ikke! Jeg vil give Dig et Stykke Sukker saa stort som en Redekam, naar Du vil lade være!« Hun holdt for Resten rigtig meget af gamle Kugler, men hun foragtede hans gyldne Løfter, som aldrig blev indfrie. Trods hendes Forsømmelse med Øvelser var han dog stolt af hendes Præstationer, navnlig hendes Sikkerhed og Taktfasthed. »Pedrea spiller som en Grundmur!« var hans beundrende Udtalelse. — Foruden et meget fint Øre havde hun ogsaa en betydelig musikalsk Hukommelse. Som Barn vandt hun engang en hollandsk Dukat fra sin Fader ved uden Forberedelse at spille tyve Valse ud i ét, idet hun gik over fra den ene til den anden og saaledes kædede det hele sammen. — Johan Ernst, for hvem Musikken ligeledes var saa meget, glædede sig da ogsaa til ret at faa Fornøjelse deraf i deres Ægteskab.

I August 1836 blev Johan Ernst Heilmann udnævnt til personel Kapellan for Gosmer og Halling, med Bolig i Præstholm hos den gamle

Provst Kaalund. Indtægterne kunde jo kun blive overordentlig knappe, men alligevel bestemtes Bryllupet til 7de Oktober. Da han Dagen før kom kørende til Brolykke, blev han fra Trappen hilset med det Tilraab af sin tilkommende Svoger Juel Brockdorff: »Du kommer bagefter! Bryllupet stod igaar!« Og Svogeren havde virkelig Ret, der havde været Brudevielse paa Brolykke den foregaaende Dag. Men det var rigtignok Augusta Utke, der blev gift med Baron Juel Brockdorff. Thi denne havde ikke kunnet finde sig i, at den yngre Søster skulde giftes før den ældre.

Saa flyttede da Johan og Petrea ind i deres mer end beskedne Bolig i Præstholm. Præstegaarden var gammel og forfalden, men laa ellers i smukke Omgivelser. Sin Løn skulde Johan Ernst have hovedsagelig ved at drive Avlingen, og saa fik det unge Par hans Elev Viggo Holstein i Huset. Johan kendte som Købstadbarn med Sømandsfantasier naturligvis intet til Landbrug, men ved ihærdig Flid lykkedes det ham at sætte sig saaledes ind i dette, at han mærkelig nok næsten ganske undgik de Skær, som en ren Theoretiker ellers let strander paa. Imidlertid var det dog ikke i Præstholm, han kom til at udfolde stor Virksomhed i den Retning, thi ganske kort før Bryllupet blev der ham foreslaaet en Ordning, hvorved han et halvt Aar efter blev Sognepræst i Maarslet. Her følte de først rigtigt, at de havde deres eget Hjem, og uagtet det var tarveligt, ja fattigt, herskede der Glæde og Tilfredshed inden Døre. Petrea rev sine hvide Kjoler i Stykker til Gardiner, og kom der flere end tre Gæster ad Gangen, maatte hun laane Teskeer og andet Service hos Degnekonen. Men enhver var lige velkommen for det.

Johan Ernst var kun 27 Aar, da han blev Sognepræst, men ingen kaldte ham for ung, og Menigheden kom ham imøde med Venlighed og Tillid. Petrea fandt det meget morsomt at høre gamle graahaarede Mænd kalde ham »Fader«; saaledes tiltalte man jo Præsten dengang. Da Johan præsenterede sin Hustru for en af de første der var inde hos dem, sagde Bondemanden: »Hun er knøv!« Efterat de havde talt lidt sammen, spurgte saa Præsten: »Kan I forstaa, hvad hun siger?« — »Nej, det kan a int, men det hjælper nok, naar hun faar været her et bitte Korn og faar lært at tale rigtig Dansk ligesom vi andre.« Men det fik hun aldrig lært, hun var aldeles uimodtagelig for Dialekter. Johan Ernst derimod havde et overordentlig fint Øre for Sprogforskelligheder, og til hans Hustrus stadige

Forbavselse hændte det ofte, at han efterat have vexlet et Par Ord med et vildtfremmed Menneske pludselig sagde: »De er vel der eller derfra?« Og altid traf han det rette. Senere, paa Taasinge, morede det ham særligt, naar der kom Hosekræmmere eller Pottemænd, og med Kniplingskræmmerne fra Tønderegnen fik han sig altid en fornøjelig Passiar paa rigtig vestjysk. I sin Ungdom har han vistnok selv talt med et noget jysk Tonefald. I det mindste er der opbevaret en aandrig Bemærkning af den kære Tante Bine, som synes at tyde derpaa. Den lyder saaledes: »Jo vist river Johan paa r'et, det hørte jeg godt i Aftes, da han sagde: »Kongens Skaal!«.«

Naadensaaret i Maarslev var særlig strængt at komme igennem, da en personel Kapellan jo ikke faar noget fra det Sted, han forlader. Ved Auktionen blev Præstegaarden i den Grad plyndret af Formandens Enke, at saa godt som intet levnedes. Johan Ernst tog dog alt paa en gemytlig Maade. Da hun saaledes havde faaet Hønserejerne brækkede ned og solgte, sagde han muntert: »Nu kommer Storkereden!« Det vakte stor Jubel, men Storkereden fik han dog Lov at beholde. Ja endog efterat hun var flyttet, forsøgte hun at bortføre enkelte Ting, dog uden Held. — Petrea maatte arbejde strængt dette Aar for at faa de knappe Midler til at slaa til; ja det var undertiden vanskeligt at skaffe Føden. Sin Mand lod hun dog ikke ane, hvormeget hun bød sig selv, men denne Overanstængelse blev næppe uden Følger for hendes senere Helbredstilstand.

Præstegaarden i Maarslet var efter den Tids Fordringer ret hyggelig, meget stor og rummelig. Man dyrkede Musiken og omgikkes en Del med Omegnens Familier. Johan og Petrea var navnlig særdeles velsete Gæster hos Baron Gyldencrones paa Vilhelmsborg.

Første Pinsedag 1841 blev Johan Ernst Heilmann indsat i Bjerreby Kirke paa Taasinge, hvortil han var kaldet af Kammerherre Baron Juel Brockdorff. Med sin Eftermand i Maarslet havde han arrangeret sig saaledes, at hans Hustru kunde forlade Stedet sammen med ham. Han fulgte hende da til Brolykke, hvor hun blev til Naadensaarets Udløb. Hun fødte under dette Ophold Sønnen Ernst.

Præstegaarden i Vaarø laa en god Fjerdingvej fra Bjerreby Kirke, hvortil den hørte, og den var gammel og forfalden. Stengulv var der i de fleste Værelser, kalkede Vægge, brunmalede Lofter og Træk gennem alle Døre og Vinduer. Til al denne Uhygge dannede Formandens efterladte

Familie desværre et sørgeligt Sidestykke. Formanden selv, Pastor Møller, havde været sindssyg i de sidste 5—6 Aar, og en af Døtrene havde den samme Svagthed. Enken, en stille og elskværdig Kvinde, gjorde sit bedste i enhver Retning, men Døtrene styrede Husholdningen og Maden var i Reglen saa ilde tillavet, at Johan Ernst kun med megen Overvindelse formaaede at spise den. En Dag fik han Besøg af sin Fætter Frits Utke fra Bernekilde, og denne jamrede sig højt over Middagsmaden, efterat de havde trukket sig tilbage til Studereværelset. Da bragte en af Døtrene to Kopper Kaffe, en særlig Opmærksomhed i Anledning af Besøget. Kaffen var udrikkelig. »Lad os hælde den ud af Vinduet,« sagde Johan, »saa tror hun, vi har drukket den, og glæder sig derover. Hun har ment det saa godt.« Denne Maade at tage Sagen paa forbavsende Frits, og han noterede sig det som et betegnende Træk i Johans Karakter.

Det blev naturligvis en stor Glædesfest for Ægteparret, da de atter kunde flytte sammen, og snart kom der en anden Gang i Sagerne baade ude og inde. Johan var efterhaanden bleven en dygtig Landmand; Aar efter Aar stod der Kornstakke i Toften, noget, der aldrig havde været før. Og efter nogle Aars Forløb blev det »nye Hus« bygget overfor Stuehuset, hvor der tidligere havde været Humlehave, for dog at skaffe lidt mere Rum til Afgrøden og til anden Økonomilejlighed. Beboelsesrummene var uhyggelige og ubekvemme, men i 5—6 Aar blev ingen Forandringer gjort. Johan havde mange Spekulationer om at flytte Præstegaarden, der laa skilt fra det meste af Jorden, men det blev dog ved en Grundreparation og delvis Ombygning.

Den store, frodige Have var anlagt af Pastor Møller, en i sine Velmagtsdage virksom Mand med god Smag. Den laa lunt, omgivet af høje Træer, og Jorden var saa ualmindelig frugtbar, at der hvert Aar maatte hugges og udtyndes stærkt, for at Planterigdommen ikke skulde blive for overvældende. Haven var ganske overgivet til Petreas Omsorg. Hun havde megen Interesse derfor, og naar hun i Sommerens Løb fik Besøg af Bønderkonerne, gik det altid livligt med Bytning af Blomsterplanter. Fra forskellige Steder i deres Bekendtskabskreds indsamledes paa lignende Maade mange Sjældenheder. Den allerstørste Del af Haven laa til venstre for,

Johan Ernst Heilmann.

hvad man ser paa det vedføjede Billede. Skygget af et gammelt Elmetræ laa her en Høj ved Markhegnet, hvorfra man kunde se Vandet glitre i Solskinnet langt, langt ude. Fjernt i Horisonten Øers Konturer og lige i Forgrunden det bølgende Korn eller Køernes lange Række i den duftende Kløver. Der hvilede en ægte dansk Stemning over dette Landskab, og i Sommerferien at sidde her med en Bog eller et Haandarbejde, var henrivende. Der fandtes mange andre rare Siddepladser rundt om i Haven, de mest benyttede var »Hæsselbænken«, der ses til venstre i Billedet samt Bænkene lige udenfor Havedøren. Paa disse Steder blev der ofte drukket Kaffe om Eftermiddagen og undertiden spist til Aften. Det holdt Johan Ernst dog ikke meget af, han yndede ikke at se Orme og andet Kryb i Nærheden af Mad. Dog fandt han sig med godt Humør deri, naar den almindelige Stemning var for et Maaltid i det fri. Han var i det hele taget ikke den, der dominerede med sin Husfadermyndighed, men det var maaske netop derfor, at alle saa villigt rettede sig efter, hvad man følte, han helst vilde have. — Johans Interesse for Haven var ganske passiv, han elskede mest at gaa ene og tavs omkring paa de rene og revne Gange. Det var Totalindtrykket, han nød, hele den store Naturkoncert af Dyreliv og Planter, men han kendte kun lidet til de enkelte Væxter. Disse var det netop, at Petrea behandlede med saa megen Omsorg og Kærlighed, afpasset efter hver enkelts Individualitet. Denne Grundforskellighed i de to Ægtefællers Syn giver de faste Linjer i deres Karakter. Thi det var ikke alene overfor Planter, at dette kom til Orde. Ved mange andre Lejligheder, overfor Børnene f. Ex., viser sig noget af det samme, og deres øvrige Ejendommeligheder, som udfylder Billedet helt, synes næsten kun forskellige Udslag af dette Særpræg.

Børnene voxede til, og deres Opdragelse traadte i Forgrunden. Johan Ernst holdt ikke lange Formaningstaler og anvendte kun sjældent korporlig Straf. Et godt Exempel fra Forældrenes Side betragtede han som det virksomste Opdragelsesmiddel. Petrea indrømmede vel Rigtigheden af dette, men hun søgte dog ofte at retlede dem ved kraftige Formaninger. Hun havde et skarpt Blik for, hvad et Menneske indeholdt, og uagtet hun med sit kærlige Sind helst vilde tro det bedste om enhver, lod hun sig dog ikke forblinde selv overfor sine allernærmeste. Hun gjorde ingen Forskel paa sine Børn; den Partiskhed, hun havde set hos sin egen Moder, stod

Præstegaarden i Vaarø.

for hende som et advarende Exempel. Johan Ernst, der, som vi alt tidligere har set, levede saa meget i sine egne Tanker og Forestillinger, var tillige en stor Sangviniker og havde derfor ikke noget rigtig ædrueligt Blik paa sine Børns Begavelse. Dette blev navnlig skæbnesvangert for Sønnen Ernst. Denne havde fra ganske lille Purk altid drevet Byttehandel, og Præsten var derfor fast overbevist om, at der stak et Handelsgeni i ham. At Ernst imidlertid aldrig byttede til sin egen Fordel, bemærkede Faderen ikke. Drengen blev derfor bestemt for Handelen, men det mislykkedes, og først efter mange Skuffelser indsaa Præsten, at det havde været en Illusion. Petrea derimod bedømte Sønnen rigtigt, men hun havde ikke været i Stand til at afkræfte sin Ægtefælles tilsyneladende saa klare Ræsonnementer.

Som tidligere nævnet havde Petrea allerede i Maarslet Præstegaard overanstrengt sig under de vanskelige Forhold dengang. Her i Vaarø stillede den voxende Børneflokk, den store Husholdning og Mejeriet ogsaa betydelige Krav til hendes Kræfter. Hun forstod desuden slet ikke at skaane sig selv og blev derfor ogsaa til Tider stærkt nervøst angreben.

I lange Perioder var det hende ikke muligt at sige et Ord uden at briste i Graad, og sad hun alene, græd hun uafbrudt. Men hun vilde ikke agte det; hun arbejdede løs og opfyldte sine Pligter til det yderste. Nervøsitet, forsikrede hun, kendte hun ikke til. — Her viste Johan Ernst den største Overbærenhed og Forstaaelse. Navnlig kunde hun aldrig nogensinde glemme, hvorledes han en Dag, da han kom igennem Køkkenet og traf hende helt ude af sig selv, uden videre tog hende med sig op i sit Studereværelse, hvor han sagde: »Læg Dig nu paa Sofaen og sig ikke et Ord.« Derpaa lagde han hende godt tilrette, laasede Døren af og forbød enhver Forstyrrelse udefra. Da han efter længere Tids Forløb atter saa til hende, havde hun sovet, og først da talte han kærligt og forstaaende med hende. Eller ogsaa forstod han ved en Spøg atter at bringe Ligevægt i hendes Sind. En Dag traf han hende badet i Taarer og spurgte naturligvis, hvad der var hændet. »Aa, jeg er saa ked af, at jeg ikke kan faa den Dreng vænnet af med at skulle have en Sut i Munden for at sove, og nu er han snart et Aar gammel.« »Det skal Du saamæn ikke tage Dig nær,« svarede Johan Ernst ganske rolig, »Du har dog vist aldrig set et voxent Menneske med en Sut i Munden.« Derved brast hun i Latter, og Skyen var drevet over.

De to Ægtefællers Karakter var i det hele taget saaledes, at de paa en egen Maade udfyldte og understøttede hinanden. I Begavelse stod de vel omtrent lige, men i Maaden, hvorpaa den ytrede sig, var de atter grundforskellige. Johan Ernst tænkte altid en Sag meget nøje igennem før han handlede, og der var et Træk om hans Mund, som tydeligt sagde: jeg har tænkt, og er kommen til et Resultat. Hun derimod busede ganske lige paa, og med en ren instinktmæssig Forstaaelse ramte hun ofte Sømmet paa Hovedet. Tog hun undertiden fejl, var hun ogsaa den første til at indrømme det. Hendes Tale var i Almindelighed hurtig og pludselig; hun greb det Udtryk, der først faldt for uden videre at udforme Tanken, men hendes Mimik og Gestus var saa talende, at man alligevel altid forstod hende. Til daglig var Johan Ernst tavs, alvorlig og iagttagende, yderst sagtom og behersket; men i Besiddelse af megen humoristisk Sans, kunde han ved sine tørre Bemærkninger ofte fremkalde en velgørende Latter fra hele den huslige Kreds. — Johan og Petreas Samliv var saaledes i høj Grad inderligt, de havde begge den fineste Forstaaelse af hinandens Ejendommeligheder, og deres gensidige Tillid var ubegrændset. De blandede

sig derfor ikke meget i hinandens daglige Gerning, men i Mørkningstimerne holdt de meget af at sidde sammen for at samtale lidt derom. De materielle Ting voxede aldrig op til at være dominerende, hvorimod Musiken dyrkedes ret *con amore*.

Naar Petrea i Mørkningen sad og spillede, kom hun ofte i Tanker om et eller andet Musikstykke, som hendes Søskende havde spillet, medens de endnu var i Barndomshjemmet, og saa spillede hun det uden videre, uagtet hun aldrig selv havde udført det før, og der maaske næsten var forløbet en Menneskealder, siden hun hørte det. Hendes Spil var overordentlig sjælfuldt. Selv var hun yderst misfornøjet dermed; hun havde jo heller aldrig lært det ordentligt, men formaaede dog altid at udtrykke, hvad hun følte. Johan spillede baade Guitar, Violin og Bratsch; han var bedre musikalsk uddannet end hun, men til Gengæld havde hun finere Øre. Hendes Sangstemme var meget vidtrækkende, fyldig og sympathetisk; hans var Baryton, men han sang ogsaa med stor Sikkerhed Understemmerne fra Bladet. — Medens Børnene var mindre, opfordrede Moderen dem gerne til at synge alle Slags Smaasange, som hun og Præsten da sekunderede til, men hun akkompagnerede sjælden det ene Vers i Sangen som det andet; hun fandt stedse nye Harmonier, ligesom om det kedede hende at spille det samme. Naar Sangen var ude, vedblev hun at gaa videre med Spillet fra den ene Harmoni over i den anden, indtil en eller anden Toneart bragte hende i Tanker om et Musikstykke, der klang særlig godt i denne. Hun kendte naturligvis let og sikkert baade Toneart og den enkelte Tone, naar hun hørte en anden anslaa dem paa Klaveret. I disse hyggelige Mørkningstimer i Vaarø Præstegaard fremkaldte Musiken ogsaa mange Minder fra gamle Dage; og baade muntre og alvorlige Ting kom da paa Bane. Det kunde ogsaa hænde, at Johan eller Petrea fortalte Historier for Børnene, der sad lejrede i Klynger paa Gulvet, paa Forhøjningen eller paa Skamler, belyste af Ovnens Lue. Johan omformede da bibelske eller historiske Episoder efter den barnlige Forstaaelse, eller han skildrede sit kære Jyllands Natur og Folkeliv, og han forstod at gøre det hele overordentlig levende for Børnene, alt medens han »røg fint« af sin store Merskumspibe. Naar der saa om Vinteren blev tændt Lys, var der gerne udbredt en vis Opørømthed over de forskellige Familiemedlemmer, og med Liv og Munterhed tog man atter fat paa Leg eller Arbejde.

Fra der blev tændt Lys og indtil man spiste til Aften, var Præsten gerne beskæftiget i sit Studereværelse; i Almindelighed ogsaa en halv eller hel Time derefter. Naar han saa kom med sin Lampe, satte den fra sig paa Skabet og slukkede den, faldt der mere Stilhed over Børnene, som indtil da havde tumlet sig ret frit i deres Leg. Derpaa tog man fat med Højtlesning, mest historiske Romaner og Samtidens Noveller. Disse forelæste Petrea for det meste, medens Johan foretog Oplæsningen af Digterværker i bunden Stil. Skulde Petrea oplæse noget saadant, varede det ikke længe, før hun gjorde Kommers dermed; den bundne Stil var og blev hende en unaturlig Udtryksmaade. Naar derimod Johan forelæste det, kunde hun blive stærkt greben, men vilde hun siden anvende noget af det læste, kom der, vist ganske uvilkaarligt, saa megen Komik deri, at alle maatte briste i Latter. Sin Mands Syslen med Poesi satte hun derfor ikke synderlig Pris paa for sit eget Vedkommende, men hun var glad derved, fordi den udfyldte hans Ensomhed saa godt.

Vaarø Præstegaard laa nemlig temmelig afsides. Der var ikke en eneste Familie i Sognet udenfor Bondestanden, naar undtages de tre Skolelærere, som alle var meget gammeldags, nærmest Originaler; men ellers ret dygtige Mænd. Navnlig var Bjerreby Skole i en udmærket Orden, men Præsten blev rigtignok noget forbløffet ved at høre Læreren examinere i Religion paa den Maade, at han spurgte Børnene: »Hvad skal vi komme Sabbaten i?« »Hu!« raabte disse i Kor. Eller: »Hvad skal vi gøre paa den Herre Jesus?« »Tro!« lød Svaret, og saa fremdeles. Det var rørende ved sin Naivitet, men ikke opbyggeligt.

Som Præst og Prædikant hørte Johan Ernst Heilmann til de bedste af sin Samtid. Hans Forkyndelse var jævn, ligefrem og trohjertet; han prædikede ud af sin ærlige Sjæls inderligste Overbevisning. Ude i Menigheden var hans Besøg aldrig paatrængende, men hvor der var Sorg eller Sygdom tilhuse, der svigtede han ikke. Heller ikke dem der udvandrede til Amerika tabte han af Syne, og da han hørte derovrefra, at de savnede deres gamle Præst, lod han 12 af sine Prædikener trykke og sendte dem som Foræring. I 38 Aar virkede han som Sjælesørger i Bjerreby Sogn.

Men foruden Religionen var der ogsaa et andet stærkt Tilknytningspunkt mellem ham og Menigheden. Taasinges daværende Ejer var selv musikalsk, og han havde samlet sig et helt godt Musikkor ved at ansætte

lutter musikalske Skovfogeder paa Øen. Dette Kor var saa anset, at det blev hentet baade til Odense og Svendborg for at give Koncerter. Disse musikalske Mennesker oprettede saa Sangforeninger blandt Bønderne i alle tre Sogne. Om Sommeren samledes alle i en af Øens smukke Skove til Fest. Præsten deltog meget i disse Sammenkomster og skrev undertiden Ord til kendte Melodier, som de kunde synge. Saaledes blev den meget yndede »Taasingevise« til.

Da Johan Ernst Heilmann kom til Vaarø, hvilede der den ubehagelige Forpligtelse paa Kaldet, at Sognepræsten skulde føre Proces med Øens Besidder om den Jord, hvorpaa Enkesædet var bygget. Kammerherren havde maaske ventet, at Johan Ernst, som han selv havde kaldet, ikke turde røre ved denne ubehagelige Sag, men heri tog han fejl. Da Processen gik ham imod, taalte han siden den Tid ikke godt at se Præsten, og denne blev ikke mere indbudt til Jagterne paa Valdemar Slot, hvilket altid tidligere havde været Tilfældet. Johan holdt meget af Jagt og skød sikkert og godt. Nu blev hans Jagtture indskrænkede til at foregaa paa Vandet og i Ensomhed. Han lod sig bygge en Baad, og en gammel Sømand blev antaget til at holde den vedlige og følge med, naar Præsten vilde ud at sejle. Ofte tog han ogsaa ganske alene ud paa Vandet med Bøssen, men det holdt hans Kone ikke rigtig af. Paa sine gamle Dage indsaa han, at hans Dragning mod Søen maaske mest havde sin Rod i det Hang til Drømmerier i Ensomhed, som fulgte ham hele Livet igennem, og han var glad for, at han ikke havde faaet Lov at blive Sømand. Som det nu var, ydede Baaden ham megen Fornøjelse og han gjorde mange Ture viden om, til Strynø, Marstal, Ærøskøbing, Rudkøbing, den længste nok til Faaborg. Ofte drog hele Familien afsted, og man havde da Madkurv, ja endog Barnevogn med, naar en større Landgang var tilsigtet. I saa Tilfælde maatte Baaden lægges om i en anden Vig, thi lige ud for Vaarø var Vandet grundet og kunde kun befærdes med fladbundede Pramme. Ofte var tillige Forholdene paa Grund af Vind og Strøm saa vanskelige, at man maatte vade i Land, hvilket naturligvis ofte gav Anled-

Johan Ernst Heilmann.

ning til komiske Scener, navnlig naar Damerne skulde bæres. Eller ogsaa maatte man gaa i Land paa »Maanen« og derfra spadsere hjem. — Paa Strynø var der en Pastor Glahn med en livlig Hustru og en stor Børneflokk; de hørte til Heilmanns kæreste Venner. Men Omgangen var jo noget besværlig, og efter at Fru Glahn engang havde maattet »hose af tre Gange« og først over »Maanen« var naaet til Vaarø Præstegaard, blev Samkvemmet indskrænket til enkelte længere Sommerbesøg.

Omgangen paa selve Øen vexlede naturligvis meget i Tidens Løb. I de første 12—13 Aar var den dog uforandret, og man indlevede sig rigtig venskabeligt med de daværende to andre Præstefamilier. Dengang gik det ved Sammenkomsterne gerne løs med Ordsprogslege og smaa dramatiske Scener. Heilmanns var jo unge og morede sig hjerteligt over disse Ting, og som Bordtaler kunde Johan Ernst tumle sig ganske frit og ugenert i denne Kreds, hvor han følte sig rigtig forstaaet. — Omtrent samtidig forsvandt de to gamle Præstefamilier i Nabosognene. Den gamle Jævnhed var forbi, og uagtet Petrea med Hænder og Fødder satte sig mod Fruetitelen, maatte hun dog tilsidst bøje sig for Tidsaanden i denne som i mange andre Retninger. De nye Præster var Købstadfolk og fandt Vejen ud til Vaarø alt for lang i Forhold til deres øvrige Omgang, som de i Regelen kunde besørge gaaende. Dermed begyndte det noget ensomme Liv, som Præstefolkene i Vaarø efterhaanden kom dybere og dybere ind i. Nu, man var jo ogsaa en stor Husstand i Præstegaarden. Tiden kunde sagtens gaa, og man blev saadant et lille Folk for sig selv. I adskillige Aar havde Johan sin yngste Søster Karen i Huset som Lærerinde for Børnene, og i Ferietiden var Præstegaarden altid fuld af Gæster. Forældre og Børn af begge Ægtefællernes Slægt fulgte gerne den venlige Indbydelse, og det kunde undertiden hænde, at man var 20 til Bords hver Dag. Det var jo gerne midt i den travle Høst og ofte, naar Afgrøden var stor og Vejret vanskeligt, maatte Petrea afgive alle sine Piger til Hjælp i Marken. Kom der saa desuden kørende et Par Vogne fra Skovriderens eller Præstegaardene, stoppende fulde af deres Feriegæster, da kan det nok være, at det kneb for Petrea og Husjomfruen at klare Sagerne alene. Men alting gik alligevel, lydløst og sikkert ligesom paa Brolykke.

En stor Forandring i Vaarølivet gav det, da Juel Brockdorffs efter Kammerherrens Død 1859 flyttede til Taasinge, og Petreas Søster saaledes

kom til at bo paa Valdemar Slot. Hun kom ofte kørende med sine Døtre til Præstegaarden, eller Døtrene kom ridende; undertiden saas man 4—5 Dage i Træk, og en Gang om Ugen var Præstefolkene i Almindelighed paa Slottet. Hele Hjemmet fik derved et mere tidssvarende og flottere Præg; man anskaffede Landauer og Bryslertæpper, og Silkekjoler blev nødvendige for Damerne. Om Vintren faldt man dog atter tilbage i de gamle Folder.

Saaledes som Livet i Vaarø Præstegaard her er skildret, synes det altid at have været lyst og let. Mange Sorger og Bekymringer hjemsøgte dog ogsaa disse Mennesker, men det kuede dem aldrig, dertil havde Kærligheden altfor stærkt fæstet Bo i deres Hjerter. Flere af Børnene mistede de, og store Pengetab led de ogsaa, nærmest ved et Barkskib, i hvilket Johan havde sat hele Petreas Arv. Dette Skib skulde fare paa Kina og andre fjerne, halvt eventyrlige Steder; Johan har vist følt det som en Slags Erstatning for sine egne utilfredsstillede Længsler efter Havet, og det blev tillige næsten en Legemliggørelse af den underlige Uro, der ofte var over ham, og som næsten er en Familiekarakter. Den tabte Sum indvandt han dog igen ved et gennem mange Aar omhyggelig ført Agerbrug, men Pengene mistedes atter ved Sønnen Ernsts Uheld. — Dog, det var alligevel altsammen blot forbigaaende Prøvelser, som kun gjorde Samlivet endnu inderligere.

Johan Ernst Heilmann havde et godt Helbred, men levede ogsaa meget regelmæssigt og tarveligt. Kun i de to sidste Aar var han aldrig rigtig rask. Dog led han i en længere Aarrække af Stensmerter og talte til en netop ankommen Læge derom. Denne gav imidlertid en undvigende Forklaring, hvilket Præsten efter nogle Samtaler var saa fornærmet over, at han sagde: »Han behandler mig som en Dreng, eller ogsaa véd han intet selv.« Johan anskaffede sig da et lægevidenskabeligt Specialværk om disse Sygdomme og satte sig selv ind i Sagen. Da hans Hustru efter hans Død heri udpegede for Lægen, hvilket Tilfælde det var, Johan havde ment at lide af, maatte denne til sin Forbavselse indrømme, at det var det rette. At Præsten uden Forkundskaber i dette Fag har kunnet træffe en saa

Petrea Heilmann, f. Utke.

sikker Afgørelse, viser tydeligt, at han lige til det sidste var en skarp Tænkter. Thi naar Lægfolk ellers giver sig til at studere den Slags Bøger, véd man jo nok, at de i Regelen bilder sig ind at lide af alle de Sygdomme, de læser om.

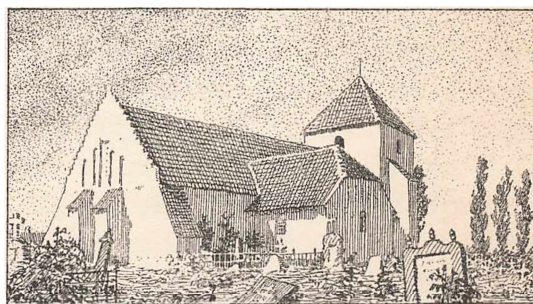
Det første svære Symptom paa Johan Ernst Heilmanns Sygdom indtraadte første Paaskedag 1879, da han efter en kort Blund vaagnede op med lammet Tunge. Dette fortog sig dog atter i Løbet af den følgende Uge, men Dagen før han døde kom det igen. Han laa lidt over tre Uger. Den Dag, da han tvang Lægen til at sige ren Besked, at der var absolut Fare, stod han op, klædte sig fuldstændig paa, satte sig ved sin Pult og opgjorde alt sit timelige, saa at dette var ganske i Orden efter hans Død. Saadan en viljekraftig Mand var Johan Ernst Heilmann. — Derpaa lagde han sig rolig igen, og hans Tanker vendte sig nu ganske fra det jordiske. Han lod sig flere Gange sine Yndlingssalmer forelæse, men var kun vaagen og klar faa Minutter ad Gangen. Engang vaagnede han op med et ganske forklaret Udtryk, saa sig lidt forbavset om og sagde: »Naa det er sandt, jeg er jo syg. Saa maa jeg have drømt.« Og derpaa gav han med barnlig glade Øjne en Beskrivelse af en Vandring, han havde gjort i Haven i Solskin og under Fuglesang, som aldrig før, og alle Frugtræerne blomstrede og duftede. — Den 4de Juni 1879 havde han udaandet. — Han ligger begravet paa Bjerreby Kirkegaard. Familiegravstedet ses paa modstaaende Tegning lige op til Kirkens Ydermur med et Jerngitter foran.

Endnu tre Aar efter Præstens Død blev hans Hustru boende paa Taasinge. Hendes Søstersøn Juel Brockdorff tilbød hende et Hus i Troense som Bolig, hvorfra der var en smuk Udsigt over Svendborgsund til Thurø og Bregninge Skov, og hun modtog det venlige Tilbud. Senere flyttede hun til Svendborg sammen med sine to Døtre. Det store Tab, hun havde lidt, forvandt hun ikke. Thi et saa ægte Samliv, som det, hun havde levet med sin Husbond, kunde jo ikke afbrydes uden at Interessen for Jordelivet næsten maatte ophøre med det samme. Stille gik hun omkring, og man læste en Smerte i hendes talende Øje, som maatte vække Medfølelse og Ærbødighed hos enhver. Et Besøg kunde vel i Øjeblikket oplive hende, men syntes glemmt, saasart det var forbi. Breve fra Børnene blev nu hendes store Længsel, hun havde jo ogsaa en Søn i Amerika og én i Sverrig. — Hun opnaaede at blive Oldemoder, var ganske aandsfrisk lige til det sidste og

døde pludselig i Svendborg 23de Februar 1887 af et Hjertetilfælde. Hun ligger begravet ved Siden af sin Mand og sine forudgangne Børn. — Om Børnene se ottende Afsnit.

Johan Ernst Heilmann syslede i sine stille Timer en Del med Poesi. Erslevs Forfatterlexikon angiver, at han har skrevet følgende: »Axel Porse, dramatisk Digt i tre Acter, Kbh. 1851 (Reitzel). 2 Taler i Anledning af Af- og Tilgang i Skolelærer-Embedet i Bjerreby, Svendborg 1855. I den Berlingske Tidende: Vor Tids Aladdin, et Digt, 1852, No. 63; Digte s. A. i No. 64, 72, 73; Et Rus-Aar, Novelle, s. A. No. 74—81, 83—88. Antages at have forfattet: En Reisebeskrivelse af H. I. Æskemose, 1854, No. 48—57; særskilt aftr.* Kbh. 1854.«

Dette kan suppleres med: Om det Skjønne, Foredrag i Industriforeningen i Svendborg; Svendborg (Daugaard) 1861. Tre Noveller af Quivis; Kbh. (Otto Schwartz's Eft.) 1870. Heri findes: En Reise-

Bjerreby Kirke.

beskrivelse, Et Rus-Aar og Nemesis. En Sangerinde, Fortælling af Quivis; Kbh. (Reitzel) 1872. Nogle Prædikener (12) og Psalmer (6); Odense (Milo) 1876. — I Berlingske Tidende er 1852 aftrykt Digtene: Optrin af en Sømands Liv, 51 Vers; Med et Bundt Penne, 9 V., og i Foredraget Om det Skjønne: Til min Baad, 7 V., og Nautilen, 6 V. Desuden findes blandt hans skriftlige Efterladenskaber følgende utrykte Digte: Fuglen i Buret, Taasing-Vise, Mit Taasing, God rolig Nat, Sang i Skoven, Horse Slot, De Udvandrede, Vampyren, Kampen med Rotten, Umiddelbarhed, Tre Sonetter, Drømmebilleder fra et Regentskammer, Ved et Orgels Indvielse. Samt endelig tre utrykte dramatiske Arbejder: Victor Pisani, Skuespil i fem Acter; Natur og Kunst, Sangspil i to Acter; Demokraten, Lystspil i een Act.

* Med dette Aftryk forholder det sig saaledes, at Berlingske Tidendes Redaktør uden Johan Ernst Heilmanns Vidende og Vilje, endog lige imod hans skriftlige Forbehold, havde overladt Novellen til Boghandler Chr. Steen og Søn. Med Rette maatte Præsten føle sig krænket over en saadan Behandling; men en tilsigtet Retsforfølgning blev dog nok ikke foretaget.

Flyveposten skriver i 1851 om Axel Porse: »Uagtet det som Digterværk er meget respectabelt, saa er det dog i dramatisk Henseende af saa ringe Interesse, at det næppe egner sig til Opførelse. Endog Forf. synes at have Bevidstheden heraf, idet han selv har kaldt Axel Porse dramatisk Digt« — Stykket blev indleveret til det kgl. Theater i Januar 1847, antaget til Opførelse i September 1848, men naaede først Scenens Brædder 21de—27de Februar 1863. Det gik i alt tre Gange. Overskou affejer det i den Anledning i den danske Skueplads Historie, 7de Del, Kbh. 1876, S. 147, med haarde Ord.

Den Hovedmangel, som dette Stykke, ligesom de tre andre dramatiske Arbejder, lider af, er dog den svage Karaktertegning. Johan Ernst Heilmann formaar ikke at individualisere sine Personer saaledes, at de træder tydeligt frem for Læserens Blik. Derfor virker Novellerne bedre; men ogsaa her er Intrigen lidet fængslende, fordi Konflikten ikke fremtræder med indre Nødvendighed gennem aandelige Brydninger, men frembringes ved rent ydre Midler. Forløbet og Opløsningen er ogsaa altfor let gættet, det ender selvfølgelig hver Gang med, at de elskende faar hinanden. En mere sjælelig Konflikt er der dog ligesom Tilløb til. Det er Brydningen mellem forskellige Nationaliteter, hvilket lader til at have interesseret ham en Del. I »Axel Porse«, der foregaar under Krigen 1658, optræder en ædel svensk Kapitejn, der paa en temmelig barnlig Maade deklamerer om »Nordens Enhed« efterat Danmark er erobret af Sverrig. Naturligvis kommer han tilkort og Forfatteren stiller, som Løsning paa Konflikten, et Ægteskab i Udsigt mellem Svenskeren og en ikke mindre ædel dansk Dame. To af Novellerne ender med lignende Giftermaal; her sker Foreningen mellem dansk og tysk. »Victor Pisani« er det ringeste af de dramatiske Arbejder; det foregaar i Venedig 1379. I »Natur og Kunst« er Forholdet mellem Naturen og Kunsten blot dette rent udvendige, at en ung Billedhugger ubevidst har gengivet nogle af sin elskedes Træk i en Dianastatue, som en rig Englænder er indtaget i og vil købe. Dennes Interesse for Statuen misforstaas af en meget primitiv Hestetrænger saaledes, at han sælger den levende Model, sin Søsterdatter, til Englænderen. Alt opklares dog let; de elskende forenes og den rige Mæcen betaler en enorm Sum for Diana. Intrigen er ikke saa gal, og Stykket vilde nok kunne gøre Lykke som ren Farce. Det blev ogsaa i 1857 indsendt til

Kasino, men Erik Bøgh mente ikke at kunne antage det, fordi det kræver ikke mindre end to Dekorationer fra Thorvaldsens Musæum. — Simple Personer, navnlig naar de taler Dialekt, skildrer Johan Ernst Heilmann bedst, og det er en god Ide at lade Hestepangeren i »Natur og Kunst« finde Thorvaldsens Heste baade »spattede« og »spækhalsede«, saa at han ikke kan andet end nære en ophøjet Foragt for slige Kameler.

Som populært Foredrag er »Om det Skjønne« fortræffeligt, klart og let forstaaeligt fremsat. Man ser at Johan Ernst er en skarp Tænkter, der har let ved at gribe de Billeder, som illustrerer Fremstillingen. Han véd saa udmærket, hvad Kunstens Væsen er, men i sine Digte synes han ofte at mangle den fængende Gnist, den Inspirationens Umiddelbarhed, som udgør Poesiens Livsnerve. — Han har skrevet flere smukke Salmer, hvoraf én: »O Jesu! tag mig med Dig op fra Jordens trange Dale« er optaget i Salmebogen. I hans øvrige Værker mærker man slet ikke Præsten. — I sit sidste Leveaar blev han Æresmedlem af Fyns Stifts litterære Selskab.

Desværre tillader Pladsen ikke at citere ret meget af Johan Ernst Heilmanns Produktion. Et Brudstykke af »Horse Slot« kan dog aftrykkes her. Vel er Ideen ikke særlig original eller ejendommelig, men det anslaaer smukt den idylliske Stemning, der hviler over danske Øer og Sunde i stille Sommerluft. Vi vil derfor tage Afsked med den kære gamle Præst, idet disse Strofer lyder for vort Øre. De giver tillige hans Drømme i Baaden, vugget af Bølgernes sagte Musik.

HORSE SLOT.

Skoven suser,	Bytte bar den
Bølgen bruser,	Hjem fra Farten
Seilende Sky	Vundet ved Vold
Gaaer Maanen forbi.	Paa Vikingeviis.
Hist i Hallen	Gyldne Kjæder,
Synger Skjalden	Kostbare Klæder,
Vikingens Værk	Smykker af Sølv
Paa stormfulde Hav.	Tog Vikingen frem.
Snekken sikker	Baalet brænder;
Leiret ligger	Blikket blænder
Hist under Høi,	Guldets Glands,
Hvor Bøgene staae.	Som Vikingen gav.

Der rører sig næppe en Bølge
 Paa Sundets speilklare Vand,
 Men Øiet kan Solstraalen følge
 Dybt ned til det hvide Sand.

De sagte bevægede Vover
 Med lange Mellemlum
 Forraade, at Havet sover.
 Hvo veed, hvad det drømmer om?

Og Løvet paa Trærnes Toppe
 Ei gynes af mindste Vind;
 Det hænger i Ro histoppe
 Som i Søvn det var dysset ind.

Og Skibene ligge for Anker
 Med hængende slappe Seil.
 Det er, som faldt de i Tanker
 Ved at se i det blanke Speil.

Paa begge Sider af Vandet
 Sig hæver Bakke og Lund;
 I Danmark er ei noget andet
 Saa yndigt som dette Sund.

Hvor Horseskovens Bøge
 Fra Bakke til Bakkerand

Forenede nedad søge
 Mod den kjølige friske Strand,

En Fisker har bygget sin Hytte
 Op ad en gammel Vold.
 Der gjemte fordem sit Bytte
 En Viking i Hedenold.

Hvor Hallen hæved sin Tinde,
 Der græsse nu Fiskerens Faar.
 Hvor Borggravens Vand skulde rinde,
 Var tørt alt i mange Aar.

En Flok af støiende Dreng
 Med Leg og lystig Skjemt
 Sig tumle i Fiskerens Vænge;
 Men Vikingens Navn er glemmt.

Og Fiskeren bøder paa Garnet
 Idet han nynner en Sang;
 Hans Hustru sidder ved Barnet
 Og holder Vuggen igang.

En skrøbelig Jolle vipper,
 Hvor Vikingens Langskib laae;
 Den udenfor seilende Skipper
 Knap ændser den usle Vraa.

KAREN HEILMANN er født i Nyborg 31te August 1811. I Ribe blev hun temmelig tidligt forlovet med en Skolediscipel Niels Daugaard, og denne Forlovelse, der varede i mange Aar, kom til at danne et meget væsentligt Moment i hendes Livsskæbne. Daugaard var en noget overfladisk og lad Person, der i Stedet for at arbejde til sin Embedsexamen, drev om til alleslags Forlystelser, slog Kastagnetter og dansede Kachucha, idet han ganske rolig tog imod alle Karens Opofrelser i Form af Penge, indvundne ved hendes Haandarbejder, og tillige lod sig understøtte ved Studierne af hendes Forældre. Langt om længe fik han dog sin theologiske Attestats, og nu skulde Brylluppet staa. Da hævede han ganske uformodet Forlovelsen og giftede sig med en anden. Det var en Modgang, som Karen aldrig forvandt, vist navnlig fordi det var saa stor en Krænkelser. Hun var ikke i

Besiddelse af synderlig Selvganske til sin Sorg. Navnlig megen Medfølelse, hvorved og betragtede sig hele sit Liv forurettet Person. Ja endog dom var Mærkepunkterne i for hende med Graad og

Karen Heilmann.

virkelig ogsaa alle Betingelser for at blive en dygtig og omhyggelig Husmoder, og en virksom Natur var hun. Efter Moderens Død kom hun i nogle Aar i Huset hos sin Broder Johan i Vaarø, hvor hun begyndte at undervise Børnene. Hun forstod udmærket at omgaas og interessere Børn, havde et stort Oplag af smaa Snurrigheder i Talemaader, Fingergymnastik og andre Manerer, som vakte Beundring hos alle Børn. Baade for Blomsterkultur og Lægekunst havde hun megen Interesse og doktorerede med stor Selvtillid. Hun vidste i det hele taget Raad for alt og alle, men mærkeligt nok medicinerede hun ikke selv, uagtet det flere Gange saa ret betænkeligt ud med hendes Helbred. Det var nemlig en af hendes Stoltheder, at hun altid kom sig »af sig selv«. Det eneste Lægemedel, hun jævnligt brugte, var Kamferdraaber, da hun undertiden fik Krampe, naar Sagerne ikke vilde ordne sig efter hendes Hoved. Hun havde kun liden Modstandskraft og et let bevægeligt Sind.

Hendes Træk var smukke og regelmæssige, men der manglede Aand i Udtrykket; hun havde meget mørkeblaa Øjne og som ung lyse, hængende Lokker; senere blev Haaret mørkere og hun strøg Krøllerne bort. Hun var meget behagelysten, men naar hun blot fik lidt Anerkendelse, var hun overordentlig selvfornægtende og opofrende.

Efter nogle Aars Ophold i Vaarø slog hun sig sammen med Søsteren Hanne og begyndte en Skole i Bogense, først for mindre Børn alene; men efterhaanden som disse voxede til, udvidedes Skolen, saa at de kunde undervises der lige til Konfirmationen. Karen var ikke meget begavet og hendes Viden saare ringe, men hendes Syslen med Undervisning bibragte hende efterhaanden ret gode Skolekundskaber, saa at Børnene under hendes og Hannes Vejledning virkelig blev godt oplærte. Senere indskrænkedes Skolen atter til mindre Børn. — De aarlige Ferieture til Taasinge nød hun i fulde Drag til det sidste. Hun døde af en Hjertesygdom 30te September 1878.

Børn af Christian Heilmann (S. 148):

JOHANNE ERNESTA HEILMANN er født i Gredstedbro 22de Marts 1821 og død i Ringsted 25de Marts 1829. Hun er udførlig omtalt Side 173 og 176, og Marstrands Tegning af hende gengivet Side 177.

ANNA DORTHEA ELISABETH HEILMANN (Thealise), født i Gredstedbro 20de Juni 1823, døde i Roskilde 10de Marts 1842. Paa Faderens Tegning Side 179 ser vi hende læse højt for Familien; hun vil senere blive omtalt Side 278, 283 og 284.

KAREN AGNETE APOLLONE HEILMANN (Lone) er født i Ringsted 23de August 1825. Hendes Fødsel giver Anledning til den morsomme lille Familiescene, som er gengivet Side 175. Foruden det meget væsentlige Bidrag til Forældrenes Biografi har hun til Benyttelse for Slægtbogen skrevet følgende Stykke Selvbiografi:

»Da Fader og Moder mistede deres yndige ældste Datter Johanne Ernesta var jeg næppe 4 Aar gammel, men jeg synes ganske vist, jeg kan huske, at jeg endelig vilde ud i det Fri og se hendes Sjæl flyve op til Himmelen. I en Periode fra mit sjette til niende Aar var det, at den megen Ungdom, Roeds, Marstrands o. a. (se S. 177) mødtes saa ofte i Ringsted. Vi havde dengang en ung Pige i Huset, som var en sand Original. Hun hed Abel Elisabeth de Lichtenberg og var født 1811 i Jylland, hvor hendes Forældre ejede Stamgodset Bistrup. Trods sine tyve Aar, var hun et forunderligt naivt Naturbarn; hendes største Glæde var Musik og en rigtig skrap Ridetour. Hun spillede Guitar og sang dertil af Hjertens Grund uden at bekymre sig det ringeste om, enten hun sad midt i et stort Selskab paa Skjoldenæsholm hos Kammerherre Nergaards eller var ganske alene. Hun lærte mig at slaa Guitarens Streng og synge dertil mange smukke Melodier. Med Dyr tumlede hun som en halv Dyrtemmer. Ingen Hest var hende for malicious. Hun havde et sandt Løvemod og reddede siden engang sin Mand fra en gal Tyr. Men det mærkeligste var, at hun alligevel var en yderst kvindelig, kjærlig og barnlig lille Skabning, ydmyg og elskelig, men fuldkommen ugenert i sit Væsen. Da hendes Ydre tillige var tiltrækkende og yndigt, blev Resultatet, at Alverden var forelsket i hende og Fader og Moder havde ondt ved at holde Tilbedere borte, thi hun var saa ung og var opvokset som et vildt Skud i Skoven, uden at nogen brød sig om hende. Forældrene havde kaldt denne Datter Abel,

fordi Moderen havde ønsket sig en Dreng; og hun lod Pigebarnet gaa i Drengeklæder til hun var 8 Aar. En forstandig Dame, som kendte disse forunderlige Forhold, var Skyld i, at denne af Naturen saa herlige Pige kom i Huset hos os. Hun frydede sig inderligt over sine ny kjærlige Forældre og tog med ungdommelig Glæde Del i det Ungdomsliv, som dengang var i fuld Gang omkring hende. Jeg husker, hvorledes hun en Jul tog sine brune Saffians Dansesko paa næsten hver Aften og skulde til Dans. Forfængelig var hun slet ikke og ikke i mindste Maade koquet. Dertil var hun for naturlig og — jeg siger det uden Overdrivelse — for storslaet af Karakter.

Abel Lichtenberg blev 1834 gift med en Landmand ved Navn Crone; jeg kan endnu huske den simple Vogn, som førte hende bort, og den Vemod, der som en Taage omgav det hele Optrin. Parret skulde bo paa en Gaard i Jylland, som Crone havde købt. Efter Faders Død besøgte vi dem gentagne Gange og da blev Abel og jeg Hjertensvenner. Hun var sig selv lig. Guitaren og en Ridetour elskede hun til sin Død,

men Huset og Landvæsenet glemte hun langtfra og skyede ingen Art af Arbejde. Hun var en Velsignelse for sine Husfolk, og enten der var fremmede hos hende eller ej, tog hun Kl. 8 om Aftenen sin Guitar og en Bog, gik ned i Borgestuen og sang og læste med alle Folkene. Nu er hun borte (død 1877) — hun var elsket og agtet, og Kjærligheden gjorde hendes Begravelse til en højtidelig Fest.

Paa den Tid, da Abel Lichtenberg forlod os, var Digteren H. F. Ewald hos os som en Dreng paa 11—12 Aar. Kort efter kom han til Sorø Akademi, og naar han imellem besøgte os i de smaa Ferier, imponerede han Thealise og mig ved sin Lærdom. Dog anede endnu ingen, at han skulde blive en

Lone Heilmann, efter en malet Skitse af Constantin Hansen c. 1832.

betydelig Digter, og jeg tror heller ikke, at han selv tænkte derpaa. I sin første Roman, som med ét Slag gjorde ham til en anerkjendt Digter: »Valdemar Krones Ungdomshistorie«, har han ved Skildringen af Kapitain Steinfurths Husliv og Familiens Personligheder tænkt paa vort Hjem i Ringsted, og min stille, men yndefulde og betydelige Søster Thealise er Modellen til Ida, som tilsidst besejrer Valdemar Krones lidt vankelmødige Hjerte.

Senere blev Værelsernes Antal indskrænket til det mindst mulige, og vi havde ingen Pensionærer. I Kontoret havde vi ved Hjælp af Reoler lavet et Aflukke, hvor min Søster og jeg laa, og det kaldte vi »Recoursen«. Da gjaldt det om at holde sig stille, naar Folk kom tidligt og havde noget at afgjøre med en gammel original Kontorbetjent Becker, der var ligesom fastgroet til Familien. Mangen god Veninde har befundet sig vel i »Recoursen« og blandt disse kan jeg ikke undlade at nævne Cora Nyegaard, virkelig et musikalsk Naturgeni. Hun kunde drømme dejlige Melodier med rigt og smukt Akkompagnement og strax om Morgenen skrive det drømte op uden at se Klaveret. Naar hun hjemme paa Frederikskilde, en Gaard en Mil fra Sorø, som hendes Forældre ejede, fik Lov at forlade Gryderne og Panderne, fordi der kom fremmede, gik hun ikke ind til disse, men skjulte sig i en Krog for at skrive de Toner op, som uafsladelig klang for hendes Sjæls Øre. Hendes Geni blev ikke uddannet, og den store Mængde Sange, hun har komponeret ere kun i enkeltes Eje. Hun var en 10—12 Aar ældre end min Søster, og hendes Kjærlighed koncentreredes væsentligst om Moder, hvem hun elskede med hele sit varme Hjerte.

I Maj 1839 var det, at min kjære Broder Frederik Stub døde. Han havde Faderens aandfulde, mørkeblaa Øjne og en overordentlig gennemtrængende Forstand. Jeg holdt meget af ham, thi under det alvorlige Ydre skjulte sig det bedste Hjerte. Jeg føler, at han vilde være bleven uendelig meget for mig, om vi vare komne til at leve længere sammen. Jeg var kun 13 Aar gammel, da han døde. — Min Søster Thealise var nu konfirmeret og fuldt udviklet, skjøndt kun 15 Aar gammel. Hun var af alle anset for sjælden smuk og yndefuld og havde et ædelt og elskeligt Udtryk over hele sin Person. Men hun var bleg og stille, og trods hendes afrundede, smukke Former anede man, at hun ikke var stærk. Hun havde arvet Tegnetalent efter Fader og tegnede os undertiden af, som vi bedst sad, uden at vi vidste det. Slige Smaaskitser vare altid tagne paa en humoristisk

Maade. En smuk ren Altstemme havde hun, hvormed hun sekunderede mig, naar jeg sang til min Guitar, som stadigt var mit eneste Instrument, da vi desværre intet Fortepiano havde. Da jeg havde en god Sopran, som med Lethed gik højt og var uden Bilyde, saa havde vi Fornøjelse af denne Sammensang og høstede Bifald, naar vi lod os høre. — Men det varede kun faa Aar, saa stod Moder og jeg ene, og havde kun Minderne tilbage om det rige Familieliv, vi havde nydt, og om de store Sorger og Tab, vi havde lidt. I Sommeren efter Frederiks Død tog hele Familien en Tour til Brolykke; vi havde det saa godt som muligt hos vor kjære Slægt i den smukke Egn, og min Søster og jeg, som havde den første Ungdoms Elasticitet og lette Sind, tumlede os af Hjertens Grund i den fri Natur mellem venlige Mennesker. Jeg saa her for første Gang Marie Utke, Datter af Søren Jørgensen Utke (se S. 147), senere gift med Kammerjunker Serene d'Aqueria. Hun blev siden min dyrebare trofaste Veninde. Dengang var jeg dog kun et Barn, medens min Niece Marie var en voksen Pige, som holdt sig mere til min Søster, der nu var 16 Aar. Dette Ophold paa Brolykke blegner dog for et andet, som fandt Sted 7 Aar efter, da jeg var i min bedste Ungdom, og som siden skal omtales.

Hvorledes Tiden gik, da vi kom hjem, staar ikke klart for mig. August Heilmann (se syvende Afsnit) var dengang Kontorist hos en Prokurator i Ringsted og kom ofte til os. Vi kunde godt lide ham, han havde god naturlig Forstand og var meget hyggelig og tjenstagtig som Husven. Samme Sommer fyldte jeg 14 Aar og skulde efter de Tidens Skik saa om Vinteren gaa til Konfirmation. Det var jo den strænge Provst Bentzon, jeg skulde have med at gjøre; men det gik da godt for mig. Provsten var en yderst retskaffen Mand, der tog det alvorligt med Pligterne, men han glemte undertiden den Overbærenhed, vi alle trænge til, han selv naturligvis ogsaa; og Konfirmanterne bævede for at blive »viste ned«, thi det overgik Mange. Som et Karaktertræk kan det anføres, at da Apothekerens Datter engang gik paa Bal, mens hun blev forberedt til Konfirmationen og en anden Gang lod sig kjøre til Præsten i Kane af en ung Herre, blev hun uden Omsvøb »vist ned«, hvorved et uforsonligt Fjendskab opstod mellem Provstens og Apothekerens. — Det var derfor ikke underligt, at jeg bævede, thi jeg kunde hverken min Balle eller Luthers Katekismus udenad; men Provsten sagde, at naar han mærkede, at man forstod Indholdet, saa lagde han ikke megen

Vægt paa Udenadslæsen. Bøs var han jo mod dem, som ikke røbede Spor af Menneskeforstand, men da en lille stakkels Knort mente om sig selv, at han var en Øvrighedsperson, kunde Provsten ligesaalidt som mange af os andre dog ikke bare sig for at briste i Latter. Jeg holdt af Provsten og havde stor Respekt for ham; men Rationalist var han, som de fleste Præster dengang.

I Slutningen af Aaret 1839 døde jo den, trods sine Uheld, ja maaske Fejlgreb, af hele Folket ærede og elskede Frederik den 6te. — Jeg ser endnu den gamle tro Kontorbetjent Becker en Aften staa i Døren til Dagligstuen med et blegt Ansigt og sige: »Kongen er død«. — Det var først langt hen i Januar 1840 at Kongen blev bisat i Roskilde Domkirke. Moders Søster, den smukke, livlige Brunette Frederikke Agnete, var gift med Borgmester Foss i Roskilde. Flere Folk i Ringsted toge til den gamle Kongestad for at overvære denne store Højtidelighed. Nogle af disse tilbøede Thealise og mig Plads i deres Vogne og vi fik Lov at følge med, da vi kunde tage ind hos Fosses. Denne Tur forekommer mig som et Féæventyr. Vi kørte om Natten og kom først til Roskilde ved Daggry. Tropperne dannede allerede Espalier paa begge Sider af Byens Hovedgade, og stive som Støtter med blege alvorlige Ansigter saa de forunderligt uvirkelige og drømmeagtige ud i det skumrende Morgengraa. Hos Fosses gik en Mængde Mennesker ud og ind og indtøge Forfriskninger, som stode paa smaa Borde omkring i Stuerne, og mange vare bekendte og betydelige Størrelser, hvis Navne bleve hviskede én i Øret. Fra Vinduerne saa jeg den dejligste Rytter i glimrende Uniform tumle sin Ganger paa den gratieuseste og ridderligste Maade som en ægte Æventyrprins. »Se! se!« hed det, »det er Prinsen af Glücksborg, den fortrinligste Rytter ved Garden.« Han var nok Chef for Hestgarden og er endnu trods sin høje Alder den bedste Danser ved sit Hof.

Hvorledes det gik til, at jeg fik en udmærket Plads i Kirken i Fosses Stol, som lig en Fuglerede hang oppe over Bænkene paa Gulvet, véd jeg ikke. Kirken var jo propfuld og mange flere vilde vel gjerne have været med. Jeg havde fri Udsigt op ad den store Midtergang, og Sidegangene kunde jeg se en hel Del af. Dernede gik forunderlige Skikkelser langsomt frem og tilbage. Dragter, som man ellers ikke saa, viste sig her for mine undrende Blikke, Elefantriddere i majestætiske Kapper med Sølvelefanten i et bredt Baand paa den ene Side af Ryggen, Sørgemarchaller med Slæb og

Stave i Hænderne, Pager og jeg véd ikke hvad. Skraas overfor mig sad Damerne af Corps diplomatique, hemmelighedsfulde, tause Skikkelser med lange Sørgesnippe ned over Panden. — Hvilken Storhed, hvilken fremmed Verden! Alt var saa stille, alvorligt og forventningsfuldt. Endelig tordnede Kanonerne, Kongeporten for Enden af den store Midtergang sprang op, og medens det herlige Orgels mægtige Toner brusede gennem Kirken, bevægede Sørgeskaren med den sorte Kiste sig langsomt op imod Koret, foran hvilket Kisten blev sat. Matthison-Hansen var sin Opgave mer end voksen. Aldrig har noget gjort stærkere Indtryk paa mig end den storslaaede og betagende Fantasi over den dejlige gamle Folkevisemelodi »Dronning Dagmar ligger i Ribe syg«, som han med Mesterhaand, som uindskrænket Hersker over Orgelets kæmpeagtige Aander og fløjtende Englestemmer, foredrog, medens den elskede Konges Lig førtes frem under de høje Hvælvinger. Ingemann havde benyttet Folkemelodien til sin gribende Ligsang: »Paa sin Ligseng ligger Kong Frederik hvid, fra Vuggen vare hans Puder haarde«. Hvad kunde altsaa gjøre mere Indtryk end netop denne Melodi, benyttet paa en saa storslaaet Maade. Jeg har senere hørt hans Søn spille denne Komposition; han naaede langtfra Faderen, men Fantasien vakte som før min Begejstring. — Jeg har rimeligvis ikke haft Plads til flere Indtryk i min fjortenaarige Sjæl, thi af Talen og Kantaten husker jeg intet. Thealise var ikke i samme Stol i Kirken som jeg, og vi vare kun lidt sammen den Dag. — Om Eftermiddagen maatte jeg hjem, jeg skulde til Præsten; Thealise havde Lov til at blive i Roskilde paa ubestemt Tid.

Nu oprandt tunge Dage. Den 24de Januar havde vi ingen Fader mere og Hjemmet maatte opløses. — Moders retskafne og brave Svoger Justitsraad Foss tilbød Moder og min Søster foreløbig sit Hus. Provst Bentzons ønskede, at jeg skulde være hos dem til Konfirmationen var forbi. Det var kjønt af Provsten, og det kunde ikke godt være anderledes; men det var svært for mig at blive ene tilbage i et Hus, som var saa modsat vort; og hvor pludseligt kom ikke denne Forandring! Børn havde de ikke, og Provstinden var striks og just ikke blødhjertet. Fermitet i det huslige var for hende det højeste og vigtigste, og da hun vidste, at jeg hjemme havde faaet Lov til at læse megen Morskabslæsning, erklærede hun mig for i Bund og Grund fordærvet. Jeg tog mig egentlig slet ikke dette nær, og lo ad det i mit Inderste, men hvor smægtede jeg ikke efter Konfirmationstiden,

da jeg skulde se mine egne, min Moder, min Søster og den kjære Tante Lise. Den Dag, jeg vidste de skulde komme med Dagvognen, løb jeg ned ad Gaden for at møde dem, og da jeg var midt paa Torvet, kom de. Jeg glemte ganske, hvor jeg var, hoppede højt i Vejret og raabte deres Navne.

Roeds havde været meget for mig i Adskillelsens Tid, men jeg turde just ikke ofte gaa derned aabenlyst for ikke at støde Provstens. Jeg havde Lov til at spadsere en Tour hver Dag og saa smuttede jeg ubemærket derned. August Heilmann følte sig genert hos Provstens og kom der ikke, men han havde ogsaa sit Tilhold hos de prægtige og hyggelige Døtre i Roeds Hjem, og der traf jeg ham tit. Provsten holdt jeg altid meget af og hans Dom var mig meget magtpaaliggende, men han sad altid begravet i sine Bøger i Studerekammeret.

Saa blev jeg da konfirmeret og svarede tilfredsstillende, da Provsten paa Kirkegulvet gjorde mig det Spørgsmaal, og kun det ene, hvorfor vi skulde bære de store Prøvelser med Taalmodighed. Vistnok allerede Dagen efter rejste vi til Roskilde til Fosses, hvor vi bleve en Tid. Tante Lise tog ind til Kjøbenhavn til sit Kloster, hvor Moder og Thealise havde været, medens jeg gik til Konfirmation.

Det var en stor Familie, vi kom ind i hos Fosses; der var 7 Døtre og et Par Sønner, og det var saaledes et livligt Hus. Døtrene vare smukke og paa Kurmagere var der ingen Mangel. Min Søster fik snart en varm Tilbeder, som hun imidlertid ved sin Tilbageholdenhed sparede for alle Skuffelser. Han var forøvrigt et godt Parti, men Hjertet lader sig ikke tvinge.

Vi oplevede hos Fosses en Stænderforsamling, som jo følte stærkt i Borgmesterens Hus. Fosses maatte gjøre mange Selskaber, hvor A. S. Ørsted med en vakker Broderdatter, Biskop Mynster med Frue og et Par fine, aandfulde Døtre, Grev Reventlovs og mange mindre Stjerner vare tilstede. Thealise og jeg maatte da altid frem med vore landlige Præstationer, og Folk ansaa os for Talenter. Hvilke Nerver man dog havde dengang! Med største Fornøjelser stemte jeg min Guitar og stemmede i med Sang, saa det klang. Thealise, som sang anden Stemme efter Øret var naturligvis ligesaa frimodig. Dog til at vise mig ude — tænk at komme ind ad Døren og hilse —, var jeg den største Kryster af Verden; saa umaadelig undselig, at det formelig var en Lidelse. Endnu sad Barnet i Ærmet ligesom i mit Ydre. Da Moders Enkepension ikke var stor og ikke godt kunde strække

til for tre, blev det bestemt, at min Søster og jeg skulde lære noget, hvorved vi kunde fortjene lidt, men dog blive sammen.

Bispinde Müller, Enke efter Peter Erasmus Müller, Søster til Kratzenstein-Stub og bestandig Moders kjære Veninde, tog med Glæde mod Thealise, som først blev sendt til Hovedstaden for at uddanne sit Tegnentalent, saa hun kunde undervise deri. Tillige skulde hun lære Skrædersyning. Hun havde det overmaade godt, ja næsten herskabeligt i Bispindens Hus, men Luften i Byen og det noget stille-siddende Liv virkede ikke godt paa hendes Helbred, som aldrig havde været stærkt. Hun havde i længere Tid lidt af Blegspot, saaledes blev det i det mindste kaldt; nu tog Ondet en alvorligere Skikkelse, og efter nogle faa Maaneders Forløb længtes hun hjem, ligesom Moder ogsaa længtes meget efter at faa hende tilbage. Hun kom, var meget mat og hostede. Moder saa straks Faren, men jeg, som endnu ikke var 16 Aar, kunde ikke tro paa den. Lægen mente ogsaa, at da hun ikke var Stubs Datter og ingen af hendes Forældre havde haft Anlæg til Brystsyge, bestod hendes Sygdom kun i en stærk Blegspot, som vilde kunne helbredes.

Imidlertid kom min Tour at tage til Kjøbenhavn for at lære noget. Matthison-Hansen, af hvem jeg var bleven undervist i Roskilde, gav mig en Anbefaling lydende paa musikalsk Talent, og den gode Dronning Caroline Amalie gav mig efter Ansøgning et Fortepiano eller rettere Løfte om en Sum aarligt til det var afbetalt. Jeg skulde med mit Klimperi være hos den kjære Tante Lise i Petersens Kloster, hvor foreløbig et lejet Instrument fik Plads. Jeg rejste nu til Staden med let Sind; thi i den tidlige Ungdom kan Sorgen ikke faa ret Fodfæste hos os, og Haabet er saa friskt, at det næsten trodser alt. Jeg tilbragte en rigtig ungdommelig Fornøjelsestid i

Lone Rosthøi f. Heilmann (Februar 1895).

Kjøbenhavn, vistnok et halvt Aar. Dengang var det, at Carl Ulrik, August Heilmann og jeg sammen med Tante Lise vare saa gemytlige (se S. 298) i det gamle Kloster med dets underjordiske Gange og Hvælvinger, som brugtes til Brændeoplag. Jeg havde jo ogsaa Moders Familie at omgaas, navnlig Marstrands og General Ewalds, hvor den yngste skjønne og elskværdige Datter var min Veninde. At Moders Breve lød paa, at Thealise bestandigt skrantede, gjorde mig vel ondt, men frembragte endnu ingen Ængstelse. Duebrødre nye Stiftelse, hvor Foss havde skaffet os Plads, var snart færdig, og i Julen 1841 skulde jeg hjem til Roskilde. Vel var jeg lykkelig i Kjøbenhavn, men jeg tænkte dog med Længsel paa at bo sammen med Moder og Søster i et lille hyggeligt Hjem. Paa Klaveret havde jeg samvittighedsfuldt øvet mig, men en daarlig Lærerinde, forresten et godt Menneske, havde ganske forhindret mig i at lære noget. Hun gav mig svære Ting at slaas med, inden jeg kunde læse Noder, og Følgen var, at jeg hakkede i det, saa bestandigt blot paa Fingrene og lærte alt udenad. Jeg er aldrig kommen til at spille endog blot taaleligt efter Noder, thi mine følgende Lærere fortsatte Methoden.

Jeg rejste altsaa hjem og var med det samme færdig med min egentlige Ungdom. Hvor jeg ved Hjemkomsten blev bedrøvet ved at se Thealise! Hun var meget afkræftet og hostede stærkt. Vi flyttede ind i vor Lejlighed, og Vinteren gled langsomt under hendes tiltagende Svaghed. Men først tre Dage før hendes Død fik jeg at vide, at hun maatte bort. Disse tre Dage tilbragte jeg i en feberagtig Tilstand og nødte kun med Magt en Smule Næring i mig. Jeg kan blot sige, at dette Slag traf mig haardest af alt, hvad jeg havde oplevet. Moder — ja hun bevarede sin Tro, og kunde nu snart sige, at hun kunde give Gud alt. Han lagde ikke mere paa hende, end han selv hjalp hende til at bære, og fastere og fastere blev Baandet mellem ham og hende. Det var en dejlig Foraarsmorgen, at Thealises rene og fromme Sjæl gik bort fra os til det Bedre; 1ode Marts 1842 blev jeg ene tilbage hos Moder. Mange troede, at hun tillige skulde have mistet mig, thi nu blev jeg ogsaa syg; men mærkeligt nok havde Moder en fast Fortrøstning til, at mig skulde hun beholde, og jeg skulde være om hende til det sidste, og det skete. Jeg skrantede i flere Maaneder, men efterhaanden kom jeg mig dog nogenlunde. Dog har mine Nerver siden den Tid ikke været stærke og ere nu meget slette. Det stille, for min Alder altfor

Lone Rosthøi,
født Heilmann,
i sin Dagligstue
(Februar 1895).

ensomme Liv, som fulgte paa vort store Tab, virkede ikke godt paa mit Helbred. Moder omgav mig med den ømmeste Kjærlighed, og hun var mig mere dyrebar, end jeg kan sige, men min Natur var altfor livlig for et Kloster, da jeg var saa pur ung. Af Fosses Døtre var der egentlig kun én, som jeg sluttede mig nærmere til dengang, og en sørgelig Skjæbne, som ramte hende, gjorde hende meget alvorlig. Jeg erindrer forøvrigt med megen Taknemmelighed al den Gjæstfrihed og Godhed, vi have nydt der i Huset. Tante var en dygtig Husmoder og endnu fuld af Lune og Vittighed, og Onkel var en grundhæderlig, men noget alvorlig Mand.

I 1845 blev Moder og jeg inviterede til Brolykke af Tante Utke. Vi toge med Glæde derimod, og fra den Tid husker jeg Brolykke nogenlunde. Da vi kjørte op for Trappen, var denne besat med en broget Skare Ungdom, der straaledede med røde Kinder, klare Øjne og hvide Tænder, som kom frem ved de venlige Smil, hvormed vi modtoges. Alle Døtrene, med Undtagelse af den yngste, vare dengang gifte. Jeg var meget yngre end disse Cousiner, men passede godt i Alder til nogle af deres Børn, navnlig Sofies, gift med Doktor Larsen i Bogense. Disse kjære, fornøjelige Pigebørn kom jeg snart paa en fortrolig Fod med, og om Aftenen især fandt vi paa alle-slags Narrestreger, hvortil der var god Plads i den store Sal. Tante Utke var en stor Ven af Ungdom og holdt af, ved Siden af Moder, at sidde og se til, naar vi saaledes morede os. Moder glædede sig ved at se mig munter mellem de muntre, og hun og Tante havde det hyggeligt sammen. Da vi vendte tilbage til Klostret, levede vi atter meget stille, men om Sommeren var jeg enten en Tid hos Doktor Larsens i Bogense, hvor jeg ret var »i mit Es« eller ogsaa vare vi begge paa Brolykke hos den gode Tante Utke. Om Vinteren var jeg gjerne en Tour til Kjøbenhavn enten hos Tante Lise i Klostret, som paa Grund af Beliggenheden var alt andet end stille, eller ogsaa hos min Fætter Maleren Marstrand. — Jeg glædede mig altid i Kjøbenhavn og øvede mig jo bestandigt paa Klaver, men havde ikke Spor af Skole. Da vi nu kun vare to, kunde Moders Enkepension og det Pengebidrag, der fulgte med Klostret, nok slaa til for os, naar vi passede paa. Men med Tanke paa Fremtiden ønskede jeg og Moder dog, at jeg skulde kjende en ordentlig Fremgangsmaade ved Klaverundervisning, og vi besluttede at opholde os nogle Maaneder i Kjøbenhavn hos Tante Lise. Jeg fik nu Rée til musikalsk Leder, vistnok den strængeste i hele Byen. Hans

Spil var fuldendt, hver Tone et lille Mesterværk. Han havde vist sjældent haft en Elev, der kunde mindre end jeg, men han mærkede, at jeg var ivrig; derfor fik han Interesse for mig og kom undertiden udenfor de bestemte Timer. Han lærte mig at sætte Haand og Fingre rigtigt og at blive saa kræsen i Henseende til Klaverspil, at jeg har haft Besvær deraf siden. Men efter kort Tids Forløb sprang han over til en svær Sonate af Beethoven, og saa gik det i samme Stil som før; jeg skulde flyve, før jeg kunde krybe.

Komponisten Heise var dengang 17 Aar, og Omstændighederne førte ham til os i Klostret. Han spillede allerede mesterligt, om end ikke elegant; det brød hån sig ikke om. Hver Lørdag Aften kom han sammen med en ældre Broder hen til os, og han spillede da timevis; men aldrig andet end Beethoven. Da kom jeg paa det rene med, at meget af, hvad jeg før havde anset for uovertræffeligt, det var smaat imod denne Storhed.

Da vi kom hjem, havde jeg nogle Elever, men jeg var vist for vanskelig, jeg vilde have Rées Anslag frem. Tante Lise besøgte os hver Sommer, og efter hendes Død savnede vi hende dybt. Den kjære Tante Lise! Hvor mange glade Timer havde vi ikke haft sammen! Hun var lige saa ung i Sindet som jeg; vi kunde ret sværme sammen for Dickens, og hans morsomme Udtryk var Stikord imellem os. (Portræt S. 183). — Aarene gik imidlertid i det stille Kloster, og min Ungdom lakkede mod Enden. En velgjørende Virksomhed havde jeg haft ved i tre Aar at undervise en næsten blind lille Grev Lerche, som skulde have alt mundtligt. To Comtesser Lerche, som sørgede for ham, havde bygget sig en Villa ved Roskilde. Det var rare Damer, og jeg var glad ved min Beskæftigelse hos dem. Jeg gjenemgik for Resten i den Tid en meget slem Sygdomsperiode og var selv vis paa, at jeg skulde dø. Men Moder frygtede ikke; det var som om det var hende lovet, at mig skulde hun beholde. Selv sagde hun, at denne Vished kom fra Gud.

Oremandsgaard Skovriderbolig.

Paa et Besøg hos Proprietær Crones i Jylland fandt jeg et Par Aar efter min Ven og trofaste Støtte her i Livet, nu Skovrider paa Oremandsgaard Gods. Da han er spillevende, kan jeg ikke sige andet om ham, end at jeg ønsker enhver at kjende ham. — Dette er nu i Korthed Overfladen af mit Ungdomsliv. Understrømmen, som der er i ethvert Liv, bliver en anden Sag. Moder flyttede til os i vor hyggelige Skovriderbolig, og jeg er taknemmelig for, at det store Hverv blev mig overdraget efter Evne at være hendes Alderdoms Trøst. Hun blev sig selv lig til det sidste; fuldkommen Ro og Klarhed prægede hendes Afsked fra Livet. Stort var mit Savn og min Vemod, men jeg stod ikke ene. Vorherre førte mig, den sidste af min Slægt, i en god Havn.« —

Lone Heilmann blev 6te November 1860 gift med CHRISTEN JACOB ROSTHØI født 23de September 1838, Søn af Kammerraad, Gaardejer Jens Peter Roussthøi og Karen Christensen. Hun har virket meget for at vække Musiksansen blandt Bønderne der paa Egnen, og det lykkedes hende i 12 Aar at vedligeholde en Musikforening, udelukkende bestaaende af landlige Kræfter. De ret hyppigt afholdte Koncerter vakte en saadan Interesse hos Bønderne, at mange spadserede flere Mil hver Gang for at kunne deltage i Prøverne og synge med i Koret. Det var derfor en Sorg for dem, da hendes Nerver ikke mere tillod hende at dirigere. — Rosthøi har som Bestyrer for Fru Hages Husflidsskole ophjulpet Husfliden meget; Skolen deltog i den store Udstilling 1888. — Den lille, hyggelige Skovriderbolig rummer megen god Kunst. Der findes Malerier og Haandtegninger af Eckersberg, Marstrand, Roed, Kratzenstein-Stub, Constantin Hansen og Gertner, af hvilke nogle er gengivne i det foregaaende. Desuden et Par Akvareller af Holger Roed, samt denne unge lovende Kunstners allersidste Arbejde, en meget stor Kultegning med omtrent legemsstore Figurer, der dækker en hel Væg. — Mange bekendte Kunstnere har ogsaa i Tidernes Løb gæstet det ensomme Skovhus; og Resten af denne Bog vilde let kunne fyldes med Beretningen af de mange Minder, som Lone Rosthøi gemmer fra sit lange indholdsrige Liv.

JOHANNE CHRISTOFOR HEILMANN f. Dcbr. 1833, d. 21de Juli 1834.

Børn af Joachim Otto Carl Heilmann (S. 190).

JOHANNE ERNESTINE FREDERIKKE HEILMANN fødtes 11te August 1811. Hun er alt tidligere omtalt Side 191, og maatte jo henleve sin

Barndom under temmelig trykkende Forhold trods de trofaste Venners Hjælp. Hun var en flink og smuk Pige og blev Moderen en betydelig Støtte i den Syskole, som ernærede dem. Hanne var ikke alene dygtig i selve Syningen, men hun tegnede ogsaa smagfulde og fint udførte Mønstre. At dømme efter de Arbejder, som endnu eksisterer fra hendes Haand, har hun været i Besiddelse af en sjælden Udholdenhed og Taalmodighed. Hun har bl. a. paa hvidt Atlask syet en Æblegren, saaledes at Æblet, Grenen og Bladene er udførte med Haar, som hun har pillet af en gammel Kastorhat. Med hvert Haar kunde der kun gøres ét eneste Sting. En Flue, der kryber paa Æblet, er som tegnet med meget fin Pen; den er syet med haarfin Silke og der skal være over 700 Sting i den. Dette Arbejde var hendes sidste; hun blev angreben af Brystsyge og laa nogle Aar til Sengs. Hun fordrev da Tiden med fine Haandarbejder.

Jacob Holm Herskind.

Paa et Pinsebesøg i Aalborg 1832 lærte hun Købmand JACOB HOLM HERSKIND, født 18de Juni 1805, Søn af Købmand Andreas Herskind i Aalborg og Johanne Schibbye, at kende, og faa Maaneder efter, 30te August 1832, var hun hans Hustru. Hendes Broder Carl har paa en morsom Maade benyttet Frieriet i sit »Geburtsdagscarmen« S. 312. — Herskind var en driftig og velhavende Mand, som foruden sin Købmandsforretning ogsaa drev et Sæbesyderi. Godhjertet og elskværdig, som Hanne var, havde hun en meget velgørende Indflydelse paa ham; han elskede hende højt, og glædede hende derfor ved paa en smuk Maade at tage sig af hendes fattige Slægt. Hendes Moder og yngste Broder Carl flyttede paa Herskinds Indbydelse til Aalborg nogle Aar efter. Moderen havde et Hjem dér til sin Død, og af Carl Heilmanns Biografi i næste Afsnit vil det ses, hvorledes Svogeren næsten var som en Fader for ham.

Hanne døde 20de November 1842. Hun havde i sit Ægteskab to Sønner, Margrethus Marinus H., Bogbinder i Aalborg, gift med Anna Henriette Ravnkilde, og Andreas Valdemar H., cand. pharm., Materialist i København, gift med Sophie Petrine Bruun. — Herskind giftede sig atter nogle Aar efter; han døde under Koleræpidemien 26de August 1853.

ARENDR CHRISTIAN HEILMANN, født 5te November 1814, blev efter Faderens Død opdraget i Redaktør Elmquists Hus. Senere kom han

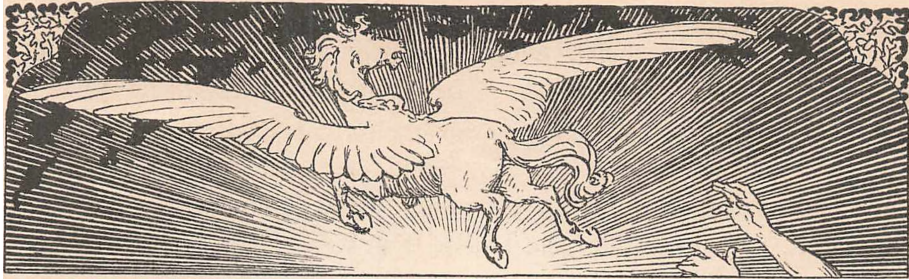
i Handelslære. Christian var af et muntert Sind og meget godmodig, men ikke synderlig begavet, og der var intet, der ret vilde lykkes for ham. Han begyndte som Købmand og Sæbesyder i Aalborg, var en Tid Handlende paa Landet, gik saa fallit og flyttede dernæst til Vejle, hvor han først var Cigarhandler, senere Handelsagent. Her giftede han sig 5te Februar 1860 med ELISE MARIE PETERSEN, født i Vejle 22de November 1835, Datter af Skomager Mathis Petersen og Lene Høegh, levede i stor Fattigdom og blev i sine sidste Aar temmelig forfalden til Drik. Christian døde 8de April 1863 og havde i sit Ægteskab ingen Børn, hvilket Vejle Kirkebog udviser. Hans Enke har senere giftet sig igen og bor i New-York.

SJETTE AFSNIT.

SYVENDE SLÆGTLED.

FØRSTE HOVEDLINJE.

SYVENDE SLÆGTLED.

CARL ULRIK HEILMANN.

Næppe 26 Aar var hans korte Levetid. Netop da den allergrønneste Ungdom var forbi og han skulde til at leve Livet, stod Døden ved hans Leje. Men han havde allerede dengang gennemgaaet meget, og i hans Ensomhed var, næst Piben, Pennen hans kæreste. Han førte den let og behændigt og har derigennem givet os et saa fyldigt Indblik i sine Tanker og Følelser som næppe nogen anden af hans mange Frænder. — Man fornemmer Bølgedraget i hans Liøv ved at læse hans Digte. Han er som et friskt og lysende Stjernes kud paa det ellers meget rolige Familiefirmament, men et Stjernes kud, hvis Glans bør være mere end et Minde.

CARL ULRIK HEILMANN, yngste Søn af Kapitajn Joachim Otto Carl Heilmann (S. 190) er født i Aarhus 11te December 1818. Kun to Aar gammel stod han uden Fader, og tidligt lærte han Fattigdommen at kende som et naturligt Onde i Livet. — I samme Hus som Moderen boede ogsaa dennes Søster Madam Davidsen, en noget hæftig Kone, som var flyttet dertil efter at være bleven skilt fra sin Mand. Af hende fik Carl sammen med nogle andre Smaadrenge sin første Undervisning, og den har vel næppe været synderlig blid. Nej, saa var gamle Onkel Bucktrup meget morsommere. Han boede ovenpaa, og havde forhen været Købmand, men var nu ikke

ganske fri for at være noget sindssvag. Hans Mave var det heller ikke rigtig fat med, og naar den voldte ham altfor mange Kvaler, maatte Carl assistere med at faa den god igen. Det skete paa den originale Maade, at Onkel Bucktrup lagde sig ned paa Gulvet, hvorefter Carl steg op paa hans Mave og trampede dygtig paa den, indtil den atter var bragt i Orden. Samme mærkværdige Onkel tog sig ogsaa af Undervisningen, og han lovede Carl 2 Rdl., hvis han vilde lære Luthers Katekismus helt udenad. Drengen begyndte ogsaa derpaa, men det kedede ham saa frygteligt, at han foretrak at renoncere paa de 2 Rdl. Carl kom senere ind i Borgerskolen, hvor han var i tre Aar og gik saa endelig i Latinskolen, indtil Moderen flyttede til Aalborg efter Datterens Bryllup i 1832. Her fik han et Hjem i Svogerens Hus, og denne, Købmand Jacob Holm Herskind, lod ham paa sin Bekostning optage i Aalborg Kathedralskole. Carl kom ind i tredje Klasse og det varede ikke længe, inden han opnaaede fri Undervisning. Klasserne var dengang toaarige, og efter 4 Aars Forløb blev han saaledes dimitteret til Universitetet. Alt dette meddeles i hans paa Latin affattede Testimonium fra Aalborg Kathedralskole. Der tilføjes ogsaa, at der i Skoletiden tillagdes ham Stipendier, »hvorved denne særdeles elskelige Discipels Trang lindredes« (qua inopia alumni peramabilis ita levabitur) og hvoraf en Sum var henlagt, saa at den kunde komme ham til Nytte under hans Studietid i København. Endelig slutter Rektoren Testimoniet med en varm anbefaling for denne hans meget kære Discipel (æmulatorem, animo meo carissimum) til Universitetets Rektor og Professorer. — Der blev i 1837 en halv Snes Disciple dimitterede fra Skolen, og blandt dem var Carl Nr. 6.

Saa drog han da til København for at studere Theologi, men Pengene strakte ikke langt; han har vel atter søgt Stipendier, thi der findes en anbefaling for ham fra 1839 af Rektoren. Den anføres her i sin Helhed, da den giver et ganske godt Billede af Situationen: »Hr. Cand. philosophiae Carl Ulrik Heilmann var mig i sin Skoletid en særdeles kjær Discipel. Hans sindige, jevne og godmodige Opførsel vandt ham almindelig Yndest baade hos Lærere og Meddisciple, og han salvorlige Stræben for at afhjælpe de videnskabelige Mangler, han medbragte fra en anden Skole, fortjente Agtelse og Paaskjønnelse i de 4 Aar, han nød Undervisning i Aalborg Skole. — Han er baade fader- og moderløs, er aldeles uformuende og kan ikke vente fra sin eneste Svoger, der er begyndende Købmand i Aalborg,

den Understøttelse, hans Studeringer i Fremtiden kræve. Ved Stipendia fra Skolen og nogen Hjælp fra Svogeren kom han forbi det første akademiske Aar. Nu kniber det i høi Grad. Nødig vil jeg — thi jeg har faderlig Kjærlighed for den elskelige Faderløse, — at han skal forlade en Bane, han baade er oplagt til og har Lyst til og Sands for; og det vil dog blive Tilfældet, hvis ikke min Forbøn kan formaae noget hos de akademiske Lærere, der raade for Anvendelsen af de akademiske Stipendia, og jeg ikke torde nære det Haab, at nogle af disse mine Velyndere ville fæste den Tillid til mig, at jeg ei vilde anbefale en Yngling, som ei aldeles var værdig til den ansøgte Understøttelse! — Aalborg d. 21. Jan. 1839. Tauber, Rect. ved Aalb. C. Sk.« Han opnaaede imidlertid hverken at faa Kommunitet eller Regens. Dog fortsatte han sit Studium ved Svogestens Hjælp.

Allerede i sin Skoletid havde han begyndt at skrive Vers, og ved Kong Frederik den 6tes Besøg paa Skolen zode Juni 1836 havde han den Ære at skrive Festsangen. Denne er for Resten ret ubetydelig og indeholder kun de obligate Lovprisninger, men allerede tidligere findes der virkelig gode Ting af ham. Det ældste opbevarede Digt er fra 1831, da han altsaa kun var 12 Aar gammel. Det er imidlertid saa lidet famlende i Formgivningen og røber allerede en saa tydelig Færdighed i at skrive, at det umuligt kan være det første. Det er en Fortælling i Wessels Stil; to Linjer som disse:

»Jeg mere ei fortælle gider,
Men til Moralen skrider«

er jo ikke til at tage fejl af, og man faar det Indtryk, at han tidligt har fordybet sig i forskellige danske og tyske Forfatteres Skrifter. Heine er han aabenbart stærkt paavirket af, hvilket f. Ex. føles i den »Ballade«, der indleder denne Bog. Holberg omtaler han og holder sikkert meget af, om end Paavirkning ikke direkte kan spores; men Wessel søger han aabenbart at efterligne baade i »den Gjerrige« (Side 319) og i en anden Fortælling, der ikke meddeles senere, men som begynder saaledes:

»Min kjære Læser!
Naar Hatten Dig af Hov'det blæser,
Saa siger Du: Nu har vi Blæst!
Og hvis Du seer en Mand tilhest,
Saa siger Du: Den Mand, han rider!

Iligemaade hvis en Hund Dig bider,
Saa troer Du strax: Den Hund har Tænder.
Men det at troe, hvad selv med Hænder
Man føle kan, er galt! Du leer?
Saa hør hvordan det gik min Tjener Peer!«

For Resten er han ofte ret original i sin Udtryksmaade og Form; han bliver aldrig kedelig eller sentimental, men adskillige af Digtene rummer en betydelig Stemningsfyldte. I de sidste Aar har han ligesom en Forudfølelse af Dødens Nærhed, og den paatrykker de fleste af Digtene fra den Periode et noget sørgmodigt Præg. De bedste findes dog vel under de mere skæmtende.

Sin poetiske Begavelse havde han arvet efter sin Fader og Farfader, derimod havde han ikke faaet deres Musiktalent. Vel satte han megen Pris paa Musik, men egentlig fint Øre havde han ikke, spillede intet Instrument og sang kun til Husbehov. Rhythmen i de fleste af hans Digte er dog god, men han har aabenbart selv mest yndet Rim-brevet, hvor han rigtig kunde give sin ofte noget snakkesalige Pen frie Tøjler, og hvor hans Tanker ret har kunnet boltre sig af Hjertenslyst. Stor Forkærlighed nærede han især for Indledningen til Digtet; det er som om Pennen løber helt løbsk i Forventningen om, hvad den senere i selve Themaet skal give. I en af disse Indledninger (et Brev til Alfred Elmquist 1837) anviser han sig selv den Plads, der tilkommer ham blandt Poeterne; den er ikke højtflyvende. Brevet begynder saaledes:

»At digte det er Et, at rime er et Andet;
 Et Tredie er det, hvor begge Ting er blanded'.
 At digte er en Kunst, som ikkun den forstaaer,
 Der er en Yndling af det høie Musa-Chor.
 Det er en Gudekunst! Den gjør af Intet Noget,
 Den følger Tankens Flugt og tolker den med Sproget,
 Den svæver høit fra Jord paa Phantasiens Vinge!
 Den flyver med en Kraft, som ingen Storm kan tvinge!
 Dog — lad det være nok! Hvor skulde jeg formaae
 At tolke det, som end jeg ei kan ret forstaae?
 At rime er en Kunst, som dyrkes kan af Alle,
 Som kun har lidt Gehør. De lige Toner falde
 Dem da i Øret strax, derfra i Pennen — Munden.
 En saadan Tale, som i Riim er smukt indbunden,
 Den kalder man jo Vers, den kaldes tit et Digt.
 O! hvor en Digter dog maa ærgre sig ved Sligt!
 Det kommet er saavidt i vore rare Dage,
 At Digteren maa selv med Rimene sig plage,
 Og deraf fremstaaet er det »Tredie«, jeg meente,
 Hvor Poesi og Riim saa kjærligt sig foreente.

At rime er den Kunst, som Skjebnen mig har givet,
 Og den, jeg haaber, først forlader mig med Livet.
 Og ei mit Lys jeg har sat under nogen Skjeppe;
 Blandt alle Rimere min Mage findes neppe.
 Med Riim jeg plaget har bestandig Venner, Frænder;
 Og gjør det da endnu, som Du vel selv bekjender.«

Som alt tidligere sagt faar man det tydeligste Billede af hans Karakter gennem hans Digte, og det er absolut fornøjeligt at stifte Bekendtskab med disse. Ejendommeligt for ham er de bratte Omslag i Stemningen, de pludselige Overgange fra Vemod til Kaadhed som f. Ex. i Digtet »Et Syn«, hvori han skildrer sine Drømmesyner gennem Tobakspibens Røgskyer, medens han en Maaneskinsnat staar i sit Vindu og skuer over mod Rosenborg. Christian den fjerde træder da frem ved et af Slottets Vinduer og taler med dyb Smerte om Danmarks sunkne Magt under Despotiet. Digtet slutter saaledes:

»Saa han talte,	Pletten bandt.
Dybt han sukked'	Piben falder
Og forsvandt.	Med Rabalder
Vindvet lukked'	Ud af Munden
Sig igjen. —	Ned paa Gaden. —
Maanen svandt. —	Blev den funden?
Skrækken mig til	Hvem har ta'et den?

I »Alfreds Reiselied« (S. 328) virker Modsætningen mellem den lyriske Morgenstemning ved Indsejlingen til Aarhus og det Moment, da Alfred opdager den elskede inde paa Bredden, med næsten brutal Naturalisme. Eller som i det allersidste af de nedenfor anførte Digte, hvor han fra Tanken om Stjernerne paa »deres høje Sti«, styrter lige ned mellem Pebernødder og Peberkager. Enhver vil let kunne finde en hel Del andre Exempler. — I en lille Farce, »Krigen i Fredensborg«, har han med klog Beregning anvendt en anden Overgang for at fremkalde en komisk Virkning. Mellem anden og tredje Akt træder her Forfatteren frem for Publikum og beretter, at de to »vældige Magter Riim og Versemaal«, som han skylder saa meget, har tvunget ham til at forlade Prosaen og skrive hele tredje Akt i bunden Stil. Idéen er god og det har sikkert maattet gøre en morsom Virkning derefter at høre Personerne udtrykke deres højtstemte Følelser paa rimede Vers.

Flere af Carl Heilmanns Digte er mærkeligt nok blevne til paa Opfordring, hvad man navnlig ikke skulde tro f. Ex. om »Kortspilletts Oprindelse« (S. 324). Det var under et kort Samliv med hans Kusine Lone Heilmann (S. 276) at dette skete. I Efteraaret 1841 var hun i København for at uddanne sig i Musik og boede hos sin Halvtante Lise Høyer i Petersens Jomfrukloster. Fra tidligere Dage kendte hun en Slægtning, August Heilmann (se syvende Afsnit), der nu var i København for at læse til dansk juridisk Examen. Hun skriver følgende derom:

»August kom til os i Klostret og medbragte snart Carl, som siden ogsaa blev en stadig Gæst hos Tante Lise og mig. Vi morede os ganske fortræffeligt sammen, næsten som Børn. Jeg fyldte da ogsaa først 16 Aar i den Tid. Carl var udentvivl en ren og ædel Natur, vel paa en Maade livlig, men noget stille og tilbageholdent laa dog over ham. Trods det nære Slægtskab og den megen Spøg, var han altid i høj Grad høflig og beskeden, ja exemplarisk i hele sin Opførsel. — Det var i denne Tid at Komedierne og flere Vers blev til. Vi opførte Carls »Det var dog ærgerligt« samt nogle andre Smaating. Vi vare altid kun tre til at agere; vore Tilskuere Klosterdamerne og maaske en enkelt Dame fra Yderverdenen. Ligeledes satte vi os Opgaver at skrive Vers over, og August maatte med, skjøndt det vistnok faldt ham surt nok og gik ud over hans tilstundende dansk juridiske Examen. Vi vare slemme til at tage os en L'hombre, naar intet mere højtflyvende lagde Beslag paa os; og naar en eller to fra Omverdenen tilfældigt forøgede Kredsen, saa legede vi med stor Ivrighed alle slags Lege. — Vi vare unge! Alt morede og glædede. Vi fulgtes i Theatret, naar Pungen en enkelt Gang tillod det, og med vor kjære, kloge Tante gjorde vi Spadsereture i Maaneskin. — Det var underligt, da denne Tid var forbi. — Et Aarstid efter saaes Carl og jeg atter i Kjøbenhavn. Ak, hvor forandret! Carl var bundmelankolsk og vistnok syg. — Jeg saa ham kun én Gang, og det var den sidste.«

Han havde allerede da begyndt at faa Mindelser om den Sygdom, der saa tidligt skulde ende hans Dage. Hans Helbredstilstand var i det hele taget sjældent rigtig god, derfor dette vekslede Humør. Han skriver 28de Maj 1843 i sine Optegnelser: »Der er virkelig noget i den gamle Sætning, som stod paa Forskrifterne: »Sundhed er en kostelig Skat!« men den er for mat og utydeligt udtrykt. Den burde hedde: »Sundhed er Alt.« Intet

er virkelig til uden for saavidt det er sundt, udenfor Sundheden gives der kun Død. — Dette maa nu ikke forstaas enten alene om den aandelige eller om den legemlige Sundhed, men om dem begge paa engang. Thi de følges som oftest ad som hinandens gjensidige Forudsætninger, og aldrig eller ialtfald i enkelte højst sjældne Tilfælde findes de adskilte.« »Det haardeste ved en Sygdom, det, som mest sætter Taalmodigheden paa Prøve, er ikke saa meget Sygdommen selv, som den Tanke, at man maa falde andre til Besvær og forstyrre dem mangen Nydelse.« »Et svagt Legeme er en skrækkelig Plage, thi det tvinger os til at anvende megen Tid alene paa at opholde Livet — et Liv, som maaske ikke engang er Opholdet værdt.«

Imidlertid er det dog yderst sjældent, at han henfalder til saa sørgmodige Betragtninger, og han er i Almindelighed glad og velfornøjet med Tilværelsen, naar han blot maa faa Lov til at sidde i Fred og Rø paa sin ensomme Hybel. Saa kan han endog tage sin Svagelighed fra den gemytlige Side:

»Galt er det nu med Tjenestefolk, De blive daglig værre; — Hvis det vil saadan fare fort Skal Pokker være Herre! Min Sjæl har nu alt længe havt Et Legeme til Tjener, Som ikke i de sidste Aar Vil bruge sine Hænder.	Endskjøndt han faaer Logis og Kost Og ret passable Klæder, Er han dog træg, og mine Bud Han under Fødder træder; Mod hvert af mine Ønsker han Med Trods og Stivsind kæmper, — Hvis han vil blive saadan ved, Saa siger jeg op til November!«
--	---

Men dette urolige Helbred har alligevel gaaet som evigt skiftende Bølgedrag igennem hans Humør. Hans Sjæl har været stærk, men den har haft haarde Kampe at bestaa. Han skriver: »Hvad det dog er noget underligt Noget, det vi kalde Humør; godt og slet, lyst og mørkt Humør afvexle i vort Sind som Dag og Nat, Sommer og Vinter i den ydre Natur. Billedet passer desværre. Thi betragte vi det dog ikke som oftest som en ligesaa nødvendig og uimodstaaelig Magt, som hine Naturphænomener, der saa længe Jorden staar ikke skulle aflade? — Lade vi os ikke som oftest overvælde deraf uden Modstand? Og hvor uværdigt er dette ikke for Menneske-aanden! Den har Magt til paa kraftig Vinge at hæve sig ud over Nutiden, den kan leve i Fortidens glade Minder og Fremtidens lyse Haab, og dog lader den sig skrække af det Nærværendes truende Mine! Den overgiver sig uden Sværdslag til de vexlende Magthavere, skjøndt den har Kraft til,

hvad Øjeblik det skal være, at bryde Lænkerne. — Det er Feighed, ussel Feighed!« — Der kommer her frem de samme Brydninger mellem det aandelige og legemlige i vor Natur, som jo alle maa gennemgaa og som han atter og atter vender tilbage til. I Drømmene er Sagen altid saa saare let, — men Virkeligheden er ikke som Drømmene. — »Jacob saae engang i en Drøm Himmel og Jord forenede, men da han vaagnede var Stigen forsvunden. — Det var en almeenmenneskelig Drøm; den have vi nok Allesammen drømt engang.« Eller et andet Sted: »Han spurgte, om jeg ikke snart tænkte paa at forlove mig. — Gud veed, hvorledes jeg skulde faa Tid til Sligt, jeg som for Tiden selv er Ægteskabsmægler. Himmel og Jord søger jeg at formæle; alt for længe siden begyndte jeg at indlede Forbindelsen, men endnu staae de ganske fremmede ligeoverfor hinanden!« — Han var et udpræget sandhedsstræbende Menneske, det var ham en Umulighed at gaa paa Akkord, eller slaa af paa det, han ansaa for det rette. At han derfor ikke har følt sig tiltalt af Selskabslivet, saaledes som det i Almindelighed drives, er jo kun naturligt. Han har hurtigt trukket sig ind i sit Sneglehus og er derved efterhaanden bleven saa uvant med at deltage i Selskabelighed, at han desuden har følt sig generet derved. Dette tyder jo ogsaa hans Kusines ovenanførte Udtalelser paa. En af hans Dagbogsoptegnelser synes ogsaa at pege i den Retning: »Vanen har en god Hukommelse; den øver paa en umærkelig og hemmelighedsfuld Maade sin Indflydelse paa os. Naar man eengang har været saa uheldig eller ubehændig at vise sig for et Menneske saaledes, som man ikke er, saa paatrænger det sig os umærkeligt, bestandigt at vise os saaledes for ham. — Jeg maa ud af mange af mine nærværende Forhold for at emancipere mig fra Vanens Magt.« — Han har samlet sine Indtryk fra Selskabslivet i en Slags Afhandling, hvori han stærkt udtaler sin Misbilligelse. Han stødes navnlig tilbage af den »høflige Uærlighed« eller »uærlige Høflighed«, der saa ofte træder ham imøde: »Jeg vil, at en Mand, naar han f. Ex. siger, at det vil være ham en Fornøjelse at see mig hos sig, da virkelig skal mene dette, eller ogsaa holde sin Fornøjelse hos sig selv. Man veed, at denne og lignende Phraser ere for almindelige til at de overalt kunne menes ærligt. Hvor ofte har jeg ikke gjort Andre opmærksomme herpaa og spurgt dem: Hvorfor taaler man dette? og ligesaa ofte har jeg faaet til Svar: Kjære, det er en Nødvendighed! — En Nødvendighed? — altsaa den gedigne Prosa; thi det Nødvendige som saadant er just

Prosaen, hvorimod det Frie, den friske Selvfrembringen indeholder Livets uendelige Poesi! — Mig er det umuligt at forstaae denne Nødvendighed; min Frihed støder den stedse tilbage og vil ikke optage den i sig. Saalænge indtil dette skeer, føler jeg, at jeg maa holde mig ene, thi det er mig umuligt at finde mig i det, som endnu forekommer mig absolut galt. De fleste Andre bevæge sig dog meget let og net i disse Former; jeg bliver mistroisk; thi jeg forstaaer i denne Henseende hverken dem eller mig selv.« — »Det, som gjør den høflige Uærlighed end mere underlig og uforklarlig, er den Omstændighed, at Folk ved at benytte den paa ingen Maade kunne siges at befordre deres egen Interesse, men tværtimod arbejde stik imod den, ved f. Ex. at paadrage sig selv et ubehageligt og kjedeligt Besøg. — Grunden til den uærlige Høflighed maa vistnok være den, at der hos de Fleste hviler en meer eller mindre

Carl Ulrik Heilmann.

dunkel Anelse om, at Samfundslivets Idee fordrer, at Menneskene skulle vise virkelig Interesse for og sand Høflighed imod hverandre, og da denne nu ikke fuldkomment kan realiseres i vore snevre og forviklede jordiske Forhold, saa driver dog Følelsen af Sandheden Folk til i det mindste paa en udvortes Maade at efterkomme hiin Fordring og etablere et tilsyneladende Selskabelighedens Rige. — Uærligheden bliver imidlertid ikke mindre, ei heller ophæves Tilregneligheden paa nogen Maade ved, at de Fleste kunne siges i denne Sag at handle efter et dunkelt Instinkt; thi selve denne Dunkelhed og Uklarhed er en Uærlighed mod sig selv.«

Ganske vist, Folk handler ikke altid efter de Principper, de udtaler, men dette tyder dog paa, at Carl Heilmann har loddet dybt i sit eget Indre, og ikke tilfreds med uklare Følelser, har søgt at lære sig selv at kende paa ethvert Punkt, hvad der jo netop er den rette Basis for en sund Udvikling. Ved en saadan psykologisk Proces er det altid en stor Støtte at have en enkelt trofast Ven, for hvem man i fuld Fortrolighed kan udtale sig. En saadan ejede han heldigvis i den omtrent jævnaldrende Alfred Elmquist (død som Præst i Virring 1893). Allerede fra deres tidligste Barndomsdage havde de følt sig sammenknyttede, dels som Skole- og Legekammerater, dels gennem Forældrenes Venskab. Alfred Elmquist var Søn af den Redaktør Elmquist, der saa venligt tog sig af Carl Ulriks Broder efter Faderens pludselige Død. Efter Skoletiden mødtes Venerne i København og boede her som Kontubernaler sammen i adskillige Aar. Hvad Carl har søgt og fundet i denne Ven, kan bedst ses af et Brev, han skriver til Alfred Elmquist 25de Juni 1843, da denne efter endt Embedsexamen havde forladt København:

»Min Ven! Naar Dagen nedad hælder, Naar Aftentiden stunder til, Naar Nattens dunkle Taage vælder Af Jorden frem i viltert Spil, Naar Bogen stilles paa Reolen Og paa sin Plads den stumpe Pen, Naar jeg staaer op fra Læse-Stolen, Da savner jeg en trofast Ven: En Ven, som veed, hvad det vil sige At tale af sit fulde Bryst, Hvis Barm kan synke eller stige Ved Vennens Veemod, Vennens Lyst; En Ven, som veed, at naar man spøger, Saa tumler man sig uden Baand;	Som ej i hvert et Indfald søger Et Heelheds-Udtryk af vor Aand, Som kjærligt bærer over, naar Hans Ven, bespændt af Tvivlens Krampe, Et Øjeblik isinde faaer Mod Himmel, Jord, mod Alt at stampe; Som veed, at Sligt er kun en Sky — En Tordensky, men at tillige Der findes kvægsom Regn deri, Som vander Aandens Blomsterrige; En Ven, som vil forstaae os ret, Og rigtigt kjende vore Kræfter; — Her har Du, Kjære! et Skelet Omtrent af det, jeg længes efter.«
--	--

Af adskillige af hans efterladte Digte, som enten direkte eller indirekte er henvendte til Vennen, kan man ogsaa se, hvor meget de har været for hinanden, og da Elmquist i April 1842 er paa en kort Rejse til Jylland, for at besøge sin forlovede, føler Carl sig helt ulykkelig:

»I denne Tid er jeg Enkemand; Det er dog ret en kummerlig Stand,	Skal mit Liv henrinde i denne Stilling, Saa sælger jeg det for fire Skillings.«
---	--

Nu maa man ogsaa huske paa, at Carl kun i saa kort Tid havde haft et virkeligt Hjem. Dette opløstes jo allerede i hans Barndom, og han har ofte følt Savnet dybt: »De Enkelte, som enten aldrig have haft eller tidligt have mistet deres Barndomshjem, ere som Trækfuglen, der drager fra Syd til Nord og atter rastløs forlader Norden for igjen at ile mod Syden; dens Liv er en bestandig Stræben, en længselsfuld Higen; den søger et Hjem, men finder det aldrig. — Spot ikke disse Eensomme, naar de stundom vakle, hvor Du staaer fast. Døm dem ikke for strengt, naar de stundom synes i mørk Kulde at indeslutte sig i sig selv, men betænk: de have intet Hjem. — Den hjemløse føler sig intetsteds hjemme, thi hans Eensomhed følger ham overalt. I det talrigste Selskab, i det gladeste Samfund er han ene; thi han medbringer intet Hjem.«

Ofte i Digtene omtaler han Jylland som sit »elskte Hjem«; men naar han ellers specielt nævner Hjemmet, da er det Svogerens, Konsul Jacob Holm Herskinds, Hus i Aalborg der menes. Denne Svoger var det jo, der saa tidligt tog sig af ham, satte ham i Skole og understøttede ham i København:

»Med Dig min Lykke fødtes! — Husker Du — jeg stod
 Forladt og ene, sjunket var mit Mod
 Og Haabets Ankertoug var bristet,
 Alt, syntes mig, jeg havde mistet —
 O Svoger! Ven! Du rakte mig Din Haand!
 Da knyttedes et Baand,
 Et helligt et usynligt mellem os,
 Et Baand, som byder Tid og Død og Graven Trods,
 Hvis Kraft bestandig sig forynger
 Og fast og fastere sig stedse slynger!«

Hos Svogeren fandt han virkelig en Slags Erstatning for sit tabte Barndomshjem, og uden dennes Hjælp vilde han slet ikke have kunnet tilendebringe sine Studeringer. Han kalder sig ogsaa selv (se S. 314):

»Den Fyr her var sidste Sommer,
 Der atter drog bort til den sorte Flok,
 Der tømmer saa tidt Dine Lommer!«

I November 1842 døde Søsteren Hanne, og efter den Tid kom der vel af og til nogen Misstemning mellem ham og Svogeren, naar denne altfor

ofte lod ham høre, at det trak for længe ud med Examen. Det svage Helbred maa dog undskylde Carl en Del; det var et overordentligt anstrængende Aar for ham, det sidste, inden han endelig i Foraaret 1844 fik sin theologiske Embedsexamen. Carl Heilmanns Ophold i København faldt hovedsagelig i Christian den ottendes første Regeringsaar, hvor Skuffelsen efter de Forventninger, man havde gjort sig til den »frisindede« Konge, havde frembragt en betydelig Misstemning imod denne. Som enhver normal ung Mand var Carl naturligvis oppositionel, og delte den almindelige Misfornøjelse. Der fortælles, at da han engang mødte Kongen paa Gaden og selv havde Fortovsret, lod han, som om han ikke kendte Majestæten og gik lige frem uden at hilse. Kongen standsede lidt forbavset, men gik saa til Side og lod Carl passere. Denne en Smule barnagtige Maade at udtrykke sine Følelser paa, har vist været den eneste offentlige Ytring af hans oppositionelle Tendenser. Forøvrigt nøjedes han med enkelte statsøkonomiske Reflexioner og Digte. Et af disse betegner sikkert Stemningen fortræffelig:

»Christian den Ottende	Christian den Ottende
Herligt sig gottende	Bønnerne spottende
Sidder ved Bord.	Ta'er en Postej.
Mens han er ædende	Den sønderknasende
Staar Folket grædende	Mumler han spasende:
Inderligt bedende	»Børn er i rasende!
Foran hans Bord.	Gaae Jeres Vej!«

Han har dog fornuftigvis beskæftiget sig mere med indre Sjælsrørelser end med ørkesløse politiske Kævlerier.

Ofte har han følt Trang til at dele alt sit rige Sjælsindhold helt og fuldt med en elsket Kvinde, — han ledes ved sine ensomme Reflexioner: »O! Du Reflexionens Kappe, som skjuler mig heelt op over Ørerne, — naar kan jeg kaste Dig? Naar vil den blide Sommerluft atter møde det aabne Bryst? Naar vil den kolde Iismur, som skiller mig fra Verden, hensmelte for en Vaarsols brændende Straaler? Naar skal jeg høre den glædelige Røst gjenlyde omkring mig: Du er ikke ene?«

»Ak mon jeg aldrig dog skal Hende finde
Mit Hjertes evigsavnede Veninde?
Skal »kjær« og »kjærere« ej »kjærest« blive?

Mon disse skjønne Drømme,
 Som stedse for mit Øje svømme,
 Som ingen Pensel kan beskrive —
 Ej skulle fæstes i det virkelige?»

Han fandt hende, — men desværre saa silde, at deres korte Samliv kun blev som et varmt Haandtryk inden den store Afsked. — Efter endt Embedsexamen opholdt han sig i Pinsen hos nogle af sin Moders Slægtninge i Æbeltoft, Købmandsfamilierne Buchtrup og Ørting. Her gjorde han Bekendtskab med en smuk og munter ung Pige paa 16—17 Aar, Caroline Holbek, som ogsaa var kommen paa Pinsebesøg til Æbeltoft. Efter at have været sammen med hende paa en Skovtur, blev han hurtig enig med sig selv om, at hende maatte det være og ingen anden. Dagen efter, den 6te Juni, friede han til hende og fik hendes Ja. — Han følte sig saa lykkelig og glad; det var som om enhver Bekymring og alle trykkende Tanker i samme Nu var bortvejrede:

»Farvel o Haab! — Jeg trænger
 Ej mere til Din Trøst,
 Jeg sukker ikke længer,
 Jeg svælger jo i Lyst!
 Hvad Tanken dristigt skabte,
 Hvad Hjertet drømte om,
 Det Savnede, det Tabte —
 O! endelig det kom!»

Hans glade Sindsstemning virkede i den Grad paa hans Udseende, at da han kort Tid efter Forlovelsen aflagde et Besøg hos Elmquists i Aarhus, begyndte disse hans trofaste Venner virkelig at haabe paa, at hans Helbred ikke var saa nedbrudt, som de havde antaget, men at det kun var den forcerede Examenslæsning, der forbigaaende havde taget saa stærkt paa ham. — Hvad han skriver i et Brev ved Alfred Elmquists Forlovelse har i dette Tilfælde sikkert kunnet passe paa ham selv: »Men en saadan Forandring af Klima maa ogsaa kunne gjøre Mirakler; hans Glæde gennemfløj i et Nu de syv bekjendte Himle, men utilfredsstillet ved disse, har han nu ovenover dem bygget sig den ottende.«

Carl fulgte derpaa med sin forlovede hjem til hendes Forældre paa Hovedgaarden Albek ved Hobro, hvor det nok var Mening, at han skulde

blive, til han fik Embede. Han havde nemlig nu intet andet Hjem. Svogeren i Aalborg stod i Begreb med at indgaa et nyt Ægteskab, og hans Hustru synes slet ikke at have haft nogen Sympathi for Carl Heilmann. Hun har vistnok ogsaa paavirket Herskind, thi Misstemningen mellem Svogrene var nu bleven saa stor, at Carl ikke længere kunde ty dertil som et Hjem. Fra Albek aflagde han med forsonligt Sind et Besøg i Aalborg, men kom tilbage derfra i en meget nedtrykt Sindsstemning. Hans Sygdom, der saa længe havde været upaaagtet, forværredes efterhaanden, og da den endelig erkendtes for Svindsot, var det for silde at gøre noget. Saaledes udaandede denne sympathetiske og lovende unge Mand efter to Dages Sygeleje 24de August 1844.

Carl Heilmanns skriftlige Efterlenskaber og Portræt ejes endnu af hans daværende forlovede. Det nedenfor meddelte Udvalg af hans Digte og Optegnelser udgør kun en Fjerdedel af hans samlede Produktion. Han har ikke ført Dagbog i egentlig Forstand, men har gennem Aarene nedskrevet sine Tanker og Sjælsrørelser snart i Prosa, snart paa Vers. Overfor enkelte Emner ere disse Optegnelser svulmede op til smaa Afhandlinger; men at medtage noget af dette har Pladsen ikke tilladt, hvilket ogsaa gælder om flere mindre Farcer, han har skrevet, samt et Novellebrudstykke i Brevform, hvori han med faa, kraftige Træk formaar at karakterisere Handlingens Personer. I en særlig Afdeling: »Archiv for Vrøvl« findes mange barokke Indfald, og han skriver deri Vers paa Dansk, Fransk, Tysk og Latin imellem hverandre, ofte flere forskellige Sprog i samme Vers.

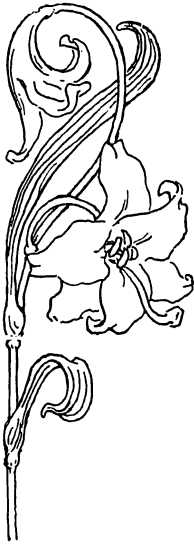
Man skulde synes det underligt, at der ikke findes et eneste Digt fra Forlovelsestiden; man skulde tro, at hans Glæde maatte skaffe sig Luft i Sang. Men et lille Vers fra hans tidligere Dage giver os Forklaringen i faa Ord. Det er tillige saa smukt og fint i Følelsen, at hans korte Levnetsløb ikke kan sluttes med et mere udtryksfuldt:

»Naar jeg er lykkelig og fro
 Saa synger jeg i mit Indre —
 Men er forstyrret først min Ro
 Har Mismod i mit Hjerte Bo,
 Saa flygter Sangen fra sit Hjem
 Saa vil den ud, saa vil den frem
 Og intet kan den hindre.«

ET UDVALG AF CARL
ULRIK HEILMANN'S

EFTERLADTE DIGTE
OG OPTEGNELSER.

*En Indgang, -- eller rettere talt
En lille Entrée, passer ikke saa galt
Hvad enten man i et Huus den sætter
Eller og i et Brev, min Kvasi-Fætter!
Her kan man orientere sig lidt
Og tænke en Smule paa Dat og Dit,
Hvorom man ønsker et Ord at faa sagt,
Her kan man ordne sin Klædedragt,
Og pudse Næsen, som lider af Snuen. —
Se saa! Nu gaae vi da ind i Stuen!*

HJEMVEE.

1837.

Alt Jorden har sit grønne Smykke tabt,
Den danske Bøg har mistet løvfuld Krone;
Og Kulden sammenkryper Alt, hvad der
er skabt;
Til Kakkelovnen tyer den gamle Kone.

Og Vinterstormen suser gennem Træts
nøgne Grene,
Det sukker hver en Gang en Green den brød,
Og hist en Sangfugl sidder mutters ene,
Den synger klagende Naturens Død.

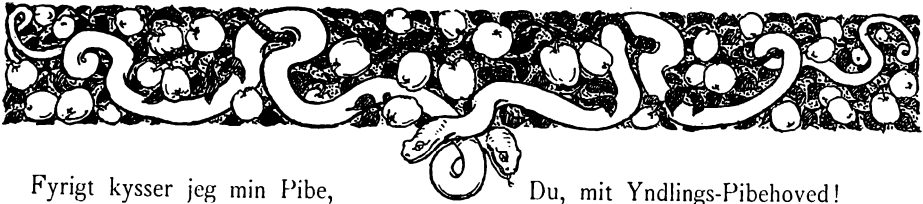

Og Uveirsskyer dække Himlens Bue,
 Og Regnen styrter ned i store Draaber;
 Paa Gaden skynder sig den pæne Frue,
 Og Paraplyerne beskytte nye Kaaber.
 Og Herrer svøbe sig i Kapper ind,
 Og gaae forsigtigt paa de glatte Stene,
 Ei tænkes meer nu paa at gjøre Vind,
 De søge blot at holde deres Støvler rene.
 See hist det lille Noer! Hvor ængsteligt
 hun tripper!
 Hun løfter høit fra Jord sin Kjøles Bort;
 Men ak! — Et Vindstød! — Haanden
 Kjolen slipper,
 Og Borten — den er bleven ganske sort!
 O Gud! — saa klager hun — hvor Skjebnen
 dog er slem!
 Jeg skulde moret mig saa rart iaften!
 Og hvad mon Mo'er vil sige, naar jeg
 kommer hjem?
 Og naar hun seer, at reent spoileert er
 Taften?
 — Og jeg — jeg sidder i min lille Stue;
 Jeg hører Regnen pladske — Stormen tude,
 Jeg fryder mig ved Ovnens muntre Lue,
 Og vender Øjet fra den regnbeskylte Rude.
 Saaledes sidder jeg i egne Tanker
 Og mærker ei, hvad ude foregaaer.
 Min Tanke om i vide Verden vanker,
 Den ved det elskte Jylland stille staaer.
 Jeg mindes hver en Ven, det slutter inde!
 Med veemodblandet Fryd jeg mindes dem!
 Jeg mindes hver en Ven og hver Veninde,
 Og Længslen lokker Taarerne i Øjet frem.

Naar — tænker jeg — skal jeg dem
 atter finde?
 Naar skal jeg vandre til mit elskte Hjem?
 Da svarer Haabet mig, den trøstende
 Gudinde:
 »Hør mine Ord, min Søn og mærk Dig dem!
 Naar Sneen smeltet er forlængst fra Dan-
 marks Vang
 Naar Vaarens Grønt bedækker Markens
 Flade,
 Naar Fuglen hilser Somren med sin glade
 Sang,
 Naar Træet bugner under tætte Blade,
 Naar Havet stille ruller hen sin Bølge
 Naar Zephyr leger mellem Buskens Løv,
 Da først, min Ven, Du Hjertets Længsel
 følge!
 Men skynd Dig da, min Søn! Ei længer tøv!
 Opfyld Dit Ønske da, det hedeste Du
 kjender,
 Flyv til Dit Fødeland — til Dine Venner!«
 — Mit Hjerte svulmede af hellig Lyst,
 Gudindens Ord opfyldte mig med Glæde,
 Af Længsel svulmede mit unge Bryst,
 Og i min Barm tog Haabet nu sit Sæde.
 Nu fryder jeg mig i mit stille Sind.
 Og naar jeg længes efter Jyllands Høie,
 Og naar jeg mindes Pigens Rosenkind,
 Og Himlen i det store, klare Øje,
 Saa dysser Haabet mig i stille Slummer
 Og gjøgler Drømme for mit Øje frem,
 Da glemmer jeg hver stille Kummer,
 Da drømmer jeg mig i mit elskte Hjem.

Fyrigt kysser jeg min Pibe,
Som en Anden Kjæresten;
Den har al mit Hjertes Liebe. —
Der var Lighed jo igjen!

Hvert dens Kys mig sødt beliver
O! hvor gaaer det Slag i Slag!
Snart en Røgsky os omgiver,
Skjuler os ved lyse Dag.

Og hvor længes jeg dog ikke
Naar jeg fjernt er fra mit Hjem!
End i Døren mine Blikke
Søge Dig, min Pibe! frem.

O! Hvo skildrer vel min Lykke
Naar jeg ta'er Dig i min Haand
For saa kjærligt Dig at smykke
Ud med Kvaster og med Baand.

Du, mit Yndlings-Pibehoved!
Dig jeg elsker inderlig.
O! hvor ofte har jeg sovet
Ind med Øjnene paa Dig!

Altsaa er Du mig, o Pibe!
End det kjæreste paa Jord;
Og det skal Du stedse blive
Til jeg mig en Kjærest faaer.

Det kan vel ej vare længe
(Neppe vel til næste Vaar,)
Thi jeg hør' ej meer blandt Dreng,
Tæller mine tyve Aar.

Da Du rykker ned, min Kjære!
Bliver Nummer to. O vær
Rolig dog! Kan ogsaa være,
At Du bliver, hvor Du er.

MORGENLANDSKAB.

See! Det er tidligt Morgengry!
End hviler trygt den hele By
I Søvnens blide Arme.
End gjøgle Drømmes muntre Hær
Frem for vort Øje fjernt og nær
Forunderlige Syner.

Aurora nys med Purpurhaand
Har grebet Tømmens gyldne Baand:
Alt Horizonten rødmer.

Nys hørtes Hanens muntre Gal,
Nys Lærkens Slag paa Bjerg, i Dal
Forkyndte Dagens Komme.

See! Dampen stiger op fra Eng!
Du skimter knap den liden Dreng,
Der gaaer med Tøjrekøllen.
Fro synger han sin Morgensang;
Skjøn er hans Stemmes rene Klang
Midt i Naturens Stille.

Og see de pæne Bondemænd,
 De kjøre rask ad Vejen hen
 Til Torvs med deres Varer.
 Den rige Høst med Fryd de see,
 De passiare, spøge, lee
 Paa deres djærve Maade.

Og al Naturen bader sig
 I Morgenduggen. Straalerig
 Gaaer Solen frem paa Himlen.
 Og Livet, ved dens Ild fremkaldt,
 Indtræder virkende i Alt
 Paa Jordens vide Flade.

STAKKELS FATTER.

En Fader viis
 Gi'er Sønnen Riis
 Mens han er lille
 Før ud at pille
 De Lyster vilde,
 Som ham mon' hilde.
 Og Sønnen sukker
 Imens han bukker

Sig under Svøben.
 Derpaa han smutter
 Hen til sin Mutter:
 Hun tørrer Øjet,
 Og Syltetøjet
 Gi'er Mod ham atter, —
 — — — — —
 O! Stakkels Fatter!

GEBURTS DAGSCARMEN I 6 SANGE
 TIL JACOB H. HERSKIND

18de Juni 1839.

Fortale.

Ei min Lyst jeg kunde tvinge
 Til en Gave Dig at bringe
 Som jeg det nu kunde bedst
 Paa Din høje Fødselsfest.
 Kjøbe Noget kunde ikke
 Synes mig ret godt sig skikke.
 Nei! Hvis det skal rigtigt være

Maa jeg noget fabrikere!
 Men — her stod jeg mod i Hu
 Wie der Ochs am Berge nu.
 Sye — det kunde jeg jo ikke
 (Uden just til Husbehov),
 Heller ei jeg kunde strikke —
 Jeg blev rigtig ganske flau.
 Men saa tog jeg fat min Pen,

Tænkte, skrev og skrev igjen
 Saa jeg rigtig kom i Varmen
 Og saa fremstod dette Carmen!
 — Det er Alt, hvad jeg kan byde
 O! gid Du med Glæde nyde
 Maa min stakkels tørre Jyde!

Til mit Brev!

Hæv Din Vinge!
 Stormen tvinge
 Du, og svinge
 Dig henover
 Salte Vover!
 Sjællands Høje
 For Dit Øje
 Brat forsvinde!
 Du skal minde
 Liimfjords Mænd om
 Stakkel! den, som
 Dig har givet
 Døgnelivet!
 Du i lette
 Vers maa sætte
 Ind Din Tale!
 Gjør Din Fatter
 Ei til Latter!
 Vale! Vale!

I.

Der sad en Ungkarl i Aalborg By
 Og grundet' og grundet' saa saare,
 Paa Panden sig leired mørken Sky,
 I Øjet perled' en Taare.

Han sad med sin Fod under eget Bord,
 Og dog ham fattedes Noget,
 Det Savn han ei kunde udtale med Ord,
 Skjøndt ellers han nok kunde Sproget.

Det Savn ret saa dunkelt for ham stod,
 Indhyllet i anende Drømme,
 Og ingentid det i Ro ham lod,
 Han monne i Anelser svømme!

Han grundet' og grundet' ved Dag og Nat,
 Som alt vi have bemærket;
 Dog — endelig fik han Tingen fat
 Og lagde strax Haanden paa Værket.

II.

I Aarhus sad der en Pigelil
 Og prikket' og prikket' og prikket',
 Paa Ansigtet saaes et Vemodssmil,
 Mens Hjertet det dikked' og dikked'.

Saaledes sad hun i Aar og Dag
 Og arbejded' dygtigt for Kosten,
 Men saa — ja! det var en egen Sag —
 Saa kom der et Brev med Posten.

Først Jomfruen rødmed fra Taa til Top,
 — Jeg det slet ikke fordølger —
 Og derpaa lukked' hun Brevet op,
 Og Indholdet lød som følger:

»Og hør, min Pige! og hør mig nu:
 »Jeg troer saagu jeg vil ha'e Dig;
 »Og hvis til mig nu stander Din Hu
 »Saa lad mig snart høre lidt fra Dig!

Og Jomfruen svared': »Dit kjære Brev
 »Det har jeg rigtig modtaget;
 »I hvad Du haabed' og hvad Du skrev
 »Du har Dig slets inte bedraget!

III.

Nu leve de Begge i Aalborg Stad
 I Kjærlighed og i Glæde;
 Og saa Marinus, den skjelske Rad
 Er tredie Led i den Kjæde.

Han voxer og trives saa det er en Lyst,
 Og alt under Spøg og Latter;
 Høit lyder i Dag hans glæde Røst:
 Han gratulerer sin Fatter.

Og han, den Lille, i Vuggen der
 Har Umage end med at lalle,
 Men — taler han lidt, han tænker desmeer,
 Saa gjøre de Viismænd jo alle.

I Huset er Glæde den hele Dag,
 I Kjøkkenet steges og brases,
 Om Aftnen sig samler et Vennelag,
 Saa skal der snakkes og knases.

IV.

Dog — hvad er Livet —? Idag Poesi
 Imorgen en Prosa saa mager;
 Idag faae vi Kager med Syltetøi i
 Imorgen Brød fra en Bager!

Saaledes: Naar Dagen tilende er,
 Som en slig Glæde har givet,
 Da gaaer til sin Dont Enhver især,
 Nedstiger i Hverdagslivet.

Og Fatter ta'er Arbejdsfrakken paa,
 Og sætter sig pænt i Comptoiret;
 Han smiler endnu, thi han tænker paa
 Hvor godt han igaar har sig moret.

Men snart det forgaar — nu synker han hen
 I Regning og Calculationer;
 Men see! nu smiler sgu Manden igjen
 Ved dristige Spekulationer!

Og Mutter nu pænt i Kjøkkenet gaar
 Og rører selv udi Suppen,
 Hun ta'er sit Sytøi, begynder hvor
 Iforgaars hun havde sluppen.

Alt er i de gamle Folder just,
 Saa gaaer det et Aar tilende. —
 Dog Snak! Der er jo en Dag i August
 Da sikkert det Samme vil hænde.

V.

Og hør nu Marinus min raske Gut!
 Vi vare jo gode Venner!
 Bring ogsaa Din Fader min Salut!
 Tag fat ved begge hans Hænder.

Og siig: »Hør Fatter! Du husker jo nok
 »Den Fyr her var sidste Sommer,
 »Der atter drog bort til den sorte Flok,
 »Der tømmer saa tidt Dine Lommer!

»Den samme Fyr er min bedste Ven
 »Vi skrive tidt til hinanden;
 »Nys fik jeg fra ham et Brev igjen
 »Saa fuldt at beskrevet var Randen.

»Han hilser os Alle saa flittelig
 »(Og mange andre Personer)
 »Men først og fremmest er der til Dig
 »Saa mange Gratulationer.

»Han ønsker Dig hvad der er skjønt og godt
 »Og hvad der kan volde Dig Glæde!
 »Han ønsker Dig Lykke i Stort og Smaat,
 »Kort — at Du paa Roser maa træde!

»Fremdeles han siger: Hør veed Du hvad
 »Du ogsaa fra mig kan ham sige,
 »At her jeg lever saa munter og glad
 »Og beiler rask til en Pige.

»Og Pigen, som jeg nu beiler til
 »Og som jeg heftigt tilbeder,
 »See hendes Navn jeg Dig sigе vil
 »Og: Theologia hun hedder!

»Den høje, himmelske Kongemø
 »Har Beilere i Millioner,
 »Saa mange som Draaber i salten Sø,
 »Som Stjerner paa Himmelen throner.

»Og lønner hun Een med et eneste Smil
 »Med et venligt Ord fra sin Læbe,
 »O! See da med hvilken salig lil
 »Han fremad paa Vejen mon stræbe!

»Jeg beiler og beiler, og bliver saa ved
 »Saa længe jeg vandrer hernened;
 »Og faaer jeg ei her hendes Kjærlighed
 »Faaer jeg den i Evigheden!!

VI.

Og nu jeg ønsker, at denne Sang
 Dig ikke for meget har kjedet,
 Thi ellers er det den sidste Gang
 Jeg her har sunget og kvædet.

EN LIVSANSKUELSE.

O! Livet er dog en lystig Ting.
 En Dands, et Sving
 Paa Jorden omkring
 I susende Ring!
 Nogle har Dame, Andre ingen!
 Og faaer man tilsidst af denne Svingen
 Lidt Sting
 Og bli'er træt,
 Man nok saa net,

Svøbt i hvide Liin
 Lægges i sorte Skriin
 Og puttes under Jorden
 For ej at forstyrre de Dandsendes Orden!
 De Dandsende vexe: døer Mads Madsen
 Saa seer man strax Peer Peersen paa
 Pladsen!
 Hurtig omkring!
 Livet er dog en lystig Ting!

DER HEILIGE WEIHNACHTSABEND ELLER DEN HELLIGE JULEAFTEN.

HISTORISK DRAMA I EEN AKT
AF FORFATTEREN.

PERSONERNE:

PEGASUS PROLOGUS
FORFATTEREN EPILOGUS
AANDER OG SMAADJÆVLE.

Tiden er Juleaften 1839. Handlingen foregaaer i de to første Scener i en Stue, hvor nødvendigvis et Vindue maa staa aabent, i tredie Scene deels i Luften, deels i en Mudderpol.

PROLOGUS:

Højstærede! nu vil Stykket begynde
Med allerstørste Anstand og Ynde!
Der findes deri to Mandspersoner,
Men slet ingen Jomfruer eller Koner.
Den ene Mandsperson er en Hest,
Den anden er En, der vil være Præst.
De komme begge i en Bataille,
Behandle hinanden ret en canaille;
Dog gaaer det af uden blodige Følge,
En Ting, som jeg ikke Dem vil fordølge,
Hvis her skulde findes Damer iblandt.
Ja! — nu er jeg færdig — det er sandt!

FØRSTE SCENE.

FORFATTEREN
alene:

Mine Herrer og Damer! Kan Ingen give
Godt Svar til en Mand, der er slemt i Knibe,
Til en Mand, der er saadan et Slags Poet?
Har Ingen for nylig Pegasus seet?
De kjender jo nok den vælige Hest,
Som altid gjør saadan en Fandens Blæst:

Især ved Jule- og Nytaars-Tider
Han fast gjennem alle Huse rider
Og giver alt et poetisk Sving.
Her, veed jeg, vimser han tidt omkring,
Jeg derfor haaber ham her at fange. —
Nu har jeg løbet syv brede og lange,
I Øst og Vest, i Syd og i Nord,
Har gennemkrydset den hele Jord,
Og fandt dog ikke det mindste Spor.
Og meget er det mig om at gjøre!
Hvorfor? Ja det skal De strax faae at høre.
— Min bedste Ven fylder just idag
Sit tyvende Aar, og det er en Sag
Som efter min individuelle Mening,
Staaer med mange vigtige Ting i Forening.
Han kommer derved paa et højere Trin,
Hvorfra han kan kige i Livet ind
Lidt dybere end han kunde før.
Nu vilde jeg nødig i Prosa tør
Ham bringe de Ønsker for Held og Lykke,
Som bedre i Vers man kan udtrykke;
Og derfor er det — men Potz Granaten!
Der troer jeg saagu vi har Krabaten!

Pegasus farer ind gjennem Vinduet.

ANDEN SCENE.

PEGASUS. FORFATTEREN.

FORFATTEREN

i en halv bydende, halv bedende Tone:

Stat stille Pegasus og lyt til mine Ord:
Saafremt et ædelt Hestehjerte i Dig boer,

Saaftremt Du kaldes vil og end bestandig
hedde

Den ædle gode Hest, der altid er tilrede,
Og hjælper Godtfolk strax naar de ind-
stændigt bede,
Saa lad mig stige op imellem Dine Vinger
Og sidde der mens højt Du Dig mod Himlen
svinger!

PEGASUS:

Jeg troer Du er, min Ven! en Smule hoved-
svimmel!

Du vilde vove Dig mod høje Guders Himmel,
Udsætte Øjet for den høje, klare Glands,
Der straalere ud fra Millioner Stjerner
Krands?

Du vilde — o hold op min kjære, gode
Mand,

Bed Guderne, at ej de røve den Forstand,
Som Du tilbage har. Ved Zeus! den er
kun liden,

Og Du vil sikkerlig behøve den i Tiden!

FORFATTEREN:

Men, lille Pegasus! ifald mig Lyset blænder,
Ifald jeg falder ned og knuser begge Ender,
Ifald jeg styrter ned og derved bli'er til
Griin,

Saa er jo Skammen min, og derfor ikke Din!

PEGASUS:

Alt det, min kjære Mand! alt det jeg nok-
som veed,

Men det er ikkun puur, kun reen Med-
lidenhed,

Som mig bevæger til at afslaa denne Bøn. —
— Du ride vil? — Nej Du er vist for grøn!

FORFATTEREN:

O kjære Pegasus! O lad Dig dog formilde,
En slig Uvillighed Dig klæder ret saa ilde.
O hjælp mig denne Gang dog til et lille Digt!
han holder Pegasus en Haandfuld Kløver under Næsen.
Smag kun!

PEGASUS:

Ha! Vover Du mig at tilbyde Sligt?
Mig, som har spiiet Ambrosia i Gudesale,
Som lædsker kun min Tørst i Vandet fra
Kastale!

Ha! Uforskammede!

FORFATTEREN:

Aa kjære! Æd mig ikke,
Det vilde til Ambrosia sig daarligt skikke!

PEGASUS:

Jeg gaaer min Vej!

FORFATTEREN:

O Kjære! Vent et Øjeblik!
Jeg kan bevæge Dig, det veed jeg paa
en Prik:
Jeg lover Dig ved Zeus, hist paa Olympets
Høje,

At Du skal have Ro for mig hvis Du vil føje
Mig denne ene Gang!

PEGASUS:

Ved Zeus! Det Sted var ømt!
Hvi har saa længe Du da denne Grund
forsømt?

Et Slags poetisk Sving jeg vil Dig da
indgive,
Paa den Betingelse — hold Ørerne nu
stive! —
At Ordene, min gode Mand! de blive
tydske!

FORFATTEREN:

Ak, kjære Hr. Pegasus! Jeg, som knap kan
det Jydske,
Hvor skulde jeg formaae et ganske frem-
med Sprog
At tale —?

PEGASUS
vil gaae:

Saa — Farvel! Du er og bli'er et Drog!

FORFATTEREN:

Aa Herre Gud! Aa stands! Til Alt jeg mig
bekvemmer!

PEGASUS:

Saa lad mig see, at dygtig fast Du Dig
nu klemmer!

FORFATTEREN

tager Rejsetøj paa, vil til at stige op, men standser og siger:

O stolte Øjeblik! O kunde jeg blot sees
Af alle Mennesker paa Jordens vide Kreds!
O kjære Pegasus! Vi to, vi skulle sværme
Og dristigt til den klare Stjerne hist os
nærme!

Hvor bæver ej af Fryd min høje Digter-
sjæl!

Du lille, lave Jord! Jeg siger Dig Farvel!
stiger op, men falder ned paa den anden Side.

PEGASUS:

Nej hør, min gode Mand! Du er mig
dog for grøn!

Hold Dig til Jorden, Ven! Du est en
Jordens Søn!

Din Ridelyst er nu formodentlig forsvunden,
Jeg derfor gaaer —!

FORFATTEREN:

Husk, at ved Løfte Du er bunden!
Det er dog vistnok ej iblandt Olympets
Skikke,
At vel man Løfter gi'er, men holder dem
slet ikke!

eftertænksom

Mit Uheld — skulde dog vel ej — et Varsel
være —?

— Nej, nej! Jeg ride vil! Det briste
eller bære!

Stiger op.

TREDIE SCENE.

Pegasus hæver sig med Forfatteren.

FORFATTEREN

synger:

Willkommen Du heiliger Weihnachtsabend!
Ich biete Dir, auf meinem Pegasus
trabend,

Gar fröhlich und herzlich willkommen!
Und doppelt willkommen! Denn heute
geboren

Ward er, dem ich ewige Freundschaft
geschworen!

Du heiliger Abend willkommen!

O kehre wie heute stets fröhlich zurück,
Und bringe dem Freund' immer grösseres
Glück!

O bringe ihm immer die herrlichsten Gaben,
Womit er die Seel' und den Körper kann
laben!

O bringe ihm, durch deine himmlische Güte,
Skandinawische Stiefeln, cylindrische Hüte!
O lass mich —!

Forfatteren taber i sin Begejstring Tømmerne, Pegasus
kaster ham af og løber bort. Forfatteren falder saa uheldigt,

at Snavset sprøjter omkring til alle Sider. Der høres
Hysten og Latter af Aander og Smaadjævle. Teppet falder.

ÉPILOGUS:

Højstærede! Nu er Stykket forbi!
Forklare Dem Alt, hvad der ligger deri
Det kan jeg ikke og vil ikke heller.
Den simple Moral jeg kort fortæller:
»Den, som vil ride og har ej lært'et,
»Han falder i Snavset og bliver sværtet! —

Ende.

(Ved Opførelsen spillede Forfatteren af Carl Heilmann, og den
senere saa yndede Novellist V. Thisted, f. 1815, var Pegasus.)

DEN GJERRIGE.

1840. Ideen laant.

Der var engang for længe
Siden
En Mand, hvis Lyst til Penge
Var ikke liden.
(Man plejer undertiden
At kalde saadan Mand en Gnier;
Men — om dette
Med Rette
Hvad eller og med Uret skeer,
Derom — som og om meer —
Min Musa tier.)
Han havde samlet sig en stor urørlig Skat.
— En Nat
Han drømmer at en fræk,
Dumdristig Tyvehaand ham havde taget væk
Det, som hans Tanke var ved Dag og Nat:
Hans Skat.

Af Sorg og Harm han al sin Kristendom
forglemte

Og fast bestemte
Sig selv at tage
Af Dage.
Han vaagnede — han ud af Sengen foer,
Greb fat en Snor
Og hængte sig i den:
»Farvel, Du falske Jord! vi sees ej mer'
igjen!«

(Du vistnok troer,
At dette var hans sidste Ord;
Men undskyld Læser! Du troer galt!
Læs blot hvad nedenfor der er fortalt!)
— Tilfældigvis hans Tjener kommer did
Ved samme Tid
Og ser ham hænge.

Han ej betænker sig ret længe,
 Men strax ham skærer ned
 Med stor Behændighed.
 Man nu ham aarelader
 (En Ting, som ved slig Lejlighed ej skader,)
 Og ved forskellige Medikamenter

Hans Sjæl man snart tilbage henter. —
 Han knap erfarer Sammenhængen
 Før barsk han farer løs paa Drengen
 (Jeg mener »Tjeneren«) og raaber:
 »Slyngel! Du
 Betale skal den Snor, Du skar itu!«

GRAVSKRIFT.

Herunder hviler Alen, fordem Klædekræmmer,
 Hvis Alen altid var et halvt Kvarteer for kort;
 Han selv bestilte Kisten, som ham gjemmer,
 Han angav Maalet selv, men — var det ikke haardt?
 Det blev for knapt! Krumrygget i sin Kiste
 Den altfor snævre, maatte han sig liste.
 Nu sover han sig her en Pukkel til,
 Hvormed paa Dommedag han vaagne vil!

Jeg sad paa mit ensomme Kammer
 Med Haanden under min Kind,
 Og Jordens Sorger og Jammer
 Nedtyngede sært mit Sind.

Som Iislænken fængsler Havet
 Og tæmmer dets vilde Magt,
 Saaledes min Kraft laae begravet —
 Ved Graven holdt Sorgen Vagt.

Som Fuglen hvis Vinge er stækket,
 Mit Mod laae fængslet i Baand, —
 Som Blomsten, hvis Stængel er knækket,
 Saa kræftløs var min Aand.

Saa sørgeligt syntes mig Livet,
 Saa ussel den hele Jord,
 Ej tyktes mig Skaberblivet
 At være Kjærligheds Ord.

Men see! — Da stod for mit Øje
 En Engel med Smil paa Kind
 Han pegede kjækt mod det Høje,
 Hans Blik gik til Sjælen ind.

Og Engelen stod omgivet
 Af zittrende Straalegløds. —
 Og atter strømmede Livet,
 Det foer gjennem hver min Sands.

Og al min Sorg var forvunden
 Og atter vaagned' mit Mod. —
 Men Engelen var forsvunden,
 Jeg ene tilbage stod.

Men dybt i min Sjæl har sig præget
 Et Billed, der stiller hvert Savn;
 Er Havet end nok saa bevæget,
 Jeg veed dog en sikker Havn!

FORTÆLLING.

Hr. Moses var en brav og dygtig Mand!
 Den Sætning vil I vistnok kalde sand!
 »Naturligviis!
 »Det trænger ikke til Beviis!«
 Naa — godt!
 Jeg altsaa ej beviser det, men siger blot,
 At han er Skyld i en af vore største Plager.
 »Hr. Riimsmed! Hvad behager?
 »Det maa bevises, og det snart!« —
 Giv Tid! Giv Tid, rebelske Flok!
 Det kommer nok!
 Hør videre, saa bli'er det aabenbart!

Da Israel i Ørk'nen vandred' om
 I Aaret — ak! ja det er længe siden! —
 Da blev dem ofte Tiden,
 Som man kan tænke sig, lidt kjedelig og tom,
 (Thi vandre Nat og vandre Dag
 Med Ørken for og Ørken bag

Det er en slem, eensformig Sag!) —
 Men Lediggang er Fandens Hovedpude!
 Knap Moses var af Døren ude
 (— Han skulde ud saavidt jeg mindes,
 Paa en Forretningstour — dog dette findes
 I anden Mosebog etsteds —)
 Før hele Israel slog en Kreds
 For at deliberere om
 Hvormed man skulde fylde Tiden, som
 var tom.

Her blev det da besluttet
 (Skjøndt mangen gammel Jøde blev betuttet)
 En Kalv af Guld at smelte
 (En Efterligning af den Ko
 For hvilken før de saae
 Ægypterne sig ned i Støvet vælte). —
 Det skete da, og frem af alle Telte
 Nu styrted' Mænd og Kvinder, Unge, Gamle
 For om den høje Guldgud sig at samle.

Ved Dands og Sang
 Og Bæg'rets lystelige Klang
 De tilbad den guddommelige Kalv. —
 Og Moses kom tilbage, saae og skjalv
 Af Vrede, holdt derpaa en Tordentale:
 »Hvad! Er I gale?
 »I Æsler!« — Dog — jeg ikke seer
 Hvorfor jeg skal fortælle Eder meer
 Af hvad han sagde; men — maaskee jeg torde
 Berette Eder hvad han gjorde
 Da først han havde endt sin Brumlen.
 (Thi heri ligger netop Humlen,
 Hvoraf jeg det Beviis vil brygge,

Som jeg Jer lovede i første Stykke.) —
 Skjøndt Israels Hjerter blødt,
 Han Kalven tog og stødte
 Den nu saa fiin som finest Sand.
 Guldstøvet strøede han paa det Vand,
 Som Israels Sønner drak.
 De drak, og sagde: »Mange Tak!«
 Og vilde gjerne haft lidt meer.
 Ak Moses, Moses! Du forløb Dig her!
 O! Du gav først paa Guld dem Smag!
 Guldthirst har plaget dem til denne Dag,
 Og Deres Guldthirst plager os, desværre!
 Det veed Vorherre!

ALS ICH HINAUS WOLLTE.

Es giesset der Regen
 Den nassen Segen
 Auf Wegen und Stegen.
 Und froh sich bewegen
 Die Bauern, sie hegen

Süsse Hoffnung deswegen.
 Ich sitze hingegen
 Am Fenster verlegen
 Und fluche verwegen
 Dem nassen Segen.

FRAGMENT.

O! Du, som smilende
 Viser Dig for mig i Drømmenes Spil!
 Ak! men som ilende
 Flygter naar Øjet jeg aabne vil!
 Siig: skal jeg aldrig, ak! aldrig Dig skue?

O! Du, som tryller mit
 Øre i Drømme med Kjærligheds Navn!
 O! Du, som fylder mit
 Hjerter med Længsel, med Længsel og Savn!
 Siig: skal min Længsel, den dybe, ej stilles?

FRAGMENT.

Henover Sø, over salten Vove,
Henover Bølgens det sneehvide Bryst,
Henover grønnende Enge og Skove
Lyder min længselbevægede Røst.

O Du mit Hjem bag de vildene Bølger!
O Du min elskede Fædrenestav!
Ak! Al min Tanke højtjublende følger
Henover Bølgen, o Hjem! med Dit Navn!

Over til Eder, som tryllende stande
For mig i Drømmenes dristige Gang;
Over til Eder, I hjemlige Strande!
Lyder min simple, svagttonende Sang.

Hjem! Du mit Hjem! o hvor lifligt det klinger
Udi mit Øre det herlige Navn!
Hjertet faaer Ord og min Tanke faaerVinger,
Flyver til Dig, mine Længselers Havn!

Som hiin gewaltige Kæmpekaal,
Om hvilken man talte for nogle Aar siden,
Hvis Storhed man sagde var uden Maal,
Svandt ind til en Kaal, som var ganske liden:
Saaledes svinder min Pung som var tung,
Snart ind til en let, en almindelig Pung.

JULEVISE

1841.

Midt i den golde Vinterørk,
Hvor Storm og Kulde rase,
Hvor Himlen hænger tung og mørk,
Staaer Julen som Oase.
En lys og mild og venlig Plet
I Juletræets Skygge;
Held Ørk'nens Vandrer, som blev træt,
Her kan sit Telt han bygge!

Her kan han hvile, ruste sig
Og samle nye Kræfter,
Og styrket vandre ad den Vej,
Som siden følger efter.
Og bliver den end lang og trang
Ham Mindets Sol tilblinker
Og kvæger ham til næste Gang
Oasen ham tilvinker.

Paa Hverdagslivets Vintergang
 Vi alle bleve trætte;
 Held os! vi fandt en Foraarsvang,
 Hvor vi os froe kan sætte!
 Hvor Kamp og Sorg og Vee kun staaer
 For os som gamle Minder,
 Hvor Tiden let og lystigt gaar
 Blandt Venner og Veninder!

Saa lad os nyde Glæden froe
 Og bygge os et Minde,
 Som stolt skal i vort Hjerter boe
 Om Sekler ogsaa svinde.
 Om hundred' Aar er Intet glem't:
 Hver Fryd vi nød heneden,
 Alt hvad os her til Fryd har stemt
 Gaar med til Evigheden!

At Jorden er en Jammerdal,
 Den Sætning den er gammel, men er gal.
 At Jorden er et Glædens Rige
 Har Nogle troet at turde sige,
 Men dette passer heller ej saa lige.
 Imellem begge er en gylden Middelvej —
 Og den gaar jeg. —
 Dog vil jeg ikke nægte,
 At Middelvejens Guld mig synes tit uægte,
 Og undertiden selv at slægte

Eet af Extremerne for meget paa.
 Men — lad nu gaae!
 Sligt skeer kun undertiden, og
 Tilsidst til Middelvejen tyer jeg dog.
 Der gaar man sikkert, jevnt og lige,
 Urørt af Sorgens og af Glædens Krige,
 Der kan man hverken falde eller stige,
 Der høres ingen Jublen, ingen Banden —
 — — — — —
 Men — den er kjedelig som Fanden!

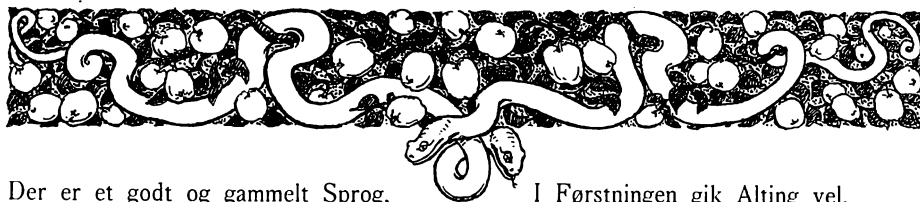
KORTSPILLETS OPRINDELSE.

Skrevet til Forelæsning i Klubben.

O kjære Jacob Holmblad! Du,
 Som spiller Kort i Himlen nu,
 Som gjør selv Englene Kodille,
 O! bøj til mig Din stærke Villie!
 See ned til mig, og styrk min Aand,

Oplad mit Blik og led min Haand,
 Saa jeg med Ære kan fremtrine
 For min højstærede Kousine!
 O St. Jacobus! Skytspatron
 Vær nu en føjelig Person!

Der er et godt og gammelt Sprog,
Som her jeg ikke kan fordølge:
»Det Onde fører altid dog
Det Gode med sig i sit Følge«.

Det er et højt sandfærdigt Ord,
Hvad vistnok Ingen vil benægte,
Og min Fortælling, som jeg troer,
Bevise skal, at det er ægte.

Den ædle, gamle Moder Jord
Har udstaaet mangen voldsom Plage,
Men ingen, troer jeg dog, saa stor
Som Syndfloden i Noahs Dage.

Dengang hun maatte staae i Vand
Saa længe at hun blev forkjølet;
End høres Hosten over Land —
Hvo bæved' ej naar Ætna brøled'? —

Da Vandet sig den Frihed tog
At gaae til Noah i hans Stue,
Han rejste sig fra Ovnens Krog
Og letted' paa sin polske Hue,

Og sagde: »Kjære! Som I seer
»Har Vandet alt erobret Marken.
»Dog — jeg tør ikke sigge meer —
»Men lad os skynde os i Arken!«

Saa gik han ind, med ham gik Cham,
Japhet og Sem, hans bolde Sønner,
Til sidst kom ogsaa hans Madam
Med Kaffekanden og med Bønner.

I Førstningen gik Alting vel,
De vare glade midt i Nøden,
De priste deres gode Held
Saa snildt at have undgaaet Døden. —

Dog blev dem Tiden snart lidt lang,
Opmuntring yded' selv ej Prisen,
Og Noah sagde mangengang:
»Gid blot jeg fik Adress'avisen!« —

En Aften efter Thevandstid,
Da Madam Noah sad ved Rokken,
Foer Fatter op, just ikke blid,
Og spurgte: »Sønner! Hvad er Klokken?«

Dermed foer Sem op af sin Luur
(Som en Soldat ved Lyd af Trommen),
Strax trak han sit Pariseruhr
Med megen Anstand op af Lommen.

»Halv syv!« — han svarte. — »Ikke meer!«
Brød Noah ud med Fagter vilde,
»Jeg troer, selv Tiden har Plaseer
»Af os med Langsomhed at drille!«

Derpaa han sov paa Stolen ind,
Men sukked' først af ganske Hjerte.
— Sem havde ret et sønligt Sind,
Hans Faders Sorg ham voldte Smerte.

Saa grandsked' han ved Dag og Nat
Paa Midler til at korte Tiden;
Til sidst fik han da Midlet fat,
Det var — ja! derom tales siden. —

En Aften, da hans Fa'er igjen
Ret havde gjort et fælt Spektakel,
Han listed' sig til Bordet hen,
Og gjorde der et stort Mirakel.

Han lagde et Bundt Blade frem,
Skjønt malede, for deres Blikke,
Og Maaden ret at bruge dem
Han viste dem til Punkt og Prikke.

Han lærte dem et virksomt Liv
Ind i det døde Blad at lægge,

Og for hans Snilles Skaberbliv
Veeg Mørket inden Arkens Vægge.

Og Noah klapped' i sin Haand,
Og raabte frydfuld: »Paa min Ære!
»Det gaaer! Søn Sem! ræk mig Din Haand!
»Den Kunst Du maa os Alle lære!« —

— Og nu svandt Tiden hurtigt bort,
Den hele Dag man spille. — Siden
Blev disse Blade kaldte »Kort«,
Fordi de kan »forkorte« Tiden.

ALFREDS REISELIED.

April 1842.

I.

Jublende drager jeg bort nu fra Labyrinthen, hvori jeg
Hidindtil famlede om, forgjæves søgende Udgang,
Medens Uhyret Examen med gabende Svælg mig kun mødte
Tænkende efter i Sindet, hvorledes den kunde mig sluge.
Ja! et Uhyre i Sandhed; forfærdeligt er det at skue:
Kun af en Mund det bestaaer, i Lighed gjordt med det Nul, som
Peblingen sørgmodig finder i Cramers søvndyssende Værker.
— Dennegang fik Du mig ej, uhyre Uhyre! Jeg fandt en
Tro Ariadne, som rakte mig Kjærlighedstraaden, hvormed jeg
Jublende vinder mig ud af de snirklede krogede Gange.
Men — liig en Theseus jeg vender tilbage og kæmper imod Dig,
Kæmper imod Dig i Forbund med Kjærligheds vældige Magter;
Sejrende skal jeg gaae ud af Kampen og vende tilbage —
Vende tilbage til Hende, min Kjærlighed, min Ariadne!

II.

O! Hør hvilket Bulder
Og hvilken Hurlumhej!
Hør Hjulet, som ruller
Ad den gyngende Vej!
Matroserne spanke
Ad Dækket op og ned —
Men jeg og min Tanke
Forstyrres ej derved!

En Mængde Passagerer
I Bagstavnen staae;
Man ivrigt konverserer,
Og Mundene de gaae;
Geskæftigt man fremmaner
Det gamle »Vind og Vejr« —
Men Ingen af dem aner,
Hvor lykkelig jeg er!

III.

Lyden, som summed'
Brat nu forstummed'.
Alle sig drage
Søvnigt tilbage,
Ned i den snevre, den kvalmhede Køje,
Lukke nu Mund og det trættede Øje.
Morpheus i duunbløde Arme dem favner,
Sorgerne flygte som udstrøede Avner:
Glædesgestalter fra Drømmenes Rige
Lystigt fremstige,
Svæve omkring dem paa skyttende Vinger,
Medens det dampende Sodyr dem bringer

Over de venligt henrullende Vover!
— Sover sødt! — Jeg — o! nej, Glæden
ej sover!

IV.

Nu er det skeet, hvad jeg længe har villet:
Nu er jeg ene. —
Elskede Billed!
Lad mig betragte de skjønne, de rene
Elskede Træk, som sig yndigt forene!
Venlige Bølge!
Vil Du fordølg
Hvad jeg betroer Dig i Nattens Stille:
See: disse Øjne saa klare, saa milde,
— Venligt de smile i Maaneglandsen —
Det er min Elskedes!

STYRMANDEN:

Her har vi nok En, som er fra Sandsen:
Han taler til Billedet saa det har Skik!
Det er vistnok en hemmelig Katholik,
Det gaaer aldrig an at ha'e ham ombord:
— Holloi! Hvad bestiller Du der, min
Bro'er?

ALFRED:

Jeg sværmer!

STYRMANDEN:

Jo! det er den rigtige Slags!
Hold op at sværme, siger jeg, strax!
Gid Fanden havde en saadan Papist,
Han sværmer en Storm os paa Halsen tilsidst!

ALFRED:

Og troer Du roligt at kunne skue
Det Billed', som tænder mit Hjerte i Lue?

STYRMANDEN:

Naa — lad mig see da! — Ved HavetsVande!
Ja hun er dejlig, det maa man sande.
— Er det Din Hjertenskjær?

ALFRED:

Ja, min Ven!

STYRMANDEN:

Saa sværm Du kun rolig med hende igjen,
Det Øje spaaer os ingen Ulykke.

ALFRED:

Men Hende — Hende er det dog ikke!

BØLGERNE:

Skjønhed og Kjærlighed, Døttre af Havet,
Tæmme selv Sømandens haarde Hjerte!

V.

Nu blegner Nattens Stjerne! —
Hist i det Fjerne
Skuer jeg Aarhus i Morgenens Taager.
Kredsene Maager!

Laaner mig Vinger,

Saa jeg mig svinger

Hurtig som Skyen

Henimod Byen! —

— Dæmringen viger,

Klart nu fremstiger

Staden med knejsende Taarne og Tage.

Kølige Vindpust! Med Hilsen Du drage

Over til

Hjerte, hvi hopper Du

Voldsom og stærk?

Aande, hvi stopper Du

Midt i min Kværk?

VI.

Die Freude ist einsilbig

Ah! — Ak! — O!

Ak! — Ah! — O!

VII.

Die Trauer ist keinsilbig.

TIL SOPHIE.

9de Juli 1842.

Jeg skriver nu fra Liimfjordstaden,
Hvor ellers hersker stille Ro,
Men hvor man nu har travlt paa Gaden,
Paa Slottet og i simplest Bo;
Hvor man opbygger Æresporte
Med Blomster af en dejlig Lugt;

Hvor alle Pletter, som var sorte,
Nu overhvides nok saa smukt:
Thi Kongen kommen er til Staden!
— Behøver jeg at sige meer?
I Kjøkkenet man svider Maden,
Thi Alting efter Kongen seer.

Og pæne Mænd i røde Klæder,
Som følge ham i sluttet Hob,
Sees sjeldent kun paa disse Steder
Og vække mangt Beundringsraab.

Og Alle ville see den Herre,
Som holder Danmark i sin Haand; —
Men Haanden knyttet er, desværre,
Og Danmark opgi'er snart sin Aand.

Cætera desunt.

HELLIGDAG.

Det ofte noget lange Aar
Med næsten fire hundred' Dage
Vist vilde, som det gaaer og staaer,
Tidt blive strengt nok at fordrage,
Ifald det ene Øjeblik
Bestandig henflød som det andet,
Hvis Hverdagslivets jævne Skik
Ej stundom var med Højtid blandet.
Det saae Vorherre ogsaa strax
Og gav os Søndagen til Hvile.
Paa den Dag hviler Naal og Sax,
Paa den Dag skrives ingen Stile.
Men — saadant er nu Mennesket,
Med Lidet kan det ikke nøjes;

»Een Gang om Ugen! Hvad er det?
»Nej! Vi vil oftere fornøjes!«
Thi skaber sig Enhver især
Et Slags private Helligdage,
Og Almanakens Kragetæer
Og sorte Snirkler os ej rage.
Hver vigtig Dag vi lægge ned
Et Glædens Frø i Livets Have.
Til næste Aar paa samme Sted
Det bringer os en Blomst til Gave!
En Krands af disse Blomster snoer
Omkring vort Liv en venlig Kjæde;
I deres Duft og Farve boer
En hellig Fred, en stille Glæde.

ORA ET LABORA!

Jorden, den Stakkel! saa daglig maa høre
Tossede Klager og fad Snakkeras,
Ofte man veed ej, hvor slet man vil gjøre
Jorden med »hele den jordiske Fjas!«

»Jorden er jammerlig — ussel — elendig!
»Jorden er opfyldt af Kummer og Kval!
»Hvo der dog kunde en Smule behændig
»Svinge sig op i den himmelske Sal!

»Her er kun Sorger fra Aften til Morgen,
 »Jordlivets Bane er knudret og trang!
 »Men — i det Høje, i Salighedsborgen,
 »Høres kun Jubel og frydefuld Sang!«

Skjønhed og Viisdom Dit Øje kun møder,
 Glædens den fulde, bekrandsede Skaal,
 Sorgens vel ogsaa —! Men Alting dog leder
 Op til det høje, det himmelske Maal!

— Slige veemodige, marvløse Klager
 Fremføres daglig med letsindig Mund;
 Ringeagt vises de jordiske Sager,
 Længselsfuldt ventes Forløsnings Stund.

Jorden er herlig! — Men Du er elendig,
 Derfor Dit Øje seer Jorden saa slet.
 Pust dog til Flammen, som brænder indvendig
 Søg dog at anvende Kræfterne ret!

Siig, Du, som klager i smeltende Triller:
 Kjender Du rigtigt de jordiske Ting?
 Rejs Dig fra Ovnens opvarmede Piller,
 Rør Dig en Smule, og see Dig omkring!

Stedse mod Himlen Dit Blik er jo hævet?
 Ak! men Du bliver dog skuffet tilsidst.
 Den, som ej dygtigt og kraftigt har levet,
 Finder ej Glæde og Salighed hist!

Hvorhen paa Jorden Dit Øje end vanker
 Seer det Alkjærligheds styrende Magt;
 Guddommens høje og evige Tanker
 Seer det iførte den jordiske Dragt.

Elsk da det Skjønne, og sky ej det Bedste!
 Omfat det Sande med Mod og med Lyst!
 Hvis Du de Saliges Himmel vil gjæste,
 Skab Dig en Himmel da først i Dit Bryst!

Hvorfor hænger Du saa sært?
 Er saa misfornøjet?
 Frygter Du at see Dig selv
 Rigtig ind i Øjet?
 Trøster Du Dig ikke til
 Ret Dig selv at maale?
 Har Du endnu ikke lært
 Skuffelser at taale? —

Ak! Men hvad Du nu maa see
 Seer Du dog saa nødig?
 Husk, der findes her paa Jord
 Ingen overflødig!
 Kan Du ikke blive stor,
 Nu! saa vær en Lille!
 Gav Vorherre Dig ej Røst,
 Nu! saa ti da stille!

Først naar Du klart kan see, at Jorden
Og Jordens Magt er svag som Sivet;
Først naar Du veed, at det er Orden
At Haabet kvæles i sin Vorden;
Og først, naar det Dig ret er givet
At see, at Smerten og at Sorgen
Er Nat kun før den lyse Morgen —,
Da kan Du først begynde Livet!

»Du altid er i Selskab saa stille?«
— Jeg føler mig der i en sælsom Vaande;
I Ordenes Støjen og Viddets Kvalm
Kan min Tanke ej trække Aande.

Det gaaer som oftest saaledes, at Den,
som staaer udenfor Livet, finder meget
Forunderligt deri, medens Den, som lever
i det, synes at Alting er meget naturligt.
Vi maae bringe det dertil, at vi baade
leve i og udenfor Livet, saaledes at vi finde
Alt paa eengang forunderligt og naturligt.

At vore selskabelige Sammenkomster
sædvanligt først begynde sildigt ud paa Af-
tenen, synes mig at være et ikke uvigtigt
Tegn paa Selskabelighedens Tilstand. »Gjør
Pinen kort, da det dog saa skal være!« —
sagde Soldaten, som skulde løbe Spidsrod.

Jeg skuer et Bjerg alt i flere Aar;
Tanken flyver mod Toppen,
Og dog jeg endnu ved Foden staaer. —
Fejlen ligger i Kroppen!

Jeder kann doch Etwas geben;
Jeder hat sein inn'res Leben,
Wo es keimt und sprosst und blüht.
Wage es, der Welt zu zeigen
Was Dir innig ist und eigen,
Was in Deinem Herzen glüht!

Vort Indres Poesi forekommer mig, lige-
overfor Forretningslivets Prosa, at være
som den stedse rislende Kilde, der aldrig
længe lader sig lænke af Vinterens kolde
Haand, men altid sejerrig gjennembyder det
tynde lislæg, som en Vinternats Kulde har
formaaet at lægge over dens friske Bølger.

Ofte naar man i længere Tid har
studeret en Mand i Selskabslivet forat
lære hans aandelige Physiognomi at kjende,
maa man opdage, at man kun har iagttaget
en illusorisk Maske. — Jeronimus havde
dog Ret: »De forbandede Maskerader!«

Ifald mig nogen spørger:
 »Er Alfred flittig, monstro?«
 Jeg uden Betænkning svarer:
 »Ja, kors! Han læser for⁷To!«

Jeg daglig bøjer mig dybt paany
 For hendes herlige Gaver;

Thi skjøndt hun sidder i Aarhus By
 Og roligt med Rasmus staver,
 Saa mærker Du dog hendes Virken her
 Hun sværmer om Dig, hun er Dig nær;
 Ved hende lærer Du, hvad Du skal,
 Hun blæser Liv i de døde Tal,
 Og Aand i de gamle Paver!

Underlige Skikkelser hensvæve
 For mit Øje i en magisk Glands —
 Blidt berørte Hjertets Strenges bæve,
 Mægtig Længsel griber Sjæl og Sands!

Barndoms minder! Atter seer jeg Eder!
 Atter hører jeg en hjemlig Røst,
 Hjemmets Lys sin Glands nu om mig spreder
 Tak! I bragte den Forladte Trøst!

Det er længe siden jeg var hjemme,
 Meget ligger mellem da og nu:
 Sorg og Smerte maatte jeg fornemme,
 Tvivl og Angst har vexlet i min Hu.

Og mit Hjem med Barnets lyse Minde,
 Som en frejdig Ro mit Hjerte gav,
 Saae jeg langsomt sygne hen og svinde,
 Saae det segne i den mørke Grav. —

Hulde Skikkelser! Forlad mig ikke!
 Tryl det Svundne for mit Øje frem!
 Lad mig søge Mod i Eders Blikke,
 Indtil ogsaa jeg engang gaaer hjem.

FANGEN.

Møllen staaer hist paa Bankens Top
 Og hæver den mægtige Vinge,
 Som vilde den flyve mod Himlen op,
 Over Land og Bølge sig svinge.
 Og Vingen gaaer op, — men gaaer atter ned,
 Og Møllen bliver paa samme Sted! —

Min Længsel higer mod Hjemmets Strand,
 Uroligt sin Vinge den spreder; —
 Dog sidder jeg end som en fangen
 Mand,
 Som rodfæstet i det fremmede Land,
 Og ryster de tyngende Kjæder!

VINTER.

Sneedækt al Naturen hviler,
 Medens Vinterstormen iler
 Kold og barsk fra Norden frem,
 Fra det iisbeklædte Hjem.
 Jorden ligger tryk og luun
 Under Sneens Edderduun,
 Mærker ej de bitre Vinde,
 Mærker ej den stærke Fjende;
 Roligt sover den og vinder
 Kræfter alt som Tiden rinder;
 Og naar Solen fra det Høje

Smelter Sneens tætte Lag,
 Aabner den sit Blomsterøje
 Styrket til den nye Dag!
 Og mit Hjerte er omgivet
 Tæt af Isens kolde Lag;
 Det er eensomt, skilt fra Livet,
 Mat og langsomt er dets Slag.
 Vil det styrkes, mens det blunder
 Under Dækket, haardt og fast?
 Eller — vil det ligge under
 For den centnertunge Last?

ALFREDS EXAMEN.

Der gaar Dands paa Studiegaard,
 — De Fløjter lysteligt klinge! —
 Med straalende Blik og flagrende Haar
 Hr. Alfred monne sig svinge.

Først byder han da Hr. Clausen op,
 — De Spillemand spille paa Strænge! —
 Det gaar i Trav og lystigt Galop
 Hen over Judæas Enge.

Da han er dandset fra Samling og Sands
 Han Engelstoft Haanden giver,
 En karakteristisk historisk Dands
 Med ham han paa Gulvet beskriver.

Derpaa han med Hohlenberg træder en Tour,
 Kostumet er heel hebraisk,
 Hvert Trin er Vidne om Jødenatur,
 Men Svinget er syrokaldaisk.

I høje filosofiske Spring
 Med Martensen han sig nu hæver,
 For Øjet gaar Alt i susende Ring, —
 — Pedellen ryster og bæver!

Som Sejerherre Hr. Alfred staaer,
 Paa Gulvet ligge de Fire;
 — En Bifaldsstorm gennem Kredsen gaar,
 Højt jubler den klingende Lire!

NYKJØBINGS SAGA.

11te Bog. Første Sang.

»Fredrik d. 6te er død, Kong Christian d. 8de lever!«
 Saa lød Budskabet ud til Danmarks yderste Ende.
 Følelsen som det vakte i Folkets Hjerte var blandet:
 Højre Øje det græd, det venstre smilte saa smørret.
 Folkets Glæde og Sorg gav Luft sig udi Adresser,
 Saftige, kraftige skønne, frihedsaandende Breve.
 — Samled sig Nykjøbings Mænd, de stadige Borgere alle,
 Paa Borgmesterens Bud i gamle, ærværdige Raadhuus.
 Lysteligt var det at see de kisteklæderiførte
 Uhrbaandsmykkede Mænd gravitetisk vandrende fremad.
 Nykjøbings Ungmøer alle, og Stadens ædle Matroner
 Sad i Vindvet paa Stads og nikked huldsaligt ad Fædre.
 Dog forandredes ej de alvorrynkede Pander,
 Ej de løftede op de stift henstirrende Blikke.
 Kom de alle da til det vidt sig aabnende Raadhuus,
 Skrede i Salen ind, og satte sig tavse paa Stolen,
 Som anvistes dem af de vævre Raadstubetjente.
 Steg Borgmesteren da paa Talestolen, den høje,
 Kasted' et Blik derpaa over hele, forsamlede Mængde.
 Høsted' han da eengang, og snød to Gange sin Næse,
 Rømmede han sig da, saa det var en Lyst at høre.
 Putted' derpaa sin Haand i vidtopgabende Lomme,
 Drog med Lempe da op den skønne Skildpaddes Daase,
 Som paa hans Bryllupsdag foræret ham blev af hans Moster.
 Stopped' han saa en Priis i den ædle Borgmesternæse,
 Lod saa Daasen gaae om til Alle i høje Forsamling.
 Alt en Stund var tyst, som Luften er førend Stormen,
 Kun af et enkelt Nys man spored' den ulmende Flamme.
 Hæved Borgmesteren da sin vidthenskingrende Stemme:
 »Hører mig ædle Borgere alle i denne Forsamling!
 »Vigtig og stor er den Sag, som samled os Alle i Eendragt

»Paa denne hellige Dag; jeg atter siger det: »vigtig!«
 »Kongen, den gamle, er død, og Kongen, den ny er paa Thronen!
 »Og vor Pligt er det nu, som andre Byer og Stæder,
 »At indsende til ham en venlig men kraftig Adresse.
 »Stedse var det min Lyst og Fryd at handle for Eder,
 »Saaledes ogsaa nu: for Eders Hoved at spare
 »Lagde jeg mit i Blød i trende hellige Timer.
 »Hvis I ønske det, skal min Skriver for Jer oplæse
 »Hvad jeg grandskede ud i Nattens rolige Timer!
 Tog da Skriveren frem de hornindfattede Brilller,
 Vidskede Støvet af med Frakkens flagreende Skjøder,
 Satte endelig dem paa undersaatlige Næse.
 Fik han derpaa et Vink af Byens velvise Dommer,
 Hævede derpaa han sin blidthensnøvlende Stemme:
 »Nykøbings Mænd Dig hilse, allernaadigste Konge! —
 »Eftersom og fordi vi have fornummet ved Rygtet,
 »At Du har overtaget Kongens høje Bestilling
 »Udi vort Land Dannemark, saa ville vi herved Dig have
 »Kjærligst have forsikkret Dig om vor Troskab, Huldskab og Venskab.
 »Men saa haabe vi og, at Du til Gjengjæld vil give
 »Os en Konstitution, som den Du fordem gav Norge,
 »Altid ville vi da Dig hylde, og Dig erkjende
 »For vor souveræne, eneherkende Konge! —
 »Givet udi vor Stad Nykjøbing udi December
 »Atten hundred og ni og trediv. — loco sigilli —
 — Som naar i Sommerens Tid i svale kjølige Aften
 Myggene sværme omkring, og lydeligt summende brumme,
 Og tillade ej Øret at fatte de enkelte Stemmer:
 Saaledes lød det her i Borgernes store Forsamling,
 Ingen talte, men stødte ud en bifaldende Brummen.
 — Blev saa Adressen fremlagt til Undertegning, og Alle
 Skyndte i Hast sig hen at skrive de hædrede Navne
 Peder Jensen og Du Hans Pedersen — — — —

BEKJENDTGJØRELSE.

Herren skaber To og To,
 — Har jeg tidt hørt sige, —
 Skaber med hver trodsig Dreng
 En blufærdig Pige;
 Sender dem i Verden ud
 Hver sin Vej at vandre,
 Men tilsidst han leder dem
 Atter til hverandre.

Ak! — Og dog har jeg endnu
 Ikke kunnet finde
 Hende, som er skabt med mig.
 — Kjæreste Veninde!
 Hvis Du læser disse Ord,
 Pak da ind saa stille,
 Rejs, og skynd Dig hen til mig
 Før det er for silde!

Mørknende Flokke af Snee neddale langsomt fra Himlen,
 Og man udbryder med Skræk: »Himmel og Jord staae i Eet!« —
 »Himmel og Jord staae i Eet!« — Ja vist! Det skal Du betænke,
 Og ikke skille dem ad, naar Himlen atter er klar.

Menneskets Bestemmelse kan fremsættes
 saaledes: at han skal stræbe efter at kunne
 gjøre Mirakler, eller, fra en anden Side,
 at han selv skal blive et Mirakel. —
 Denne Form vil maaske forekomme Mange
 underlig og ny, og dog indeholder den
 intet Andet, end hvad Præsten siger dem
 hver Søndag: at de skulle afføre sig det
 gamle Menneske og iklæde sig det nye;
 thi Miraklets Væsen bestaaer netop deri,
 at det Endelige gennemtrænges, og i
 denne Gjennemtrængelse luttres af det
 Uendelige.

Et Menneske er egentlig aldrig mere
 interessant eller lærerigt, end naar han ret
 kommer til at tale om sig selv, sine
 Forretninger, sine Tilbøjeligheder og sine
 Kampe. Dog klage de Fleste over slige
 Mennesker og betragte dem som de kjed-
 sommeligste Snakkere af Verden. Dette
 er imidlertid uretfærdigt. Den, som kjeder
 sig over at høre slige Selvbiographier,
 beviser derved, at han ikke tænker over
 sig selv, og derfor heller ikke kan for-
 staae Andre; thi forstod han dem, saa
 kjedede han sig ikke.

Den, der fra sit ideale Standpunkt ikke formaaer at finde sig i eller at forstaae det virkelige Liv, er ligesaa spidsborgerlig som Borgermanden, der ikke kan se ud over sin egen Kommune.

Forbindelse (binde) og Forening (een) ere to forskjellige Ting. — De fleste Ægtefolk tale om deres ægteskabelige Forbindelse, og det er desværre! meget rigtigt.

Der er i Mennesket en underlig Oppositionslyst, som ikke er af det Gode. — Naar alle Mennesker gjøre Noget, føler jeg slet ingen Lyst til at gjøre det med. Dette beviser, at jeg staaer udenfor Samfundet, at jeg er en Kætter. —

Kommer Tid, kommer Raad!
Kommer Vid, kommer Daad.

Hans Majestæt Djævelen har jeg ikke stor Respekt for, uagtet jeg har følt og erkjendt, at han er meget stærk. Men det forholder sig med hans Magt som med de uindskrænkede Monarkers: den er støttet paa Svaghed, og det er en meget svag Grundvold.

»Vandkunsten« er et ypperligt Navn. Vand er her naturligviis Nok af, men Kunsten bestaaer deri, at det er daarligt Vand. Hvis Nogen skulde betvivle, at dette er en Kunst, saa bedes han at gaae hen til en Kilde: der er Vandet ganske naturligt, men tillige godt.

Det maatte være en daarlig Sorg, som ikke indesluttede en Glæde; og naar den gjør det, da er den egentlig ikke længere en Sorg.

Kamp er ikke alene nyttig fordi man derved faaer Lejlighed til at kjende sine egne Vaabens Magt, men det hænder ikke sjældent, at man netop i Striden opdager, at man er i Besiddelse af Kræfter og Vaaben, som man hidtil slet ikke har kjendt, og som i en evig Fred vilde have henligget ubenyttede og ukjendte i de skjulte Gjemmer. — Man maa nødvendigvis vinde i enhver ærlig Kamp, hvadenten man sejrer eller besejres.

Landmanden klager over, at Regnen fordærver hans Høst. — Det er just i

Regnvejr min Høst gaar for sig. I det klare Solskin kan jeg ikke se. —

Det er galt nok at forstyrres af Andre, men det er dog langt galere at anvende Tid til at ærgre sig derover.

»Oprigtig talt« sige Folk naar de ret ærligt ville betroe os Noget. — Betegne de ikke eo ipso at de i Almindelighed ikke tale oprigtigt? Dette er imidlertid slet ikke deres Hensigt, og vi have altsaa her eet Exempel mere paa den sædvanlige elskværdige Mangel paa Selvbevidsthed.

Naar jeg spørger A., hvorledes han befinder sig, svarer han altid: »Usædvanlig godt!« — Hvorfor bliver dette Usædvanlige aldrig til Sædvanligt? — Fordi Individet ikke kan løsrive sig fra Slægten. Det som er sædvanligt eller usædvanligt for denne, bliver det ogsaa for hiint. — Et Menneske, som ikke levede af Andet end Kager hele sit Liv igjennem, vilde dog bestandig vedblive at kalde dette en usædvanlig Føde.

Det er ret karakteristisk, at man kalder de Penge, som gives til Tjenere, Bud o. s. v. for Drikkepenge. Det er som om det var umuligt at anvende dem til noget Andet end Drik.

»Hvilken Vej agter De nu at gaee, naar De faaer Examen paa Bagen?« — »Aa! over Bloksbjerg og Schweitz til Italien!« — Hvilket Ansigt satte Fyren ikke op ved dette Svar! Han fik bestemt en Anelse om, at der gives andre Veje end Embedsvejen. — Det er undertiden morsomt i Samtaler med saadanne vindtørre Prosaister at slaee sig rigtigt løs, blot for at iagttage, hvad Indtryk det gjør paa dem. Der er mange Gradationer i dette: Skuldertræk, vantro Smiil, Rysten paa Hovedet, moraliserende Foredrag, foldede Hænder, stum Forbavselse. —

Det mest komiske af de utallige Slags Smiil, er det, som dumme Mennesker sætte op, naar de gjerne ville lee af Noget, men dog ikke tør lade Latteren komme til Udbrud, før de have forespurgt sig, om der virkelig er Noget at lee af.

VALGEENHED.

<p>Glæden tog sorte Klæder paa, Og vandrede ud i Staden; Ved hvert et Huus den bankede paa: »O! Lad mig hos Eder Huusly faae!« — Men Ejeren ud af Vinduet saac, Ræd smækked' for Døren han Laas og Slaa: »Nej Tak! Bliv Du kun paa Gaden!«</p>	<p>Da kom den til Digterens lave Bo: »Mon her skulde være Plads til To?« — Og Digteren aabnede Døren vidt: »Kom ind! Spørg ikke om Mit og Dit; Kom ind, og hvil Dig ud i min Favn, Mit Hjerte alt giver Dig Brodernavn, Fortroligt Dit Øje taler!« — Da vaagned' i Brystet det frydfulde Savn Og Længselens salige Kvaler!</p>
---	--

TIL ALFRED.

Juul 1843.

<p>Højstærede Hr. Kandidat! Vel synes det lidt desperat At skrive Brev iaften, Thi — for det Første — skal jeg til Et Arbejd snart, som kræve vil Usvækkethed af Kraften.</p> <p>Og — for det Andet — seer Du nok Ialfald flere end en Skok Kollegier paa Pulten; Og for det Tredie er det klart, (Hvad ellers ikke er saa rart) At Hohlenberg er sulten.</p> <p>Men dog kan jeg alligevel Ej ganske slaa min Lyst ihjel Til skriftlige Spektakler; Jeg ta'er da fat paa Pen og Blæk Og hvidt Papir og skriver væk, Skjøndt Bordet dygtigt vakler.</p>	<p>Og Bordet har dog fire Been! Hvad skal man sige da om En Som nøjes maa med tvende? Har han ej Lov at vakle lidt, Naar Stormen blæser mindre blidt, Hvad stundom dog kan hænde.</p> <p>Men Død og Salt? Nu gaaer jeg vildt, Min Pen! Min Tankes Gangerpilt Gaaer Du da reent iblinde? Vend om, vend om, Du danske Fjer Og tal herefter aldrig meer Om Storme og om Vinde.</p> <p>Altsaa — nu fiirogtyve Aar! Forunderligt! Endnu igaar Var Du kun treogtyve; Man skulde troe, at det var Snak, Men Folkebladets Almanak Kan dog umuligt lyve.</p>
---	--

Ja Tiden flyver grumme let!
 Et Blink, et Nu, et Aandedræt —
 Den er ej meer at skue.
 Den farer frem med rastløs lil,
 Den er en kraftigt udsendt Piil
 Fra Evighedens Bue.

Dog — nok om Tiden! Lad den gaae
 Med sine Syvmiilstøvler paa!
 Vi blive ej tilbage,
 Fordi vi sagtne vore Skridt
 Og passiare ganske lidt
 Om Glædens glade Dage.

Altsaa — nu firogtyve Aar! —
 Du har endnu Dit eget Haar --
 Gid aldrig det aflade.
 Men hvis nu ogsaa Tidens Tryk
 Engang Dig smykker med Paryk,
 Naa — hvad kan det saa skade?

Bliv ved at være Philanthrop
 Da priser Dig den frelste Hob
 Med Hjertets Frydesange!
 Og Himlen skuer kjærligt ned
 Til den som spreder Lys og Fred
 I Jordens mørke Gange.

Men fremfor Alt! staae tidlig op!
 Naar Overdynen siger stop,
 Saa kast den kjækt tilbage. —
 Thi Morgenstund har Guld i Mund,
 Og Morgenluften er saa sund,
 Og den gjør lange Dage!

Men om Forladelse! Jeg gaaer
 Nok ind i Livets ringe Kaar,
 Helt tankeløst jeg skriver
 Derfor vil jeg i fuld Galop;
 Med mange Ønsker holde op! —
 Jeg var og er og bliver

Din C. H.

*Og nu — God Nat! — Alt Midnat er forbi,
 Og Lysets Flammer dødt og søvnigt brænde.*

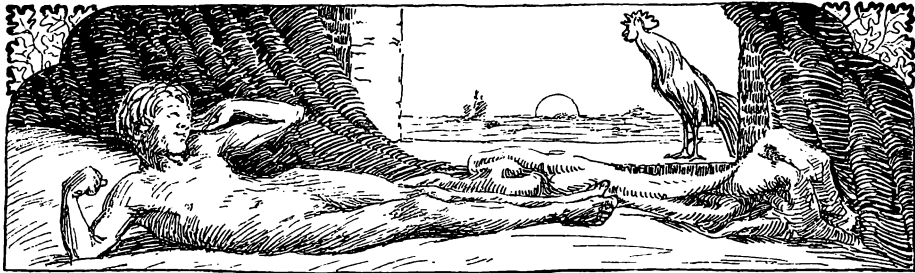
*Vort stille Natteleje søge vi,
 Mens Stjernerne fra deres høje Sti
 De trøsterige Straaleblik nedsende
 Til Pebermøer og til Pebersvende.
 Og sødt vi drømme vil om rare Sager:
 Om Pebernødder og om Peberkager.*

SYVENDE AFSNIT.

SYVENDE SLÆGTLED.

ANDEN HOVEDLINJE.

SYVENDE SLÆGTLED.

ANDEN HOVEDLINJE.

I fjerde Afsnit er der fortalt om de sex Børn af Christian Frederik Heilmann, fra hvem jo anden Hovedlinje udgaar. Her skal kortelig omtales hans sytten Børnebørn, Børn af hans to Sønner Mathias og Henrik.

Børn af Mathias Winther Heilmann (S. 205):

CARL HEILMANN er født 13de Februar 1812 og døde som Discipel i Odense lærde Skole 12te September 1831.

PETRÆA CHRISTIANE MARIE HEILMANN, født 22de December 1813, tilbragte sin Barndom paa Harritslevgaard, og holdt mest af at færdes ude i Mark og Skov sammen med Brødrene. Hun blev 21de Juli 1837 gift med Godsinspektør paa Gyldensten SOPHUS THEODOR KRARUP, født 17de December 1810, Søn af Pastor Christian Jensen Krarup og Løkke Rigborg Christine Bekker. De boede i mange Aar paa Gyldensten og flyttede senere til Birkholm, en lille Gaard der i Nærheden. Petræa havde otte Børn, hvoraf to døde som smaa; de andres Navne er: Erika Charlotte K., Valborg Christine Mathia K., Elise Adolfine K., Christian K. (Landmand) gift med Mathea Caroline Jørgine Jensen, Valdemar K. (Læge), Mathias Vilhelm K. (Forpagter paa Sandagergaard) gift med Magdalene Heilmann (se

S. 365). Christine og Elise døde, da de var nogle og tyve Aar gamle, og disse Sorger i Forbindelse med Krarups senere svagelige Helbred lod hende i fuldt Maal faa Brug for sit muntre Sind fra Ungdomstiden. Efter Krarups Død 26de Juni 1876 bestyrede hun Birkholm ved sin yngste Søns Hjælp. Petrea skal have været en meget hyggelig og rar gammel Kvinde, jævn, med praktisk Sans og et godt Hjerte. Hun holdt af at spise godt og var altid glad ved at se Ungdom omkring sig. For en snevrere Kreds var hun heller ikke bange for at give sig selv til Pris for at forhøje Munterheden. Naar hun saaledes f. Ex. havde skudt Brillerne op i Panden og fingerede ikke at vide, hvor de var henne; eller naar hun spillede Kort og mærkede, at hendes Uheld vakte de medspillendes Morskab, — da kunde hendes Mimik være ubetalelig komisk; men det maatte naturligvis ikke mærkes, at hun gav sig til bedste. — Ved et uheldigt Fald paadrog hun sig en Hofteskade, som meget indskrænkede hendes Færden ude og inde, og sine sidste Aar tilbragte hun mest ved sin Rok; det var som om det snurrende Hjul ledte hendes Tanker tilbage til svundne Tider og der laa da et mildt vemodfuldt Skær over hendes Ansigt. Hun døde 22de Marts 1887.

ELISE FREDERIKKE HEILMANN, født 31te Januar 1815, styrede efter Moderens Død Huset for sin Fader. Efter 1868 har hun opholdt sig hos sin Broder Lorentz i Aaby Præstegaard.

JOHAN PETER HEILMANN fødtes 2den Maj 1816. Han tog dansk juridisk Examen og blev senere Forpagter paa Marienlund ved Odense. Den 19de November 1856 blev han gift med VILHELMINE RASMUSSEN født 1ste Maj 1833, Datter af Købmand P. O. Rasmussen i Odense. Han døde 8de Februar 1875 og hans Hustru 9de September 1883. Ægteskabet var barnløst.

RASMUS CHRISTIAN HEILMANN fødtes 31te August 1817 og blev til sit niende Aar undervist i Hjemmet; men baade han og hans Brødre følte sig mere tiltalte af det landlige Friluftsliv end af boglig Lærdom. Christian var den eneste, der bestemtes for Studeringerne og i tre Aar var han i Huset hos Pastor Balslev i Haarslev for at forberedes til Odense lærde Skole. — Et halvt Aar før han skulde være Student forlod han Odense Skole, da han ikke syntes, at Rektoren behandlede ham retfærdigt. Han dimitteredes saa privat, og opnaede 1838 laud til Artium.

Christian var en rask og behændig Dreng, forvoven indtil Dumdristighed, og at springe fra den ene Hanebjælke til den anden i den store Ladebygning

i Hjemmet eller at løbe hen Bagateller. Under sit Ophold dyrkede han ivrig Fægte-Formand for en Sportsforblive komplimenteret af Kronning. Han skal ogsaa have en Virtuositet uden Lige.

Christian Heilmann.

sige til sin Modstander: »Nu knapper jeg Din Vest op!«, var det en Fornøjelse at se, hvorledes den ene Knap røg af efter den anden, uden at hans Kontrapart var i Stand til at forhindre det. Hans slanke, smidige og dog kraftige Legeme var som skabt til Legemsøvelser og bar hele Livet igennem Præget af den Fuldkommenhed i Udvikling, som denne Training i Ungdommen havde givet det. Han kunde saaledes endnu paa sin Sølvbryllupsdag gaa Stuen rundt paa Hænderne. Heller aldrig var han bange for at vove sit Skind, og han reddede engang en kold Vintermorgen en gammel Skomager fra at drukne i Peblingsøen. I København var Christian desuden en ivrig Billardspiller, og hans Dygtighed heri indbragte ham manganen en »gammel Tremark«, hvilket hjalp lidt paa den knappe Pengeunderstøttelse fra Hjemmet. — At han som udpræget Sportsmand ogsaa var en ivrig Jæger, er en Selvfølge. Han udviklede sig hurtig til en mer end almindelig dygtig Skytte, og erhvervede sig paa Klapjagterne et Navn for den Ro og Sikkerhed, hvormed han nedlagde saa at sige ethvert Stykke Vildt.

Under alt dette studerede han — Theologi, vel næsten det Fag, der laa hele hans Udvikling fjernest. I Begyndelsen af Studietiden var han ogsaa stærkt tvivlende, eller rettere hans Tanker havde overhovedet næppe dengang berørt de religiøse Spørgsmaal, som han nu var tvungen til at beskæftige sig med. Ligesom han skulde op til Attestats, blev han angreben af en voldsom Tyfus, der bragte ham Døden nær; og det var maaske herigennem, at hans Tro styrkedes, saa at den voxede til en fast Overbevisning. Denne Tyfus satte ham meget tilbage i Studierne, alt det éngang læste og lærte var fuldstændig glemt; og da han 1845 gik op til Examen, opnaaede han kun haud.

I Begyndelsen af 1847 blev Præstekaldet i Eilby og Melby ledigt. Dette Kald bortgaves dengang af Grev Bernstorff, der ejede flere af de Gaarde, som Christians Fader havde i Forpagtning. Greven opholdt sig

netop paa sit Gods Wotersen i Holsten, og Christian skyndte sig hurtigst muligt med at henvende sig personligt til ham. Rejsen havde det forønskede Udfald; han fik Kaldet og ordineredes 25de August 1847. — Allerede tidligere var han bleven forlovet med ADOLPHINE VILHELMINE CHARLOTTE UTKE (S. 148), født 27de Juni 1816, Datter af Landinspektør Johan Frederik Utke og Sophie Hedevig Heilmann. De var Næstsøskendebørn, og han var ofte kommen sammen med hende i Ferierne paa Brolykke. Fru Utke var ikke for Partiet, thi Udsigterne var jo ikke synderlig glimrende, men da Christian nu havde faaet Kald, stod Brylluppet 17de November 1847 i Viby Kirke.

Adolphine Utke.

Det var et sørgeligt Syn, der mødte den unge Frue, da hun drog ind i den allerede dengang meget gamle Præstegaard, der nu skulde være hendes Hjem. Den forrige Præst havde efterladt Bygningerne i en overordentlig forfalden Tilstand; i et af Værelserne stod endog de raa Mure, lave og daarlige var de jo i Forvejen. Der var ganske vist paabegyndt en Reparation, men meget stod endnu tilbage, og da andre Vanskeligheder ogsaa stødte til, havde de i de første Aar meget at kæmpe imod. Saa kom Børnene efterhaanden, tre Sønner og to Døtre (S. 361). I sin Stilling overfor disse tilhørte Christian ganske »den gamle Skole«. Han saa i Opdragelsen kun en Optugtelse og havde ikke Øje for det gensidige Udviklingsforhold. Resultatet deraf var, at Børnene gennem hele deres Opvæxt forblev saa temmelig fremmede for ham; først i en forholdsvis

sen Alder begyndte han at forstaa dem som Mennesker og Individualiteter.

I sin gejstlige Virksomhed var han ingen udpræget Partimand, tværtimod følte han sig altid ubehagelig berørt, naar han i Livet eller i Bøger traf paa Sektilhængere. Som Taler var han ikke betydelig. — Sit Landbrug styrede han med stor Dygtighed, og han nærede en saa levende Interesse derfor, at der vist ikke var en Krog i hele Præstegaardsmarken som han ikke kendte nøje. Han havde ogsaa rig Lejlighed dertil, thi han forblev i Eilby Præstegaard hele sit Liv, og var ikke til at bevæge til at søge et andet og bedre Embede. Maaske var dette noget begrundet i, at den laa

hans Fødeegn saa nær, at Barndoms minderne saa at sige vinkede fra alle Kanter. Men den egentlige Grund maa dog vel siges at være den, at han i Aarens Løb var bleven et meget udpræget Vanemenneske, og havde som saadant den største Vanskelighed ved at løsrive sig fra det éngang tilpassede. Den ene Dag gik nøje som den anden. Tidlig stod han op om Morgenen og tilbragte hele Formiddagen paa sit Studereværelse. Først naar den lange Pibe var tændt og han havde opmuntret de to Barometre ved gentagne Bankninger, placerede han sig ved Skrivebordet. Her sad han Dag efter Dag, Aar efter Aar, medens Vinden hviskede i Vinløvet udenfor Vinduerne. Gennem Tobaksrøgens Taage skinnede Solstraalerne paa hans blanke Isse og bragte spillende Liv henover Papir og Bøger. Saa hørte man pludselig Ænderne rabbe i Kor fra Møddingen i den modsatte Ende af Gaarden, hvor Hønsene gik og pillede; og Haveporten smækkede, medens de smaa Konfirmanders Træsko klappede hen over Stenbroen. — Men ellers var der ganske stille i Huset, naar Præsten »studerede«.

Ved Middagsbordet Kl. 12 var han rigtig i sit Es; her gav han altid sit overgivne Vid frie Tøjler, og man kunde være vis paa, at en Spøg overfor ham altid faldt i god Jord. Hans noget saftige Lune lod de muntre Ord fremtræde med en Djærvhed, der mangen Gang var lige paa Grænsen af det tilladelige, og hans Blik og Miner var da aldeles uimodstaaelig komiske. — Saa sov man til Middag til Kl. 2, og Aviserne studeredes derpaa ivrig. Klokken halv fem saa man ham regelmæssig, hvordan saa Vejret end var, iført sin lange Frakke og Stok, vandre gennem Haven ud paa sin daglige Spadsere-tur, hvorfra han først vendte tilbage til Aftensmaden. Om Aftenen holdt han meget af lidt Musik, skønt han ikke selv var musikalsk. Det var derimod hans Hustru og Børn i høj Grad, og han var altid en interesseret Tilhører. — Som Dagene gik Aarene; kort sagt, det var et Liv uden store

Adolphine Utke.

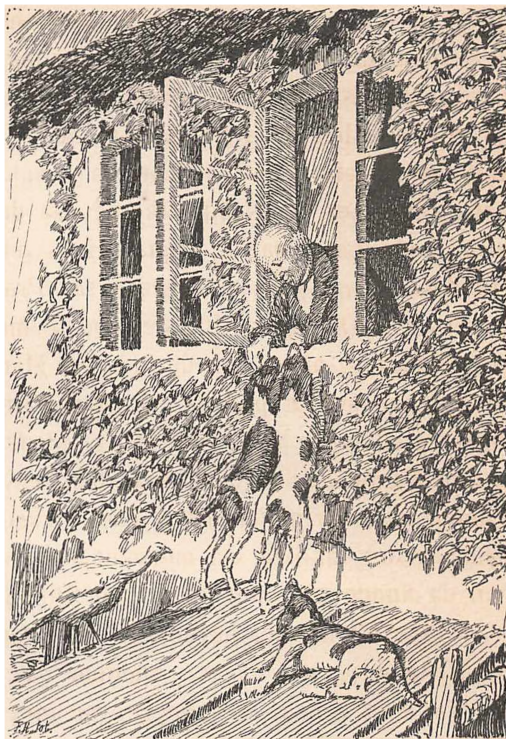
indre eller ydre Begivenheder, henlevet i jævn Tilfredshed med de forhaandenværende Omstændigheder.

En stor Sorg havde han dog i 1883, det var hans yngste Datter Sofies pludselige Død (S. 365). Dog denne Smerte bidrog ogsaa til at klare hans Syn yderligere, og han faldt til Ro i den sikre Tro paa et Gensyn efter Døden.

Han havde af Naturen et hæftigt Sind, der i hans yngre Alder yderligere pirredes af et Maveonde; men hvem der kun havde kendt ham i de senere Aar, kunde slet ikke tænke sig, at det milde Ansigt, som han da havde, nogensinde havde været anderledes. Altid var han venlig og munter og bevarede lige til det sidste sin ranke Holdning og elastiske Gang. Selv paa sine gamle Dage var han en ivrig Jæger, og endnu i 1887, da han hørte Skuddene fra Nabomarkerne paa den Dag, Jagten gik ind, drog det ham med uimodstaaelig Magt. Hans ældste Søn var netop bortrejst med Hundene for at jage andetsteds, saa Præsten var i stor Vaande. Han fik da en lille Dreng fra Præstegaarden med til at apportere i Stedet for Høsehund og afsted gik det ud over Markerne. Efter et Par Timers Forløb vendte han sveddryppende og smækvred tilbage; han havde skudt flere Høns, men ingen faaet, og han bandede, saa det stod efter. En af hans bedste Fornøjelser var det, naar Hundehvalpene kom og bankede paa hans Vindue med deres Forpoter. Han lukkede da altid op for at kæle lidt for dem, og det var lige saa morsomt som rørende at høre den lange Samtale, han da kunde føre med dem. (Se Billedet paa modstaaende Side.)

Som alt nævnet havde han den største Vanskelighed ved at løsrive sig fra Hjemmet, men engang imellem maatte han jo gøre det for at kunne besøge sine Døtre, der begge var gifte og bosatte i Sverrig. Men var Rejsen saa éngang slaaet fast, da glædede han sig som et Barn dertil. I August Maaned 1888 drog han med sin Hustru til Sverrig, og her var paa Gammalstorp den største Del af Familien samlet. Fremtiden saa saa lykkelig og straalende ud for dem alle, og omgivet af sine Børns og Børnebørns Kærlighed kunde vel derfor næppe noget bedre times ham end Døden. En Blindtarms- og paafølgende Underlivsbetændelse gjorde her i Løbet af halvandet Døgn Ende paa hans Liv. Det var 29de August 1888 Kl. 6 om Morgenen, at han udaandede uden selv at have nogen Anelse derom; men omkring ham stod Familien dybt rystet, som ved et Lyn fra en klar Himmel. — Hans Hustru bor nu paa Urup hos sin yngste Søn.

MATHIAS HENRIK AUGUST HEILMANN fødtes 28de Oktober 1819 og udvandrede allerede i 1843 til Amerika efter en kort Tid at have været i Handelslære i Bogense. Familien har ikke hørt noget fra ham før i de sidste Aar, men i et Brev fra 1887 (skrevet af en anden) meddeler han følgende om sig selv: »Hvorledes jeg har tumlet om i de mange Aar, der ere henrundne siden jeg forlod Fædrelandet, kunde jeg nok have Lyst til at indvie Dig i, men skulde alt med, vilde det give Stof til en tyk Bog, saa Du indtil bedre Tider maa nøjes med at høre lidt om det i ganske korte Træk. At jeg fløj ud fra Bogense med en norsk Skipper vød Du vel. Jeg kom derefter baade til England, Frankrig og Spanien, men landede tilsidst i New York uden en eneste Skilling i Lommen. Paa Eriesøen var jeg i stor Fare. Jeg var nemlig ombord paa en Damper, der kom i Brand; men jeg med flere blev reddet. Saa styrede jeg vestefter og kom blandt andre Steder til Missouri, hvor jeg en Tid opholdt mig hos en Dansk, Dr. Rüge, vist fra Odense. Paa

Christian Heilmann og Hundene.

dette Tidspunkt udbrød Krigen med Mexiko. Jeg gik med som frivillig og blev Løjtnant i et Korps, som jeg selv havde været med til at danne. Krigens Løn blev for min Part et kort Fangenskab; først blev jeg fanget af de regulaire Tropper, siden af et Guerillakorps eller rettere af en gemen Røverbande. Her vilde det formodentlig have gaet mig ilde, men en Pige, Datter af en Farmer, hos hvem Banden havde Tilhold, fattede Godhed for mig og hjalp mig ud ved List og Snildhed. Efter Mexikokrigen blev det af Regeringen overdraget General Tremont at undersøge det vestlige Amerika

lige til Stillehavet. Jeg kom med i Exkursionen og fulgte ham baade frem og tilbage. Det er en af de Ting, jeg fortryder, at jeg ikke blev længere hos denne Mand, thi jeg havde et godt Nummer hos ham, og han vilde maaske have hjulpet mig ind i en god Stilling. Men jeg gjorde det nu ikke. Jeg kom senere til St. Louis og havde en Beskæftigelse der, først ved en Bank, senere ved Handelen. Nogle Aar efter var jeg at træffe i Minnesota, først som Kreaturopdrætter paa en Farm, senere som Entreprenør ved Jernbaneanlæg. For c. 10 Aar siden flyttede jeg her til St. Paul, hvor jeg derefter uafbrudt har opholdt mig. Jeg har her et »Lodginghouse« med 42 Gjæstesenge; det ligger paa Hjørnet af to af Byens fornemste Gader. — Enkelte Danske har vel af og til boet hos mig, men det er jo ikke altid, at jeg opdager Nationaliteten. I det hele taget har Tilfældet ikke bragt mig meget sammen med Danske i Amerika, og det er vel Grunden til, at jeg har glemt saa meget af mit Modersmaal. Jeg kan vel tale det, men det gaar tungt og jeg leder bestandigt efter Ord for at kunne udtrykke mig, som jeg tænker.«

Mathias Heilmann har i Amerika giftet sig med MARY DE GEER og har tre Sønner og en Datter. Han er en meget velstaaende Mand og har givet sine Børn en god Skolegang, skriver han. Men da han i Amerika har forandret sit Navn til Henry Hillmann og saaledes maa betragtes som udtraadt af Slægten Heilmann, kan Børnene ikke medtages her.

LORENTZ CHRISTIAN DITLEV HEILMANN, født paa Gyldensten 11te Maj 1825, blev privat dimitteret 1844; cand. theol. 1852 med haud sec. Kapellan i Særslev 1854, i Haarby 1855, Sognepræst til Raabjerg 1865 og til Aaby og Bjergsted 1873. Gift 26de November 1857 med MAGDALENE ELISE BANG, født 10de November 1836, død 24de Maj 1873, Datter af Pastor Laurits Peter Bang i Haarby og Sara Christine Gøtzsche. 5 Børn (S. 365). Han deltog som frivillig i Krigen 1848—49.

Børn af Henrik Ernst Heilmann (S. 207):

JENSINE HENRIETTE FREDERIKKE HEILMANN fødtes i Skelskør 6te November 1812. Hun kom som ung i Huset hos en Doktor Ortmann i Faaborg, hvor hun i flere Aar underviste i Døtrenes Pigeinstitut. Efter at være vendt tilbage til sine Forældre, bidrog hun meget til at forbedre disses økonomiske Kaar ved ihærdig Flid og Sparsommelighed. At passe

Frugten i den »store Have« (S. 216) blev hendes kæreste Beskæftigelse, hun var der tidlig og silde og sparede sig ikke i nogen Retning. Hun havde her fundet et Virkefelt, som hun fuldtud kunde magte, og denne inderlige Samvirken med Naturens Udfoldelse lagde noget lyst og lykkeligt over hendes Liv. Hvor straaede ikke hendes mørke Øjne, naar hun bed i den første lille sure Gravensten, og senere, naar dette Havens Pragtæble hobedes i gyldne Dynger under Forældrenes gamle Straatag. Og naar Paaskemorgen oprandt, da oprandt ogsaa »Tante Jette« for at overrække hvert af sine Broderbørn et Æble, der skulde spises paa fastende Hjerter for at bringe Børnene Held og Lykke hele Aaret igjennem. — Hun var

af et ualmindeligt livlig og imødekommende hende almindelig ogsaa megen Interesse Musik, og i Henseende hun paa Grund af sin melse som et rent Lexicon Lungebetændelse virksomme Liv 14de

PETREA VILHELMANN fødtes i Skelhun styrede Hushold-

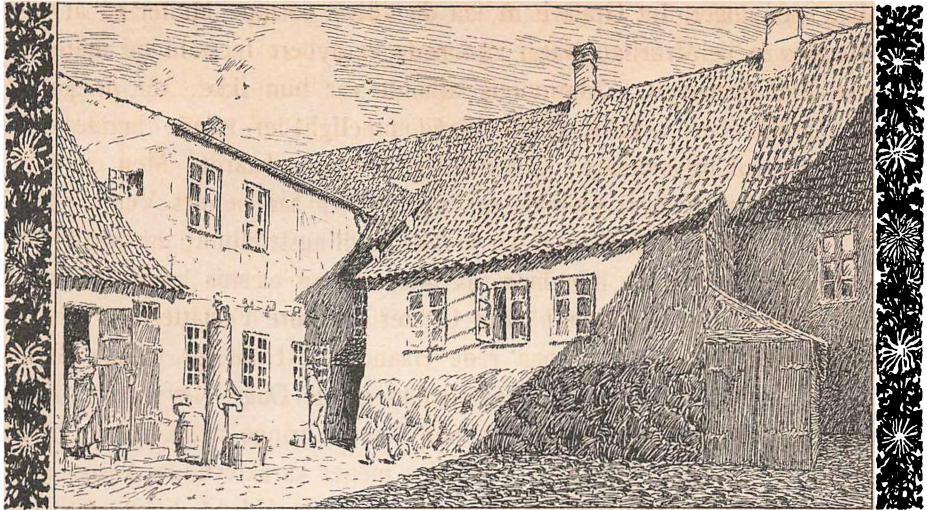
Petrea Heilmann.

ligt Temperament, venmod alle, hvilket gjorde holdt, men hun havde for Litteratur, Kunst og til Slægtshistorie var fortræffelige Hukommelse at slaa op i. — endte i kort Tid hendes Marts 1873.

MINE SOFIE HEILSKØR zode April 1814. ningen i Hjemmet, hvor

det ikke var nogen let Opgave at faa de yderst knappe Midler til at slaa til. Hendes mere alvorlige Natur rummede et dybere Indhold og mere Intelligens end Søsterens. Almindelig afholdt var hun ikke; thi præget af megen Karaktersans overfor Folks Ejendommeligheder kunde hendes Vid ofte være skarpt og bidende, og hendes Ord ramme haardt. Men en Samtale forstod hun at gøre morsom og interessant, saa hendes Venner satte megen Pris paa hende. Historie var hendes Yndlingsstudium; navnlig Thiers Revolutionshistorie havde hun læst saa ofte, at hun næsten kunde den helt udenad, men iøvrigt havde hun altid Citater af andre Forfattere — Shakespeare, Schiller, Lessing — paa rede Haand, og Holbergs saftige Satire satte hun naturligvis højt. Ja, paa hendes gamle Dage blev hendes egne Historier undertiden saa saftige, at hun kunde bringe unge Damer til at rødme og forsvinde ud af Stuen. Hendes meget karakterfulde Ansigt med de store, markerede Træk antog da et saa kosteligt Udtryk halvt af Skamfuldhed, halvt af inderlig Glæde over Resultatet, at det var umuligt ikke at briste i Latter derover. — Den sidste halve Snes Aar, hun levede, gjorde en Lamhed i begge Ben hende temmelig ubevægelig. Men Aandsevnerne forblev ganske usvækkede; henimod Slutningen aftog dog Hukommelsen for de nærværende Ting, og hun levede mest i Minderne. Hun var da kommen i Huset hos sin Broder Henrik, hvor hun beboede et Par Værelser i Kældretagen ud til Haven. Der passerede en hel Del Mennesker forbi de lavtliggende Vinduer, baade af Husets Folk, og andre, — og hun holdt nok af at faa sig en Passiar. Desuden var der Udsigt over Havens Busketter til Skelskør Nor med hvide Sejl og Skovene paa den anden Side. Alligevel følte hun ofte sin Uvirksomhed og Ubevægelighed tungt, og hun kunde da med et uendeligt længselsfuldt Udtryk sidde og stirre ud mod Foraaret, mod det evige Foraar. Saaledes er hun fremstillet paa Billedet øverst Side 351. Men kom der saa blot et Besøg, hun holdt af, eller var der Selskab i Huset, da forandredes hendes Udtryk ganske. Øjnene spillede af Munterhed og de smalle Læber krusedes under Udformningen af de skarpe Pile, som hun var en Mester i at udslynge. — — Ligesom Søsteren havde hun megen Følelse for Nød og Trang og hjalp efter bedste Evne af sine ringe Midler. Hun døde 18de Juli 1886.

FREDERIK JULIUS HEILMANN født 24de Juni 1815, døde 28de September 1827 af »Galdefeber«.

Det gamle Apothek i Skelskør set fra Gaarden.

JENS CHRISTIAN HEILMANN født 11te Marts 1817, cand. pharm. 1833 med laud, Kancelliraad, Landvæsenskomissær, R. af D., Ejer af Gæstgivergaarden i Frederiksværk, gift 16de August 1842 med EMILIE RASMUSSEN født 27de Juni 1814, Plejedatter af Apotheker Barfod i Stege. 4 Børn (S. 366).

AUGUST LUDVIG FERDINAND HEILMANN født 11te Juni 1818, dansk Jurist 1842 med haud, gift 24de Juni 1857 med HANSINE PETERSEN født 6te Oktober 1857, død 1ste Maj 1886, Datter af Gartner paa Espe Lars Petersen og Augusta Margrethe Edele Hansen. Han er tidligere nævnet S. 279 og 298, senere blev han Købmand i Taarnmark, hvor han døde 26de August 1890. 6 Børn (S. 366).

JOHAN ERNST THEODOR VALDEMAR HEILMANN født 19de Maj 1819, død 5te April 1837; omtalt S. 212 og 213.

HENRIK PETER GYSBERT HEILMANN født 4de August 1821, cand. pharm. i Kiel 1845. I Maj 1848 kom han til Skelskør Apothek, hvilket han købte 1ste April 1858; 12te Juni s. A. blev han gift med FANNY AGNES NATHALIE MAU, født 27de Juni 1830, Datter af Apotheker og Postmester i Skelskør Gerhard Wilhelm Mau og Louise Tessin. I 1878 blev det gamle Apothek nedrevet og et nyt opbygget. 1ste Juli 1894 solgte han Apotheket til sine to Sønner Ernst og Arent Heilmann. Han var i en længere Aarrække Byraadsmedlem og havde megen Interesse for Byens Opkomst; det

skyldes i en væsentlig Grad ham, at der blev oprettet en Laanebank for Haandværkere, Telegrafstation og Diskontobank, samt at Byens nuværende Lystskov indkøbtes. Denne Bog er udgivet paa hans Opfordring. 8 Børn (S. 367).

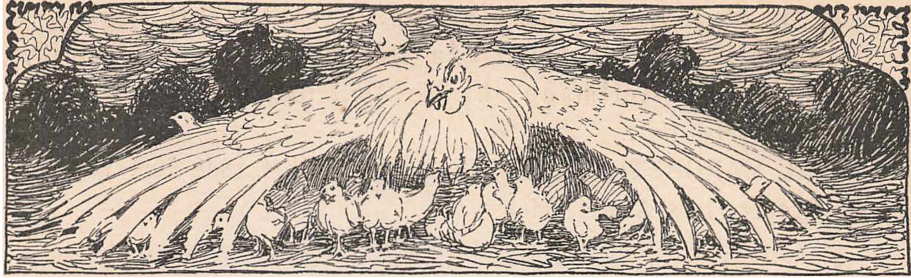
IDA ANNE CATHRINE AHRENGOTH HEILMANN født 11te Januar 1834, død 6te Marts 1847 af »Nervefeber«.

FREDERIK JULIUS VALDEMAR HEILMANN født 7de Februar 1837 i Smidstrup, død 20de Maj 1874, Manufakturhandler i Skelskør, gift 24de August 1873 med ADOLFINE JULIANE HARDER, født 25de Juli 1842, Datter af Farver i Skelskør Thomas Christian Harder og Frederikke Margrethe Mau; ingen Børn.

OSVALD MATTHIAS PONTOPPIDAN HEILMANN født 31te Januar 1840, død 20de Maj 1858.

OTTENDE AFSNIT.
DE YNGSTE SLÆGTLED.

DE YNGSTE SLÆGTLED.

FØRSTE HOVEDLINJE.

Børn af Claus Ernst Heilmann (S. 223).

OVE CHRISTIAN HEILMANN, f. 1ste Februar 1834 død ugift 28de Juli 1881. Handelskommis.

ERNST MARTIN HEILMANN, f. 28de September 1836. Forstkandidat, ejer Baunebjerggaard ved Fredensborg. Gift 27de April 1883 med EUSEBIA NIELSEN, f. 27de October 1838, Datter af Professor Rasmus Nielsen og Edel Margrethe Nielsen. Ingen Børn.

LUDVIG JACOB HEILMANN, f. 18de Januar 1838, Købmand i Svendborg; gift 8de April 1890 med KAREN SOPHIE JØRGENSEN, Datter af Landmand Ole Jørgensen og Ane Cathrine Hansen. 2 Børn: Edel Cathrine Chirstine Heilmann, f. 27de September 1890 og Claus Ernst Heilmann, f. 26de Juni 1892.

HANS ARNT HEILMANN, f. 7de November 1840, Vejassistent i Odense.

JENS PETER HEILMANN, f. 11te Maj 1844 i Odense, Kantor og Kordegn ved St. Peders Kirke i Slagelse, gift første Gang 9de Maj 1873 med HANSINE KRISTIANE HANSEN, Datter af Kromand Hans Mads Hansen og Lovise Cathrine Lund; anden Gang 28de Januar 1882 med CAMILLA THOMASINE PETERSEN, f. 11te Februar 1854, Datter af Arvefæster Ferdinand Petersen

og Diderikke Marie Lovise Dige. 4 Børn: Axel Thorkil Heilmann, f. 11te Marts 1874, Astrid Ulrikka Heilmann, f. 21de Juni 1876, Camilla Hansine Heilmann, f. 18de April 1883, Margrethe Heilmann, f. 11te Maj 1885.

EDEL MARGRETHE RASMINE HEILMANN, f. 18de Juni 1846, bor hos sin Broder Hans Arnt i Odense.

Børn af Hans Arent Heilmann (S. 225):

OVE JUEL HEILMANN, f. 29de Marts 1835, Købmand i Grindløse, gift 28de December 1872 med MAGDALENE RASMUSSEN, f. 6te December 1833, Datter af Landmand Rasmus Steffensen i Harrendrup og Maren Nielsdatter.

ARNT GEORG HEILMANN, f. 10de Februar 1837, dimitteret fra Skaarup Seminarium 1858; Lærer i Tørresø, Odense Amt, gift 29de Marts 1867 med ELISE MARIE LUND, f. 31te Maj 1845, Datter af Landmand Niels Lund i Kjøbeskovlund og Maren Christiansen. 4 Børn: Arntdine Marie Eleonore Heilmann, f. 25de Oktober 1868, Magda Nielssine Charlotte Georgine Heilmann, f. 5te Oktober 1870, Carla Mary Elise Marie Heilmann, f. 26de April 1878, Hans Arnt Heilmann, f. 15de Januar 1880.

PETRA CLAUDIA VIBY HEILMANN, f. 10de Februar 1841, bor i Bjerringbro.

GEORGINE AMALIE HEILMANN, f. 12te April 1844, gift 13de Marts 1864 med Stationsforvalter i Bjerringbro HANS NIELSEN FLEMMING, f. 29de Juni 1840, Søn af Theaterkasserer Thomas Flemming og Maren Nielsen. 8 Børn: Arntdine F., Carla F., Thomas Valdemar F., Adolph Ferdinand F., Thorvald Emil F., Anna F., Helga Georgine F., Vilhelm Georg F.

CARL LUDVIG ALEXANDER HEILMANN, f. 10de Maj 1849, død 26de Januar 1869.

Børn af Carl Agnes Heilmann (S. 227):

CARL AUGUST WILHELM HEILMANN, f. 26de Marts 1837, Toldopsynsmand i Trondhjem, gift 9de August 1863 med OLIVE KRISTINE HAUGAN, f. 2den September 1838, Datter af Peter Andreas Haugan og Jørgine Cornelia Lyng. 7 Børn: Carl August Wilhelm Heilmann, f. 26de Maj 1864, død i Kalifornien 2den April 1891, gift 31te Oktober 1890 med Clara

Miles, Peter Alfred Heilmann, f. 29de April 1866, død 4de Juli 1868, Marie Augusta Heilmann, f. 27de September 1868, Olaf Kristian Heilmann, f. 19de Juli 1870, Fotograf i Texas, Amerika, Kristine Jørgine Heilmann, f. 27de Maj 1872, død 25de April 1873, Rosa Louise Jakobine Heilmann, f. 28de August 1874, Alfred Conrad Rossing Heilmann, f. 15de Oktober 1877.

ANNA CHARLOTTE CHRISTINE HEILMANN, f. 17de Januar 1840, gift med Fyrvogter OLAUS LAWRTZ ØIEN, f. 9de April 1835, Søn af Gert Bentsen Øien og Karen Vold. 6 Børn.

MARIE AUGUSTA HEILMANN, f. 15de April 1842, d. 21de Jan. 1859.

JOSEFINE AMALIE HEILMANN, f. 22de Januar 1847, bor i Trondhjem.

Børn af Johan Ernst Heilmann (S. 237):

HANS PEDERSEN HEILMANN, f. 29de August 1833 i Baaring Mølle, bor i Odense, gift 13de April 1870 med METTE SØRENSEN, f. 3dje Februar 1840, Datter af Husmand Søren Andersen og Trine Olsen. En Søn: Johan Ernst Heilmann, f. 12te Oktober 1871 paa Billesbøllegaard.

Børn af Hans Arent Heilmann (S. 241):

JENS HENRIK HEILMANN, f. 6te Juli 1833, dansk Jurist 1856, Fuldmægtig, død 4de September 1869.

SOFIE FREDERIKKE AUGUSTA HEILMANN, f. 4de Februar 1836, død 31te Juli 1865.

JOHAN MARIUS ANDREAS HEILMANN, f. 14de Maj 1838, Melhandler i Kerteminde; gift med CAMILLA THERESE RUDKØBING, død 9de December 1893. 5 Børn: Karen Henriette Heilmann, f. 9de December 1867, Camilla Marie Heilmann, f. 2den September 1869, død 9de December 1891, Sofie Augusta Heilmann, f. 16de Maj 1872, Bertha Emilie Heilmann, f. 10de August 1877, Carl Johan Heilmann, f. 23de Juni 1883.

ADOLFINE ECHARDINE HEILMANN, f. 14de August 1839, død 12te Aug. 1864.

GRETHE KIRSTINE HEILMANN, f. 21de Oktober 1840, gift 16de Marts 1869 med Lærer i Ulsø SØREN NIELSEN, Søn af Gaardejer Niels Jensen og Ingeborg Sørensdatte. 11 Børn: Karen Augusta N., Jens Henrik N., Ingeborg N., Hans Arndt N., Sofus Adolf N., Signe N., Harald Chri-

stian N., Peter Andreas N., Sigurd Marius N., Johannes Vilhelm N., Karl Ferdinand N.

HENRIETTE HEILMANN, f. 20de Jan., d. 14de April 1842.

CARL CHRISTIAN HEILMANN, f. 1ste April, d. 19de Juni 1843.

HENRIETTE CAROLINE HEILMANN, f. 1ste November 1844, gift 15de Oktober 1872 med LARS CLAUSEN, f. 26de August 1834, Godsforvalter paa Holckenhavn. 8 Børn: Thyra Margrethe C., Jens Arnt Heilmann C., Karen Andrea C., Harald C., Gerda Frederikke Pouline C., Marie Eleonora C., Hugo C., Johan Herman C.

KAREN ERNSTINE HEILMANN, f. 21de December 1845, gift 29de Marts 1874 med Restauratør JOHAN HANSEN, f. 24de Oktober 1835, Søn af Gaardejer Hans Johansen. 4 Børn: Hans Arnt Heilmann-H., Johan Marius Heilmann-H., Christian Ernst Heilmann-H., en Søn død som lille.

PETREA CHRISTIANE HEILMANN, f. 28de September 1847, gift 17de April 1869 med Overbanemester i Hillerød HARALD CHRISTIAN EMANUEL SEVALDSEN, f. 26de Februar 1842, Søn af Vejassistent i Kbh. Sevaldsen. 13 Børn: Jens Christian S. cand. theol., Karen S., Anna S., Margrethe S., Marie S., Elisabeth S., Svend S., Ernst Heilmann S., Inger Heilmann S., 4 Døtre døde.

HANS ARNDT HEILMANN, f. 17de April, død 12te Maj 1849.

Børn af Johan Ernst Heilmann (S. 253):

SOFIE HEDEVIG HEILMANN, f. i Maarslet 22de August 1838, død i Vaarø 19de Februar 1861.

CATHRINE VILHELMINE GEELMUYDEN HEILMANN, f. 3dje Maj, død 26de Juni 1840.

JOHAN ERNST HEILMANN, f. paa Brolykke 16de Juli 1841, død 14de December 1891, Handelsagent i Göteborg; gift 1ste Oktober 1880 med MARIE SOFIE PETTERSON, f. 14de Juni 1854, Datter af Skibsfører Niels Christian Petterson og Johanne Frederikke Petersen. Ingen Børn.

ADOLFINE HEILMANN, f. i Vaarø 20de August 1842, gift 7de Juli 1859 med Bankfuldmægtig i Flensborg THEODOR PLATOU, f. 12te Marts 1829, død 6te Maj 1878. 3 Børn: Thyra P., gift med Fabrikant Jens Johan Michael Lange, Svendborg; Ingeborg P., gift med Premierlieutenant Frands Frandsen, Fredericia; Margrethe P.

ANDEN HOVEDLINJE.

GERHARD VILHELM HEILMANN, f. 18de Maj 1844, Forvalter paa Gunderslevholm, død paa Tranekær 29de Januar 1865.

JULIE HEILMANN, f. 9de Juni 1846, bor i Feldballe, Jylland.

AUGUSTA HEILMANN, f. 19de Aug. 1848, død 18de Jan. 1849.

PETER CARL ARENT HEILMANN, f. 14de April 1850. Student fra Odense 1869 med haud, cand. phil. 1870 med haud. Forpagter paa Reedville, Oregon; død 1ste November 1887.

RUDOLF HEILMANN, f. 8de Maj 1853, Forpagter paa Møllerup, gift 28de Oktober 1881 med JULIANE MARGRETHE BANG, f. 6te November 1855, Datter af Oljemøller i Aarhus Johan Christian Mathias Bang og Marie Louise Gyldenchrone. 5 Børn: Johanne Margrethe Heilmann, f. 3dje August 1882, Agnes Heilmann, f. 20de December 1883, Vilhelm Heilmann, f. 30te Januar 1886, Peter Carl Arent Heilmann, f. 14de Novbr. 1887, død 1ste Marts 1888, Poulina Heilmann, f. 15de Februar 1891.

ANDEN HOVEDLINJE.

Børn af Rasmus Christian Heilmann (S. 344):

JOHAN FREDERIK HEILMANN, f. 6te September 1848, tog Præliminærexamen i Nyborg, drog efter 1874 i tre Vintre til Jämtland for at drive Jagt mest efter Fugl, men nedlagde ogsaa Storvildt, Elg og Bjørn. Vendte 1881 tilbage til Danmark, nu Gaardejer i Eilby. Gift 5te Juli 1887 med LAURA HANSINE JØRGENSEN, f. 23 Juni 1863, Datter af Gaardejer i Askeby Hans Jørgensen og Karen Hansen. 3 Børn: Karen Heilmann, f. 25de Maj 1888, Ester Heilmann, f. 1ste Jan. 1890, Harriet Heilmann, f. 23de Decbr. 1894. — Han fortæller om en af sine Jagtture følgende:

»Det var en deilig klar Septemberdag. Mr. Yardley, Oluf, min Led-sager og Kammerat, og jeg havde valgt den mest beleilige Plads til Frokost

oppe paa »Sundsvalen«. Frokosten længtes vi stedse efter, naar Klokken nærmede sig tolv, og naar har vel Frokost overhovedet smagt bedre end under disse Forhold: en passende Træthed, en do. Sult, og saa et Sted at spise paa! aa, — hvor staar hele Sceneriet dog tydeligt for mig endnu! Vi laa paa Sundsvalens vestlige Affald saa høit oppe, vi kunde komme. De tørre Fyrregrene, som vare medbragte nede fra Skoven, blussede rask op om Kaffekanden; en grøn Rønnestage anbragt paaskraa henover Ilden bar Kanden, og Oluf syslede efter Sædvane med Tinkopperne. De kolde, stegte Ryper vare fortærede og vi nøde derefter deilig ægte Mysost og hvid fed Gjedemælksost. Af og til kom Kikkerten op for Øinene: det var Elgen, vi vilde have fat paa. Saa tændte vi vore Piber ved Trægløder og den egentlige Hvile begyndte. Jeg laa lidt fra de andre med Hovedet mod en mosgroet Sten, saa jeg havde hele Egnen udbredt for mig, medens Tobaksrøgens blaa Ringe dannede Rammer for ligesaamange Billeder, — dem jeg nu maa indramme i Erindringen.

Ensformigt men storslaet laa Landskabet i den varme Middagsluft; kun faa Farver vexlede, de mørkegrønne, næsten sorte Gran- og Fyrreskove, og de gulgrønne Myrer (Mosedrag), enkelte Steder brunede af Lyngpartier og sribede af hvide Birkestammer. »Seglan«, en lille Elv, som havde sit Udspring fra nogle smaa Fjeldsøer mod Vest, hvis Vandflader laa stille skinnende i Middagssolen, bugtede sig ovre fra disse Søer lige forbi Foden af Sundsvalen ind i et mørkt Skovbælte og ud paa den anden Side af dette i »Anjan«, en større Sø. Hvor den løb rolig og Faldet var ringe, lignede den sit Ophav, Søerne, men af og til sprang den ned over længere Skraaninger, saa at der kom Bevægelse og Liv paa dens Overflade, ja et enkelt Sted var Faldet saa brat, at den gik i Skum. Dette var den eneste Lyd, vi hørte, en lille svag Susen, mindende om de hjemlige Møllehjul. Længere mod Syd og Vest stak først »Åreskutan« sin snedækkede Kalot frem, og endnu længere mod Vest kom fra Norge »Syltoppene« med et helt andet Præg af skarpe Fjeldformer end de bløde jämtelandske Konturer; paa Afstand set skulde man formode, at de vare ubestigelige. Der hvilede den Ro og Stilhed over det Hele, som man i Naturen oftest kun møder om Aftenen. Selv Lommen (hernede kaldet »Havgassen«) ligger stille og døser paa de smaa Bjergsøers Flade, den skriger ikke op med det uhyggelige Skrig, som høres saa langt bort og som træffende sammenlignes med et Menneskes Nødraab,

— den gider ikke. Den øvrige Fugleverden, som navnlig midt paa Dagen er daarligt repræsenteret i vocal Henseende, sover ogsaa, og jeg selv forsøger forgæves at holde dette eller hint Indtryk fast, en sikker Forløber for, at min Dødsighed er ved at gaa over til Søvn.

Saa siger Oluf pludselig: »Jeg mener, jeg ser en Bjørn! der er to! nej tre!!« — Var der noget, der kunde rive mig ud af mine Fjeldbetragtninger, saa maatte det være saadanne Ord; thi længe havde Mr. Yardley, en ikke svensktalende, glad Engelskmand, og Oluf hugget sig igjennem en let Konversation, som jeg hørte, og dog ikke hørte. Hvor? behøvede jeg ikke at have spurgt, thi Olufs Falkeblik, kan jeg godt sige, røbede Retningen, og i Kikkerten saa jeg ganske rigtig dem alle tre præsenterende sig paa Afstand som tre almindelige Skovmyrer; næppe kunde jeg se dem med blotte Øine, da Yardley fik Kikkerten. I den paafølgende Pause var det tydeligt, at vi hver for sig beskæftigede os med samme Tanke, der fandt Form i Yardleys Udbrud: What to do? Min Plan var ogsaa lagt i det samme. Yardley og jeg skulde stige ned af Fjeldet, omgaa en fremspringende Ryg af dette, og naar vi vare ved Foden af den modsatte Fjeldskraaning, hvor Bjørnene gik høit oppe, skulde Oluf fra Stedet her, hvor han baade kunde se Bjørnene og os, dirigere vor Opstigning. Vi maatte nemlig formode ikke at kunne se Bjørnene fra Foden af Skraaningen. Ved fornuftig og forsigtig Fremgang maatte vi komme til Skud, men Forsøget var jo ikke ganske uden Fare, da vi ikke havde nogensomhelst Retraite aaben i Tilfælde af uheldige ♂: ikke dødelige Skud.

Naa, Oluf og Put, min Elghund, forblive altsaa paa Stedet, medens Yardley og jeg forsvinde ned ad Skraaningen. Ovre fra den anden Side se vi nu tilbage paa Oluf, der som en lille Nipsgenstand staar paa sin Plads; Lommetørklædet er bundet paa Enden af Bøssen og han viser tilhøjre, — altsaa afsted. Det var Synd at sige, at han valgte det bekvemteste Sted til Opstigning, steilt og bart var det, men op maatte vi. Nu holder han Bøssen lodret, altsaa have vi Bjørnene over os; men de vare langt oppe, det maatte vi sande, og varmt var det ogsaa. Snart fandtes der ikke en tør Trevl paa os, men Iveren drev mig frem; jeg vilde ikke i den paafølgende Time have byttet Plads med Nogensomhelst i hele Verden.

Endelig faar jeg da Bjørnene at se, men langt borte endnu. Idet vi benytte alle Kløfter og Stenblokke til Dækning, komme vi dem nærmere;

jeg er dem allerede paa 2 à 300 Al. og kan bag en større Sten hengive mig til Nydelsen af at kigge paa dem gennem et af en Huggepipe hugget Hul i min Hat, som jeg stikker op over Stenen. De vralte omkring paa de smaa Afsatser og smadske Rævlingebær, som i store Masser hænge mod Solen, sorte og blanke. Nu forsvinde de, og vi avancere nærmere, endnu forsigtigere end før. Aftalen var: jeg skyder først, kun til den største; saasnart mit Skud er gaaet, maa Yardley tage Affaire. Endnu nogle Skridt og vi maa være dem ganske nær. Ja, rigtig, næsten lige over os paa en fremspringende Hylde stikker pludselig et vældigt Hoved frem, saa Halsen og en Del af Kroppen. Den svage Vind leger med de lange, sølvglindsende Dækhaar paa Pelsen, og den skifter Farve som en Kamæleon. Jeg tror at kunne høre den smadske i Bærrerne, der hvor den staar og rækker sig ud over Kanten for at faa de bedste. Det maa være den største, — og jeg sender den en Expreskugle lige midt mellem Hoved og Bov i Retning af Hjertet, altsaa halvt spids Forskud. Det var en voldsom Virkning. Først et vældigt Knald paa Grund af den store Krudtladning, som slyngedes ind mod Fjeldet, saa skyder et stort Legeme sig ud fra Afsatsen og kommer rullende ned mod os, — lige forbi os, brølende, efterfulgt af Mos, Smaasten o. lign., men bliver hængende 150 Al. længere nede, opfyldende hele Luften med mægtige Brøl. Derpaa komme to andre Legemer tilsyne, hvor det forrige kom fra, speidende og tilsyneladende forskræmte. I Mellemtiden har jeg mekanisk stukket en ny Patron i og løfter Riflen til den ene Bjørn igjen, da jeg saa kommer i Tanke om Yardley, Kammeraten og Vennen fra mange Toure, som længes efter sin første Bjørn. Aftalen, Yardley skyder strax, naar jeg har skudt, stod for mig, og det tænkte jeg paa, alt medens Sigtekornet bevægede sig i smaa Figurer paa Bjørnens hvidringede Hals og Kuglen kun ventede paa det rolige Tryk af Pegefingern for at naa sit Maal. Kun nogle faa Sekunder, men allerede for længe, — der lyder intet Skud. Bjørnene sidde endnu og kigge, endnu kunde jeg have skudt en til; men Yardley — hvor blev han dog af? Jeg tager Riflen fra Kinden — saa stærkt var Kammeratskabet — og ser ham staa skælvende og bleg med Bøssen i Haanden, Hanerne paa Hel, kigende efter den uskadelige Bjørn langt nede. Jeg tror, jeg bandte, og samtidigt vaagnede han ogsaa, men hans Skud kom før mit, og gennem Krudtrøgen var et Skud for mig paa de flygtende Bjørne umuligt. Han havde skudt Bum! — Jeg kom saaledes ikke til Skud.

Nu vendte jeg mig om og sendte den store Bjørn dernede en sidste Kugle, saa den sank sammen og var forendt, da vi naaede den. Derpaa udspandt sig naturligvis en længere Forklaring, der stadig havde samme Omkvæd: jeg faar aldrig en saadan Chance mere, og vær ikke vred paa mig! Fredspibens Røg dulmede efterhaanden vore Skuffelser og Put var den første, der fandt os. Oluf fortalte, at de to andre Bjørne, halvandet Aar gamle, næsten udvoxede Unger, flygtede i en stor Bue ned i Skovlandet. Saa blev den store gamle Bjørn »brækket op« og tomme Patroner anbragte paa Pinde paa og omkring den for at skræmme Fjeldrævene. Vi vandrede nu ned til Byen Kjoland og fik budet otte Mand op til den følgende Dag for at partere og hente Bamsen. — Det var min første Bjørn.«

VALBORG HEILMANN f. 19de Maj 1850, gift 28de Juni 1870 med WILLIAM WALTHER HANSEN-GRUT f. 13de September 1840, Godsejer til Gammalstorp, Vestergötland, Søn af Etatsraad Andreas Hansen og Emma Elize Grut. 5 Børn: Torben Andreas G., Holger G., Ellen Margarethe G., Mary Adolfine G., William Lennart G.

MATHIAS VILHELM HEILMANN f. 14de April 1852. Student fra Odense 1871 med haud, cand. med. 1878 med laud, Læge i Nykøbing, Falster; gift 7de November 1889 med ELLEN HARRIET KYLBERG f. 11te Marts 1868, død 29de December 1891, Datter af Grosserer i Göteborg Oscar Kylberg og Amelia Sinclair. 2 Børn: Allan Heilmann f. 9de December 1890 og Ellen Harriet Heilmann f. 28de December 1891, død Febr. 1892.

SOFIE HEDVIG HEILMANN f. 30te Juli 1854, død i Göteborg 28de April 1883; gift 30te Juli 1873 med Godsejer til Såtenäs, Vestergötland, IVAR KYLBERG f. 7de Marts 1833, nu boende paa Löfåsen ved Borås, Søn af Kaptejn Lars Vilhelm Kylberg og Maria Elisabeth Ahlberg. 4 Børn: Folke K., Maria Adolfine K., Ivar Vilhelm K., Märta K.

CHRISTIAN ADOLF HEILMANN, f. 16de April 1856, Forpagter paa Urup.

Børn af Lorentz Christian Ditlev Heilmann (S. 350):

MAGDALENE HEILMANN, f. 20de Februar 1858, gift 11te Maj 1886 med Forpagter paa Sandagergaard MATHIAS VILHELM KRARUP, f. 1ste Februar 1853, Søn af Godsinspektør Sophus Theodor Krarup og Petræa Christiane

Marie Heilmann (S. 343). 4 Børn: Erik Sofus K., Elisa Petrea K., Lorenz Valdemar K., Ingeborg K.

VALBORG CHRISTINE HEILMANN, f. 22de August 1859, gift 30te Marts 1887 med CARL MARENUS MØLLER, f. 26de December 1856, cand. phil. Landbrugskandidat, Ejer af Slemminggaard, Søn af Godsejer Hans Tellus Møller og Laura Cornelia Hansen. 4 Børn: Hans Tellus M., Lorents Arnt M., Carl Marenus M., Henning Eggert M.

PETREA CHRISTINE HEILMANN, f. 17de August 1862.

MATHEA VILHELMINE HEILMANN, f. 11te Novbr. 1864.

LORENTZ PETER HEILMANN, f. 23de Decbr. 1866. Student fra Aalborg 1885 med laud, cand. theol. 1893 med haud sec.

Børn af Jens Christian Heilmann (S. 353):

CHRISTIAN ERIK EMIL HEILMANN, f. 23de November 1842, død 21de August 1878; cand. pharm. med haud 1860, Gæstgiver i Frederiksværk, gift 28de Februar 1871 med MARIA MARQUARD, f. 3dje Februar 1851, Datter af Mægler Marquard i Nykøbing F. 3 Børn: Marius Heilmann, f. 28de April 1871, Inspektør paa Fabriken »Cimbria«; Jens Christian Heilmann, f. 24de August 1875; Emilie Marie Heilmann, f. 13de Oktober 1877.

OSVALD HENRIK FREDERIK HEILMANN, f. 14de August 1849, Jagtjunker, Skovrider i Feldborg, gift 14de December 1876 med HELENE FABER, f. 29de Oktober 1854, Datter af Grosserer Christian Faber i Kbh. 3 Børn: Valborg Heilmann, f. 1ste April 1878, Christian Faber Heilmann, f. 24de August 1880, Emilie Heilmann, f. 10de Maj 1882.

EMILIE HEILMANN, f. 31te August 1851, død 26de November 1859.

HENRY HEILMANN, f. 25de Oktober 1856, død 30te December 1870.

Børn af August Ludvig Ferdinand Heilmann (S. 353):

HANS HENRIK EMIL HEILMANN, f. i Taarnmark 4de November 1858. Toldassistent i København.

ARNOLD CARL VALDEMAR HEILMANN, f. 1ste December 1860, Styrmand i det forenede Dampskibsselskab, gift 24de April 1891 med ANNA KIRSTINE DAM, f. 4de December 1864, Datter af Bødkermester i Skelskør Christian Dam og Mathilde Vilhelmine Christine Ibsen. En Søn: Gunnar Heilmann, f. 18de Maj, død 18de Juni 1893.

AUGUST FRITS BAGGESEN HEILMANN, f. 5te Maj 1862, forhv. Købmand i Jordløse, gift med CAROLINE EMILIE BRUN, f. 29de April 1867. 3 Børn: Hansine Emilie Heilmann, f. 28de Maj 1887, Carl Peter Brun Heilmann, f. 27de Januar 1889, Olga Ingeborg Heilmann, f. 13de September 1890.

OSVALD HEILMANN, f. 14de August 1863, omkommen under Christiansborg Slots Brand 3dje Oktober 1884, idet han som Soldat var kommanderet til at deltage i Redningsarbejdet.

PETER AXEL HEILMANN, f. 22de Febr. 1868, Gartner.

MARGRETHE AGNES HEILMANN, f. 28de Oktober 1878.

Børn af Henrik Peter Gysbert Heilmann (S. 353):

GERHARD VILHELM ERNST HEILMANN, f. 25de Juni 1859, Student fra Roskilde 1877 med laud, cand. phil. 1878 med laud; studerede i 5 Aar Medicin og aftjente sin Værnepligt som Underlæge; opgav dernæst ganske Studierne for at blive Maler, udstillede første Gang paa Foraarsudstillingen 1887; har fra 1890 arbejdet paa den kgl. Porcelainsfabriks kunstneriske Afdeling.

LOUISE CATHRINE HENRIETTE HEILMANN, f. 8de April 1861, gift 27de Februar 1890 med cand. polyt., Ingeniør PETER GUNNERSEN HARBOE, f. 6te Oktober 1858, Søn af Dampmøller i Skelskør Rasmus Jens Brendekilde Hilfgott Harboe og Olivia Sabine Rasmussen. 2 Børn: Poul Henrik Rasmus H. og Knud Thorvald Peter H.

HENRIK ERNST JOHANNES MAU HEILMANN, f. 13de November 1862, cand. pharm. 1885 med laud, Apotheker i Skelskør.

CARL ARENT HEILMANN, f. 2den April 1864. Student fra Roskilde 1882 med laud, cand. pharm. 1888 med laud. Apotheker og Materialhandler i Skelskør, gift 15de Marts 1895 med ANNA GUNNERSEN HARBOE, f. 25de November 1867, Datter af Brænderiejer i Skelskør Jørgen Gottfried Thuerecht Harboe og Laurine Møller.

ALFRED HEILMANN, f. 25de Marts 1866, Forpagter paa Rask, gift 28de September 1894 med ESTHER AUGUSTA CHRISTIANSEN, f. 14de Marts 1873, Datter af Godsejer Herman Christiansen og Vilhelmine Marie Cathrine Schytte (Datterdatter af Sophie Hedeveg Utke f. Heilmann S. 134). En Datter: Inger Ahrengoth Heilmann, f. 1ste September 1895.

OTTENDE AFSNIT.

ELFRIEDE HEILMANN, f. 25de Marts 1866, gift 25de September 1890 med PETER KROG-MEYER, Ejer af Brorstrupgaard, f. 8de November 1856, Søn af Landmand Frederik Christian Krog-Meyer og Julie Wilhelmine Caroline Grüner. 2 Børn: Arvid K.-M. og Ellen Sida K.-M.

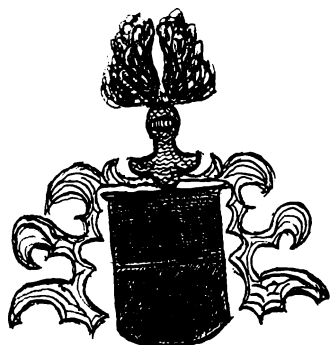
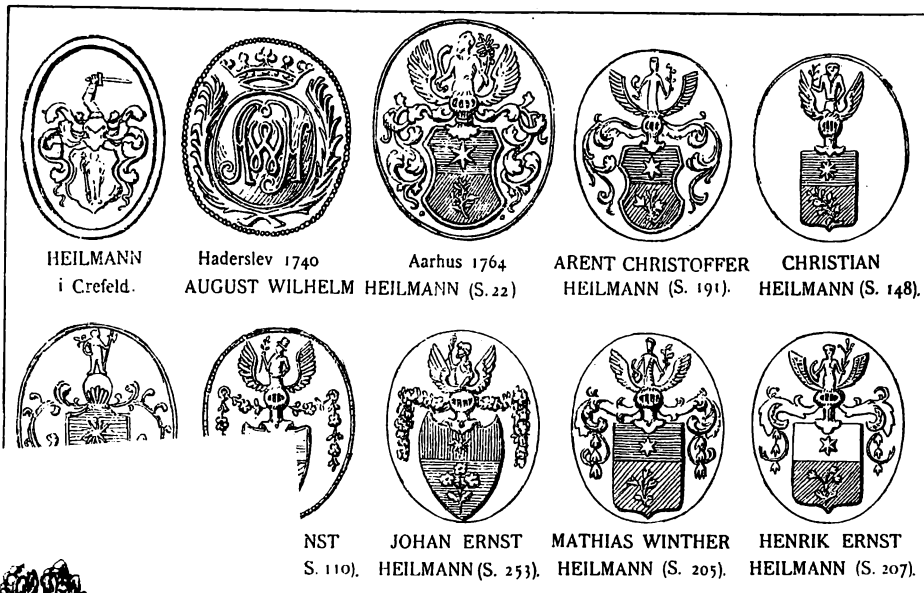
ELNA VALBORG HEILMANN, f. 15de November 1867; Lærerinde.

ANNA HENRIETTE HEILMANN, f. 31te August 1872.

Her ender Slægtens yderste Forgørelser. For Pladsens Skyld maatte de sidste Afsnit sammentrænges stærkt, men naar de i dette Afsnit meddelte Data er noget ufuldstændige, saa skyldes det udelukkende de mangelfulde Besvarelser, som Nulevende har indsendt paa de til dem rettede Spørgsmaal.

SLÆGTENS VAABEN.
PERSONFORTEGNELSE.
INDGIFTEDE.
RETTELSER.
INDHOLD.
EFTERSKRIFT.
STAMTAVLER.

SLÆGTENS VAABEN.

taet saaledes, som Traditionen beretter, da har
 aa haft et Vaaben. Hvorledes dette har set ud,
 t afgøre. (Det her afbildede Segl fra en Heilmann
 god Overensstemmelse med Sagnet.) Imidlertid
 tydning, idet den danske Gren af Slægten, der
 r, er i Besiddelse af et Vaaben, som har vundet
 Slægtled. Muligvis er dette Vaaben komponeret
 af Dr. med. August Wilhelm Heilmann, der 1764 benytter det ovenfor af-
 bildede Segl under en Attest, som her kan anføres i sin Helhed, da det
 har sin Interesse at se, at han meget godt formaaede at skrive Dansk: »At
 forbemeldte Hr. Skou Rider Johan Wærum for nærværende Tiid ike er syg
 eller sengelegende, men ved gode Sinds og Legems Kræfter, og formuende
 til at Hand kand vedbørlig forrette dend Hannem anbetroede Tieniste, dette
 bliver herved paa forlangende attesteret. Aarhus d. 11 Junii 1764. A. W.
 Heilmann.« Ganske vist benytter han 1740 »Hadersleben d. 27 Julii« et

andet Signet paa en lignende Attest, men der kan heraf ikke med Grund sluttes, at det egentlige Vaaben først skulde være dannet efter Ankomsten til Aarhus. De to Signeter har rimeligvis været benyttede iflæng.

Den øverste Del af det Segl, hvorefter Afbildningen er tegnet, er desværre saa utydeligt aftrykt, at Enkelthederne ikke staar ganske klare, men de Genstande som Hjælmfiguren holder i Hænderne, en Slange(?) og en blomstrende Plante synes at pege paa Lægen som Symboler paa de dyriske og vegetabiliske Lægemedler. At den første af disse har været mistydet, ses let af hans Efterkommeres Segl; i nogle er den ganske udeladt, i andre har den Form som en Pibe eller Høretragt. Iøvrigt er jo Hovedmotivet med nogenlunde Troskab bibeholdt i de her gengivne Segl; de er kun forskellige i ganske underordnede Ting: Formen af Vinger, Hjælmklæde og Skjold.

Den morsomste Variant er Borgmester Johan Ernst Heilmanns Segl. Han har gjort Hjælmfiguren til en skikkelig Spidsborger med høj Hat, som staar og betragter den Plante han holder i Haanden. Hjælmklædet er desuden omformet til en Blomsterguirlande; hvor betegnende er det hele ikke for Manden! Hans Søn, Præsten i Vaarø, har set det altfor komiske i Faderens Segl og har gjort Hjælmfiguren til en jernklædt Ridder, der holder en Palmegren (Sejrens eller Fredens?), men Blomsterguirlanden har han bibeholdt. Hans Skravering af Skjoldet er desuden urigtig, hvorved nye Farver indføres i Vaabenet. Skraveringen i August Wilhelm Heilmanns Segl angiver jo nemlig Farverne Blaåt øverst og Purpur nederst, hvilket er fulgt af Arent, Christian og Mathias Heilmann. Henrik har Sølv og Purpur, men Johan Ernst Rødt i øverste og Blaåt i nederste Felt.

Det Segl, der paa Tegningen er betegnet som »ubekendt Heilmann«, angives at være Kærtemindepræstens, Johan Ernst Heilmanns. Dette er dog uden Tvivl urigtigt. Han har sikkert arvet sin Faders Signet, flere af hans Sønner har ogsaa nogenlunde ordentlige Gengivelser deraf. Enkelthederne i vedkommende Segl tyder ogsaa paa, at det tilsvarende Signet er stukket af en ganske uvidende Person, der bl. a. helt har misforstaaet Hjælmen og dens Omgivelser.

I Nutiden, hvor Brugen af Signet jo kun er meget ringe, kan Vaabenet passende finde Anvendelse til Ex libris. I Broderier og lignende dekorative Genstande kunde det maaske ogsaa benyttes.

PERSONFORTEGNELSE.

Ahlberg, Maria Elisabeth, 365. — Ahlefeldt-Laurvigen, Grevinde, 235. — Alvor, Hans (Johan Ernst Heilmann) 70, 80. — Andersen, Elise, 237; H. C., Digter, 188; Søren, Husmand, 359. — Angel, Karen, 111, 123, 243. — Asmus, (Matthias Claudius) Journalist, 71. — d'Acquéria, Serène. Kammerjunker, 279. — August, Hertug af Nordborg, 18, 19. — Augustenborg, Frederik Christian, Hertug af, 162; Christian af, 162; Frederik af, 162.

Bache, Anne Bolette, f. Klit, 104, 105, 106, 244, 247; Emilie, 105; Jens, 105, 230, 244; Ludvig, 105; Peter, Brygger, Grosserer, 104, 105. — Bagger, 154. — Baggesen, Jens, Digter, 210; Peder, Købmand, 210. — Balle, Biskop, 66, 67, 97, 99. — Balslev, Præst, 344. — Bang, 114; Christiane, Frk., 234; Johan Christian, Oljemøller, 261; Juliane Margrethe, 361; Lauritz Peter, Præst, 350; Maanedslieutenant, 115; Magdalene Elise, 350; Professor, 248. — Barfod, Apotheker, 353. — Bartholin, J., Professor, 25. — Basse-Fønns, 222. — Bastholm, Christian, Hofpræst, 66. — Bastrup, Andrea, 241. — Beck, Anna Cathrina Ahren Goth, 210. — Becker, Alkymist 20; Kontorbetjent, 278, 280. — Beethoven, 287. — Begtrup, Chresten, 77; G., 57, 88. — Beissenhertz, 208. — Bekk, Mdm, 94. — Bekker, Løkke Rigborg Christine, 343. — Bentzon, Provst, 183, 184, 186, 279, 281. — Bering, Elisabeth Magdalene Pedersdatter, 41, 43. — Bernadotte, Prins af Ponte Corvo, 113, 116, 117. — Bernhöft, Bagersvend, 230. — Bernstorff, Greve, 216, 345. — Bjerrings Enke, Forlægger, 71. — Blangstrup, Chr., Kaptajn, 25. — Bloch, 70. — Bluhme, Byfoged, 65. — Boserup, Chr. Redelich, Guldsmed, 242; Jens Langballe, Købmand, 242; Niels Langballe, Købmand, 242; Niels Langballe, Proprietair, 242; Sabine Vey de Vinding, 242. — Brackel, Major, 119. — Brandt, Claus, Præst, 93; Eleonore Cecilie, 93; O. J., Kæmner, 235, 242. — Brandenburg, Johan, Markgrev af, 19. — Brun, Caroline Emilie, 367; Søstrene, 95. — Bruun, Sophie Petrine, 289. — Buch, Jens Jacobsen, Provst, 41; Karen, 41, 42, 50, 53, 54, 55, 56, 62, 63, 82, 118, 191, 192, 196. — Buchhost, 40. — Buchtrup, Købmand, 293, 294; Familie, 305; Maren Jensdatter, 190. — Buchwald, Officer, 208. — Bugge, Biskop, 228. — Busch, Henrik, Landmand, 222; Forpagter, 222. — Bülow, Frederik Rubeck, General, 252; Lorents Peter v., Toldforvalter, 245, 246, 252, 253; Polly, 253. — Bøgh, Erik, 273; Søstrene 95, 96; Laurits Hvid, 82. — Bøje, Bager, 242. — Bøkmann (Böckmann), Frantz, 70. — Bøtcher, 94; Anna Henriette, 207, 212; Henrik Pontoppidan, Provst, 212. — Bötticher, Joh. G., Dr., 27.

Callisen, Jacob Peter, Møller, 227. — Cappelen, Andreas, Købmand, 148. — Carl, Christian, 93. — Caroline Amalie, Dronning, 162, 178. — Caroline Mathilde, Dronning, 214. — Castenschild, Frue paa Borreby, 214; General, 208; Stiftamtmand, 124. — Chapu, 198. — Christensdatter, Christine, 105. — Christensen, Karen, 288; Rasmus, 112; Vinhandler, 119. — Christian IV., 297. — Christian VII., 113. — Christian VIII., 163, 178, 304. — Christiani, 70. — Christiansen,

PERSONFORTEGNELSE.

Esther Augusta, 367; Herman, Godsejer, 367; Maren, 358. — Claudius, Mathias, tysk Digter og Journalist, 71. — Clausen, Gerda Frederikke Pauline, 360; Harald, 360; Hugo, 360; Jens Arent Heilmann, 360; Johan Herman, 360; Karen Andrea, 360; Lars, Godsforvalter, 360; Marie Eleonore, 360; Thyra Margrethe, 360. — Colding, 118; Nikoline Sophie, 152, 153, 154. — Crevecoeur, Læge, 28. — Crone, Landmand, 277.

Dahl, Arent, Toldinspektør, 225, 227; Arentdine, 225; P., Lieutenant, 148. — Dahlenborg, Laura Birgitte Wilhelmine, 239. — Dam, Anna Kirstine, 366; Christian, Bødker, 366. — Damm, Skovrider, 148. — Danner, Grevinde, 231. — Daugaard, Boghandler, 271; Niels (egl. Johan), 274. — Davidsen, Carl, 309; Madam, 293. — Decker, Augusta, 148. — Dickens, Forfatter, 287. — Dickmann, Anna Marie, 239. — Dige, Diderikke Lovise, 358. — Donslund, Elisabeth Augusta, 147. — Dreyer, Provst, 204, 205; Volborg, 205. — Duus, 45. — Døcker, Carl, Proprietair, 148.

Eckersberg, Maler, 150, 152, 164. — Elmquist, Alfred, 296, 297, 302, 305, 316, 326, 332, 333, 339; Redaktør, 190, 191, 289, 302, 305. — Engelhard, Anna, 10. — Engelsted, 113. — Engelstoft, L., 82. — Erminger, Generallieutenant, 82. — Erslev, 271. — Ewald, General, 284; H. F., Professor, 164, 175, 189, 277; Johannes, Digter, 77, 154, 172.

Faber, Christian, Grosserer i Kbh., 366; Helene, 366. — Feldt, Karen, 235. — Ferdinand, Prins, 160. — Fineke, Kammerjunker, v., 94. — Finsen, John, Cand. jur., 230. — Fischer, Frederik, Stadsmusikant, 190; Katharina, 23, 31, 32; Margrethe Mariane Frederikke, 190, 191; Provst, 23, 79, 81; Provstinde, 36, 41. — Fleischer, Cathrine Wilhelmine Geelmuysen, 111; Gerhard Vilhelm Geelmuysen, Cancellir., 111, 112. — Flemming, Adolph Ferdinand, 358; Anna, 358; Arntdine, 358; Carla, 338; Hans Nielsen, Stationsforvalter, 358; Helga Georgine, 358; Thomas, Theaterkasserer, 225, 358; Thomas Valdemar, 358; Thorvald Emil, 358; Vilhelm Georg, 358. — Fogh, Provst, 61, 80. — Foss, Borgmester, 186, 280, 281, 284, 286; Frederikke Agnete, 280. — Frederik IV., 25, 57. — Frederik V., 26. — Frederik VI., 120, 160, 280, 295. — Frederik VII., 231, 249. — Frandsen, Frands, Premierlieutenant, 360. — Friis, Greve, 24. — Frost, Christine Elisabeth, f. Lund, 228.

Gabel, Geheimeraad, 57. — Gebhardi, 70. — Geer, Mary de, 349. — Gellert, 70, 71, 72. — Gertner, Maler, 186, 188, 288. — Giessing, Carl Samuel, Cand. theol., 232. — Glahn, Pastorinde, 268; Præst, 268. — Gottfried III. af Braneck, 10. — Gottschalck, M., 96, 97, 135. — Grimm, Friedrich, 17; Jacob Ludvig, 17; Philip Wilhelm, 17; Wilhelm Carl, 17. — Grossmann, Heinrich Ernst, 82, 83, 84; Johan Heinrich, v., Lieutenant, 82. — Grundtvig, Biskop, 101; Provst, 101. — Grut, Ellen Margrethe, 365; Emma Elise, 365; Holger, 365; Mary Adolfine, 365; Torben Andreas, 365; William Lennart, 365. — Grüner, Andrea, Jmf., 89; Julie Wilhelmine Caroline, 368. — Grønvold, Mdm., 93, 103. — Guldberg, Officer, 208. — Guldbrandsen, Grenader, 222; Ludvig Georg Johan, Lieutenant, 222. — Gyldendal, Forlagsbogh., 71. — Gyldenrone, Baron, 260; Marie Louise, 361. — Gyldensten, C., Grevinde, 206. — Gottzsche, Sara Christine, 350.

Haasum, Hans Cappel, Præst, 204; Jacob Filstrup, Herredsfoged, 204, 205. — Hage, Frue, 288. — Hahn, Læge, 28. — Halse, Præst, 101. — Hambro, Grosserer, 244. — Hanau, Grever af, 20. — Hansen, Andreas, Etatsraad, 366; Ane Cathrine, 357; Augusta Margrethe Edele, 353; Christian Ernst Heilmann, 360; Constantin, Maler, 177, 288; Forpagter, 223; Hans Arent Heilmann, 360; Hans Mads, Kromand, 357; Hansine Christiane, 357; Ida Kristine, 86; Johan

Marius Heilmann, 360; Johan, Restauratør, 360; Karen, 361; Laura Cornelia, 366; Niels, Foged, 86; P., Professor, 58. — Hansen-Grut, William Walther, Godsejer, 365. — Harboe, Anna Gunnensen, 367; Jørgen, Brænderiejer, 367; Knud, 367; Peter Gunnensen, Ingeniør, 367; Poul 367; Rasmus, Dampmøller, 367. — Harder, Adolfine Juliane, 354; Thomas Christian, Farver, 354. — Hartmann, G., Pastor, 108. — Haugan, Oline Kristine, 358; Peter Andreas, 358. — Heiberg, Rector, 120. — Heiden, A., v., 14.

HEILMANN, Adolfine, 360; Adolfine Echardine, 359; Adolfine Juliane, (f. Harder,) 354; Adolphine Vilhelmine Charlotte, (f. Utke,) 79, 148, 346; Agnes, 361; Alfred, Forpagter, 367; Alfred Conrad Rossing, 359; Allan, 365; Andreas Roesteen Lindved, 117, 253; Anna, (f. Engelhard,) 10; Anna, (f. Vigelius,) 17; Anne Bolette, (f. Klit,) 104, 105, 106, 244, 247; Anna Cathrine, 222; Anna Cathrine Ahrengoth, (f. Baggesen,) 210; Anna Charlotte Christine, 359; Anna Dorothea, (f. Krus,) 18; Anna Dorothea Elisabeth (Thealise), 173, 175, 178, 179, 183, 186, 276, 277, 278, 280, 282—284; Anna Elisabeth, 17; Anna Gunnensen, (f. Harboe,) 367; Anna Henriette, 368; Anna Henriette, (f. Bøtcher,) 207, 212; Anna Kirstine, (f. Dam,) 366; Anna Margrethe Elise, 235, 237, 242; Anna Maria, (f. Winther,) 86; Anna Rebecca, 17; Arendt, 32, 104, 204; Arendt Christian, Købmand, 191, 289, 290; Arent Christoffer, Kammerraad, 176, 191, 204, 221, 227, 371; Arent Georg, Lærer, 35, 54, 104, 358; Arnold Carl Valdemar, Styrmand, 366; Arentdine, (f. Dahl,) 225; Arntdine Marie Eleonore, 358; Astrid Ulrikka, 358; Axel Thorkil, 358; August Frits Baggesen, Købmand i Jordløse, 367; August Ludvig Ferdinand, Købmand i Taarnmaark, 279, 282, 284, 298, 353, 366; August Wilhelm, 32; August Wilhelm, Klædekræmmer, 69, 85, 102, 112, 221, 227, 229; August Wilhelm, Dr. med., 20, 35, 83, 84, 371; August Wilhelm, Skibsfører, 207, 210; Augusta, 361; Augusta Charlotte Petrine, 230, 244; Balthasar, 16, 17; Bertha Emilie, 359; Camilla Hansine, 358; Camilla Maria, 359; Camilla Therese, (f. Rudkøbing,) 359; Camilla Thomasine, (f. Petersen,) 357; Carla Mary Elise Marie, 358; Carl, 343; Carl Agnes, Møller, 227, 228, 230, 358; Carl Arent, Apoteker, 367; Carl August Wilhelm, 358; Carl August Wilhelm, Toldopsynsmand i Trondhjem, 358; Carl Christian, 360; Carl Johan, 359; Carl, Lærer i Stege, 204, 223; Carl Ludvig Alexander, 358; Carl Peter Brun, 367; Carl Ulrik, cand. theol., 9, 191, 284, 289, 293; Carl Wilhelm Philipp, 22; Caroline Emilie, (f. Brun,) 367; Caroline Frederikke, 204, 380; Catharina, (f. Fischer,) 23; Cathrina Elisabeth Magdalene, 48, 94, 96—98, 100, 102, 135; Cathrine Vilhelmine, (f. Fleischer,) 111, 112; Cathrine Vilhelmine Geelmuyden, 360; Charlotte Agnete, (f. Stæhr,) 69, 107, 229; Christen Jensen, 238; Christian Adolf, Forpagter paa Urup, 365; Christian Erik Emil, Cand. pharm., 366; Christian Faber, 366; Christian Frederik, Ejer af Grøftbjerg og Gammellund, 32, 84, 203; Christian, Kammerraad, 50, 100, 131, 136, 148, 200, 221, 246, 276; Christiana, 32, 107; Christiane Elisabeth, 17; Christina Henriette, 134; Christina Elisabeth, 62, 82, 108, 204; Christine Elisabeth, (f. Lund,) 229; Christine, (f. Nielsen,) 224; Christine Jensine, 239; Clara, (f. Miles,) 358; Claus Brandt, 221; Claus Ernst, Vejinspektør, 223, 357; Diederik, 10; Dorothea Caroline, 31; Dorothea Rebecca, 21; Edel Cathrine Christine, 357; Eleonore Cecilie, (f. Brandt,) 93, 118; Elfriede, 368; Ellen Harriet, 365; Ellen Harriet, (f. Kylberg,) 365; Elisabeth, 17; Elise Frederikke, 344; Elise Marie, (f. Petersen,) 290; Elise Marie, (f. Lund,) 358; Elna Valborg, 368; Emilie, 366; Emilie, (f. Rasmussen,) 353; Ernst Friderich, 21; Ernst Martin, Forstkandidat, 357; Ester, 361; Esther Augusta, (f. Christiansen,) 367; Eusebia, (f. Nielsen,) 357; Fanny Agnes Nathalie, (f. Mau,) 353; Frederik Julius, 352; Frederik Julius Valdemar, Manufakturhandler, 354; Georg Hinrich, 32; Georg Jakob, 108; Georgine Amalie, 358; Georgine Sophie, 227; Gerhard Vilhelm, Forvalter paa Gunderlevsholm, 361; Gerhard Vilhelm Ernst, Maler, 367; Gerhard Wilhelm, stud. med., 246; Gertrud Marie, 236, 242; Grethe Kirstine, 359; Gunnar, 366; Hans Arndt, 360; Hans Arent, Møller, 238, 241, 243, 247, 359; Hans Arent, Skolelærer, 225—227, 358; Hans Arnt,

PERSONFORTEGNELSE.

Vejassistent, 357; Hans Henrik, Toldassistent, 366; Hans Pedersen, 224, 359; Hansine, (f. Petersen,) 353; Hansine Emilie, 367; Hansine Kristiane, (f. Hansen,) 357; Harriet, 361; Heinrich, Præst, 10; Helene, (f. Faber,) 366; Henriette, 360; Henriette Caroline, 360; Henrik Ernst, Købmand og Kancelliraad i Skelskør, 204, 207 o. flg., 350; Henrik Ernst Johannes Mau, Apotheker, 367; Henrik Peter Gysbert, Apotheker, 352, 353, 367; Henry, 366; Hinrich Wilhelm, 22; Ida Anne Cathrine Ahrentgoth, 354; Ida Kirstine, 191, 192, 195, 203, 223; Inger Ahrentgoth, 367; Jakobine, 50, 114, 115, 132, 141, 210, 258, 260; Juliane Margrethe, (f. Bang,) 361; Jens, Møller, 82, 107, 118, 221, 234, 235, 241; Jens Christian, 366; Jens Christian, Cancelliraad, 353, 366; Jens, Godsforvalter, 234; Jens Henrik, Fuldmægtig, 359; Jens Peter, Kantor og Kordegn, 357; Jensine Henriette Frederikke, 216, 217, 350; Jette, 243; Joachim Otto Carl, Kaptajn, 190, 195, 196, 204, 221, 288, 293; Johan Chr. Wilhelm, 227; Johan Ernst, 50, 85, 221; Johan Ernst, 359; Johan Ernst, Borgmester, 50, 85, 110 o. flg., 171, 221, 243, 246, 250, 255; Johan Ernst, Hofraad, 16, 18 o. flg., 22; Johan Ernst, Handelsagent, 260, 263, 269, 360; Johan Ernst, Møller, 108, 234, 235, 237, 241, 359; Johan Ernst, Præst i Bjerreby, 133, 148, 245, 247, 250, 251, 253 o. flg., 360; Johan Ernst, Præst i Kerteminde, 21, 24, 26, 30, 32, 35 o. flg., 86, 89, 93, 95, 103, 135, 137, 148, 191, 203, 204, 205, 221; Johan Ernst Theodor Valdemar, 212, 213, 353; Johan Ernst Wilhelm, Bager paa Island, 227, 230, 234; Johan Frederik, Gaardejer i Eilby, 361; Johan Georg, Hofgerichtrat, 17; Johan Marius Andreas, Melhandler, 241, 243, 359; Johan Peter, Forpagter, 344; Johanne Christoffore, 288; Johanne Ernesta (Hanne), 157, 173, 175, 176, 276; Johanne Ernestine (Hanne), 114, 243 o. flg., 248, 252, 275; Johanne Ernestine Frederikke, 191, 288, 303; Johanne Margrethe, 361; Josefine Amalie, 359; Julie, 361; Julie Frederikke Christiane Elisabeth, 230, 232, 234; Karen, 245, 246, 248, 268, 274; Karen, 361; Karen Agnete Apollone (Lone), 148, 175, 178, 179, 183, 184, 186, 188, 276 o. flg., 298, 324; Karen Basse, 222, 225; Karen, f. Buch, 41, 50, 53, 55, 62, 63, 70, 118, 191, 192, 196; Karen Echardine Cathrine, (f. Westphalen,) 241; Karen Ernestine, 360; Karen Henriette, 259; Karen Sophie, (f. Jørgensen,) 357; Karen Jørgine Sophie, 234; Kirsten, (f. Pedersen,) 237; Kristine Iørgine, 359; Lars, 199; Laura Hansine, (f. Jørgensen,) 361; Lorenz Christian Ditlev, Præst, 350, 365; Lorentz Peter, Cand. theol., 366; Louise Cathrine Henriette, 367; Ludvig Jacob, Købmand, 357; Magda Nielsine Charlotte Georgine, 358; Magdalene, 343, 365; Magdalene, (f. Rasmussen,) 358; Magdalene Elise, (f. Bang,) 350; Maren Elisabeth, 241; Maren Hansine, 238; Maren, (f. Jensen,) 107; Margarethe Barbara, (f. Heun,) 13; Margrethe, 358; Margrethe Agnes, 367; Margrethe Mariane Frederikke, (f. Fischer,) 190; Marie, (f. Marquard,) 366; Marie Augusta, 359; Marie Emilie, 366; Marie Magdalene, (f. Vendelboe) 108; Marie Sofie, (f. Petterson,) 360; Marius, Inspektør, 366; Mary, (f. de Geer,) 320; Mathea Vilhelmine, 366; Mathias Henrik August (Hillmann), Hotelejer i Amerika, 349; Mathias Vilhelm, Læge, 365; Mathias Winther, Forpagter, 89, 204, 343; Mette Cathrine, 203; Mette, (f. Paulsen,) 23; Mette, (f. Sørensen,) 359; Mille Johanne, (f. Smith,) 131, 155 flg., 199, 276, 281—288; Olaf Christian, 359; Olga Ingeborg, 367; Oline Kristine, (f. Haugan,) 358; Osvald, 367; Osvald Henrik Frederik, Skovrider, 366; Osvald Mathias Pontoppidan, 354; Ove Christian, Handelskommis, 357; Ove Juel, Købmand, 358; Ove Juel, Sognedegn, 93, 118, 132, 197, 221, 223; Peter Alfred, 359; Peter Axel, Gartner, 367; Peter Carl Arent, 361; Peter Carl Arent, Forpagter i Oregon, 361; Peter Christian, Præst i Norge, 82, 108, 204, 221; Peter Christian, Skrædder, 242; Petra Claudia Viby, 358; Petrea Caroline Arentine, (f. Utke,) 132, 140, 148, 253, 256 o. flg.; Petrea Christiane, 360; Petrea Christiane Marie, 343, 366; Petrea Christine, 366; Petrea Wilhelmine Sophie, 215, 351; Poulaine, 361; Rasmus Christian, Præst, 148, 344 o. flg., 361; Rosa Louise Jakobine, 359; Rudolf, Forpagter, 361; Sofie Augusta, 359; Sophie Charlotte, 248, 249, 252, 253; Sophie Frederikke, 242; Sofie Frederikke Augusta, 359; Sofie Hedeveg, 360; Sofie Hedeveg, 348, 365; Sophie Hedeveg, 97, 112,

PERSONFORTEGNELSE.

121, 134 o. flg., 257, 286, 346, 367; Valborg, 365; Valborg, 366; Valborg Christine, 366; Vilhelm, 361; Vilhelmine (f. Rasmussen,) 344; Volborg, (f. Dreyer,) 205; Wolf Ernst, 10—14, 16, 17.

Heine, Heinrich, Digter, 22, 295. — Heinrich, Greve af Isenburg, 10. — Heise, Komponist, 287. — Herskind, Andreas, Købmand, 289; Andreas Valdemar, Cand. pharm., 289, 314; Jacob Holm, Købmand, 289, 294, 303, 306, 312; Margrethus Marinus, Bogbinder, 289, 314. — Hertel, Chr. V., 84. — Hertz, Biskop, 244; Th., 52. — Heun, Centgraf, 12, 13; Margarethe Barbara, 13. — Heylmann, Edelknecht, 10. — Hillmann, Henry, 350. — Hjorth, Anne Mallene, 98. — Hoffmann, Jomfru, 153, 160. — Holbek, Caroline, 305. — Holberg, Ludvig, Forfatter, 27, 101, 173, 295, 352. — Holst, 93; Jfr., 95. — Holstein, Major, 256; Viggo, 259. — Holtermann, Biskop, 229. — Hostrup, Fuldmægtig, 126. — Hygom, Biskop, 83. — Høeg, Kammerjunker, 107. — Høegh, Lene, 290. — Høst, Provstinde, 93. — Høyer, Lise, 172, 173, 176, 177, 183, 283, 284, 286, 287, 298.

Ibsen, Mathilde Vilhelmine Christine, 366. — Ingemann, Digter, 178, 281; Frue, 178; Ingerslev, V., 24, 30, 207. — Ingvertsen, Major, 251; Maria, 251. 252. — Iversen, 70, 71. — Isenburg, Grever af, 10, 12.

Jensen, Købmand, 235; Maren, 107; Mathea Caroline Jørgine, 343; Niels, Gaardejer, 359. — Johnson, Dr., 195. — Johansen, Hans, Gaardejer, 360. — Johan, Markgreve af Brandenburg, 19. — Juel-Brockdorff, Augusta, Kammerherreinde, 268; Carl, Baron, 270; Frederik, Baron, 148, 259, 268; Sofie, Baronesse, 147; Kammerherre, 260, 266, 267. — Juel, Generalinde, 43, 45, 134; Kammerherre, 139; Ove, Kammerherre, 43, 45, 93. — Juul, 103; Niels, Søhelt, 68. — Jørgensen, A. D., Rigsarkivar, 58; Hans, 136; Hans, Gaardejer, 361; Søstrene, 95; Karen Sophie, 357; Laura Hansine, 361; Madam, 118; Ole, Landmand, 357; Rasmus, 117, 136; Søren, 117, 136.

Kaalund, Provst, 259. — Karl Johan, Konge, 112. — Kettner, Urmager, 234. — Kjelstrup, Laurs, Forpagter, 89. — Kjerulf, Madam, 151. — Kjær, Anna, 148. — Klents, Bager, 230. — Klit, Anne Bolette, se H.; Jens, Brændevinsbrænder, 105. — Kofod, Marie, 225. — Kold, Henricka Marie, 252. — Kopp, Hermann, 20. — Kordes, Berend, Professor, 71. — Krag, Kaptejn, 114. — Krarup, Christian Jensen, Præst, 343; Christian, Landmand, 343; Erika Charlotte, 343; Erik Sofus, 366; Elisa Petrea, 366; Elise Adolfine, 343, 344; Ingeborg, 366; Magister, 83; Mathias Vilhelm, Forpagter, 343, 365; Lorenz Valdemar, 366; Sophus Theodor, Godsinspektør, 343, 344, 365; Valborg Christine Mathea, 343, 344; Valdemar, Læge, 343. — Kratzenstein, Naturforsker, 158. — Krebs, Amtsforvalter, 177. — Krog-Meyer, Arvid, 368; Peter, Ejer af Brorstrupgaard, 368; Ellen Sida, 368; Frederik Christian, Landmand, 368. — Krus, Anna Dorthea, 18, 21; Hinrich, 18. — Kruse, Emilie, 177; Jens Vilhelm, Skuespiller, 177. — Kugler, Organist, 139, 258. — Kuhlau, Komponist, 244. — Kylberg, Ellen Harrit, 365; Folke, 365; Ivar, Godsejer, 365; Ivar Vilhelm, 365; Lars Vilhelm, Kaptejn, 365; Märta, 365; Maria Adolfine, 365; Oscar, Grosserer, 365. — Kønigsmark, Greve, 12.

Lange, Chr., 236; Christian, Møller, 235; Hans Christoffer, Bager, 235; Hans Christoffer, Brygger, 62, 235; Jens Johan Michael, Fabrikant, 360; Kobbersmed, 222; Maren Jensine Caroline, 235; Peter Balthazar, Købmand, 235, 243. — Larsen, P. C., Distriktslæge, 148. — Lavater, 67, 70, 99. — Lehn, Rasmus, Præst, 148. — Lemming, Anna Margrethe, 103; Hans, Præst, 107; Kaptejn, 107, 227. — Lengnick, Genealogier, 112. — Lerche, Comtesser, 287; Greve, 156; Greve, 287. — Lessing, Forfatter, 352. — Lichtenberg, Abel Elisabeth de, 276, 277. —

PERSONFORTEGNELSE.

Lindved, Borgmester, 112, 121, 123, 243; Karen, (f. Angel,) 111, 123, 243. — Linstov, Carl Adolf, Gehejmeraad, 86. — Lorenz, General, 247. — Lotsen, Peer, 86. — Ludwigs, Grosserer, 227. — Lund, Andreas, Hofmedikus, 231, 232; Daniel Balle, Gartner, 228; Elise Marie, 358; Johan Jacob Georg, Gehejmeconferentsraad, 230, 232, 234; Karen, 204; Lovise Cathrine, 357; Niels, Landmand, 358; Sophie Hansdatter, 136. — Lykke, Jomfru, 106. — Lyngbye, Capellan, 153. — Lyng, Jørgine Cornelia, 358. — Lüttichau, Generalmajor, 83.

Mansa, 27. — Marquard, Maria, 366; Mægler, 366. — Marstrand, N. J., Kommerceraad, 152, 153, 158; Osvald, Premierlieutenant, 152, 178, 181; Vilhelm, Maler, 152, 176, 178, 188, 284, 286, 288. — Matthison-Hansen, 281, 283. — Mau, Fanny Agnes Nathalia, 353; Frederikke Margrethe, 354; Gerhard Wilhelm, Apotheker, 353. — Miles Clara, 359. — Milo, Forlagsboghandler, 271. — Moltke, Feltmarechal, 179; Geheimeraadinde, 239; Kaptajn, 179, 180, 184. — Myhlenphort, Inspektør, 193, 197. — Müller, Anna, 212; Bispinde, 283; C. C., Pastor emerit., 125; Peter Erasmus, 283. — Mynster, Biskop, 282. — Møller, Carl Marenus, Proprietær, 366; Carl Marenus, 366; Elias, Justitsraad, 205; Frue, 212; Hemming Eggert, 366; Hans Tellus, Godsejer, 366; Hans Tellus, 366; Jens, 52; Marie, 235; Laurine, 367; Lorents Arnt, 366; Præst, 261; Læge, 214. — Mørck, Sophie, 235.

Nansen, Fridtjof, 199. — Napoleon, 100, 113, 116, 117. — Neergaard, Kammerherre, 276. — Nielsdatter, Maren, 358. — Nielsen, Christine, 224; Edel Margrethe, 357; Eusebia, 357; Hans Arndt, 359; Harald Christian, 360; Ingeborg, 359; Jens Henrik, 359; Johannes Vilhelm, 360; Karen Augusta, 359; Karen, 238; Karl Ferdinand, 360; Maren, 358; Peter Andreas, 360; Rasmus, Professor, 94, 357; Signe, 359; Sigurd Marius, 360; Sofus Adolf, 359; Søren, Lærer, 359. — Nyegaard, Cora, 278. — Nyerup, 70. — Nyrop, C., Professor, 97, 99; Camillus, chir. Instrumentmager, 99, 100, 101, 102; Christopher, Kateket, 102, 248; Christopher, Provst, 66, 97, 98, 99, 100, 102, 227; Gine, 102; Johan Ernst, Læge, 99, 102, 248; Karen, 102; Mine, 102; Peder Jespersen, Præst, 98; Petronelle, 102; Slægten, 9, 97, 99, 102.

Oehlenschläger, 172. — Olsen, Trine, 359. — d'Origny, 208, 211. — Ortmann, Læge, 350. — Overkamp, Major, 134. — Overskou, 272.

Palme, Tjenestegut, 109. — Paulsen, Jacob, Raadsherre, 23; Mette, 23, 31. — Pedersen, Hans, Forpagter, 237; Jens, Møller, 107; Kirsten, 237. — Petersen, Camilla Thomasine, 357; Elise Marie, 290; Ferdinand, Arvefæster, 357; Hansine, 353; Johanne Frederikke, 360; Justitsraad, 105; Lars, Gartner, 353; Lorentz, Kancelliraad, 136; N. M., 78; Marie Magdalene, 238; Mathis, Skomager, 290. — Petterson, Niels Christian, Skibsfører, 360; Marie Sofie, 360. — Pingel, Christian, 103. — Platou, Bankfuldmægtig, 360; Ingeborg, 360; Margrethe, 360; Thyra, 360. — Plessen, von, 24. — Plum, Anna Agnete, 154. — Pontoppidan, 24, 25, 42, 56, 57; Dr. theol., 41. — Porte, de la, 208.

Randrup, Stiftsfysikus, 124. — Rasmus, Tjener, 256. — Rasmussen, Emilie, 353; Magdalene, 358; Olivia Sabine, 367; Kristine, 148; P. O., Købmand, 344; Wilhelmine, 344. — Rattenberg, Landmaaler, 89. — Ravnkilde, Anna Henriette, 289. — Recke, Kaptejn, 224. — Rée, Pianist, 286, 287. — Reitzel, Forlagsboghandler, 271. — Resen, Johanne Elisabeth, 108. — Reutze, Thomas, 149, 150, 151, 152, 156, 157, 163, 164, 195. — Reventlov, Anna Sofie, Dronning, 24, 25; Greve, 282. — Richter, Anna Rosine, 93. — Roed, Holger, Maler, 288; Professor, 177, 189.

288; Vognmand, 177, 282. — Romana, Marquis de la, 116, 117. — Rorick, Kaptejn, 119. — Rosenkrantz, Gehejmerraad, 24. — Rosthoi, Chresten Jacob, Skovrider, 188, 288. — Rousseau, J. J., 65, 195. — Rousthoi, Peter, Kammerraad, 288. — Rudkøbing, Camilla Therese, 359. — Rüge, Dr., 349. — Røsborg, Olava Birgitte, 228.

Schack, Grev, 156; -Rathlou, Minister, 60, 66. — Schartau, Elisabeth, 231, 232; Familien, 232. — Schebye, Alexander, 93; Anna Elisabeth, 77; Anna, 134; Krigsraad, 94; Sidsel, 103; Familien, 53, 93, 94. — Scheel, Greve, 24; -Plessen, Kammerherreinde, v., 29. — Schenck, Sophia Amalia Tilemann v., 83. — Schepelern, Anna Frederikke Louise Augusta, 232; Anton Adolf, Overkrigskommisær, 232, 233; Caroline Amalie, 232; F. A., Justitsraad, 106; Georg Sophus Frederik, Præst, 106, 230, 232; Wilhelm Emil, Overlæge, 232. — Schibbye, Johanne, 289. — Schiller, 172, 352. — Schindler, Rektor, 83. — Schnell, Godsejer, 167, 170; Kommerceraad, 84. — Schubarth, Ernst, 206. — Schwartz, Gaardejer, 148; Otto, Forlag, 271. — Schytte, Vilhelmine Marie Cathrine, 367; Vilhelm, 147; Vilhelm, Godsejer, 145, 148. — Schöller, Generalinde, 134. — Sehested, Niels, Kammerherre, 224. — Sehested, Oberstinde, v., 41. — Selmer, Anna, 18. — Sevaldsen, Anna, 360; Elisabeth, 360; Ernst Heilmann, 360; Harald Christian Emanuel, Overbanemester, 360; Inger Heilmann, 360; Jens Christian, cand. theol., 360; Karen, 360; Margrethe, 360; Marie, 360; Svend, 360; Vejassistent, 360. — Sinclair, Amelia, 365. — Shakespeare, 352. — Sjøkrona, Frue, 232. — Sjørseff, Jens Nicolai, Kontorist, 242; Michael, Sergeant, 242. — Skatvedt, K., Kirkesanger, 109. — Skou, Andrea Marie Amalie, 239; Andreas, Overjæger, 239; Andreas, Stabshornist, 239; Jens Carl Chr., Provst, 239; Johan Andreas Emilius, 239. — Smidt, Silhouetklipper, 140. — Smith, Daniel, Provst, 148, 149, 152, 153, 155—159, 163, 166, 168, 170, 174, 181, 182, 184; Helene, 153; Mille Johanne, 131, 155 o. flg., 199, 276, 281—288; Petra, 152; Thea, 154; Troels, Provst, 153—155, 160, 170, 172. — Sponeck, Grev, Amtmand, 128. — Stahl, G. E., Professor, 20, 22. — Stampe, Gehejmerraad, 46, 47; Overkrigskommisair, 101. — Stantenmacher, Christine, 224. — Steen, Chr., Boghandler, 271. — Steffensen, Rasmus, Landmand, 358. — Stemann, Minister, 128. — Stenberg, Læge, 182. — Storm, Officer, 208. — Strøm, Præst, 79, 80. — Stub, Ambrosius, 77, 135; Christian Gottlieb Kratzenstein, Maler, 150, 157—164, 166—168, 176, 186, 190, 246, 283, 288; Kommandør, 157, 170; Frederik, 166, 170, 173—175, 181, 182, 278, 279; Kapellan, 107; Student, 138. — Stuhr, 41; Christiana, 23. — Stycken, v., Kaptajn, 107. — Stützer, Kirurg, 207. — Stæhr, Charlotte Agnete, 69, 103, 107, 229; Chr., Hørkræmmer, 103. — Sveistrup, Officer, 208. — Sørensdatte, Ingeborg, 359. — Sørensen, Mette, 359; Præst, 101.

Tauber, G. G., Rektor, 82, 84, 295. — Taysen, Catharina, 23. — Tessin, Louise, 353. — Tettenborn, General, 121, 122. — Thiers, 352. — Thisted, Valdemar, Forfatter, 319. — Thorup, Præst, 224. — Thorvaldsen, 273. — Thestrup, Kammerjunker, 101. — Tranberg, Herredsskriver, 125, 127, 128, 129. — Tremont, General, 349.

Ulfeld, Elisabeth, Frue, 86. — Utcke, Johan Friderich, Skræder, 137. — Utke, Adolphine Vilhelmine Charlotte, 79, 140, 148, 346; Anna Cathrine (Trine), 140, 148; Anna Cathrine, 137; Augusta, 140, 148; Elisabeth, 50, 140, 148; Frederik Christian (Frits), 133, 140, 148, 240, 247, 248, 261; Frederikke Hedvig, 140, 148, 257; Georg Jakob, 140, 148, 257, 258; Hans, 120, 139, 140, 148; Henriette, 140, 148; Johan Ernst, 140, 144, 148; Johan Frederik, Krigsraad, 112, 113, 117, 118, 120, 133, 137, 138, 139—144, 196, 257, 346; Karen, 140, 148, 258; Marie, 279; Petrea Caroline Arentine, 132, 140, 148, 253, 256 o. flg.; Sophie Magdalene, 140, 148, 286; Søren Jørgensen, 117, 118, 136, 140, 147, 279.

PERSONFORTEGNELSE.

Venninghausen, Kapellan, 89. — Vendelboe, Hans Andersen, Bager, 108; Marie Magdalene, 108; Student, 248. — Vey de Vinding, Sabine, 242. — Vibye, Peter, Skolelærer, 222; Urmager, 222. — Vieregge, Gehejmeraadinde, 82. — Vigelius, Anna, 17; Kanzleirath, 17. — Vogelius, Candidat, 150. — Vold, Karen, 359. — Volquard, Lærer, 38, 40. — Voltaire, 1, 65. — Waidtløff, Carl Johannes, 238; Johannes, Felbereder, 238. — Waidtlow, Peter Martin, 238; Phillip, Felbereder, 238. — Walmoden, General, 122. — Wangeline, Frk., 94. — Washington, 60. — Wedseltoft, Præst, 137. — Welcker, F. G., 57. — Wellmann, Snedker, 137. — Wessel, Digter, 77, 101, 295. — Westphalen, Karen Echardine Cathrine, 241; Lars Henrik, Farver, 241. — Wetzflor, Johan Philip, 17. — Weyse, Komponist, 163, 164, 239. — Wiberg, S. V., 79, 80, 86, 253. — Wied, Maren, 234. — Windekilde, Rebecca Margrethe, 210. — Winther, Anna Marie, 86; Mathias Rasmussen, Provst, 86, 207; Provstinde, 207; Rasmus, Præst, 86. — Wolfgang, Ernst, Grev, 11; Heinrich, Grev, 11. — Wolf, Niels Giessing, 196. — Worm, Jens, 38; Justitsraad, 83. — Wærum, Johan, Skovrider, 371.

Yardley, Mr., 361 o. flg. — Zoëga, 48, 57, 58, 60, 62, 65, 80, 143. — Øien, Olaus Lawritz, Fyrvogter, 359. — Ørsted, A. S., 282. — Ørting, Købmand, 305. — Østrup, Christiane, 205.

KVINDER OG MÆND INDGIFTEDE I SLÆGTEN HEILMANN.

BACHE, Anne Bolette (f. Klit). BANG, Juliane Margrethe. BANG, Magdalene Elise. BECK, Anna Cathrine Ahrengoth (f. Baggesen). BRANDT, Eleonore Cecilie. BRUN, Caroline Emilie. BUCH, Karen. BØTCHER, Anna Henriette. CHRISTIANSEN, Esther. DREYER, Volborg. DAHL, Arentdine. DAM, Anna. ENGELHARD, Anna. FABER, Helene. FISCHER, Catharina. FISCHER, Margrethe Mariane Frederikke. FLEISCHER, Cathrine Vilhelmine Geelmuyden. FROST, Christina Elisabeth (f. Lund). GEER, Mary de. HANSEN, Hansine Christiane. HARBOE, Anna Gunnersen. HARDER, Adolfine Juliane. HAUGAN, Oline Kristine. HEUN, Margarethe Barbara. JENSEN, Maren. JØRGENSEN, Karen Sophie. JØRGENSEN, Laura Hansine. KRUS, Anna Dorothea. KYLBERG, Ellen Harriet. LUND, Elise Marie. MARQUARD, Marie. MAU, Fanny Agnes Nathalie. MILES, Clara. NIELSEN, Christine. NIELSEN, Eusebia. PAULSEN, Mette. PEDERSEN, Kirsten. PETERSEN, Camilla Thomasine. PETERSEN, Elise Marie. PETERSEN, Hansine. PETTERSON, Marie Sofie. RASMUSSEN, Emilie. RASMUSSEN, Magdalene. RASMUSSEN, Vilhelmine. RUDKØBING, Camilla Therese. STUB, Mille Johanne Kratzenstein (f. Smith). STÆHR, Charlotte Agnete. SØRENSEN, Mette. UTKE, Adolphine Vilhelmine Charlotte. UTKE, Petrea Caroline Arentine. VENDELBOE, Marie Magdalene. VIGELIUS, Anna. WESTPHALEN, Karen Echardine Cathrine. WINTHER, Anna Marie.

BOSERUP, Christian Redelich. BUSCH, Henrich. BÜLOW, Lorentz Peter. CALLISEN, Jacob Peter. CLAUSEN, Lars. FLEMMING, Hans Nielsen. GROSMANN, Heinrich Ernst. HAASUM, Jacob Filstrup. HANSEN-GRUT, William Walther. HANSEN, Johan. HARBOE, Peter Gunnersen. HERSKIND, Jacob Holm. JØRGENSEN, Hans. KRARUP, Mathias Vilhelm. KRARUP, Sophus Theodor. KYLBERG, Ivar. KROG-MEYER, Peter. LANGE, Christian. LUDVIGS, C. LUND, Johan Jacob Georg. MØLLER, Carl Marenus. NIELSEN, Søren. NYROP, Christopher. PLATOU, Theodor. ROSTHØI, Christen Jacob. SCHEPELERN, Anton Adolph. SEVALDSEN, Harald Christian Emanuel. SJØRSLEFF, Jens Nicolai. SKOU, Andreas. UTKE, Johan Frederik. VIBYE, Peder. WAIDLØW, Phillip. WETZFLOR, Johan Philip.

TILFØJELSER OG RETTELSE.

S. 1 verité læs vérité.
S. 13 L. 12 f. n. Margarethe Barbara læs
MARGARETHE BARBARA.

S. 21 L. 14 f. n. Vitruvins læs Vitruvius.

S. 22 L. 15 f. n. Anno 1771 læs Anno 1711.

S. 25 L. 12 f. o. 1835 læs 1735.

S. 46 L. 7 f. o. ou læs nu.

S. 50. Ifølge en Tradition i Familien skulde Præsten Johan Ernst Heilmann ved sin Datter Lises Bryllup med Nyrop have lavet en Sang, smykket med Friser og Vignetter. Denne har hidtil ikke kunnet findes, men er rimeligvis ogsaa forvexlet med en »Klage ved min Vens Sal. Herr Søren Jørgensens Grav af J. E. Heilmann 1791 d. 8de Febr.«, som Hr. Professor C. Nyrop tilfældigt har fundet mellem sine gamle Papirer. Denne Gravsang er udstyret med ikke mindre end ti Tegninger, alle meget diletantmæssige, men hele Arrangementet tyder dog paa en vis Anelse om kunstnerisk Udsmykning. Det behøver næppe at tilføjes, at sal. S. Jørgensen deri er udstyret med alle mulige og umulige Dyder — det var jo Tidens Smag.

S. 64 L. 11 f. o. veie læs vrie.

S. 65 L. 3 f. n. Jaques læs Jacques.

S. 84. I Adresseavisen Nr. 77 for 1816 læses følgende Avertissement: »Imorges døde vor inderlig elskede Tante og Velgjørerinde Madame CHRISTINE ELISABETH GROSMANN, fød Heilmann i hendes Alders 76 Aar og 6 Maaneder. Naturen havde givet hende et svagt og skrøbeligt Legeme; men den sjældne Sjælsstyrke og den lyse Aand, hvormed den til Gjengjæld havde udrustet hende, beholdt hun indtil faa Timer før hendes Død; og hendes Overgang fra Tiden til Evigheden var en sød Slummer. Hendes Velgjerninger og især hendes inderlige Ømhed og Kjærlighed imod os, og hendes Velvillighed imod alle Mennesker vil være uudslettelig i vort og Manges Minde. Dette skulle vi ikke undlade at bekendtgjøre for den Afdødes og vor Familie og Venner. — Aalborg den 20 Marts

1816. — J. Haasum. — Caroline Frederike Haasum, fød Heilmann.« Og der sluttes med følgende Digt:

»Her lagdes ned det Støv, som fro
Du, ædle Qvinde! gav til Jorden;
I Hustru-Styrke, Taalmod, Tro
Et Mønster Du paa den er vorden.
Skjønt Moder ei, ved Moderhaand
Du bøiede mit unge Hjerte,
Og med Din sjældne lyse Aand
Du huuslig Dyders Vei mig lærte.
Din Hjertes-Datter alt Du gav
Forklarede Velgjørerinde!
Hun har kun Taarer paa Din Grav!
Hun kun velsigne kan Dit Minde!

Caroline Frederike.«

(Meddelt af genealogisk Institut.)

S. 125 L. 10 f. o. fire Brødre læs tre Brødre.

S. 157 L. 6 f. n. mørkebrune læs mørkeblaa.

S. 188 øverst. Gertners Tegning skal have lignet Mille Heilmann bedst.

S. 191 L. 18 f. o. 1842 læs 1832.

S. 214 L. 11 f. n. Fru Castenschiold var ikke Generalinde.

S. 230 L. 4 f. n. Agusta læs Augusta.

S. 232 Georg S. F. Schepeleyn er nu Provst ved Holmens Kirke.

S. 237. Det synes at bero paa en Misforstaaelse, naar det er meddelt om Johan Ernst Heilmann at han pludselig kunde bryde op under et Maaltid for at køre hjem. — Naar han havde endt sine Forretninger i Byen, vilde han blot hurtigt hjem og holdt ikke af at drive Tiden bort med Snak.

S. 260 L. 10 f. o. Maarslev læs Maarslet.

S. 274. Karen Heilmann blev i Varde (ikke i Ribe) forlovet med Johan (ikke Niels) Daugaard, der dimitteredes af sin Broder Præsten J. B. Daugaard i Thorstrup tæt ved Varde.

S. 279 L. 13 f. o. Serene d'Acqueria læs Serène d'Acquéria.

HOVEDINDHOLD.

BALLADE, 3.

FØRSTE AFSNIT.

DE ÆLDSTE SLÆGTLED, 9. — FØRSTE SLÆGTLED, Diederik Heilmann, 10. — ANDET SLÆGTLED, Wolf Ernst Heilmann, 10. — TREDJE SLÆGTLED, Johan Ernst Heilmann, 18. — FJERDE SLÆGTLED, August Wilhelm Heilmann, 22.

ANDET AFSNIT.

FEMTE SLÆGTLED, Johan Ernst Heilmann, 35. Christian Frederik Heilmann, 84.

TREDJE AFSNIT.

SJETTE SLÆGTLED, FØRSTE HOVEDLINJE, Ove Juel Heilmann, 93. August Wilhelm Heilmann, 102. Jens Heilmann, 107. Peter Christian Heilmann, 108. Johan Ernst Heilmann, 110. Christian Heilmann, 148. Carl Heilmann, 190. Arent Heilmann, 191.

FJERDE AFSNIT.

SJETTE SLÆGTLED, ANDEN HOVEDLINJE, Mathias Winther Heilmann, 205. Henrik Ernst Heilmann, 207.

FEMTE AFSNIT.

SYVENDE SLÆGTLED, FØRSTE HOVEDLINJE,
Claus Ernst Heilmann, 223. Hans Arent Heilmann,
225. Carl Agnes Heilmann, 227. Johan Ernst Heil-
mann, 237. Hans Arent Heilmann, 241. Gerhard
Wilhelm Heilmann, 246. Johan Ernst Heilmann, 253.

SJETTE AFSNIT.

SYVENDE SLÆGTLED, FØRSTE HOVEDLINJE,
Carl Ulrik Heilmann, 293.

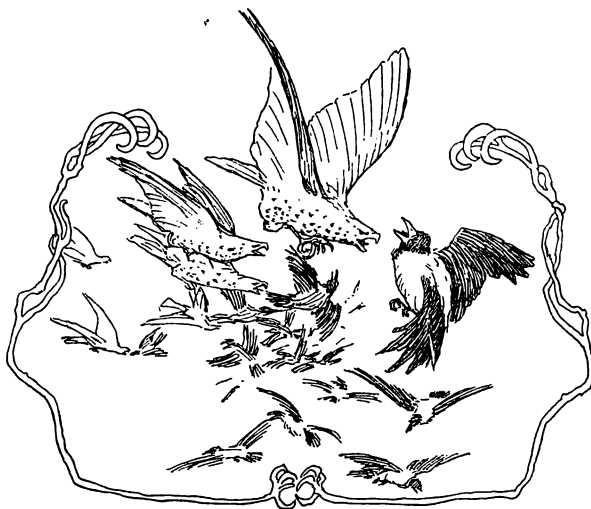
SYVENDE AFSNIT.

SYVENDE SLÆGTLED, ANDEN HOVEDLINJE,
Rasmus Christian Heilmann, 344. Lorentz Heilmann,
350. Jens Christian Heilmann, 353. August Heilmann,
353. Henrik Heilmann, 353.

OTTENDE AFSNIT.

OTTENDE OG NIENDE SLÆGTLED, FØRSTE
HOVEDLINJE, 357. — ANDEN HOVEDLINJE, 361.

SLÆGTENS VAABEN, 371.

EFTERSKRIFT.

Denne Bog er skrevet, fordi det har interesseret mig at efterforske Forfædrenes Liv og Færd; og den er udgivet, fordi jeg tænkte, det ogsaa kunde interessere Slægten at høre noget derom, — for andre er den ikke bestemt. Efter at have gennemlæst de foregaaende Sider vil man med det samme være klar over, at Forfædrene ikke har naaet noget nævneværdigt i nogen Retning, hverken indad eller udadtil. Det har været den jævne Borgerligheds skikkelige Luntetrav, uden synderlige Tanker længer end fra Maaltid til Maaltid, allerhøjest fra Dag til Dag. Har der været Evner, er disse som Regel ikke udnyttede af Mangel paa Kraft og Energi til at nægte sig de smaa og dagligdags Bekvemmeligheder for at opnaa det videre, det omfattende. Det store Syn har ganske manglet selv de bedst begavede. — Om dette blot kunde gaa op for enkelte af den kommende Slægt, saa at de søgte nye Veje og større Maal, da har mit Arbejde ikke været helt forgæves.

Den første Tanke om at optegne Slægtskrøniken opstod i Efteraaret 1887, da jeg i Eilby Præstegaard traf Frøken Julie Heilmann,

og det viste sig, at hun baade havde Interesse for Sagen og sad inde med et ret betydeligt Materiale. Det skyldes da ogsaa for en meget væsentlig Del hende, at denne Bog er bleven til og har kunnet fuldendes i forholdsvis kort Tid, idet hun med stor Utrættelighed har samlet

Stof dertil allevegnefra. Hun har været mig en tro og paalidelig Medarbejderske. En større Klarhed over Slægtens ældre Led opnaaede vi, da jeg engang ganske tilfældigt fandt Birstein paa et stort Tysklandskort og derved faldt paa at skrive til Præsten i denne lille By. Han hed Kausel og viste sig at være en overordentlig elskværdig Mand, der, ved at gennemgaa Kirkebøger og Arkiver, skaffede os en betydelig Stofforøgelse, korrigerede flere Misforstaaelser og satte os i Stand til at føre Slægtsnavnet tilbage til Aaret 1324. End mere Vind i Sejlene tilførte os Fru Lone Rosthøis Optegnelser om sine Forældre; med det tilhørende store Billedmateriale danner de da ogsaa Basis for et af Bogens værdifuldeste Partier. Mere og mere øgedes Stoffet ved tilfældige Opdagelser og ved mine egne Arkivstudier, saa det senere er bleven vor Opgave at bortskære alt det overflødige, hvilket ofte har været vanskeligt nok. Bogen har dog alligevel langt overskredet den først formodede Størrelse.

I Efteraaret 1893 blev et Prøveark med Subskriptionsindbydelse omsendt til Familiens Medlemmer og første Hefte var færdigtrykt i Slutningen af December. Bogen er sluttet i Oktober 1895.

Sagen mødte i Begyndelsen megen Modstand hos flere Familienmedlemmer og man anførte navnlig imod os, at vore Beretninger

om Forfædrene ikke kunde indeholde »Sandheden«, fordi vi ikke havde kendt disse Mennesker. Det vilde føre for vidt her at forhandle, hvad Sandhed i dette Tilfælde er; man maatte jo være alvidende for at naa til den absolute Sandhed. Men det komiske er, at alle

de, der prætenderer at kunne berette »Sandheden«, de lider af den kun altfor almindelige Svaghed at forvexle Sandheden med deres egen personlige Opfattelse. For mig har det netop været allervanskeligst at skrive om de Mennesker, som jeg personlig har kendt; og hvis der overhovedet var Gnist af Berettigelse i den ovenanførte Fordring, vilde jo al Historieskrivning være en mer end latterlig Beskæftigelse. Jeg skulde heller ikke have dvælet ved en saa barnlig Indvending, hvis denne Mening ikke havde været ret almindelig udbredt i Familien.

Sagen er jo netop ganske modsat. Først naar man kommer paa Afstand og efterhaanden faar Overblik over det indsamlede Materiale, først da kan man se nogenlunde uhildet paa Personernes Liv og Forhold. Det er netop det, vi stedse har søgt at gøre under Udarbejdelsen af denne Bog; vi har øst af saa mange Kilder, som det var os muligt, vi har nøje afvejet deres Paalidelighed mod hinanden og har nøjedes med at uddrage det fælles, naar absolute Beviser manglede. Naturligvis vil det være let at paavise mange Lakuner i Fremstillingen, men det er jo noget, der ikke kan undgaas. Det store Apparat af Tal og Navne, der er et nødvendigt Skelet for en saadan Bog, har for mig været underordnet; hvad jeg ansaa for betydningsfuldt for Slægtens Fremvæxt, var i et

saadant Værk at kunne fremlægge det indsamlede Materiale i en let tilgængelig Form, at kunne individualisere de enkelte Personer i Slægten saaledes, at deres Karakter og Liv stod klare for Efterkommerne; kun derved vilde disse faa Øje for, hvad der var værd at udvikle,

og hvad ikke. — Göthe siger i »Faust« (I, V. 329): »Was Du ererbt von deinen Vätern hast, erwirb es, um es zu besitzen.« Her kunde man snarere fristes til at ønske, at den kommende Slægt vilde søge at undertrykke det nedarvede; men for at den skal kunne gøre dette, maa den først vide, hvad det drejer sig om.

En Bog som denne, hvis Personer har indtaget ret beskedne Stillinger i Samfundet med ringe Deltagelse i det offentlige Liv, maa jo ifølge Sagens Natur selv blive et Kildeskrift, idet Stoffet hovedsagelig kommer til at hvile paa mundtlige Meddelelser fra Bekendte og Paarørende, paa Breve, autobiografiske Fragmenter og ikke forhen offentliggjorte Aktstykker. Saavidt muligt har jeg overalt indarbejdet Kildeangivelserne i Texten, thi de mange Noter paa Foden af Siden finder jeg hæslige, men hvor intet er angivet, er Kilden enten almindelig kendte Haandbøger eller den nærmeste Slægts Beretninger. — Ved Behandlingen af en saa stor og forskelligartet Stofmasse kan der naturligvis let indsnige sig Fejl, men da Bogen er udgaaet i Hefter med store Mellemrum, har der været rigelig Tid og Lejlighed for Familien til at protestere mod mulige Fejltagelser. Der er imidlertid kun indløbet én eneste Berigtigelse, og denne gælder kun en Misforstaaelse af ret underordnet Betydning. Jeg kan derfor ikke andet end anse dette som et Tegn paa,

at det saa nogenlunde er lykkedes os at træffe det rette, og at denne Slægtskronike i sine store Træk hviler paa »Sandheden«.

Der findes her i Danmark enkelte med Navnet Heilmann, som ikke er medtagne i denne Bog, fordi det er for nylig indvandrede

Tyskere uden Forbindelse med den her beskrevne Slægt, der efter et 200aarigt Ophold i dette Land maa betragtes som ren dansk. I Tyskland, navnlig i Sachsen, er Navnet Heilmann ikke ualmindeligt; det findes næsten i enhver større By, men med disse Mennesker har vi jo aldeles intet at skaffe.

Til sidst er det mig en kær Pligt at takke de mange, som jeg har maattet henvende mig til for at søge Oplysninger under denne Bogs Udarbejdelse. Jeg har næsten overalt mødt den største Elskværdighed. Her at nævne hver enkelt af den store Mængde Præster, Arkivembedsmænd og Familiemedlemmer, som har ydet mig Bidrag, tillader Pladsen ikke; det er jo ogsaa kun Smaating i Sammenligning med, hvad Frøken Julie Heilmann og Fru Lone Rosthøi har bidraget. Genealogisk Instituts Forretningsleder Hr. Sofus Elvius har venligst givet mig flere værdifulde Oplysninger (Dr. med. Aug. Wilh. Heilmanns Segl, Christina Elisabeth Grosmanns Død, Skræder J. F. Utckes Borgerskab, Opl. om Jacob Filstrup Haasum, Undersøg. i Enkekassen), men iøvrigt er de betydeligere Bidragydere nævnet i Texten ved de paagældende Steder. Specielt maa jeg desuden takke Fru Caroline Sødring, født Holbek, for alle Carl Ulrik Heilmanns Digte og Optegnelser, Hr. Provst G. Schepelern for Udlaan af flere Portrætter, samt Frøken Amalie Heilmann i

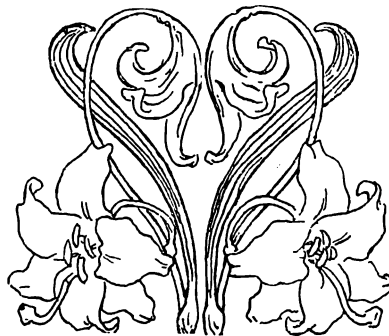

Trondhjem for Meddelelser om den norske Gren af Slægten. Endelig min Tak til H. H. Thieles Bogtrykkeri for Trykningen og sidst, men ikke mindst, til Hr. Xylograf F. Hendriksen for den Omhu, hvormed han har gengivet de ofte saare vanskelige gamle Billeder.

Slægten er nu saa stor, at den næppe i Fremtiden mere lader sig behandle under et. Men forhaabentlig vil der i de enkelte Familier kunne findes en og anden, som har Lyst og Evne til, gennem stadige Optegnelser, at fortsætte den her paabegyndte Slægts-historie; og nu, da Retningen er angivet, maa det uden Tvivl kunne gøres langt fyldigere og mere indgaaende end dette første, famlende Forsøg.

GERHARD HEILMANN.

TEGNINGERNE

S. 1—6, 9, 11, 13, 15, 18, 21, 32, 35, 51,
53 (øverst), 63, 85, 90, 93, 200, 203, 204,
205, 213, 217, 218, 221, 263, 271, 283,
285, 287, 290, 293, 307—340, 343, 349—390

ER AF FORFATTEREN

DENNE BOG
ER TRYKT I
131
EXEMPLARER
AF H. H. THIELE
BILLEDERNE GENGIVNE
I FOT. ÆTSNINGER
AF F. HENDRIKSEN

OVERSIGTSSTAMTAVLE OVER SLÆGTEN HEILMANN. I.

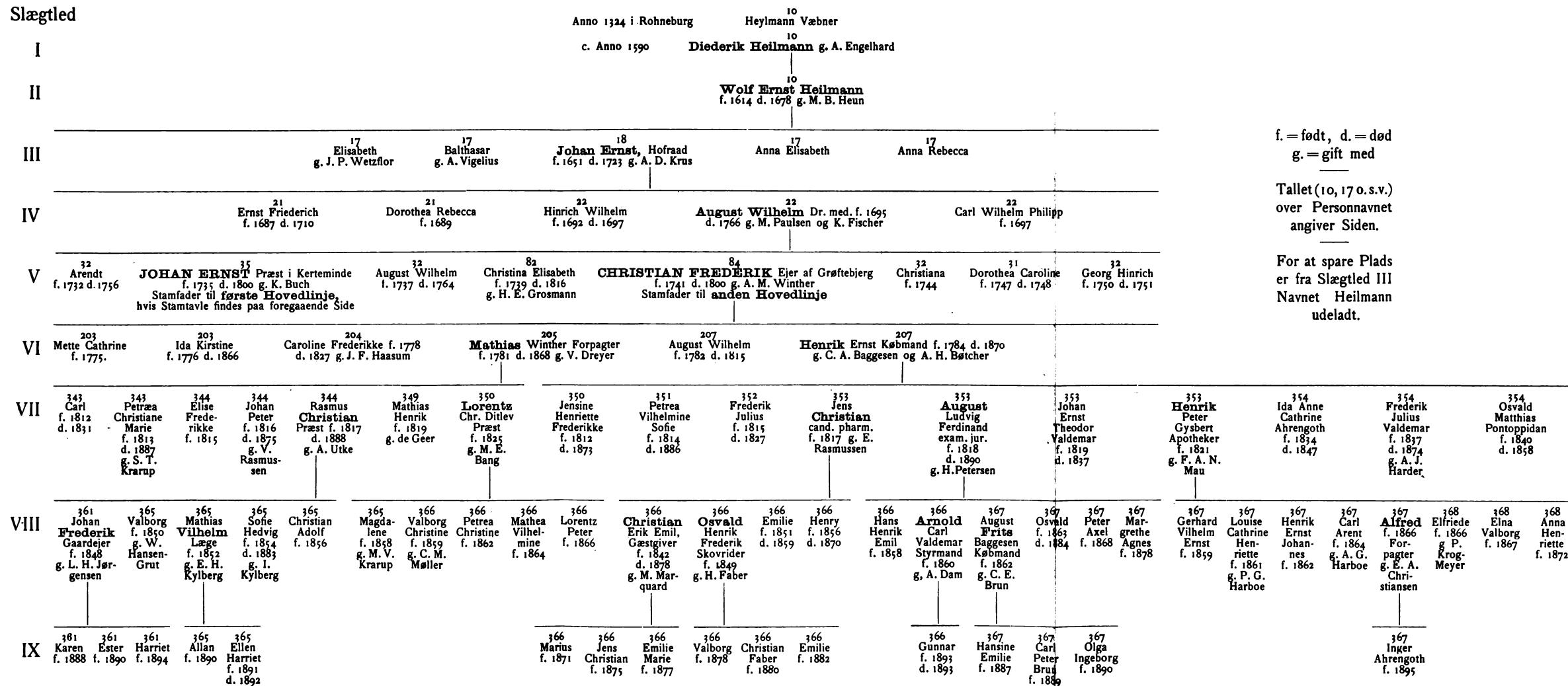
FØRSTE HOVEDLINJE.

³⁵
JOHAN ERNST HEILMANN Præst i Kerteminde
 f. 1735 d. 1800 g. K. Buch.
 Stamfader til første Hovedlinje

13 1el Degn d. 1835 Brandt		94 Cathrine Elisabeth Magdalene f. 1765 d. 1842 g. C. Nyrop		102 August Wilhelm Silkehandler f. 1766 d. 1817 g. C. A. Stæhr og A. B. Klit.			107 Jens Møller f. 1767 d. 1819 g. M. Jensen og M. M. Vendelboe		108 Georg Jacob f. 1769 d. 1770		108 Peter Christian f. 1770 d. 1822		110 Johan Ernst Borgmester f. 1772 d. 1840 g. C. V. G. Fleischer			132 Jacobine f. 1773 d. 1842		134 Christine Henriette f. 1774 d. 1776		134 Sophie Hedevig f. 1775 d. 1851 g. H. Jørgensen og J. F. Utke		148 Christian Toldforvalter f. 1778 d. 1840 g. M. J. Smith		190 Joachim Otto Carl Kapitajn f. 1779 d. 1821 g. M. F. Fischer		191 Arent Christoffer f. 1781 d. 1830																																									
223 Claus Ernst Veinspektør f. 1802 d. 1886 g. C. Nielsen		225 Hans Arndt Lærer f. 1808 d. 1871 g. A. Dahl		227 Georgine Sophie f. 1799 g. J. P. Calisen og C. Ludvigs		227 Johan Chr. Wilhelm f. 1801		227 Carl Agnes f. 1804 d. 1879 g. C. E. Lund		230 Johan Ernst Wilhelm f. 1808 d. 1870 g. J. J. G. Lund		230 Augusta Charlotte Petrine f. 1810 d. 1887 g. J. J. G. Lund		232 Julie Frederikke f. 1813 d. 1849 g. A. A. Schepelem		234 Jens f. 1793 d. 1844		234 Karen Jørgine f. 1794		235 Anna Margrethe f. 1795 d. 1877 g. C. Lange		237 Johan Ernst Møller f. 1797 d. 1863 g. K. Pedersen		238 Christen Jensen f. 1798		238 Maren Hansine f. 1800 d. 1870 g. P. Waidlew		239 Christine Jensine f. 1802 d. 1888 g. A. Skou		241 Maren Elisabeth f. 1804 d. 1885		241 Hans Arndt Møller f. 1805 d. 1887 g. K. West- phalen		242 Sofie Frederikke f. 1807 d. 1884 g. J. Sjørsløft og C. R. Boserup.		242 Gertrud Marie f. 1809 d. 1877		242 Peter Christian f. 1812 d. 1869		243 Jette f. 1815 d. 1877		243 Johanne Emestine f. 1803 d. 1880		246 Gerhard Wilhelm f. 1805 d. 1831		252 Sofie Charlotte f. 1806 d. 1865 g. L. P. Bulow		253 Andreas f. d. 1808		253 Johan Ernst Præst f. 1810 d. 1879 g. P. C. A. Utke		274 Karen f. 1811 d. 1878		276 Johanne Ernesta f. 1821 d. 1829		276 Anna Dorothea f. 1823 d. 1842		276 Karen Agnete Apollone f. 1825 g. C. J. Rosthøi		288 Johanne Christofore f. d. 1834		288 Johanne Ernestine f. 1811 d. 1842 g. J. H. Herskind		289 Arendt Christian f. 1814 d. 1863 g. E. M. Petersen		293 Carl Ulrik f. 1818 d. 1844	
357 Jens Peter Degn f. 1844 g. H. C. Hansen og C. T. Petersen		358 Edel Margrethe f. 1846		358 Ove Juul f. 1835 g. M. Ras- mussen		358 Arnt Georg Lærer f. 1837 g. E. M. Lund		358 Petra Claudia Viby f. 1841		358 Georgine Amalie f. 1844 g. H. N. Flemming		358 Carl Ludvig f. 1849 d. 1869		358 Carl August Toldopsynsmand f. 1837 g. O. K. Haugan		359 Anna Charlotte f. 1840 g. O. L. Øien		359 Marie Augusta f. 1842 d. 1859		359 Josefine Amalie f. 1847		359 Hans Pedersen f. 1833 g. M. Sørensen		359 Jens Henrik f. 1833 d. 1869		359 Sofie Frederikke f. 1836 d. 1865		359 Johan Marius Melhdl. f. 1839 d. 1864		359 Adolfine Echardine f. 1839 g. Nielsen		360 Grethe Kirstine f. 1840		360 Henriette f. d. 1842		360 Carl Christian f. d. 1843		360 Henriette Caroline f. 1844 g. Clausen		360 Karen Ernestine f. 1845 g. I. Hanjen		360 Petrea Christiane f. 1847 g. H. Sevaldsen		360 Hans Arndt f. d. 1849		360 Sofie Hedevig f. 1838 d. 1861		360 Cathrine Vilhelmine f. d. 1840		360 Johan Ernst f. 1841 d. 1891 g. M. Petterson		360 Adolfine f. 1842 g. T. Platou		361 Gerhard Vilhelm f. 1844 d. 1865		361 Julie f. 1846		361 Augusta f. 1848 d. 1849		361 Peter Carl f. 1850 d. 1887		361 Rudolf Forpagter f. 1853 g. J. M. Bang					
358 Astrid Ulrikka f. 1876		358 Camilla Hansine f. 1883		358 Margrethe f. 1885		358 Arntdine Marie Eleonore f. 1868		358 Magda Nielsine f. 1870		358 Carla Mary f. 1878		358 Hans Arnt f. 1880		358 Carl August f. 1864 d. 1891 g. C. Miles		359 Peter Alfred f. 1866 d. 1868		359 Marie Augusta f. 1868		359 Olaf Kristian f. 1870		359 Kristine Jørgine f. 1872 d. 1873		359 Rosa Louise f. 1874		359 Alfred Conrad f. 1877		359 Johan Ernst f. 1871		359 Karen Henriette f. 1867		359 Camilla Marie f. 1869 d. 1891		359 Sofie Augusta f. 1872		359 Bertha Emilie f. 1877		359 Carl Johan f. 1883		361 Johanne Margrethe f. 1882		361 Agnes f. 1883		361 Vilhelm f. 1886		361 Peter Carl f. 1887 d. 1888		361 Pouline f. 1891																			

OVERSIGTSSTAMTAVLE OVER SLÆGTEN HEILMANN. II.
DE ÆLDSTE SLÆGTLED SAMT ANDEN HOVEDLINJE.

Slægtled

f. = født, d. = død
g. = gift med

Tallet (10, 17 o. s. v.)
over Personnavnet
angiver Siden.

For at spare Plads
er fra Slægtled III
Navnet Heilmann
udeladt.